

3—7 mars.

Debatter m. m.

Sid.

Lördagen den 3 mars.

Interpellation av:

Herr Kyling ang. betryggande åtgärder mot fartyg som med skäl kan antagas föra en ur säkerhetssynpunkt icke önskvärd verksamhet 5

Tisdagen den 6 mars.

Svar på interpellationer av:

Herr Hansson i Skediga ang. redogörelse för de hjälpåtgärder, som planeras för jordbrukare i området kring sjön Tämnaren 9

Herr Birke ang. åtgärder för åstadkommande av en minskning i antalet tillgrepp av bilar 11

Onsdagen den 7 mars fm.

Svar på interpellationer av:

Herr Dickson ang. vissa modifikationer i gällande valbestämmelser 20

Fru Sjöstrand ang. utredningen om räntebestämmelserna i lagar och författningar 22

Motioner om vissa bestämmelser ang. beskaflenheten av valsedlar vid riksdagsmannaval och kommunala val 23

Motion om viss ändring i sammanräkningsförfarandet vid allmänna val i syfte att skydda valhemligheten 44

Motion om sådan ändring i kommunala vallagen, att valnämnden i stället för länsstyrelsen skall företaga den definitiva röstsammanräkningen vid vissa kommunala val 48

Utgifter under riksstatens tredje huvudtitel: 51

Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Diplomatisch och konsular personal m. m. 52

D:o: Pressattachéer 69

Utländska pressbesök m. m. 78

Utgifter å tilläggsstat II (kommunikationsdepartementet): Anskaffning av godsvagnar 80

Ändrad lydelse av allmänna resereglementet 82

Interpellationer av:

Fröken Höjer ang. beredande av ökat antal vårdplatser åt reumatiskt sjuka	95
Herr Svensson i Ljungskile ang. pensionsförmånerna för redan avgångna folkhögskollärare.	96

Onsdagen den 7 mars em.

Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m.m.	97
Motioner om ändring eller översyn av 16 § förordningen om nöjesskatt	142
Motioner om rätt för fruktodlare att vid taxering njuta värdeminskningsavdrag för anläggningskostnad för fruktodlingsanläggningen	143
Motioner om avskaffande av bostadskostnadsgrupperingen inom folkpensioneringen m. m.	145
Kamrarnas skiljaktiga beslut ang. lag om behörighet att utöva tandläkarkonsten	146
Motioner ang. viss ändring i lagen om försäkring för olycksfall i arbete	147
Ändring i familjebidragsförordningen	148
Motion om utfärdande av entydiga bestämmelser rörande prästs plikt att tillhandagå med upplysningar	150
Interpellation av herr Pettersson i Dahl ang. effektivisering av provning och kontroll av elektrisk materiel, m. m.	150

Samtliga avgjorda ärenden.**Onsdagen den 7 mars fm.**

<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 10, ang. skydd för väljarbeteckning vid kommunala val	23
— nr 11, ang. ändrad tidpunkt och dag för de allmänna valen ...	23
— nr 12, ang. skyldighet för länsstyrelse att kungöra val av kommunalfullmäktige och stadsfullmäktige	23
— nr 13, ang. beskaffenheten av valsedlar vid riksdagsmannaval och kommunala val	23
— nr 14, ang. ändring i sammanräkningsförfarandet vid allmänna val i syfte att skydda valhemligheten	44
← nr 15, ang. definitiv röstsammanräkning vid vissa kommunala val genom valnämnden	48
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 3, ang. utgifter under tredje huvudtiteln (utrikesdepartementet)	51
— nr 18, ang. utgifter å tilläggsstat II (kommunikationsdepartementet)	80
— nr 31, ang. fortsatt statsgaranti för exportkredit m. m.	81
— nr 32, ang. fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag	81
— nr 33, ang. ändring av statens borgensåtagande för vissa skuldförbindelser av Husaby aktiebolag m. m.	81
— nr 34, ang. bestridande av vissa haverikostnader	82
— nr 35, ang. täckande av vissa medelsbrister redovisade såsom proprie-balanser i försvarets civilförvaltnings räkenskaper	82
— nr 36, ang. ändrad lydelse av allmänna resereglementet	82

Sid.

Onsdagen den 7 mars em.

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 37, ang. grunder för skattelindring åt synnerligt skattetyngda kommuner m. m.	97
— nr 38, ang. grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförfordning m. m.	97
— nr 39, ang. pensionsförmåner åt N. O. F. Söderberg	142
— nr 40, ang. jämställande i pensionshänseende av personal på frivillig övergångsstat med annan förtidsavgången personal	142
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 12, ang. ändring eller översyn av 16 § förordningen om nöjesskatt	142
— nr 13, ang. beskattning av livräntor	143
— nr 14, ang. skatteavdrag för fruktodlingsanläggning	143
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 4, ang. pension åt F. Thorvall	145
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 8, ang. avskaffande av bostadskostnadsgrupperingen inom folkpensioneringen m. m.	145
— nr 9, ang. sammanslagning av de i lagen om folkpensionering avsedda allmänna och särskilda bostadstilläggen	146
— nr 10, ang. lag om behörighet att utöva tandläkarkonsten	146
— nr 11, ang. ändring i lagen om försäkring för olycksfall i arbete	147
— nr 12, ang. d:o	147
— nr 13, ang. ändringar i lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar	148
— nr 14, ang. ändring i familjebidragsförordningen	148

Lördagen den 3 mars.

Kl. 2 em.

§ 1.

Justerades protokollet för den 24 nästlidna februari.

§ 2.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 74, angående anslag till ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk aktiebolag, m. m.

§ 3.

Vid nu skedd föredragning av den på bordet liggande motionen nr 441 av herr *Nolin* hänvisades motionen, såvitt angick Kungl. Maj:ts förslag till lag angående nedsättning av allmän kommunalskatt i anledning av övergångsbidrag, till konstitutionsutskottet och i övrigt till statsutskottet.

§ 4.

Föredrogs den av herr förste vice talmannen *Skoglund* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet angående åtgärder för att i hushållen sprida allmän kännedom om de rön hemmens forskningsinstitut gör.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5.

Interpellation ang. betryggande åtgärder mot fartyg, som med skäl kan antagas föra en ur säkerhetssynpunkt icke önskvärd verksamhet.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr **KYLING**, som anförde: Herr talman! Den 16 februari i år lotsades den

ryska högsjöbogsseraren »Apollo» av Leningrad in till Visby under förevändning av att den behövde bunkra 20 ton kol och 40 ton vatten. »Apollo» — av samma typ som Storgrogg, med isbrytarstäv — medförde bärgningspontoner. Den hade 27 mans besättning och var på resa från Warnemünde till Tallinn.

Den 17 februari på eftermiddagen lämnade båten Visby för att fortsätta resan till Tallinn. Kursen sattes emellertid söderut, och på söndagen sågs den ankrad utanför Lilla Karlsö. Befälhavaren, kapten Kazlov, hade vid angörandet av Visby varit angelägen att fortsätta så fort som möjligt, vilket icke stämmer överens med det långa uppehållet i Visby samt ankringen utanför Lilla Karlsö. Vädret torde icke heller ha varit svårare än att en fortsatt resa hade varit möjlig.

»Apollo» började redan 1948 kryssa i de gotländska farvattnen och har hunnit med att besöka ett flertal hamnar, bl. a. Slite och Kyrkviken. Den har till och med försökt att komma in i hamnen vid KA 3 för att fylla vatten, vilket försök dock avvisades.

Besöken av den ryska bogserbåten ha väckt en del uppmärksamhet på Gotland och man har frågat sig varför icke Sverige behandlar ryska båtar på samma sätt som ryssarna behandla svenska båtar, som införas i rysk hamn. Enligt uppgifter ha myndigheterna samrätt angående den ryska båtens behandling, och det torde vara klart, att myndigheterna vidtagit de åtgärder som ingå i deras befogenheter.

Det synes föreligga en brist i de nuvarande instruktionerna, som gör att ett mera bestämt uppträdande från myndigheternas sida omöjliggöres. Bland annat kan nämnas att den bestämmelse, som infördes 1939 angående

Interpellation ang. betryggande åtgärder mot fartyg, som med skäl kan antagas föra en ur säkerhetssynpunkt icke önskvärd verksamhet.

inskränkning i rätten att inom svenskt territorium använda radioanläggning å fartyg eller luftfartyg, upphävdes den 22 maj 1945. Enligt min mening är det ur beredskapssynpunkt ett oavvisligt krav att skärpta bestämmelser med det snaraste utfärdas så att ett mera bestämt uppträdande mot fartyg, som kan misstänkas för landsskadlig verksamhet, möjliggöres.

Under hänvisning till vad här anförts hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få rikta följande fråga:

Har herr statsrådet för avsikt att med det snaraste låta utfärda sådana bestämmelser att myndigheterna bliva i stånd att omedelbart vidtaga betryggande åtgärder mot fartyg, som med skäl kan antagas föra en ur säkerhetssynpunkt icke önskvärd verksamhet?

Denna anhållan bordlades.

§ 6.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av väckt motion om skydd för väljarbeteckning vid kommunala val;

nr 11, i anledning av väckt motion angående ändrad tidpunkt och dag för de allmänna valen;

nr 12, i anledning av väckta motioner om skyldighet för länsstyrelse att kungöra val av kommunalfullmäktige och stadsfullmäktige;

nr 13, i anledning av väckta motioner om vissa bestämmelser angående beskaffenheten av valsedlar vid riksdagsmannaval och kommunala val;

nr 14, i anledning av väckt motion om viss ändring i sammanräkningsförfarandet vid allmänna val i syfte att skydda valhemligheten; och

nr 15, i anledning av väckt motion om sådan ändring i kommunala vallagen, att valnämnden i stället för läns-

styrelsen skall företaga den definitiva röstsammanräkningen vid vissa kommunala val;

statsutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1951/52 under tredje huvudtiteln, avseende anslagen inom utrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt statsgaranti för exportkredit m. m.;

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring av statens borgensåtagande för vissa skuldförbindelser av Husaby aktieföretag m. m.;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av vissa haverikostnader;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av vissa medelsbrister, redovisade såsom proprie-balanser i försvarets civilförvaltnings räkenskaper;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. och 4 § allmänna resereglementet den 27 juni 1929 (nr 210) jämte i ämnet väckta motioner;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grunder för skattelindring åt synnerligt skattetyngda kommuner m. m.;

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grunderna för

höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensionsförmåner åt f. d. souschefen vid flygförvaltningen, generalmajoren i flygvapnet Nils O. F. Söderberg; och

nr 40, i anledning av väckt motion om jämställande i pensionshänseende av personal på frivillig övergångsstat med annan förtidsavgången personal;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 12, i anledning av väckta motioner om ändring eller översyn av 16 § förordningen om nöjesskatt;

nr 13, i anledning av väckta motioner angående omprövning av frågan om beskattning av livräntor; och

nr 14, i anledning av väckta motioner om rätt för fruktodlare att vid taxering njuta värdeminskningssavdrag för anläggningskostnad för fruktodlingsanläggningen;

bankoutskottets utlåtande nr 4, i anledning av väckt motion om pension åt förre stenografen och korrekturläsaren F. Thorvall;

andra lagutskottets utlåtanden och memorial:

nr 8, i anledning av väckta motioner om avskaffande av bostadskostnadsgrupperingen inom folkpensioneringen m. m.;

nr 9, i anledning av väckta motioner om en sammanslagning av de i lagen om folkpensionering avsedda allmänna och särskilda bostadstilläggen;

nr 10, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande andra lagutskottets utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om behörighet att utöva tandläkarkonsten dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 11, i anledning av väckta motioner angående viss ändring i lagen om försäkring för olycksfall i arbete;

nr 12, i anledning av väckta motio-

ner angående viss ändring i lagen om försäkring för olycksfall i arbete;

nr 13, i anledning av väckta motioner om vissa ändringar i lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar; och

nr 14, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i familjebidragsförordningen den 29 mars 1946 (nr 99), dels ock i ämnet väckt motion; samt

andra kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 3, över motion om utfärdande av entydiga bestämmelser rörande prästs plikt att tillhandagå med upplysningar.

§ 7.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1951/52 under andra huvudtiteln, avseende anslagen inom justitiedepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckt motion;

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1951/52 under sjunde huvudtiteln, avseende anslagen inom finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1951/52 under tolfte huvudtiteln, avseende anslagen inom civildepartementets verksamhetsområde; och

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar under Utgifter å driftbudgeten, För flera huvudtitlar gemensamma frågor;

från bankoutskottet:

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utsträckning av tiden för återställande av vissa svenska jordbrukskreditkassan tillhandahållna statsobligationer;

från första lagutskottet:

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 16 februari 1934 (nr 19) om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till utlandet m. m.;

från andra lagutskottet:

nr 45, i anledning av väckta motioner om ändrad uppsägningstid för distriktsbarnmorskor; samt

från jordbruksutskottet:

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av en allmän jordbruksräkning under år 1951; och

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse i vissa fall från betalningsskyldighet till kronan, m. m.

§ 8.

Anmälades, att följande Kungl. Maj:ts propositioner tillställts kammaren, nämligen

nr 71, med förslag till lag om ändrad lydelse av 5, 7 och 11 §§ förordningen den 16 maj 1884 (nr 25) angående patent, m. m.;

nr 72, med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1945 (nr 420) om semester, m. m.;

nr 75, angående höjning av radio-licensavgiften;

nr 76, angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1950/51;

nr 77, angående garantipris å bruna bönor av 1951 års skörd;

nr 78, angående anslag för budgetåret 1951/52 till fria resor för barn m. m.;

nr 79, angående utlämnande av stöd-lån till jordbrukare;

nr 80, med förslag till lag om fortsatt giltighet av valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350);

nr 81, angående reglering av priserna på fisk under budgetåret 1951/52 m. m.; och

nr 82, med förslag till förordning med vissa bestämmelser till motverkande av svinsjukdomar.

Dessa propositioner bordlades.

§ 9.

Anmälades, att till herr talmannen under sammanträdet avlämnats en motion, nr 442, av herr *Persson* i Svensköp, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 62, angående förslag till lag angående nedsättning av allmän kommunal-skatt i anledning av övergångsbidrag, m. m.

Denna motion bordlades.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-efter kl. 2.08 em.

In fidem

Gunnar Britth.

Tisdagen den 6 mars

Kl. 4 em.

§ 1.

Justerades protokollen för den 27 och den 28 nästlidna februari.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Uddevalla den 5 mars 1951.

Att riksdagsmannen Johannes Viktor Mårtensson på grund av ledgångsreumatism är oförmögen deltaga i riksdagsarbetet tills vidare intygas.

Folke Nord.
Med. dr.

Kammaren beviljade herr Mårtensson i Uddevalla ledighet från riksdagsgöromålen från och med den 5 innevarande mars tills vidare.

§ 3.

Svar på interpellation ang. redogörelse för de hjälpåtgärder, som planeras för jordbrukare i området kring sjön Tämnares.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet STRÅNG, som yttrade: Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Hansson i Skediga frågat mig, om jag är villig att redogöra för de hjälpåtgärder för jordbrukarna i området kring sjön Tämnares, som Kungl. Maj:t planerar. Herr Hansson åsyftar härvid hjälpåtgärder för de förluster, som jordbrukarna lidit genom översvämningar år 1950.

Till svar vill jag först erinra om att översvämningarna i området kring Tämnares är ett mycket gammalt problem och att utredning pågått i många år om möjligheterna att minska över-

svämningsrisken genom ett omfattande torrlägningsföretag. Det har flera gånger tidigare förekommit att jordbrukarna kring sjön begärt ersättning av statsmedel för översvämnings-skador. Dessa framställningar ha, såvitt jag vet, i vart fall under senare år endast en gång föranlett någon särskild åtgärd av Kungl. Maj:t. År 1944 inträffade synnerligen omfattande översvämnings-skador. Efter förslag av Kungl. Maj:t beviljade riksdagen ett anslag på 225 000 kronor som bidrag till ersättning för dessa skador. Även år 1945 förekommo ganska omfattande översvämningar. En framställning om ersättning för dessa föranledde inte någon åtgärd av Kungl. Maj:t. (Inom parentes kan det emellertid nämnas att statens livsmedelskommission senare av medel, som kommissionen disponerade för att ersätta skördeskador, beviljade vissa mindre bidrag till ett sammanlagt belopp av omkring 25 000 kronor.)

Som herr Hansson nämner i interpellationen har ett antal jordbrukare i trakten nu gjort framställning hos Kungl. Maj:t om ersättning för de förluster, som de lidit genom översvämningar år 1950. Av den utredning, som departementet låtit verkställa i anledning av denna framställning, framgår att det otvivelaktigt uppkommit vissa skador och att dessa i enstaka fall kunna ha varit ganska betydande. Vattnståndet tycks dock i vart fall vad vårfloden beträffar inte på långt när ha varit så högt som år 1944.

För min del finner jag det emellertid principiellt oriktigt att staten skall lämna ersättning för översvämnings-skador i sådana fall då översvämningarna äro relativt ofta återkommande och följaktligen få betraktas som en risk som man måste taga med i beräkningen. Man bör enligt min mening i

Svar på interpellation ang. redogörelse för de hjälpatgärder, som planeras för jordbrukare i området kring sjön Tämnaaren.

sådana fall i stället inrikta sig på att genom torrläggningståtgärder såvitt möjligt undanröja eller minska översvämningensrisken. Detta har nu också gjorts. Den sedan många år pågående planeringen av det stora torrläggningföretaget har nämligen nu äntligen avslutats och arbetet igångsatts. Lantbruksstyrelsen har också den 22 december 1950 beviljat företaget statsbidrag med 1 100 000 kronor, motsvarande 50 procent av kostnaden för företaget, och lån ur statens avdiktningsslånefond med ej fullt 1 000 000 kronor.

Det är emellertid möjligt att översvämningarna i Tämnaaren år 1950 i något eller några fall vållat ett sådant avbräck i jordbruket, att vissa brukare kommit i mera allvarliga ekonomiska svårigheter. Jag vill därför påpeka att Kungl. Maj:t i en proposition om stödåtgärder i anledning av skördeuskador år 1950, som härom dagen lämnats till riksdagen, på min hemställan föreslagit riksdagen att anvisa ett anslag på 3 000 000 kronor till krislån åt jordbrukare. Beloppet är avsett att användas till att utlämna räntefria lån till jordbrukare, som på grund av ogynnsamma väderleksförhållanden år 1950 kommit i ekonomiska svårigheter. Propositionen tar visserligen i första hand sikte på de skördeuskador, som inträffade särskilt i Västsverige genom de långvariga regnen hösten 1950. Den är emellertid så utformad att möjlighet att erhålla stödlån finns även för de jordbrukare i trakten av Tämnaaren som tillfogats skador genom översvämning sagda år.

Genom denna stödmöjlighet böra alltså jordbrukare kunna erhålla hjälp där så är ofrånkomligen nödvändigt. Det väsentliga och enda i längden bärande måste emellertid, som jag nyss nämnt, enligt min mening vara att man försöker gå till roten med det onda och så långt möjligt eliminera översvämningensrisken. Då detta arbete nu pågår utgår

jag ifrån att några nya hjälpatgärder i fortsättningen icke skola behöva ifrågakomma.

Med det sagda anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Härpå anförde

Herr HANSSON i Skediga: Herr talman! Jag skall be att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framföra mitt tack för det svar, som jag erhållit. Svaret var klarläggande och redogjorde för de många års besvärigheter, som jordbrukarna uppe vid Tämnaaren haft att dras med. Det är alldeles riktigt, att torrläggningen av Tämnaaren är ett stort problem. Det har nu gått 25 år sedan man började begära att få Tämnaaren torrlagd. Under dessa 25 år har det utförts en massa torrläggningföretag i trakten runt omkring, som haft sitt avlopp i Tämnaaren, och dessutom har avloppet från Tämnaaren slammat igen, så att besvärigheterna ha hopat sig för de jordbrukare, som bo i dessa trakter kring Tämnaaren.

Nu säger statsrådet, att jordbrukarna borde ha tänkt sig för innan de köpte gårdarna, ty översvämningarna äro ju så ständigt återkommande. Ja, det ha de gjort för 20 eller 25 år sedan, när de begärde att få sjön torrlagd. Någon kanske också tycker, att jordbrukarna skulle kunna säga upp köpen, men jag vill då framhålla, att många av de här gårdarna äro fädernegårdar, som gått i arv från far till barn under långa tider. Det är således inte på grund av några spekulationer som man väntar på torrläggningen.

Vad som är det viktiga här är, att man kan hjälpa jordbrukarna ur krisen, och den saken har statsrådet lagt upp på ett mycket bra sätt, skulle jag vilja säga. Direkta bidrag få de inte, ty statsrådet menar, att det är oriktigt att lämna bidrag, därför att översvämningarna äro så ständigt återkomman-

Svar på interpellation ang. åtgärder för åstadkommande av en minskning i antalet tillgrepp av bilar.

de. Jag skulle vilja vända på detta och säga, att just på grund av att skadorna äro så återkommande skulle de ha mera ersättning. Men med hänsyn till att statsrådet här ställt i utsikt att de skola få räntefria lån efter behovsprövning och emedan torrläggningen är i gång, så kan man kanske vara förvissad om att 1951 års skörd skall kunna bli bra. Jorden är nämligen mycket god, och om områdena bli torrlagda, kunna de lämna mycket tillfredsställande skördar.

På grund av det löfte som statsrådet här givit och med tanke på den proposition, som ligger på riksdagens bord, finns det utsikter till att de som ha det mest besvärligt i ekonomiskt avseende skola kunna klara sig, tills bättre skördar komma. Det är verkligen glädjande, att arbetet nu kommit i gång. När jag för många år sedan började känna till detta område voro de gårdar, som nu nästan ligga utan värde, mycket givande gårdar. Två stora gårdar, som då hade mycket folk och djur och lämnade väldiga skördar, äro numera nästan mest till olycka på grund av de skäl, som jag tidigare anfört. Men nu är saken i alla fall så långt kommen att det hela skall bli bra, tror jag.

Jag tror också herr statsrådet skall bli besannad när han säger, att detta förmodligen skulle vara sista gången vi behöva diskutera dessa saker. Jag har varit litet envis på den här punkten, men herr statsrådet har alltid varit vänlig att svara mig. Jag skall be att få tacka därför ännu en gång och är övertygad om att jag inte skall behöva besvara statsrådet flera gånger i denna fråga.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4.**Svar på interpellation ang. åtgärder för åstadkommande av en minskning i antalet tillgrepp av bilar.**

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet MOSSBERG, erhöll på begä-

ran ordet och yttrade: Herr talman! I skrivelse den 31 maj 1950 anhöll riksdagen om utredning av möjligheterna att få till stånd effektiva åtgärder mot tillgrepp av motorfordon. Kungl. Maj:t har därefter från statens kriminaltekniska anstalt infordrat utredning om vilka tekniska åtgärder som i detta hänseende vore möjliga att vidtaga. Under hänvisning till detta har herr Birke med kammarens tillstånd till statsrådet och chefen för justitiedepartementet riktat följande frågor:

1. Vilka åtgärder ha vidtagits för att den av statens kriminaltekniska anstalt verkställda utredningen skall komma till den bilägande allmänhetens kännedom?

2. Har herr statsrådet, utöver vad ovan nämnts, vidtagit eller har herr statsrådet för avsikt att vidtaga några åtgärder för att åstadkomma en minskning i antalet biltillgrepp?

Då uppdraget åt statens kriminaltekniska anstalt handlagts inom inrikesdepartementet, har interpellationen överlämnats till mig för besvarande.

Vad den första frågan angår får jag meddela, att statens kriminaltekniska anstalt i slutet av september 1950 avgav ett utlåtande, som sedermera kompletterades. Organisationer och företag, som kunde antagas ha intresse av utredningen, underrättades därefter direkt genom inrikesdepartementets försorg om att utredningen fanns tillgänglig inom departementet. Dessa organisationer och företag voro Kungl. automobilklubben, Motormännens riksförbund, Sveriges automobilhandlareförening, Sveriges automobilimportörförbund, Sveriges automobilindustriförening, Svenska cykelfabrikant- och grossistföreningen, Svenska automobiltarifföreningen, Svenska försäkringsbolags riksförbund och Försäkringsanstalterna Folket-Samarbete. Samtliga förklarade sig intresserade av att få del av utredningen, som därefter tillställdes dem i avskrift.

Svar på interpellation ang. åtgärder för åstadkommande av en minskning i antalet tillgrepp av bilar.

Jag utgår från att organisationerna underrättat sina medlemmar om utredningens resultat, åtminstone såvitt det bedömdes vara av intresse för medlemmarna. I Motormännens riksförbunds tidskrift »Motor» — som distribueras i cirka 70 000 exemplar — har utredningen varit föremål för utförlig behandling.

Under år 1949 utbetalade försäkringsinrättningarna inemot 1,5 milj. kronor i ersättning för skador på grund av stöld av motorfordon. Det måste ligga i dessa företags intresse att allt göres för att hindra sådana stölder. Man bör därför kunna räkna med att försäkringstagarna delgivas de möjligheter, som finnas därtill. Importörer, tillverkare och handlande kunna verka för att de av kriminaltekniska anstalten förordade tekniska åtgärderna vidtagas.

Det som sålunda gjorts från inrikesdepartementets sida finner jag motsvara vad som rimligen kan göras för att bringa utredningens resultat till allmänhetens kännedom.

Vad den andra frågan i interpellationen angår kan jag endast säga, att jag för min del icke kan se vilka ytterligare åtgärder fallande inom inrikesdepartementets ämnesområde, som nu skulle kunna vidtagas för att åstadkomma en minskning i antalet biltillgrepp. Frågan huruvida ändrade lagbestämmelser i ämnet kunna erfordras är för närvarande under övervägande inom straffrättskommittén.

Herr talman! Med det anförda anser jag mig ha besvarat interpellantens frågor.

Vidare anförde:

Herr BIRKE: Herr talman! För det av herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet nu lämnade svaret ber jag att få framföra mitt tack.

Av kriminaltekniska anstaltens utred-

ning av den 27 september 1950 framgår det klart, att det inte synes vara möjligt att genom tekniska åtgärder med absolut säkerhet hindra tillgreppen av motorfordon. Därtill kommer också, att sådana anordningar äro rätt kostsamma. Kriminaltekniska anstalten ansåg därför, att man skulle kunna tänka sig en lösning därigenom att ägare av fordon, som hade en av kriminaltekniska anstalten godkänd säkerhetsanordning, skulle få nedsättning i försäkringspremierna för fordonen. Anstalten har emellertid senare i en skrivelse av den 1 november 1950 till Kungl. Maj:ts kännedom meddelat, att en sådan lösning inte syntes vara möjlig.

Herr statsrådet framhåller i sitt svar, att det måste ligga i försäkringsbolagens intresse att allt göres för att stölder av motorfordon skola hindras samt att tillverkare, importörer och handlare skola se till, att motorfordonen bli försedda med sådana låsanordningar som kriminaltekniska anstalten har föreslagit. Vidare anför herr statsrådet, att han för sin del inte kan se, vilka ytterligare åtgärder som inom inrikesdepartementet skulle kunna vidtagas för att minska biltillgreppen.

Av detta synes framgå, att herr statsrådet har den uppfattningen, att om bilägarna skaffa sig lås- och alarmanordningar, så har man gjort vad man för närvarande kan göra. Jag kan tyvärr inte dela denna uppfattning. Tillgreppen av motorfordon enbart i Stockholm uppgingo under 1949 till ett antal av 2 547. År 1950 var antalet stölder ungefär detsamma eller 2 549. Det är, måste jag säga, en allmän uppfattning att det är ofrånkomligt att den här arten av brottslighet tilldrar sig statsmakternas uppmärksamhet. Det försenade och ibland helt uteblivna beivrandet av brotten samt de i många fall relativt lindriga straff, som följa på dem, medverka uppenbart till brottslighetens fortsättande. Jag anser, att man kan be-

Svar på interpellation ang. åtgärder för åstadkommande av en minskning i antalet tillgrepp av bilar.

trakta det nuvarande tillståndet som oöfterrättligt.

I anledning av motioner vid förra årets riksdag uttalade riksdagen, att det vore önskvärt att man undersökte även andra förebyggande åtgärder än anskaffandet av låsanordningar. Jag kan inte finna, att man har sökt lösa den frågan. Statspolisintendenten har t. ex. tillstyrkt en grundlig orsaksutredning genom kriminologiska institutet i Stockholm, men jag tror inte att det gjorts något åt den saken heller.

Jag har personligen väldigt svårt att förstå, att man inte mera allmänt kan kräva ut skadestånd från biltjuvarna, och jag har inte tillräcklig förståelse för att biltillgreppen skola betecknas som lån. Jag tror, att ett klagörande auktoritativt uttalande i lagtolkningsfrågan skulle kunna medföra en ändrad praxis. I Norge, för att nu bara ta ett enda exempel, straffas biltjuvarna med ett års fängelse, och där betraktas detta brott såsom stöld. Om vagnen är skadad för över 500 kronor, är straffsatsen upp till tre års fängelse. Jag tror inte det finns någon som hört talas om att en person, som tillägnat sig en annans motorfordon, har velat komma tillbaka med fordonet och tacka för lånet.

Det brister säkert också i polisens resurser och möjligheter att beivra stölderna på ett effektivt sätt. Man läser ofta i tidningarna att polisen gör vägspärrar för att hindra biltjuvarnas framfart, men dessa forcera tjuvarna mycket lätt. Varför kan man inte lägga ut en trådvals eller en spikmatta på vägen? Då måste ju bilen stanna omedelbart eller åtminstone efter en kort stund.

När det gäller frågan huruvida ändrade lagbestämmelser äro nödvändiga, så hänvisar herr statsrådet till straffrättskommittén. Denna fråga är det ju justitieministern som närmast handlägger, varför jag inte nu kan begära att få svar på när kommitténs arbete kan anses vara slutfört och en eventuell lag-

stiftning skall kunna komma. Jag har ju emellertid ställt min fråga till justitieministern men fått svar från inrikesministern.

Jag vill sluta med att framhålla, att jag livligt beklagar att rättssäkerheten, som är en av statens främsta uppgifter, synes i fara genom att biltjuvarna allt framgent få husera utan att man vidtager de kraftåtgärder, som jag anser att man måste vidtaga.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **MOSSBERG**: Herr talman! Herr Birke uttryckte i sitt anförande missnöje med att jag i mitt interpellations svar hade sagt, att jag icke kunde se, vilka ytterligare åtgärder som skulle kunna vidtagas för att förhindra den höga frekvensen av tillgrepp av bilar. Jag vill då betona att jag sade, att jag inte kunde se vilka åtgärder fallande inom inrikesdepartementets ämnesområde, som skulle kunna vidtagas. Och när jag formulerade mitt interpellations svar på det sättet, var det ett uttryck för att jag ansåg, att den lagliga regleringen av samhällets reaktioner mot den här typen av brott låg utanför mitt svar. Denna fråga är nämligen för närvarande under handläggning inom straffrättskommittén, som sorterar under justitiedepartementet.

Till vad herr Birke anförde när han talade om det uteblivna beivrandet av dessa brott samt de låga straffen och de små möjligheterna att utfä skadestånd vill jag säga, att detta ju allt är sådant som ligger på rättstillämpningens område och som det alltså är domstolarnas sak att sköta; inrikesdepartementet har ingenting med det att skaffa.

Däremot tog herr Birke mot slutet av sitt anförande upp den polisiära sidan av saken och påtalade framför allt, att det brister i polisens resurser för närvarande. Jag vill då utan vidare säga till herr Birke, att jag är fullt på det klara

Svar på interpellation ang. åtgärder för åstadkommande av en minskning i antalet tillgrepp av bilar.

med att den polisorganisation, som vi hålla oss med i detta land, ligger i underkant. Man kan på den ena orten efter den andra konstatera, att polisen inte ens hinner uppta till behandling de brott, som faktiskt anmälas till polisen. Jag vill samtidigt erinra om, att vi icke ha ett statligt grepp över polisorganisationen. Polisen är en kommunal angelägenhet, och möjligheter för statliga myndigheter att ingripa när det gäller att påfordra en utbyggd polisorganisation föreligger endast i synnerligen flagranta fall, där det råder ett uppenbart missförhållande.

Vad sedan beträffar det herr Birke sade om vägspärrarna, så har jag mycket svårt att förstå, att polisens om jag så får säga humanitet när det gäller att ordna dessa spärrar skulle vara någon större orsak till tillgreppen av bilar. Statspolisen har just med tanke på de ökade tillgreppen av bilar gått in för att i så stor utsträckning som denna polisorganisations resurser tillåta då och då ordna avspärrningar av vägarna kring de större orterna och granska varenda bilist i syfte att få fast biltjuvar och rattfyllerister. När polisen gör dessa spärrar, undviker man med flit att använda vare sig trådvalsar eller spikmattor. Eljest är polisen utrustad med sådana saker, men man anser att det är för riskfyllt att lägga ut dem, ty det är ju inte bara rattfyllerister och biltjuvar, som åka på vägarna, utan det är i de flesta fall hyggliga och ordentliga bilister. Det kan ju hända, att någon bilist inte skulle uppmärksamma den röda flagga eller den röda lykta, som polisen håller ut som stopptecken, och körde på en sådan där spikmatta, så att all luften ginge ur ringarna och bilen kanske kapsejsade och hamnade i diket. Sådana risker vill man inte ta, och att en som tagit en bil verkligen kommit undan en vägspärr hör ju till undantagsfallen.

Jag vill alltså hålla på att från den

polisiära sidan — den sida, som jag företräder — göra vi så mycket vi kunna göra inom ramen för de lagliga medel, som stå samhället till buds och varöver polisen förfogar, och mera kunna vi inte pretera.

Herr WIKLUND i Stockholm: Herr talman! Eftersom jag i likhet med interpellanten, herr Birke, haft en motion förra året i den här frågan samt sysslat en del med spörsmålet i annat sammanhang, tillåter jag mig anföra några synpunkter.

När de två beredningsutskotten — frågan var nämligen uppe i båda kamrarna — utläto sig över förra årets motioner, framhölls det, att frågan om straffrättsliga åtgärder, som kunna erfordras för att komma till rätta med missförhållandena på det här området, inte borde tagas upp i en särskild utredning utan att pågående utredningar i denna sak borde fullföljas inom strafflagberedningen och fångvårdsstyrelsen. Det föreligger f. ö. på den punkten en avvikelse mellan vad inrikesministern yttrade i sitt svar och vad som står i beredningsutskottens utlåtanden förra året. Jag har inte haft tillfälle att se svaret i förväg, men i utlåtandet från denna kammars beredningsutskott uttalas, att det är strafflagberedningen som sysslar med denna utredning; i interpellationssvaret säges däremot, att det är straffrättskommittén som undersöker problemet.

Den andra utredning, som beredningsutskottet avsåg, var den som fångvårdsstyrelsen höll på med, biträdd av särskilda sakkunniga, för att få till stånd en ny ungdomsanstalt. Utredningen föreligger som bekant redan färdig under namnet Roxtuna-planen. Vi torde få anledning att syssla med detta ärende här i kammaren längre fram under denna riksdag.

Straffrättsliga åtgärder verka ju först

Svar på interpellation ang. åtgärder för åstadkommande av en minskning i antalet tillgrepp av bilar.

på längre sikt. Jag tillåter mig emellertid att ändå här snudda vid dem ett ögonblick. Jag hoppas nämligen, att strafflagberedningen — eller om det nu är straffrättskommittén — ägnar uppmärksamhet även åt brottsrubriceringen, som jag tror herr Birke också var inne på. Jag har inte stort hopp om att man skall nå större resultat med straffskärpningar, men däremot tror jag det har en viss betydelse att billånebrotten få en beteckning i lagen, som bättre svarar mot denna lagöverträdelses allvarliga innebörd än »egenmäktigt förfarande». Stöldbeteckningen kan inte användas, därför att tillägnelseuppsåt oftast ej föreligger. I den motion, som jag bar fram förra året, togs denna fråga upp, och Svea hovrätt, som yttrade sig i ärendet, förordade en utredning om de lämpligaste åtgärderna för att minska billånen. Hovrätten anförde därvid, att såväl med hänsyn till att tillägnelseuppsåt saknas som »till bilar- nas relativt höga värde i förhållande till det stora flertalet av fortskaffningsmedel, som enligt lagrummet kunna bli föremål för grovt egenmäktigt förfarande, synes anledning icke saknas att giva biltillgreppet annan rubricering än egenmäktigt förfarande. Då det säkerligen kan antagas, att en dylik åtgärd är av viss psykologisk betydelse för uppfattningen om brottets svårighetsgrad, synes frågan vara värd att övervägas».

Vidare tycker jag nog att man skulle stå på litet fastare mark, om man, som herr Birke framhöll, kunde stödja sig på en med tillhjälp av moderna metoder genomförd orsaksundersökning. Varför inte låta kriminologiska institutet i Stockholm göra en sådan undersökning? Också den frågan berördes i min motion förra året. En sådan undersökning tillstyrktes av statspolisintendenten; och skolbyråchefen i socialstyrelsen, som också har tillstyrkt en utredning av mera allmän art rörande dessa förhållanden, tycks även ha varit

inne på orsaksfrågan, när han påyrkar, att ungdomspsykiatrisk expertis borde vara företrädd i en eventuellt blivande utredning.

Nog tycker man också, att ungdomsvårdsanstalterna, både de som drivs inom fångvårdens ram och ungdomsvårdsskolorna, borde ha litet bättre resurser för att behandla unga billånare. Jag tänker därvid inte på det eventuella behovet av slutna avdelningar — jag lämnar den frågan alldeles å sido i detta sammanhang — utan på andra åtgärder av mera positiv art. Vi motionärer snuddade vid den saken förra året, när vi skrevo, att man vid ungdomsfostrande institutioner borde pröva åtgärder »för att möta, minska eller avleda ungdomens bil- och motorintresse och för att inskräpa de stora risker ur olika synpunkter, som biltillgrepp och framförande av bil utan rätt därtill och utan tillräcklig körträning innebära». Fångvårdsstyrelsen har i sina petita till årets riksdag begärt ett anslag för att på Ske-näsanstalten uppföra en bil- och motorverkstad för att möta detta intresse och på det viset försöka leda det in på positiva banor. Men detta förslag har endast redovisats i kapitalbudgeten och har inte föranlett något förslag från regeringen till riksdagen. Detta tycker jag är utomordentligt beklagligt, och jag hoppas att denna fråga inte därmed begravs utan kommer upp om inte förr så nästa år.

Vad gäller snabbt verkande åtgärder mot billånen utgöras de väl i första hand av åtgärder av teknisk art för att försvåra biltillgreppen. Jag skulle för min del vilja ifrågasätta, om det inte möjligen kunde göras till nära nog en skyldighet att utrusta bilar med effektivt tändningslås eller alarmanordning. Kan detta anses vara en mera ingripande åtgärd än när man föreskriver att en bil skall vara försedd med bromsanordningar? Jag medgiver att utvägen är diskutabel men vill motivera den ur

Svar på interpellation ang. åtgärder för åstadkommande av en minskning i antalet tillgrepp av bilar.

en alldeles speciell synpunkt. Det händer nämligen inte så sällan, att polisinsgripande sker emot en bilförare, varvid han förbjuds att vidare köra bilen. I ett sådant läge tycker man att polisen skulle ha möjlighet att lämna bilen utan risk för att den tillgripes på samma sätt som man genom att dra till handbromsen kan vara någorlunda säker om att bilen inte ger sig i väg på egen hand. Om bilar alltid vore försedda med stöldhindrande anordningar av teknisk art, så skulle man i varje fall ha en viss säkerhet för att stölder inte inträffade efter ett av polisen meddelat körförbud.

En annan snabbt verkande åtgärd mot bilstölderna är effektivisering av polisens åtgärder, något som inrikesministern har berört i sitt interpellationssvar. Flera remissinstanser fäste förra året uppmärksamheten på denna möjlighet och ställde krav på förbättrad och effektiviserad polisverksamhet för att bekämpa bilstölderna. Det har sagts att detta är en personalfråga. Ja, det må vara, men jag tror att man skulle kunna uträtta åtskilligt genom att se till att trafikkontroller ordnades litet oftare, att de sattes in hastigt och vore av sådan natur, att trafikanterna inte riktigt visste när de företoges. Inrikesministern har ju själv medverkat till en effektiviserad trafikkontroll under en viss period. Den 23 maj 1949 skrev nämligen inrikesministern till rikets polismyndigheter — eller om det var till länsstyrelserna; jag minns inte riktigt — och uppmanade dem att deltaga i den då pågående kampanjen mot rattfylleriet genom att anordna vägspärrar eller trafikkontroller. Han gjorde dock därvid den inskränkningen, att detta endast skulle ske vid de tidpunkter under kampanjen, då denna var som mest koncentrerad. Skulle det inte, herr statsråd, vara möjligt att rikta en sådan uppmaning av mera allmän innebörd till polismyndigheterna, så att dylika generella trafikkontroller inträffade li-

tet oftare? Det händer ju inte sällan, särskilt under sommartiden, att man vid sådana kontroller hittar billånare tillika med andra som begå överträdelser mot trafikförfattningarna och strafflagen. Om man på det sättet ökar risken för upptäckt är jag för min del övertygad om att man också kan minska billånekriminaliteten.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet MOSSBERG: Herr talman! Låt mig endast i anledning av herr Wiklunds fråga till mig säga, att om jag skulle anse mig kunna rikta en sådan allmän uppmaning till polismyndigheterna och framför allt till statspolisen, så skulle jag utgå ifrån den uppfattningen, att det för närvarande inom vår polisorganisation funnes en outnyttjad arbetskapacitet, som kunde komma till god användning vid sådana här trafikkontroller. Jag har mycket svårt att rikta en sådan uppmaning. Jag kunde göra det den gången herr Wiklund åsyftade, när det var fråga om en temporär åtgärd för att ge mera eftertryck åt en allmän propaganda som då pågick. Jag kan inte rikta den uppmaningen generellt till statspolisen och polismyndigheterna, därför att polisorganisationen i landet är överansträngd av de arbetsuppgifter som den redan har.

Jag är övertygad om att i varje fall från statspolisens sida, den polisorganisation, som framför allt har till uppgift att övervaka vägtrafiken ute i landet, göres allt vad i dess förmåga står för att hålla en så effektiv övervakning som möjligt. Jag vet att statspolisens personal har ett ansenligt övertidsarbete. Jag kan inte lägga på den ytterligare arbetsuppgifter. Jag vill i detta sammanhang nämna att statspolisintendenten i sina petita, som kommo till departementet i höstas, förklarade, att det finns ett ytterligare personalbehov inom statspolisens ordningsavdelning på mellan 60 och 70 man. Sådant är läget. Jag

Svar på interpellation ang. åtgärder för åstadkommande av en minskning i antalet tillgrepp av bilar.

kan inte se att man kan göra någonting mera än att låta polisen i den mån det finns utrymme och tid ägna sig åt trafikkontroll.

Herr HALLÉN: Herr talman! Vad jag skulle vilja anföra riktar sig inte till statsrådet Mossberg utan snarare till justitieministern. Med all respekt för alla förslag att vid Skenäs ungdomsanstalt sätta upp en bilverkstad, där bilanarna i viss grad skulle få avreagera sitt mekaniska intresse, och att förse bilarna med särskilda lås, skulle jag vilja peka på en annan åtgärd, som jag tror är betydligt enklare.

Interpellanten nämnde, att man i Norge har straffrättsliga bestämmelser i form av t. ex. fängelse mot dylika brott. Jag vill inte ett ögonblick ifrågasätta någonting sådant utan i stället föreslå en åtgärd, som inte innebär ett straff utan att man bara skipar enkel rättvisa. Det är ett sätt att utkräva ansvar av unga billänare, som i samband med sitt billån åstadkomma överkan och skadegörelse på bilen. Man skall inte straffa dem med vare sig fängelse eller annat utan helt enkelt ålägga dem skadestånd. Låt oss säga att en person har fått reparera sin stulna bil för ett belopp av 500 kronor. Vi veta alla att en pojke på 16—18 år inte har några pengar att betala ett sådant skadestånd med i dag, men det kan komma en dag, då han kan betala. Visste dessa pojkar, att de skulle få avstå en viss procent av sin inkomst nu eller framdeles till dess skulden är gäldad, är jag övertygad om att antalet billån skulle komma att minskas väsentligt.

Jag skall belysa detta med ett exempel från ett annat mera känt område. När en person skall betala ett barnuppfostningsbidrag beräknas den summa som han månatligen skall betala i proportion till hans inkomst, med utrymme för eventuellt behövliga jämkningar.

Om han försummar att betala bidraget finns det möjlighet till införsel i lön. Och försöker han sabotera det hela genom att inte taga sig något arbete, så intas han så småningom på arbetshem. Vi hava i min hemkommun många människor, som vi pressat att ta sig ett arbete, så att de kunna betala sådana bidrag. Göra de inte det, riskera de att komma på arbetshem. Vad inträffar då? Jo, då uppenbara de sig och be att få betala, kanske inte hela det belopp de äro skyldiga utan en något mindre summa, låt oss säga 2 500 kronor i stället för 4 000 kronor.

Nu menar jag inte att man utan vidare skulle jämställa dessa båda kategorier av människor. Men hur skulle det vara med en sådan ändring i lagen om införsel i lön, att en sådan här ung billänare, som har 250—300 kronor i månatlig inkomst, bleve ålagd att betala låt oss säga 10 procent av sin inkomst till dess att hela skadeståndssumman är gäldad? Jag är under sådana omständigheter absolut övertygad om att inte minst här i Stockholm dessa s. k. chefer för billänarlignor skulle dra sig för att fortsätta med billänen. Den anordning jag föreslagit är som sagt inte ett straff; den skulle bara innebära att dessa billänare få göra rätt för sig, ersätta den skadegörelse de tillfogat en annan människa å hennes egendom. Vill man gå in för en dylik princip, kommer antalet billänare att avsevärt minskas här i landet.

Herr HACKNER: Herr talman! På tal om att man skulle införa metoder för att se till att särskilt de yngre billänarna verkligen i praktiken finge betala de skador de ha åstadkommit, vill jag påpeka, att det redan nu i ganska stor utsträckning finnes möjlighet därtill, nämligen genom att man vid meddelandet av villkorlig dom utfärdar sådana föreskrifter att billänaren får amortera

sin skuld genom att övervakaren vid varje tillfälle, då den villkorligt dömda uppbär lön, tillser, att en rimlig del av denna lön användes för att avbetala skadeståndet. Enligt min erfarenhet är det mycket sällan som det i praktiken effektivt tillses, att en dylik skadegörare fullgör sin skyldighet. Det är, herr talman, min övertygelse, att mycket skulle vara vunnet, om man verkligen strängt tillsåge, att övervakarna i detta avseende inte lade fingrarna emellan utan vid utebliven avbetalning gjorde anmälan med risk att den villkorliga domen skulle förklaras förverkad, så fort den villkorligt dömda sökte undandraga sig sin skyldighet att amortera skulden. Som det nu är blir en dom att betala sådant skadestånd bara en dom på papperet, som i praktiken inte leder till något resultat. De unga billånarna veta, att de i verkligheten inte behöva räkna med någon skadeståndsskyldighet, och då är det avskräckande moment, som denna skyldighet skulle utgöra, mycket litet.

Inrikesministern nämnde, att polisväsendet är en i huvudsak kommunal angelägenhet. Jag kan dock inte underlåta fästa uppmärksamheten på att det beträffande statspolisen ligger annorlunda till. Inrikesministern påpekade ju, att statspolisens arbetskraft var för liten. Man hade inte tillfälle att anordna dessa vägspärrar, som i och för sig ansågos vara nödvändiga, då statspolisen redan var överansträngd. Under sådana omständigheter kan väl inte inrikesministern förneka, att det finns möjligheter att avhjälpa bristen, trots att polisväsendet i övrigt är huvudsakligen kommunalt. När det gäller statspolisen ha statsmakterna i alla fall ett tillfälle att göra sin insats genom att förstärka dess personalresurser.

Slutligen får jag säga, att den straffrättsliga reaktionen emot billånen enligt allmän erfarenhet är alldeles för svag. Jag beklagar att icke justitieministern är närvarande och kan göra ett uttalande på denna punkt.

Herr DICKSON: Herr talman! Inrikesministern säger att han har för litet polis till sitt förfogande. Jag tror att det är fel att säga så. Det är inte för litet polis vi ha utan för mycket brottslingar, och det är ju det som är så beklagligt. Vad vi behöva se till är att inte utvecklingen — den att allt flera medborgare bli brottslingar av denna typ — fortsätter på sätt som hittills skett. Här leva vi i ett s. k. kultursamhälle, där alla upptänkliga åtgärder vidtagits för att människorna skola bli goda medborgare, och lika fullt måste vi erkänna, att vi gått bet på den uppgiften. Om det nu är hemmens eller skolans eller den allmänna tidsandans fel kan jag inte säga. Men något måste göras för att se till att färre människor söka sig till brottslingens kanske spännande och underhållande men icke samhällligt önskvärda yrke. Vårt kultursamhälle har gått bet på den uppgiften — jag upprepar det — och det är tragiken i samhällets nuvarande situation. Vad man skall göra i det speciella fallet skall jag inte gå in på, herr talman, utan jag har endast velat göra denna reflexion i samband med de här påtalade händelserna.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5.

Föredrogos var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och remitterades därvid

till behandling av lagutskottet propositionerna:

nr 71, med förslag till lag om ändrad lydelse av 5, 7 och 11 §§ förordningen den 16 maj 1884 (nr 25) angående patent, m. m.; och

nr 72, med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1945 (nr 420) om semester, m. m.;

till statsutskottet propositionen nr 75, angående höjning av radiolicensavgiften;

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 76, angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1950/51; och

nr 77, angående garantipris å bruna hönor av 1951 års skörd;

till statsutskottet propositionen nr 78, angående anslag för budgetåret 1951/52 till fria resor för barn m. m.;

till jordbruksutskottet propositionen nr 79, angående utlämnande av stödlån till jordbrukare;

till bankoutskottet propositionen nr 80, med förslag till lag om fortsatt giltighet av valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350);

till jordbruksutskottet propositionen nr 81, angående reglering av priserna på fisk under budgetåret 1951/52 m. m.; samt

till behandling av lagutskott propositionen nr 82, med förslag till förordning med vissa bestämmelser till motverkande av svinsjukdomar.

§ 6.

Vid nu skedd föredragning av den på bordet liggande motionen nr 442 av herr *Persson* i Svensköp hänvisades motionen, såvitt angick Kungl. Maj:ts förslag till lag angående nedsättning av allmän kommunalskatt i anledning av övergångsbidrag, till konstitutionsutskottet och i övrigt till statsutskottet.

§ 7.

Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden nr 10—

15, statsutskottets utlåtanden nr 3, 18 och 31—40, bevillningsutskottets betänkanden nr 12—14, bankoutskottets utlåtanden nr 4, andra lagutskottets utlåtanden och memorial nr 8—14 samt andra kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 3.

§ 8.

Föredrogs den av herr *Kyling* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående betryggande åtgärder mot fartyg, som med skäl kan antagas föra en ur säkerhetssynpunkt icke önskvärd verksamhet.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 9.

Anmäldes, att följande Kungl. Maj:ts propositioner tillställts kammaren, nämligen:

nr 83, angående ändrade grunder för förfarandet vid rekvisition av motorfordon och hästar m. m. för krigsmaktens behov; och

nr 85, angående rörlig kredit för försvarets fabriksstyrelse.

Dessa propositioner bordlades.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 4.50 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Onsdagen den 7 mars

Kl. 11 fm.

§ 1.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna läkarintygy:

Riksdagsman Otto Hernfrid Bark från Riddarhyttan är för närvarande sängliggande i sitt hem med diagnosen influensa och är han av mig rekommenderad att icke deltaga i riksdagsarbetet under tiden 5—10 mars 1951, vilket härmed på heder och samvete intygas.

Skinnskatteberg den 4 mars 1951.

S. Arfwidson.
Provinsialläkare.

§ 2.

Svar på interpellation ang. vissa modifierationer i gällande valbestämmelser.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet ZETTERBERG, som yttrade: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Dickson frågat mig, om jag har för avsikt att föreslå sådana modifierationer i valbestämmelserna att regeringsrättens avgöranden, då det gäller frågor i samband med allmänna val, må, med bortseende i största möjliga utsträckning från rent formella skäl, träffas så, att vad som kan antagas vara väljarnas i valet uttryckta mening i första hand blir beaktat och tillgodosett.

Herr Dickson har tagit till utgångspunkt ett fall, som utförligt behandlats i dagspressen. Vid kommunalvalen i höstas hade i en kommun i Stockholmstrakten ett parti låtit trycka ordet »kommunalfullmäktigval» på sina valsedlar *ovanför* namnen. Enligt 23 § kommunala vallagen får emellertid så-

dan valbeteckning blott anbringas *nedst* å valsedelns framsida. På grund av detta formfel förklarades alla valsedlarna ogiltiga.

Det är naturligtvis i hög grad otillfredsställande, att ett formfel av denna beskaffenhet har fått så stor verkan på utgången av ett allmänt val, även om man bör kunna fordra stor ordentlighet av de partiorganisationer, som regelmässigt ombesörja tryckning av valsedlar. Bestämmelserna om hur valsedlar må vara märkta äro i och för sig tydliga och klara. Dessa formella föreskrifter äro uppställda för att tjäna viktiga praktiska syften, bl. a. att ge ordning och reda åt valförfarandet och röstsammanräkningen. Vissa av dessa föreskrifter — dock knappast den nu ifrågavarande — ha den mycket betydelsefulla funktionen att ge skydd åt valhemligheten. Jag kan i detta sammanhang erinra om att det gjorts gällande, att formbestämmelserna ej äro fullständiga nog i den delen och att vid innevarande års riksdag framstälts yrkanden om komplettering av dem i vissa hänseenden.

Om man vill förhindra, att ett förbi-seende av en formföreskrift får så ödesdigra verkningar som i det av interpellanten berörda fallet, kan man tydligen gå fram efter två linjer, antingen slopa ifrågavarande formföreskrifter eller, som herr Dickson antyder i interpellationen, möjliggöra en friare prövning av den inverkan, som deras åsidosättande bör ha. Vilkendera linjen man bör välja — om man över huvud bör göra någon ändring — är jag för dagen ej beredd att taga ställning till. Ett sådant ståndpunktstagande kräver närmare utredning och jag ämnar ge detta uppdrag åt 1950 års folkomröstnings- och valsättsutredning, som ju har att utreda andra valfrågor.

Svar på interpellation ang. vissa modifikationer i gällande valbestämmelser.

Härpå anförde

Herr DICKSON: Herr talman! Jag tackar justitieministern för svaret. Jag tycker mig kunna utläsa ur det, att han egentligen tycker precis detsamma som jag, i varje fall som människa. När sedan juristen Herman Zetterberg kommer fram, drages ridån kanske ned en smula på en och annan punkt.

Valproceduren är ju till för att enkla, svenska medborgare skola kunna säga ifrån hur de vilja att de representativa församlingarna skola se ut. Justitieministern är tydligen ense med mig om att i det av mig berörda fallet, som inträffade i Stocksund och där man satt ett ord överst på sedlarna i stället för nederst, måste man vara en kvalificerad idiot för att inte begripa vad väljarna egentligen avsett. Samtliga sedlar blevo emellertid underkända. Där var det den socialdemokratiska representationen, som helt och hållet utestängdes från stadsfullmäktige. Det hedrar invånarna i den kommunen, att de — om det är riktigt som jag har hört sägas — sedermera ha bortsett från den fataliteten och i andra nämnder och styrelser valt in socialdemokrater i den proportion, som borde ha tillkommit dem i stadsfullmäktige.

Justitieministern säger sig skola överlämna till folkomröstnings- och valsätsutredningen, som tillsattes förra året, att grubbla över detta. Jag hoppas, att denna därvid verkligen försöker få bort kineseriet i detta sammanhang. Meningen bör väl ändå vara, att man skall få uttrycka sin egen vilja, om man nu bortser från valhemligheten, som jag personligen inte bryr mig så mycket om men som tyvärr är viktig i andra sammanhang. Jag säger tyvärr, ty det finns ännu tendenser här i landet som göra valhemligheten nödvändig. Det finns de, som äro rädda för att visa sin åsikt, därför att de kunna vänta förföljelser, om det kommer ut att de stödja ett annat parti än det som de för-

väntas stödja. Detta är beklagligt, men vi hoppas, att man så småningom kommer att se mera lidelsefritt på den saken. För min personliga del tycker jag, att om jag vid ett val på en röd lapp skriver namnet Herman Zetterberg — om vi nu bodde i samma kommun — så skulle väl alla människor begripa, att det är Herman Zetterberg jag vill ha vald till den post det är fråga om. Det kan inte finnas någon som helst tvekan om den saken. Jag begriper inte, att den omständigheten, att jag använde ett rött papper och inte ett vitt, skulle behöva spela någon som helst roll.

Om en entusiastisk människa har strukit under ett namn, som han tycker är särskilt tilltalande, är detta också tillräckligt för att underkänna sedeln. Vad i all sin dar gör det, om jag för mitt eget välbefinnandes skull poängterar, att jag tycker att den mannen eller den kvinnan är den bästa och att jag vill understryka just det namnet? Varför kan jag inte få stryka under, när man får stryka över?

För att valhemligheten skall skyddas får det inte heller finnas några märken på sedlarna. Det är en avvägningsfråga, hur man vill taga upp de olika fallen, men huvudsaken tycker jag är att man inte skall krångla till valrörelsen och valförfarandet för mycket. Tryckningen av valedlar har blivit en praktisk angelägenhet, fastän man måste väl säga att det *vore* ganska besynnerligt, om t. ex. 60 000 människor i grund och botten tycka precis detsamma, d. v. s. att just de nio eller tolv namn, som stå på sedeln, äro de bästa. Det ger ett litet intryck av fårskock tycker jag, men det är kanske av praktiska skäl nödvändigt, att man har de kollektiva valförrättningar, som ha blivit praxis. De få emellertid inte bli självändamål. Vill någon originell person skriva sin egen valedel och råkar han då skriva den på ett sätt, som inte stämmer med författningarna men så att man ändå absolut klart kan se vad han menar, bör

Svar på interpellation ang. utredningen om räntebestämmelserna i lagar och författningar.

sedeln enligt min mening godkännas. Vi få hoppas, att medlemmarna i den meromnämnda kommittén ha litet mänskliga och inte bara juridiska synpunkter på denna fråga.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3.

Svar på interpellation ang. utredningen om räntebestämmelserna i lagar och författningar.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet ZETTERBERG, erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Med kammarens tillstånd har fru Sjöstrand frågat mig om anledningen till att utredningen om räntebestämmelserna i lagar och författningar nedlagts samt när utredningen kunde beräknas återupptagas.

Med anledning härav får jag framhålla följande.

Sedan riksdagen, såsom interpellanten omnämnt, år 1946 anhållit, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om översyn av de i lagar och författningar förekommande räntebestämmelserna, tillkallade jag i februari 1949 en särskild utredningsman att inom justitiedepartementet biträda med en sådan översyn. Utredningsmannen har utfört vissa förberedande undersökningar i ämnet. Framför allt har han insamlat ett synnerligen omfattande material angående de olika lagar och författningar, i vilka bestämmelser om ränta över huvud återfinnas. Då detta material i slutet av september 1950 överlämnades till departementet, hade utredningen däremot icke resulterat i några utarbetade förslag till ändringar i gällande bestämmelser.

Det skulle nu kanske kunna tyckas, att det icke skulle vara så svårt och icke heller behöfve dröja så lång tid att slutföra denna utredning. I själva verket förhåller det sig emellertid så, att problemet om de legala räntebestäm-

melserna är både stort och besvärligt. Dessa bestämmelser, som tillkommit under olika tider och i olika sammanhang, äro icke endast mycket talrika utan tjäna också delvis helt olika ändamål. Det är därför icke säkert, att man kan uppnå en enhetlig lösning av problemet. I varje fall är det tydligt, att uppgiften icke kan slutföras utan betydande kostnader och tidsutdräkt. Anledningen till att översynen av de legala räntebestämmelserna efter de vidtagna förberedelserna fått vila och alltså icke fullbordats i ett sammanhang är, att denna utredning i rådande statsfinansiella läge ansetts böra få stå tillbaka för andra, mera trängande utredningsuppgifter. Som bekant har regeringen nu inom alla departementen sökt nedbringa utredningskostnaderna i möjligaste mån. Det är för övrigt tveksamt, om man verkligen bör söka åstadkomma en lösning av det legala ränteproblemet just vid en tidpunkt som den nuvarande, då det ekonomiska livet under inflytande av det utrikespolitiska läget företer sådana växlingar.

Med hänsyn till vad nu anförts är jag för dagen icke beredd att bestämt angiva, vid vilken tidpunkt utredningen om de legala räntebestämmelserna kan återupptagas.

Härefter anförde

Fru SJÖSTRAND: Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för justitiedepartementet få framföra mitt tack för svaret.

Orsaken till min fråga har varit, att jag funnit, att de legala bestämmelserna om ränta varierat högst betydligt och i vissa fall verkat ganska godtyckliga. Jag har därför funnit det anmärkningsvärt, att den utredning, som påbörjats och som på goda grunder kunde antagas ha förmått bringa reda i dessa bestämmelser, lagts ned utan att ha kommit till något resultat.

Utän att gå in på detaljer då det gäl-

Motioner om vissa bestämmelser ang. beskaffenheten av valsedlar vid riksdagsmannanaval och kommunala val.

ler alla typer och bestämmelser som finnas, vill jag ändå understryka, att dessa räntebestämmelser, vilka — som statsrådet också mycket riktigt säger — ha tillkommit vid skilda tider och i olika sammanhang, även äro utformade på olika sätt. Det finns säkert skäl, som tala för att bringa räntegottgörelserna i bättre överensstämmelse med varandra och med det för dagen rådande ränteläget.

Det kan vara mycket förklarligt, att en utredning som den här nämnda av kostnadsskäl för tillfället får stå tillbaka för andra, men jag kan inte underlåta att framföra som min åsikt, att i den mån de räntesatser, som utbetalas av det allmänna, kunde ha reducerats hade utredningen måhända snart nog lönat sig.

Det är också riktigt som statsrådet säger, att det ekonomiska livet just nu företer stora växlingar, men jag hade tänkt mig att man för att vara oberoende härav vid en översyn skulle ha frihet att överväga möjligheten av att de i författningsbestämmelserna angivna räntesatserna inte bestämdes absolut utan att de ställdes i relation på ett eller annat sätt till riksbanksräntan, varigenom man, om räntan ändrar sig, inte behöver vidtaga lagändringar för att komma ifrån den ofta betydande avvikelserna mellan nuvarande räntebestämmelser och det allmänna ränteläget, som kan föreligga.

Även om tillräckligt starka skäl för en översyn och en omändring inte föreligga just nu, trots att ett stort material insamlats och ännu ligger obearbetat, vill jag uttala den förhoppningen, att frågan i sin helhet åter tages upp vid en senare, lämplig tidpunkt.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4.

Föredrogos var för sig följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilan-

de propositioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott propositionen nr 83, angående ändrade grunder för förfarandet vid rekvisition av motorfordon och hästar m. m. för krigsmaktens behov; samt

till statsutskottet propositionen nr 85, angående rörlig kredit för försvarets fabriksstyrelse.

§ 5.

Föredrogos vart efter annat konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av väckt motion om skydd för väljarbeteckning vid kommunala val;

nr 11, i anledning av väckt motion angående ändrad tidpunkt och dag för de allmänna valen; och

nr 12, i anledning av väckta motioner om skyldighet för länsstyrelse att kungöra val av kommunalfullmäktige och stadsfullmäktige.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 6.

Motioner om vissa bestämmelser ang. beskaffenheten av valsedlar vid riksdagsmannanaval och kommunala val.

Föredrogos konstitutionsutskottets utlåtande nr 13, i anledning av väckta motioner om vissa bestämmelser angående beskaffenheten av valsedlar vid riksdagsmannanaval och kommunala val.

Konstitutionsutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft dels de likalydande motionerna nr 115 i första kammaren av herr *Lindblom m. fl.* och nr 153 i andra kammaren av herr *Gustafsson* i Borås *m. fl.* och dels de likalydande motionerna nr 169 i första kammaren av herr *Mannerskantz* och nr 226 i andra kammaren av herr *Hästad m. fl.*

I motionerna I: 115 och II: 153 hade hemställts, »att riksdagen efter utred-

**Motioner om vissa bestämmelser ang. beskaffenheten av valsedlar vid riksdagsman-
naval och kommunala val.**

ning måtte för sin del antaga sådana bestämmelser angående valsedlarnas storlek och papperskvalitet att valhemligheten därigenom ytterligare säkras».

I motionerna I: 169 och II: 226 hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att Kungl. Maj:t måtte dels under beaktande av de i motionerna anförda synpunkterna låta verkställa en översyn av lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen samt av lagen den 6 juni 1930 om kommunala val i syfte att genom fastställande av enhetlig storlek på och standardiserad pappersort för röstsedlarna skydda valhemligheten, och dels för 1952 års riksdag framlägga de förslag, som härav kunde föranledas.

Utskottet hemställde, att motionerna

- 1) I: 115 och II: 153 samt
- 2) I: 169 och II: 226

icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits:

1) av herrar *Herlitz, Bergh, Swedberg, Hammar, Håstad* och *Gustafsson* i Borås, som ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen med anledning av motionerna I: 115 och II: 153 samt I: 169 och II: 226 ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte verkställa en utredning rörande sådana ändringar av vederbörande lagar, att valsedlarnas storlek och pappersort standardiserades i och för valhemlighetens fulla skyddande.

2) av herr *Holmbäck*, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **GUSTAFSSON** i Borås: Herr talman! Den fråga som här behandlas är, såsom alla veta, inte ny. I ett flertal motioner ha under årens lopp gjorts erinringar om att valhemligheten kan anses väl skyddad vid val till riksdagens

andra kammare men att däremot så inte är fallet vid t. ex. stadsfullmäktige- och kommunalval.

I min motion har jag sökt ge en kort rekapitulation av ärendets behandling i riksdagen, och konstitutionsutskottet har i det utlåtande, som nu ligger på riksdagens bord, ytterligare redovisat hur riksdagen sett på frågan. Jag förbigår därför den historiska sidan för att inte onödigt ta kammarens tid i anspråk. Det kan kanske däremot vara lämpligt att börja med att erinra om bestämmelserna i vallagen kap. 5 § 23, där det heter: »Val är omedelbart och sker med slutna sedlar. Därvid skall begagnas valsedlar av vitt papper, utan kännetecken. Om annat papper än vitt användes är sedel ogill.» Lagen föreskriver vidare att envar som anmäler sig till röstning erhåller vid valbordet ett valkuvert. Sedan han enligt bestämmelserna inlagt sedeln i kuvertet, överlämnar han utan dröjsmål detta till ordföranden. Därefter nedlägger ordföranden kuvertet i urnan och gör i sammanhang därmed anteckning i röstlängden om att rösträtten utövats. Väljaren får alltså enligt gällande lag inte själv nedlägga kuvertet i urnan.

Nu kan man fråga: Finns det vid denna valprocedur någon som helst möjlighet att valhemligheten röjes? Alla synas ju vara överens om att valhemligheten är en tillgång av oskatthbart värde för ett demokratiskt samhälle. Vi hålla hårt på att varje medborgare skall vid valen fritt och utan insyn få ge uttryck åt hur han anser att de samhällseliga organen böra vara sammansatta. Men frågan är nu om man kan anse, att inte bara valen till riksdagen utan även landstings- och kommunalvalen genom gällande lagstiftning åtnjuta tillfredsställande integritet.

Det synes mig inte gärna möjligt att svara ja på den frågan. Genom valsedlarnas högst olika storlek är valhemligheten i farozonen. Huruvida någon vid

Motioner om vissa bestämmelser ang. beskaffenheten av valsedlar vid riksdagsman- naval och kommunala val.

valsedlarnas beställande haft i blickpunkten att utöva något slags kontroll kan givetvis icke med säkerhet avgöras, men det bör i varje fall vara ett demokratiskt primärintresse att skapa sådana bestämmelser, att varje möjlighet att utöva kontroll undanröjes. Enligt nu gällande lagstiftning finns det inte några bestämmelser angående valsedels format eller storlek liksom inte heller i fråga om papperets kvalitet. Allt detta gör att valsedelsfloran är synnerligen rikhaltig. Det finns valsedlar, som kunna stoppas ovikta i kuvertet, medan det å andra sidan i extrema fall finns valsedlar, som måste vikas så många gånger att valkuvertet kommer att innesluta 10—12 lager papper. Därtill kommer att det för dessa stora valsedlar kan ha använts onödigt tjockt papper, något som ju inte gör situationen bättre. Att under sådana förhållanden valhemligheten blir röjd är självfallet.

Vill man, herr talman, göra allvar av sin önskan att på allt sätt — naturligtvis inom det rimligas gräns — söka skydda valhemligheten, så synes det mig att man icke utan vidare kan gå förbi här påtalade fakta. Det måste fastslås att den nu rådande ordningen i fråga om valsedlarnas storlek och kvalitet har snudd på oordning, med de obehag som alltid följa med oordning. Det är därför som vi motionärer ha påpekat, att åtgärder böra vidtagas för att valhemligheten skall vara en verklig het inte bara i teorien utan jämväl i praktiken.

Då frågan om valsedlarna år 1934 var uppe i riksdagen yttrade konstitutionsutskottet i sitt utlåtande, att utskottet fann sig böra avslå motionen »då anmärkningsvärda avvikelser å valsedlar i fråga om storlek ej torde förekomma». År 1943 erinrade en motionär — det var en på detta område mycket kunnig person — om att valhemligheten verkligen är i fara och att det är ett be-

klagligt faktum att folk avhåller sig från att rösta, när valhemligheten icke är effektivt skyddad. I sitt utlåtande över motionen hänvisade konstitutionsutskottets majoritet till utskottets tidigare ståndpunkt och ville genom erfarenheter få bekräftat, att valhemligheten verkligen befann sig i fara genom rätten att använda valsedlar av olika storlek. I det nu föreliggande utlåtandet anser utskottets majoritet, att det icke har kunnat företes några bevis, som skulle tala för att man borde ta under omprövning att ge valsedlarna i stort sett lika format.

Min uppmärksamhet riktades på denna fråga när jag efter valet i höstas presenterades tvenne valkuvert med tillfrågan om jag kunde se någon skillnad på dem. Kuverten voro lika både till färg och storlek som de ju skola vara, men att innehållet var olika kunde man se och framför allt känna — det ena kuvertet var tunt och det andra var tjockt. Varje kuvert innehöll en valsedel men av högst olika storlek. Jag har sedan försökt få tag i valsedlar från olika delar av landet, och det resultat som jag därvid kommit till är sådant, att jag icke ansett det opåkallat att på nytt ta upp frågan om valsedlarnas format.

Jag har här ett tiotal av de större bland de valsedlar, som jag fick fram vid min undersökning, och jag ber, herr talman, att nu få visa upp dem inför kammaren. Det finns emellertid ännu större valsedlar. Jag ber här att få presentera en av de allra största, och den är, såsom kammarens ledamöter torde se, ett bra stycke längre än de största i den bunt jag först visade upp. Samtidigt som man på en plats har haft valsedlar av detta slag, kan det där ha förekommit valsedlar, som inte varit större än att de kunnat läggas in ovikta i valkuvertet eller i varje fall bara behövt vikas en gång.

Nog måste det väl anses att en val-

**Motioner om vissa bestämmelser ang. beskaffenheten av valsedlar vid riksdagsman-
naval och kommunala val.**

förrättare, även utan att ha särskilt stor känslighet i fingertopparna eller vara begåvad med ovanligt skarp iakttagelseförmåga, kan se skillnad på kuvert som så pass starkt kontrastera mot varandra som de kuvert, som innehålla valsedlar av de olika typer som jag här talat om, särskilt som de större sedlarna också måste vikas på bredden. Valförrättaren kan alltså, om han så vill, följa valets gång från början till slut. Även andra som tjäna vid valet torde ha samma möjlighet.

Då valet är över, kan man alltså nära nog med visshet säga vilka som ha använt t. ex. den stora sedeln. Jag tror inte att det med någon sofistisk i världen går att gendriva detta faktum. Och inte är det väl vad man önskat att en valnämndsordförande endast genom att han tar emot valkuverten skall kunna konstatera med vilket parti en väljare röstar eller i varje fall icke röstar.

Med detta har jag naturligtvis icke velat säga det minsta nedsättande om valförrättarna. Jag har bara velat visa vilka möjligheter som ges.

Jag vet väl att den fråga, som det här gäller, är ett problem på många håll, icke minst ute på landsbygden, även om den icke är det i de större städerna. Jag tillåter mig därför, herr talman, att hysa den åsikten att det föreligger en sådan bevisning som konstitutionsutskottet efterlyste, när utskottet en gång i ett utlåtande framhöll, att det borde anstå med lagstiftningsåtgärder tills erfarenheten visat huruvida valhemlighetens bevarande sattes i allvarlig fara genom rätten att använda valsedlar av olika storlekar och beskaffenhet. Man begär det orimliga, om man inte anser att detta nu har visats.

År 1943, då frågan sist var före här i riksdagen, ansågo många att skäl föreläge till en ändring i den riktning, som vi motionärer här önska. Jag tror också att det är ett allt för svagt argument

att förklara, att man ingenting *kan* göra. Ofantligt mycket svårare frågor än denna ha blivit lösta av riksdagen och det ganska bra. Har riksdagen den uppfattningen att valhemligheten bör skyddas, äro enligt min uppfattning de tekniska svårigheter, som kunna möta, så små att de inte böra få stjälpa hela saken.

Även när det gäller sakskaäl, som konstitutionsutskottet vid flera tillfällen åberopat, nämligen risken för kassation, torde man kunna finna en tillfredsställande lösning. Det finns ju redan nu bestämmelser, som föra med sig risk för kassationer, och mig synes att valhemligheten är något så pass viktigt, att den bör garanteras och skyddas i all den utsträckning, som är förenad med rimliga hänsyn till de praktiska svårigheterna.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till den reservation, som anförts av herr Herlitz m. fl.

Herr FAST: Herr talman! Jag skall med hänsyn till föredragningslistans längd försöka att fatta mig kort.

Vi äro nog alla överens om att valhemligheten bör i görligasté mån skyddas, men man måste ju se de frågor som det här gäller mot bakgrunden även av en hel del andra ting, där väljarnas intressen också måste beaktas. Jag vill emellertid framhålla, att det nog inte nu finns lika stor risk som för trettio år sedan att människor äro intresserade av hur andra medborgare rösta. Vidare vill jag framhålla att det endast är valförrättaren, d. v. s. den som tar emot valkuverten, som har någon möjlighet att känna på dem och konstatera om de äro tunna eller tjocka. Och valförrättaren utövar ju sin gärning under ämbetsmannaansvar. Jag har heller aldrig hört någon säga, att det från valnämnderna har sipprat ut sådant som bör hemlighållas. Men när jag säger detta gör jag det inte därför, att jag anser, att det

Motioner om vissa bestämmelser ang. beskaffenheten av valsedlar vid riksdagsmannaval och kommunala val.

inte är av värde att valhemligheten skyddas, och att det inte kan finnas människor, som äro rädda för att gå och rösta, då de av olika skäl inte vilja få sitt politiska hemvist, om jag får använda det uttrycket, offentligen känt.

Jag skall sedan övergå till de skäl, som enligt mitt förmenande måste väga tyngre i detta sammanhang. I en interpellationsdebatt, som förekommit här i dag, har herr Dickson framhållit att de nuvarande kassationsgrunderna böra ytterligare uppmjukas, så att de medborgare, som avlämna sin röstsedel, ha största möjliga garanti för att de åstadkomma det resultat som de avsett med röstningen. Men vi få inte, när det gäller att skapa lämpliga bestämmelser beträffande valsedlarna, glömma bort vad riksdagen i olika sammanhang har beslutat. Jag erinrar om att enligt riksdagens beslut finns det numera vid vissa val frihet att använda en spaltad valsedel, där ledamöterna äro upptagna på vänstra sidan och suppleanterna på högra sidan. Jag erinrar vidare om den förstoring av valkretsarna, som redan har beslutats, och om att man på vissa håll önskar få till stånd en ytterligare sådan förstoring. Jag erinrar om att det genom kommunsammanslagningen har astadkommittés större kommunala enheter och att riksdagen i detta sammanhang fattat beslut om att öka antalet ledamöter i kommunalfullmäktige och därvid lämna kommunerna möjlighet att inom en latitud av upp till tio ledamöter själva bestämma huruvida man vill öka antalet kommunalfullmäktigeledamöter. Erfarenheten visar att man i allmänhet har stannat för det högsta antal som lagen medger, något som också var förutsett.

Nu kanske någon säger att det skulle för t. ex. kommunalfullmäktigeval kunna finnas en valsedel av lagfäst storlek, medan det för landstingsmannaval användes en annan valsedel och för riksdagsmannaval en tredje. Jag kan för min

del knappast tänka mig, att det skulle vara möjligt att för kommunalfullmäktigeval lagfästa storleken på valsedeln, men avstå från att göra det för riksdagsmannaval och landstingsmannaval. Det må emellertid vara hur som helst med den saken. Jag anser i varje fall att det är alldeles nödvändigt, att om en viss storlek på valsedeln fastställs, så skall denna gälla för alla val. Om det vid ett visst val kräves att valsedeln skall vara av viss beskaffenhet, kan det nämligen lätt inträffa att folk får den uppfattningen, att valsedeln alltid skall se ut på detta sätt. Det är visserligen sant, att de äro skyldiga att se efter i lagtexten, om samma bestämmelser gälla vid andra val, men sådana äro inte människorna och sådana äro inte ens våra lokala partiorganisationer ute i bygderna. Vi skola komma ihåg, att när det gäller de kommunala valen tryckas sedlarna inte genom distriktsorganisationerna och än mindre genom huvudorganisationerna. Vi kunna inte heller lägga detta ansvar på tryckerierna — det vore orimligt — utan det måste läggas på dem, som låta trycka valsedlarna.

Ser man då på det legala behov av valsedlar — om man nu vill ha en valsedel, som är lagligen fastställd — har jag kommit fram till att denna skulle bli av ungefär samma storlek som riksdagstrycket har. Som vi veta, kan det på den ena sidan vara 40 eller kanske ända upp till 80 namn. Det är klart, att den då blir så lång som herr Gustafsson i Borås visade, medan en annan valsedeltyp kanske blir bredare och litet kortare. Vart tar då den enskilde vägen, som herr Dickson nyss talade så vackert om, den, som inte tycker, att det är rimligt, att han skall behöva taga ett så stort pappersark utan kanske tar en liten lapp och nöjer sig med att skriva upp en eller två personer, som han är särskilt intresserad av att föra fram i valet?

**Motioner om vissa bestämmelser ang. beskaffenheten av valsedlar vid riksdagsman-
naval och kommunala val.**

All erfarenhet har givits vid handen, att den förutvarande bestämmelse, som gick ut på att det skulle vara en valseedel med fastställd storlek, vilken bestämmelse måste slopas i samband med olika beslut som riksdagen fattat, under sin tillvaro utgjorde en av de största anledningarna till kassation av valsedlar. Om man i nuvarande läge, i vilket det ibland föreligger ett legalt behov t. ex. av att få en valseedel av betydande storlek, skulle lagfästa ett enhetligt format, skulle man tvingas gå upp till ett maximum och således använda en valseedel av samma storleksordning som det tryck jag här visar.

Jag skall inte här överdriva den ekonomiska betydelsen av att man trycker ett antal valsedlar, som i tre fjärdedelar av alla fall bli alldeles för stora. Jag kan bortse från kostnaderna, ehuru de ingalunda äro små; man räknar numera med att det går åt ungefär 10 å 20 valsedlar för varje väljare inom de olika partierna, som deltar i ett val.

Gentemot vad som säges om att man vill skydda valhemligheten vill jag framhålla det intresse, som alla de ha, vilka göra en positiv insats genom att gå till vallokalerna och lämna sin röstsedel. De kunna göra anspråk på att valet inte tillkränglas och att kassationsgrunderna inte göras sådana, att deras röstning går om intet.

Eftersom man vet, vilka verkningar det skulle få på detta område och vilken ofantlig kassation som skulle äga rum, vågar varken jag eller konstitutionsutskottet taga ansvaret för att införa en sådan bestämmelse. Jag hemställer därför om bifall till konstitutionsutskottets utlåtande.

Herr HÅSTAD: Herr talman! Som motionär och reservant skulle jag vilja anföra ett par ord. Jag vill då särskilt återkomma till de synpunkter, som herr Fast nyss ansåg vara de mest avgörande.

Jag tror, att vi kunna göra ett par konstateranden redan i början av debatten. Det första är, att de förhållanden som här påtalats — nämligen att det förekommer, att valsedlar ha så olika storlek att det är risk för att valhemligheten inte kan skyddas — äro av den art, att ingen enda kan bestrida att de existera. Jag tror, att inte heller konstitutionsutskottet kan bestrida detta faktum. Det andra är den sats, som även herr Fast nu helt anslöt sig till — det är ganska naturligt förresten — nämligen att valhemligheten måste skyddas och måste skyddas hundra procentigt. Här kan man inte få några eftergifter. Skyddet måste vara vattentätt. Det får inte föreligga risk för att ens några få personers röstning företages under sådana förhållanden, att de inte äro förenade med absolut säkerhet för valhemlighetens bevarande. Därför måste man liksom i så många andra fall försöka åstadkomma en avvägning mellan de olika intressena.

I anledning av den diskussion, som förekom i denna fråga inom utskottet, skulle jag ytterligare vilja betona, att demokrati för den enskilde medborgaren betyder antingen att han har rätt att aktivt och öppet delta i det politiska livet, d. v. s. att propagera för en idé eller att ställa upp sig som kandidat, eller också att medborgaren passivt deltar i valet och därvid utnyttjar lagens fulla skydd för denna passivitet. Otvivelaktigt är det så, att många människor i detta samhälle känna ett inre behov att få ha sin uppfattning i politiska ting för sig själva. Fall kan naturligtvis tänkas, där vederbörande har en så utsatt position, att ett öppet ställningstagande, enligt vad han själv anser, skulle vara förenat med ohägn för honom. Som exempel kan nämnas en präst i en församling, som kanske vill hålla fred med alla partier och samhällsgrupper. Denne präst vill naturligtvis utnyttja sin rösträtt valdagen. Om det i hans för-

**Motioner om vissa bestämmelser ang. beskaffenheten av valsedlar vid riksdagsman-
naval och kommunala val.**

samling skulle komma ut hur han röstat, skulle han åtminstone enligt sin egen uppfattning kunna skadas i sin verksamhet. Samma förhållande kan gälla exempelvis en köpman och andra som ha ett fullt legitimt intresse av att ett skydd för valhemligheten verkligen föreligger.

Nu säger man visserligen från utskottets sida, och herr Fast upprepade detta, nämligen att det är inte många fall kända i vårt land, där valhemligheten skulle ha röjts. Jag tror också, att det förhåller sig på det sättet dess bättre. Vi få emellertid inte glömma bort, att om ett röjande av valhemligheten verkligen skett, så är det naturligtvis ingen som varit särskilt angelägen att springa och basunera ut detta förhållande på gator och torg. I stället har man väl förbehållit vetskapen hur en viss person röstat en mycket begränsad krets. Över huvud taget är varje bevisning på detta område utomordentligt svår att åstadkomma.

Jag vill därför betona, att man inte kan bagatellisera dessa förhållanden, vilket inte minst framgår därav, att motioner i denna fråga väckts år efter år. Framför allt ha motionerna väckts efter varje kommunalval, vilket ju måste tyda på att frågan verkligen har aktualitet för många väljare landet runt.

Om jag sedan går in på de rent praktiska frågor, som herr Fast fäste det största avseendet vid, så vill jag först understryka, att det varit en mycket lång väg för de olika demokratierna, innan man kommit fram till den ordning, som man numera i allmänhet tillämpar. Det fanns en tid i U. S. A. exempelvis, då man gjorde det till en ren sport att, innan det infördes fastställda kuvert för valsedlarna, låta valsedlarna vara röda, gula eller blå; valbossarna kunde på det sättet genom färgen länge kontrollera, vilket parti vederbörande röstat på. Så småningom kom man emellertid fram till fastställda valsedelskuvert. Sedan har man praktiskt taget

överallt i världen med endast ett par undantag numera infört den officiella valsedel, som myndigheterna lämna ut. Denna valsedel är alltigenom standardiserad och upprättad enligt partiernas olika önskemål. Någon kassation eller röjande av valhemligheten på grund av valsedelns storlek eller färg över huvud taget är inte längre möjlig där.

Jag vill i detta sammanhang även erinra om att länder i vår närhet, såsom Danmark, Finland, Weimar-Tyskland, Holland, Schweiz o. s. v., ha dylika standardiserade valsedlar, där vederbörande alltså få sätta något tecken framför det parti eller framför den eller de personer, som vederbörande vill rösta på. Enligt det förslag, som nu föreligger i Norge, är man även där på väg att gå över till standardiserade valsedlar.

När herr Fast nyss så starkt underströk, att motionärernas förslag skulle leda till en mängd kassationer av valsedlar, vill jag särskilt påpeka att Österrike, i varje fall före den nuvarande regimen — jag har inte kunnat få tag i den nuvarande lagstiftningen — hade klarat lagbestämmelserna om valsedlarnas storlek och kvalitet. De österrikiska bestämmelserna skulle således stå fullt i överensstämmelse med vad motionärerna nu begära. Jag har emellertid aldrig någonsin hört talas om att dessa österrikiska bestämmelser skulle ha haft så olyckliga praktiska verkningar som herr Fast utmålade. Även i Italien fanns det tidigare — den nuvarande författningens tillämpningsbestämmelser känner jag tyvärr inte till — mycket ingående bestämmelser om valsedlarnas storlek och kvalitet.

Eftersom denna fråga på senare år så ofta återkommit här i riksdagen, hade man väl kunnat vänta sig att konstitutionsutskottet skulle ha samtyckt till att göra en särskild undersökning i denna fråga. Konstitutionsutskottets majoritet var emellertid inte mer intres-

**Motioner om vissa bestämmelser ang. beskaffenheten av valsedlar vid riksdagsman-
naval och kommunala val.**

serad av denna fråga än att den avskog ett yrkande om att motionerna skulle remitteras exempelvis till Svenska landskommunernas förbund, vissa länsstyrelser och eventuellt till de olika partierna. Även denna blygsamma anhållan avskogs av majoriteten, och man gick så att säga direkt till giljotinen med motionen.

Herr Fast förklarade att ett genomförande av motionärernas förslag måste leda till risk för stor kassation av valsedlar. Jag kan för min del helt enkelt inte förstå detta resonemang från herr Fasts sida. Vad skulle komma att ske, om vi se denna fråga rent praktiskt? Jo, det skulle fastställas vissa mått för valsedlarna, ett större mått för kommunala val och ett mindre för riksdagsmannaval. Tryckerierna skulle ha vetskap om detta, och de ha självfallet allt intresse av att leverera valsedlarna i enlighet med de fastställda bestämmelserna. Vidare ha partierna möjlighet att kontrollera valsedlarna. Riskerna för att de tryckta valsedlarna skulle ha ett icke lagenligt mått få därför betraktas som nästan obefintliga och uteslutande teoretiska.

Då kommer man till dessa privata valsedlar, som ju bruka förekomma då och då, med t. ex. Hitler och Mussolini som populära namn för malplacerat skämt. Dessa valsedlar spela ju inte någon praktisk roll, och de förekomma huvudsakligen i kommunalval. Jag har förutsatt som självklart, att det i fortsättningen liksom tidigare skall ligga blanka valsedlar utlagda till fritt förfogande både i vallokalerna och på postkontoren. Det enda besvär väljaren skulle ha att underkasta sig vore, att han även beträffande valsedelns omfång hade att rätta sig efter vallagens bestämmelser. F. n. är det ju så, att valmännen måste rätta sig efter lagens bestämmelser, t. ex. regeln att valsedelns papper skall vara vitt. Det finns alltså redan nu vissa restriktioner beträffan-

de valmännens frihet i dessa avseenden.

Jag kan inte förstå, att den enskilde medborgaren, för vilken herr Fast ömde så mycket, skulle på något sätt faktiskt komma i en sämre ställning efter genomförande av motionärernas förslag än nu. Det är mycket enkelt för valmannen att uppfylla de krav, som motionärerna önska ställa på honom i detta sammanhang. Under sådana förhållanden menar jag, att hela detta tal om kassationsrisken etc. inte har något verklighetsunderlag. Men mot denna uteslutande rent teoretiska risk måste man väga det mycket viktigare och principiellt sett väsentligare intresset, nämligen intresset av valhemlighetens fulla skyddande.

Sedan framhöll herr Fast, att kommunalvalen numera omfatta många namn och att valsedlarna därför måste bli ganska omfångsrika. Detta är riktigt. Men jag tycker inte heller, att de svårigheter, som herr Fast i detta sammanhang rullade upp, på något sätt kunna tillerkännas betydelse. Man kan nämligen skriva alla namnen antingen vertikalt eller också ordna de tänkbara namnen i spalter. Det kan inte vara någon som helst svårighet att, om det skulle gälla en valsedel med exempelvis ättio namn, ordna dem i två spalter. Man kan ju underst på valsedeln skriva »fortsättning». Jag vill alltså fastslå, att även denna av majoriteten påtalade svårighet är ett de obotfärdigas förhinder.

Det finns naturligtvis andra åtgöranden, som man kan tänka sig i detta ärende. Det har i utskottet nämnts av herr Holmbäck, att man skulle kunna införa exempelvis större valkuvert. Jag tror, att en sådan åtgärd skulle vara ägnad att verka i den riktning, som motionärerna önska.

Herr talman! Med dessa ord har jag velat framföra de både principiella och praktiska synpunkter, som varit för mig avgörande, när jag väckt denna motion.

Motioner om vissa bestämmelser ang. beskaffenheten av valsedlar vid riksdagsmannanaval och kommunala val.

Jag beklagar, att konstitutionsutskottet inte velat göra någonting i år. Jag trodde verkligen, när de olika motionerna väcktes i år och sedan klagomål i denna fråga framförts från vitt skilda håll, att utskottet skulle gå motionärerna till mötes åtminstone med en utredning för att på det viset få bort detta ständigt återkommande missnöje framför allt efter kommunalvalen. Utskottet har emellertid, som jag nyss framhöll, varit fullkomligt ointresserat av detta. Även om det i dag inte skulle gå att åstadkomma något ändrat beslut i denna fråga, tillhör emellertid ärendet de spörsmål, som ständigt komma tillbaka ända till dess att en förnuftig lösning har träffats, en lösning som överensstämmer med vår allmänna uppfattning om människornas fri- och rättigheter.

Herr FAST (kort genmäle): Herr talman! Detta tal om att denna fråga kommer tillbaka upprepa motionärerna gång efter annan med allt större styrka. Jag vill emellertid fästa uppmärksamheten på att motioner i denna fråga väckts endast 1927, 1934 och 1943. Det är alltså vad som förekommit. Vidare vill jag erinra om att när vi hade den spaltade valsedeln, höll jag från min dåvarande plats i denna kammare ett anförande, vari jag framhöll de risker för valhemligheten, som då förelågo. Men då fick jag till svar, att det var att måla hin på väggen, att jag anförde den obotfärdiges förhinder och kom med svepskäl o. s. v. Nu äro vi emellertid där, och vi kunna icke se bort ifrån vad riksdagen beslutat.

Detta tal om att vi kunna göra en valsedel för kommunal- och stadsfullmäktigeval, en annan valsedel för landstingsmannanaval samt slutligen en tredje valsedel för riksdagsmannanaval måste enligt min mening leda till en mängd förväxlingar av bestämmelserna och därmed ökad kassation av valsedlar. Ett

dylikt förslag är enligt min mening alldeles uppenbart verklighetsfrämmande. Förslagsställarna bortse från människorna sådana de verkligen äro.

Till herr Håstad vill jag särskilt säga, att varken jag eller någon annan i utskottet känner till något fall i landet, där valhemligheten blivit röjd. Herr Håstad går alldeles förbi det faktum, att det endast är valförrättaren som har denna möjlighet att röja valhemligheten. Valförrättaren fullgör sitt uppdrag under ämbetsmannaansvar. Jag tycker därför, att man inte bör förstora upp denna sak utan i stället se den som den verkligen är. Det hade kanske förelegat ett mycket större behov av en lagändring av detta slag på den tiden, då exempelvis statarna här i landet inte vågade rösta på det sätt de önskade av rädsla för vederbörande godsägare. Nu verkar det, som om förhållandena skulle vara helt omkastade.

Jag har den uppfattningen om det svenska folket, att man inte har behov av och inte heller önskar att få reda på hur andra medborgare rösta. I det avseendet ha vi fått en demokratisk och politisk uppfostran. Med detta vill jag emellertid ingalunda ha sagt annat än att valhemligheten skall skyddas i görigaste mån. Mot detta intresse av att skydda valhemligheten måste man emellertid ställa den enskilde mannens intresse att få behålla rätten att göra en valsedel själv, om han så skulle önska, och att han således inte skall behöva gå till de olika partibyråerna för att få en standardiserad och godkänd valsedel.

Herr GUSTAFSSON i Borås (kort genmäle): Herr talman! Det glädde mig mycket, när jag lyssnade till herr Fasts anförande, att han inte ville sätta i fråga, att valhemligheten kunde röjas genom den rätt man har här i landet att använda olika valsedlar. Herr Fast

**Motioner om vissa bestämmelser ang. beskaffenheten av valsedlar vid riksdagsman-
naval och kommunala val.**

tycks ha alldeles samma uppfattning som den, vilken han intog i det strålande anförande, som han höll här i kammaren 1927. Jag har haft nöjet att läsa kammarens protokoll från det tillfället. Jag antar, att herr Fast allt fortfarande har samma mening. Är det så att man anser att genom den skiftande typ av valsedlar, som man har rätt att använda, valhemligheten verkligen är i fara, då bör väl också nästa steg vara, att man vidtager de åtgärder, som äro möjliga för att lösa denna fråga. En förutsättning är givetvis, att man inte kan prestera sakskaäl, som äro så starka, att det skulle vara alldeles uppenbart att en på visst sätt standardiserad typ av valsedel skulle leda till att man kommer in i förhållanden, som äro ännu värre än de nu rådande.

De av kammarens ledamöter, som äro tveksamma om huruvida man genom de olika valsedlarna verkligen kan röja valhemligheten, skulle jag vilja inbjuda att komma hit till min bänk och titta på de båda valsedlar och valsedelskuvert, som jag har här i min hand. Jag har här ett valsedelsskuvert innehållande en valsedel, som är vikt två gånger. Vidare har jag ett annat kuvert, i vilket det ligger en sedel som är vikt tio gånger. Både tyngden, tjockleken och utseendet i övrigt på de båda kuverten säger med full klarhet, att det inte kan vara någon hemlighet hur vederbörande röstar. Personer i vallokalen kunna utan vidare se skillnad på dessa båda valkuvert utan att — som det tidigare sagts här i debatten — behöva känna på det ena eller andra kuvertet.

Jag tror därför att om riksdagen vill värna om valhemligheten, vilken obestriddligen är i fara, så bör den söka få till stånd ändrade bestämmelser i denna fråga. Det fanns en tid, då vi hade en bestämd storlek på valsedlarna. De skulle vara 17 cm långa och 10 cm breda. Detta gällde 1914—1918. I debatten här i kammaren 1943 efter-

lyste man från ett par håll de dystra erfarenheter, som man hade gjort från de tidigare år, då vi således hade vissa bestämmelser om valsedlarnas storlek. Det är ganska häpnadsväckande, att ingen i kammaren den gången lyckades prestera några bevis beträffande dessa befarade olägenheter från den tiden. Ingenting nämndes således om att det då skulle ha förekommit så oerhört stora kassationer av valsedlar, som man här tycks utgå ifrån. Riksdagsprotokollet från den debatten visar att över huvud taget ingenting nämndes i den riktningen.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till reservationen.

Herr HÅSTAD (kort genmäle): Herr talman! Herr Fast förklarade, att det inte förekommit så många motioner i denna fråga. Han tyckte således, att fyra motioner var alldeles för litet. Det förhåller sig emellertid i verkligheten så att det under denna tid inte heller förekommit så förfärligt många kommunalval. De hållas ju som bekant blott vart fjärde år, och det är ju, som jag tidigare framhållit, närmast efter kommunalval som dessa motioner ansetts vara mest påkallade. Den omständigheten att det nu väckes motioner från olika håll och vidare det faktum att så många människor, kanske inte i städerna men på landsbygden, undra över hur dessa slappa regler verkligen kunna vara möjliga, utgöra enligt min uppfattning en tillräcklig anledning för konstitutionsutskottet att taga upp denna fråga. I varje fall föreligger det enligt min mening fullgoda skäl för motionärerna att underställa riksdagen denna fråga.

Jag vill ytterligare framhålla, att herr Fast fortfarande tycks stå fast vid att en regel i enlighet med motionärernas hemställan skulle medföra att den enskilde inte skulle kunna göra en valse-

**Motioner om vissa bestämmelser ang. beskaffenheten av valsedlar vid riksdagsman-
naval och kommunala val.**

del själv. Det är dock fullständigt uppenbart, att den enskilde vid ett bifall till motionärernas hemställan inte kommer att berövas någon som helst rättighet i detta avseende.

Herr Fast har i sitt första anförande liksom även senare velat framhålla, att just nu är allting så lugnt här i landet, att det knappast spelar någon roll ens om man röstar offentligt eller slutet. Folk är så likgiltiga, menar man, för hur medmänniskorna rösta. Ja, det är möjligt att vårt samhälle är idylliskt just nu, men detta kan ändras. Lagstiftningens uppgift skall just vara att kunna täcka alla de skiftande förhållanden, som kunna förekomma i ett lands utveckling. Vi behöva bara erinra om utvecklingen i våra grannländer under världskriget och över huvud taget i flertalet länder söder om Östersjön för att förstå vilken oerhört viktig principiell innebörd denna fråga har. Det är under sådana förhållanden ägnat att inge ytterligare förvåning, att konstitutionsutskottet kan bagatellisera detta ärende på sätt som skett.

Herr OHLIN: Herr talman! I likhet med herr Håstad och herr Gustafsson i Borås beklagar jag livligt, att konstitutionsutskottet intagit en så negativ hållning i denna sak. Jag vill emellertid konstatera, att utskottsmajoriteten framhållit, att »det bör ligga i de olika partioorganisationernas eget intresse att tillse, att de valsedlar, de vid ett och samma valtillfälle tillhandahålla de röstberättigade, icke sinsemellan förete mera väsentliga olikheter med avseende å storlek och papperskvalitet». Jag tolkar detta som en rekommendation från de ledamöter av konstitutionsutskottet, som anslutit sig till majoritetens utlåtande, att deras organisationer under alla förhållanden komma att verka i denna anda. Jag utgår således ifrån att herr Fast och hans vänner, ifall de bli

tillfrågade och om det blir en offentlig debatt om lämpligheten för partierna att göra sådana lokala överenskommelser, komma att stödja strävandena att åtminstone på denna väg söka uppnå så stor överensstämmelse mellan de olika valsedlarna som möjligt. Jag anser därför att detta uttalande från majoritetens sida är ett litet framsteg, som vi böra konstatera.

Jag är emellertid fullständigt ense med herrar Håstad och Gustafsson i Borås om att det hade varit synnerligen lämpligt att nu utreda möjligheterna att komma ytterligare ett steg längre i denna fråga. Jag skall här inte upprepa de argument, som herrar Håstad och Gustafsson i Borås använt sig av. Jag vill bara helt kort anföra några synpunkter.

Herr Fast sade, att valhemligheten hittills inte blivit röjd. I detta avseende vill jag understryka vad herr Håstad redan sagt, nämligen att om det är så, att den som har att taga befattning med valkuverten kan bilda sig en uppfattning om hur folk rösta, så sätter vederbörande inte in detta i tidningarna nästa dag. Detta hindrar emellertid inte att han kan använda sig av denna sin vetskap om hur den eller den röstat. Herr Fast är nog inte så blåögd, att han inte förstår, att det kan vara olämpligt och obehagligt, om andra människor än den som röstat få kännedom om hur vederbörande röstat. Detta gäller naturligtvis även om vederbörandes röstning icke utannonseras i vida kretsar.

Härtill kommer den viktiga känslan hos varje medborgare att ha en absolut trygghet för att valhemligheten existerar. Denna trygghetskänsla är ju fundamental. Det är alltså icke i och för sig relevant om en eller flera personer tycka att denna risk är ringa. Det relevanta och det psykologiskt betydelsefulla i detta fall är i stället, om ett väsentligt antal människor känna på ett visst sätt, när de skola rösta. Om denna reaktion faktiskt föreligger, d. v. s. om

**Motioner om vissa bestämmelser ang. beskaffenheten av valsedlar vid riksdagsman-
naval och kommunala val.**

vederbörande äro ängsliga för att andra skola få reda på hur de rösta, då har man i demokratiens intresse anledning att tillmötesgå dessa medborgares synpunkter. Detta gäller således även om det finns andra människor, som anse att dessa risker äro väsentligt överdrivna.

Herr Fast sade, att man i görligaste mån skulle trygga valhemligheten. Man kan till herr Fasts försvar möjligen säga, att ingenting är fullkomligt här på jorden. Men nog tycker jag för egen del, att herr Fast skulle kunna kosta på sig en något längre gående formulering och säga att vi böra syfta till ett *fullständigt* tryggande av valhemligheten.

Herr Fast trodde inte, att det fanns några människor här i landet, som hyste ett intresse för hur andra människor rösta. Jag har inte så lång erfarenhet i det politiska livet som herr Fast. Jag har emellertid rest omkring i detta land under kanske ett tiotal år och därvid talat med många medborgare. Jag skall berätta bara ett enda exempel. Jag vet en plats, där det finns en folkpartiförening som är relativt ny — det har varit ett mycket starkt socialdemokratiskt regemente i den trakten. Folkpartiföreningen har ungefär 100 medlemmar — jag kan inte ange någon exakt siffra — och därav äro 30 medlemmar hemliga. Dessa personer vilja inte skylta med sitt medlemsskap, ty de äro rädda för att utsättas för obehag. Låt oss emellertid antaga att dessa människor ha fel och att herr Fast har rätt, att man således här ser spöken på ljusa dagen. Det är emellertid ett faktum, herr Fast, att dessa människor känna det på detta sätt. Böra vi inte taga hänsyn till det? Jag undrar om herr Fast innerst inne är alldeles övertygad om att det inte i några fall kan bli bekant hur vederbörande har ställt sig och att det då kan göras påtryckningar på honom eller henne, påtryckningar, som av dem

som bli utsatta för sådana uppfattas som icke önskvärda.

Beträffande risken för kassation hänvisar jag till vad som förut sagts. Jag vill bara säga, att om vissa andra länder ha erfarenheter, som äro gynnsammare än de resultat herr Fast utgår från såsom troliga, varför kunna vi då inte gå med på en utredning? Herr Fast har sagt, att varken han eller de övriga ledamöterna i konstitutionsutskottets majoritet vilja taga ansvaret för en anordning av den föreslagna typen. Det är emellertid inte fråga om att utan utredning taga ansvaret för detta, utan frågan gäller om man skall acceptera en utredning. Nu kan man säga, att utredningar kosta pengar. Jag föreställer mig dock att en utredning i denna fråga skulle kunna göras för en mycket blygsam kostnad. Varför kunna vi då inte undersöka, om inte erfarenheter från andra länder — vilka föregående talare här påpekade — skulle kunna giva någon vägledning?

Till sist bör, herr talman, reservationen enligt min mening tolkas liberalt. Den har kanske fått en litet väl specifik utformning i själva klämman. Jag utgår ifrån att reservanterna inte ha någonting att invända emot att även sådana frågor som valkuvertens utseende skulle kunna tagas upp till prövning. En sådan fråga som att den väljande själv skulle få lägga ned valkuvertet i valurnan skulle till och med kunna prövas — väljaren skulle givetvis få visa upp, att han inte lägger ned två kuvert. I sådant fall skulle ingen kunna känna på kuvertet. Det är ju mycket svårare att på avstånd konstatera, huruvida ett kuvert innehåller tjockt papper eller tunt. Varför kan man således inte pröva metoden att väljaren själv lägger ned valkuvertet i urnan, så att man kanske på det sättet räddar valhemligheten?

Det förefaller mig, herr talman, som om detta spörsmål vore av den arten, att majoriteten hade anledning att gå

**Motioner om vissa bestämmelser ang. beskaffenheten av valsedlar vid riksdagsman-
naval och kommunala val.**

minoriteten till mötes. Vi ha en god tradition i demokratien — inte minst här i Sverige. Jag, som ofta klagat på regeringen, herr talman, — ex officio i någon mån — jag vill betyga, att det faktiskt händer någon gång att man säger: Ja, i den här frågan tycka vi, att man bör taga hänsyn till minoriteten; vill minoriteten ha en prövning av denna fråga, à la bonne heure, vi kunna titta på den. Jag skulle vilja fråga herr Fast om inte denna fråga just är ett sådant spörsmål, där majoriteten kunde vara generös nog och säga: Visserligen tro vi inte att det är möjligt att komma fram på denna väg, men eftersom ni tro att det är möjligt, så vilja vi inte motsätta oss detta utan vilja gå med på att rekommendera en utredning. Jag är, herr talman, övertygad om att detta vore den naturliga och mest demokratiska attityd, som majoriteten kunde intaga.

Skulle emellertid kammarens majoritet i dag känna sig bunden av utskottet och inte vilja intaga denna demokratiska och generösa attityd, då vill jag slutligen vädja till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet att han i stället intar den hållningen och säger: À la bonne heure, jag tycker att detta är ett fall, där minoriteten kan göra anspråk på att få sina synpunkter prövade, eftersom det kan ske utan några väsentliga kostnader.

Med denna förhoppning ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr FAST (kort genmäle): Herr talman! Justitieministern har fått två vädjanden i dag. Ett går ut på att man skall liberalisera de nuvarande villkoren vid valen, och ett annat går ut på att man skall skaffa fram nya kassationsgrunder genom att fastställa valsedlarnas storlek.

Jag vill säga till herr Ohlin, att om man skall besluta om en utredning, så måste man ändå ha någon tro på att

utredningen skall kunna ge något resultat. Vi veta emellertid att vad som här föreslagits skulle leda till ökade kassationsrisker, och det vilja vi inte vara med om.

I dagens läge är detta, herr Ohlin, ingen partifråga, och det var det inte heller tidigare, då vi avskaffade den en gång fastställda storleken av valsedlarna. Vi måste här tänka litet på den utveckling, som så småningom ägt rum. Jag har tidigare varnat denna kammare för de risker man tog, när man började med denna spaltade valsedel. Då såg man emellertid inga risker alls.

Vidare vill jag säga till herr Ohlin, att naturligtvis skulle vi kunna ordna det så, att även dessa människor, som kanske utan anledning ha en känsla av att deras valhemlighet inte är tryggad, skulle kunna få fullständig säkerhet. Dessa människors antal var emellertid, herr Ohlin, mycket större på den tiden vi hade en fastställd typ av valsedel. Det är ingen tvekan om att deras antal minskat. Det har således inte haft någon inverkan om valsedlarna varit fastställda till storleken eller inte. Sådana människor komma alltid att finnas, vilket vals-system man än tillämpar.

Låt oss sedan tala med litet mindre bokstäver om hur man gör i andra länder. Jag vill erinra om — det har redan påpekats — att man i t. ex. Danmark har en lång valsedel, där väljarna få pricka för de namn, som man vill ha valda. Jag har varit med om att diskutera denna metod i olika sammanhang och jag måste säga, att systemet inte passar svenska förhållanden. Jag skulle bli mycket förvånad om man här i Sverige över huvud taget skulle vilja kopiera den danska valsedeln och det tillvägagångssätt, som där användes.

Jag tror sålunda att det här inte finns det underlag, som enligt mitt förmenande bör finnas, när man begär en utredning. Man skall inte begära en utredning bara för att man tycker att det

**Motioner om vissa bestämmelser ang. beskaffenheten av valsedlar vid riksdagsman-
naval och kommunala val.**

vore intressant att få en sak utredd. De fakta, som man i detta fall kan komma fram till, se vi verkligen redan nu utan någon utredning, och jag vill för mitt vidkommande inte vara med om ett sådant ansvar. Man har alldeles bortsett från mitt resonemang om risken av att ha tre olika valsedlar vid olika val. Slutligen har det även förekommit önskingar om att man skulle sammanföra dessa val, men då faller hela resonemanget platt till marken.

Herr OHLIN (kort genmäle): Herr talman! Jag vill bara göra ett påpekande till, herr Fast. Han konstaterade för andra gången i dag att han varnade för konsekvenserna beträffande valhemligheten, när man införde den spaltade valsedeln. Han gjorde tydligen dessa varningar för att han var intresserad av att skydda valhemligheten. På grund av utvecklingen, motionerna och diskussionen här i kammaren anser sig tydligen herr Fast ha fått rätt i sina antaganden. Man frågar sig då, herr talman, om inte herr Fast kan hålla kvar sitt intresse för valhemlighetens skyddande och nu uppträda i konsekvens med vad han gjorde den gången, då han varnade för följderna — han säger ju att utvecklingen visat, att han fick rätt.

Herr HALLÉN: Herr talman! Jag vill inte att det skall råda skuggan av ett tvivel om att utskottsmajoriteten inte är lika varmt intresserad av att skydda valhemligheten som motionärerna och reservanterna.

Jag lyssnade med särskilt intresse till herr Håstad, som hade ett som vanligt mycket konciliant och sakligt anförande. Jag tycker att hela hans sätt att resonera skulle ha haft ännu större fog för sig, om vi hade haft sådana förhållanden, som råda inom andra länder. Det var intressant att höra överblicken över hur det är ordnat i Italien och

många andra länder. Vi få dock komma ihåg, att det inte är någon yverborehet hos oss svenskar, om vi anse att vi inte behöva vara så rädda och ha så mycket extra arrangemang. Kupper och falsarier, som så ofta förekomma i utlandet i sammanhang med de allmänna valen, äro vi gudskelov i stor utsträckning förskonade ifrån. Lika självklart är, att vi med största förakt betrakta den karikatyr av valhemlighet, som exempelvis de folkdemokratiska staterna tillämpa. Vi kanske erinra oss ett val, jag vill minnas att det var i Tjeckoslovakien, där man först skulle gå till en valurna och lägga i en valsedel för den nationella fronten, som avsåg fred och framåtskridande. De som inte ville ha fred och framåtskridande fingo lägga en blank valsedel i en annan urna. Detta kallas på folkdemokratiskt språk för valhemlighet! Sådana metoder förakta vi djupt.

Herr Håstad gjorde det erkännandet, att beviset för att valhemligheten de facto blir och blivit äventyrad är utomordentligt svårt att lägga fram. Ja, det är verkligen svårt. Herr Ohlin var inne på samma sak när han sade, att en väljare, som på aftonen blivit apostroferad av någon för att han röstat på ett visst sätt, visserligen inte skriver om detta i tidningen nästa dag. Detta ha vi heller inte efterlyst. Vi efterlysa emellertid alltjämt några faktiska belägg för att någon obehaglig påverkan efteråt verkligen äger rum i våra dagar. Det är vårt tvivel på att sådana saker verkligen ske som gör, att vi äro kallsinniga för några extra åtgärder.

Herr Ohlin undrade om vi inte kunde vara så pass generösa att vi — även om vi inte anse det vara någon större mening med att övergå till den nya ordningen — åtminstone kunde gå med på att den röstande egenhändigt fick lägga sitt valkuvert i valurnan. Detta har jag för min del alls ingenting emot. Om man på detta sätt kunde minska

**Motioner om vissa bestämmelser ang. beskaffenheten av valsedlar vid riksdagsman-
naval och kommunala val.**

riskerna för valhemlighetens röjande, så skulle jag med nöje vara med på att ändra denna lilla detalj.

Jag skulle sedan vilja sluta med att säga ett litet ord till min ärade och högt aktade vän, pastor Gustafsson i Borås. Vi veta ju alla, att det vid röstsedelns avlämnande inte går till på det sättet, att samtliga fem valförrättare tumma på kuvertet. Ingen sitter heller med papper och penna för att med ledning av kuvertens tjocklek skriva upp, hur Karl Pettersson röstade och hur Johan Svensson röstade. Så går det verkligen inte till. I regel tagas kuverten emot av valnämndens ordförande. I små städer är det vanligtvis kommunalborgmästaren. På större orter, där denne inte hinner med allt, hjälpa kanske valnämndens vice ordförande och hans biträden till. Min gode vän Gustafsson känner ju lika väl som jag till de tio buden. I åttonde budet säger Luther i sin förklaring, att vi när det gäller vår nästa skola tänka, tala och tyda allting till det bästa. Jag är övertygad om att herr Gustafsson — jag känner honom som en redbar och präktig man — också tillämpar detta bud. Hur skulle det då vara, om herr Gustafsson utsträckte detta sitt allmänna förtroende även till rikets valnämndsordförande?

Fröken VINGE: Herr talman! Det har i dag riktats många vädjanden till justitieministern. Jag vill sälla mig till dem, som rikta en vädjan om att vi skola få en utredning i denna fråga. Man behöver inte nödvändigtvis tänka sig att denna utredning skall resultera i att man i vällagen fastställer ett bestämt format för alla valsedlar i riket. Man kan även tänka sig den möjligheten, att varje länsstyrelse får rätt att fastställa sedlarnas format i landskommunerna inom sitt område samt magistraten resp. valnämnden samma rätt när det gäller städerna. Detta vore praktiskt

av den anledningen, att det antagligen behövs betydligt större valsedlar i de stora städerna än i de kommuner, som även efter en kommunsammanslagning äro ganska små. Jag föreställer mig att ett bifall till reservationen även skulle kunna innesluta möjligheten till en sådan lösning, eftersom reservationen går ut på en utredning i frågan.

I likhet med herr Fast tror jag, att de flesta valnämndsordförande ha klart för sig att de handla under ämbetsmannans ansvar och icke vilja missbruka sin ställning. Vi ha dock ingen garanti för att alla valnämndsordförande äro av den kvaliteten. Var och en som fungerat som valnämndsordförande vet, att man i många fall kan känna på kuvertet hur mycket som ligger i det.

Efter att ha sett den provkollektion herr Gustafsson i Borås visade upp vill jag för övrigt säga, att ingenting hindrar att till och med en bredvidsittande person kan se, om innehållet i kuvertet är tjockt eller mindre tjockt. Det kan inte förnekas att vi litet var träffat på folk, som uttalat sina bekymmer över att deras partis valsedlar i beklaglig grad avvika från andra partiets valsedlar. De ha sagt att de inte veta om de våga rösta med detta parti, eftersom det i så fall kan konstateras, att de avvika från majoriteten.

Man kan alltså säga att vi kunna utgå ifrån, att valnämndsordförandena i regel äro lojala. Men när man efter ett val läser tidningarnas skildringar om valsedlar, som blivit kasserade vid olika valställen, så kan man bl. a. finna en sådan sak som jag läste om beträffande ett valdistrikt i Norrbotten. Jag kan naturligtvis inte garantera, att tidningen återgivit uppgiften riktigt, ty jag har inte kontrollerat den. Rent teoretiskt kan dock fallet förekomma. Enligt tidningens uppgift tillhörde både ordföranden och vice ordföranden i ifrågavarande valdistrikt det kommunistiska partiet. Det egendomliga inträff-

**Motioner om vissa bestämmelser ang. beskaffenheten av valsedlar vid riksdagsman-
naval och kommunala val.**

fade, att när valsedlarna insändes från detta valdistrikt, blevo alla valsedlar utom de kommunistiska kasserade. Anledningen var, att valsedlarna för ordförandens och vice ordförandens parti voro förseglade med två olika sigill, medan valsedlarna för alla övriga partier voro förseglade med samma sigill. Man kan förstå om väljare, som rösta i ett sådant valdistrikt, inte våga lita på att valnämndens ordförande eller vice ordförande alltid handla fullt lojalt.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr PETERSSON i Norregård: Herr talman! Jag begärde ordet när herr Gustafsson i Borås spetsade till debatten och sade, att om riksdagen var angelägen om att behålla valhemligheten, då skulle man acceptera detta förslag för att få en teknisk lösning på denna fråga.

Det är inte på det sättet, herr Gustafsson, att vi äro liknöjda när det gäller valhemligheten. Vi inom utskottsmajoriteten äro lika angelägna som reservanterna att bevara valhemligheten. Jag har emellertid inte funnit att det förekommit något, som talar för att vi skola vidtaga en ändring i detta fall. Det har inte framkommit något missnöje, och jag har under årens lopp inte sett i någon tidning, att någon pekat på ett exempel, där en person blivit förföljd för att han röstat på ett visst parti. Så vaksam som tidningspressen nu är, skulle det säkerligen ha blivit mycket väsen omkring ett sådant fall. Detta har emellertid inte förekommit.

Detta kan heller inte vara något problem för de stora valdistrikten, ty en valnämndsordförande kan inte där sitta och kontrollera några valkuvert. Risken skulle i så fall vara större i de små valdistrikten ute på landsbygden, men inte heller därifrån har jag hört något missnöje med den frihet, som vi nu ha när det gäller att själva bestämma valse-

delns storlek. Om ett sådant missnöje hade yppat sig, så skulle jag i dag ha stått på reservanternas sida i denna fråga. Men så länge det inte har förekommit någonting i dessa hänseenden, som talar för en ändring, finns det väl inte heller någon anledning att företa en sådan.

Det talades häromdagen under två, tre timmar om att vi inte skola krängla till våra förordningar utan försöka låta människorna bestämma i så stor frihet som möjligt. Det var många talare uppe om den saken, men i dag har det varit lika många talare uppe för att krängla till de bestämmelser vi ha på ett område, där inte något missnöje yppats. Jag har inte kunnat gå med på att tillstyrka denna motion därför att det ingen anledning finns att ytterligare försvåra förhållandena inte minst för landsbygdsbefolkningen. Alla äro inte, som herr Fast tidigare sagt, så förtrogna med bestämmelserna, och med nya sådana blir det flera fel och kassationsproblem som komma att medföra, att många kunna förlora den möjlighet att uttala sin mening, som röstsedeln innebär. Det finns därför ingen anledning, menar jag, att vidta en sådan ändring som motionärerna föreslagit, och det är detta som är orsaken till att jag avslutit mig till majoriteten i utskottet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr DICKSON: Jag kommer, herr talman, att rösta med utskottet i denna fråga men kan inte neka till att jag har sympatier för den tankegång, som herr Ohlin gjorde sig till talesman för, när han föreslog att de olika partierna under hand skulle kunna överlägga en smula före varje val och se till att röstsedlarna inte bli alltför olika i fråga om storleken.

Sedan skulle jag vilja — om herr Ohlin har tid att lyssna — ge honom

**Motioner om vissa bestämmelser ang. beskaffenheten av valsedlar vid riksdagsman-
naval och kommunala val.**

tillfälle att ta del av min egen livserfarenhet genom att säga honom att han inte skall tro, att han är så stor att han kan föreskriva konstitutionsutskottet hur det skall lägga sitt arbete.

Herr SWEDBERG: Herr talman! Jag har i utskottet biträtt reservationen och jag kan måhända tillåta mig att med några ord i mycket stark koncentration ge motiveringen för detta mitt ställningstagande.

Av debatten i denna fråga både i utskottet tidigare och i kammaren här i dag har klart framgått, att alla äro eniga om vikten och värdet av valhemlighetens bevarande. Detta konstateras självfallet med största tillfredsställelse, ty valhemligheten är ju en sak av fundamental betydelse i ett demokratiskt samhälle. Det erkännes också av alla — det har skett i dag liksom tidigare — att det föreligger risk för valhemlighetens yppande genom användandet av mycket olika typer av valsedlar. Men längre sträcker sig enigheten tydligen inte i denna fråga. Motionärerna och reservanterna syfta till att eliminera den av alla erkända förevarande risken, risken för valhemlighetens yppande. Men utskottsmajoriteten vägrar gå med på den föreslagna åtgärden under hänvisning till svårigheter som i så fall skulle uppkomma, särskilt då ökad kassationsrisk.

Personligen har jag svårt att förstå den hållningen, det måste jag bekänna. För mig ter sig nämligen valhemligheten så betydelsefull, att man för att värna den bör ge sig i kast med vissa svårigheter, om det blir frågan om sådana. Emellertid har jag den uppfattningen, som också kommer till uttryck i reservationen till utlåtandet, att dessa svårigheter äro betydligt överdrivna. Mig förefaller det som om särskilt herr Håstad i sitt första anförande mycket klart visade detta. Jag anser

att de svårigheter, som kunna tänkas uppstå, inte äro allvarligare och större än att de kunna övervinnas, och för den stora och viktiga sakens skull menar jag att de böra övervinnas.

Självfallet talar jag här bara för min egen del. Jag har ingen befogenhet att tala för reservanterna i övrigt. Det är emellertid min uppfattning att reservanterna inte ha något emot den något vidare tolkning av reservationens kläm, som herr Ohlin här ville ge.

Med denna korta förklaring ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr OHLIN (kort genmäle): Herr talman! Herr Dickson gör sig tydligen skyldig till ett allvarligt missförstånd när han ifrågasätter, om en ledamot av kammaren kan uttala sig om vilken ståndpunkt han anser att ett utskott borde inta eller inte inta. Herr Dickson menar att det kan man alls inte göra.

Jag vill svara herr Dickson att vi ingenting annat göra i denna kammare, när vi inte äro alldeles överens, än uttala en annan mening, som vi anse att det hade varit mera motiverat för utskottet att företräda. Detta gäller samtliga utskott. Och herr Dickson har många, många gånger gått ett steg längre och begagnat sin demokratiska rätt att föreskriva vilket handlingssätt som *riksdagen* bör gå in för. Herr Dickson anser tydligen sig själv vara mycket »stor», om man får utgå ifrån att han menar vad han senast sade — det är ju inte alldeles säkert.

Jag vill gärna tillägga, att jag har den allra största respekt för det ärade konstitutionsutskottet, även om jag i dag inte kan godta majoritetens slutsatser. Jag är övertygad om att utskottet, även om det ibland förefaller representera en viss konservatism, dock har en betydande villighet att ta upp alla så-

**Motioner om vissa bestämmelser ang. beskaffenheten av valsedlar vid riksdagsman-
naval och kommunala val.**

dana synpunkter som framföras till allvarligt övervägande. Till herr Dickson kan jag säga att utskottets ärade ordförande varit nog vänlig upplysa, att han är villig ta upp till prövning möjligheten, att väljaren själv kunde nedlägga valkuvertet i urnan. Det visar sig alltså att det så långt ifrån är omotiverat, att det tvärtom kan vara synnerligen lämpligt att ledamöter av kammaren, som inte tillhöra detta förnäma utskott, ändå våga uttrycka en uppfattning. Och så uppfattas det tydligen av utskottets ordförande — och jag tror av alla i kammaren, utom möjligen herr Dickson.

Herr HÅSTAD: Herr talman! Först och främst vill jag säga med anledning av den fråga herr Ohlin gjorde, att jag precis som herr Swedberg har den uppfattningen, att reservanterna vilja en utredning så vid och fördomsfri som möjligt.

Vad beträffar själva saken måste jag fortfarande förvåna mig över att man vill göra gällande, att valhemlighetens skyddande inte är något problem. Före den fria bevisningens införande i processrätten hette det, att om två personer vittna på samma sätt är detta tillräcklig bevisning. Här ha vi behandlat ett tiotal motioner i detta ämne under årens lopp. Vi ha i kammaren en expert från statistiska centralbyrån, fröken Vinge, som vittnat i samma riktning, och många av oss ha säkerligen i likhet med motionärerna haft personliga samtal med valmän, som därvid uttalat sina bekymmer i detta avseende. Märk väl, det är ingen som sagt i denna kammare att frågan har sådana proportioner, att det här skulle vara fråga om att något parti skulle profitera på saken. Vad vi tala för är den enskilde medborgarens rättmätiga krav på full garanti för att valhemligheten skyddas. Och även om problemet inte har några partidimensioner har det

alltså detta kvalitativa värde, som enligt min mening är minst lika betydelsefullt som det rent kvantitativa.

Herr Pettersson i Norregård säger att det inte har varit några förföljelser av dem, vars röstande blivit röjt. Som om vi skulle behöva vänta tills några förföljelser förekomma! Herr Pettersson erkände dock att det i små kommuner vore möjligt, att man genom att känna på kuvertet eller genom att se på, när kuvertet stoppas ned, kunde få vetskap om hur vederbörande röstat. Detta är enligt min mening tillräckligt skäl för en lagändring.

Gentemot herr Fast vill jag ännu en gång säga att vi väl i alla fall ha rätt att jämföra vår vallagstiftning med förhållandena utomlands, och därvid gäller det — vilka motiv som än må ha varit de avgörande för folkrepresentationerna där — att antingen har man standardiserade valsedlar, uppgjorda av staten enligt partiernas insända förslag, eller också har man bestämmelser ungefär av den art, som vi här föreslå. Jag vill naturligtvis inte påstå att detta är absolut uttömmande. Det kan finnas något land där andra regler tillämpas. Jag vill betona att det är utomordentligt svårt att i Sverige skaffa sig en klar bild av vad som gäller. Men när man har dessa väsentliga fakta för ögonen, tycker jag att det är faktorer att ta hänsyn till.

Herr Hallén invänder att jag endast kunde hänvisa till Österrike och Italien. Märk väl, det var inte det fascistiska Italien jag hänvisade till. Jag vet inte om Österrike och Norditalien kulturellt stå efter oss och om inte där under lugna, demokratiska tider rådde sådana förhållanden, att de skulle kunna jämföras med våra. Jag tycker över huvud taget att detta sätt att vifta bort saken med påståendet, att ifrågasvarande länder stå på en annan nivå än Sverige eller äro oroligare än vårt eget land, icke är en nöjaktig argumente-

Motioner om vissa bestämmelser ang. beskaffenheten av valsedlar vid riksdagsmannaval och kommunala val.

ring. Snarast borde reglerna i dessa länder ha varit en anledning för utskottet att ta detta spörsmål under noggrannare omprövning.

Man anför vidare argumentet att ett förfaringssätt enligt vårt förslag skulle innebära krångel. Vad är krångel? Det kan inte vara krångel, om man inför enhetliga bestämmelser. Krångel är det om man inför en mängd undantagsbestämmelser, undantagslagar på undantagslagar, så att man har en hel labyrint att gå igenom för att få något utrett eller beviljat. Här är det ju fråga om det enklaste av det enkla, att för varje val ha en och samma storlek på kuvertet. Standardisering kan i detta fall omöjligen vara lika med krångel, liksom över huvud taget standardisering i det ekonomiska livet aldrig räknas till krångel utan till rationalisering.

Då man nu påstår att det skulle bli ytterligare svårigheter vid de kommunala valen genom enhetliga regler om valsedeln när man på en gång väljer landstingsmän och kommunalfullmäktige, så är det ju inte värre att ordna den saken än att bestämma lika stor röstsedel vid dessa tillfällen. Sedeln skulle kanhända bli något för stor för landstingsvalet, men å andra sidan vet man att landstingskretsarna sannolikt komma att bli större och större — skillnaden bleve därför inte så betydande. Vill man ordna detta, herr Fast, finns det alltid möjlighet att göra det. En annan sak är, att det för riksdagsmannaval inte behövs så stora sedlar. Då kan emellertid ingen förväxling äga rum, eftersom riksdagsmannaval alltid hållas separat.

Nu kan man möjligen säga — även om herr Fast värjde sig för detta — att papperet skulle bli för dyrt med motionens metod. Om man går på exempelvis Stureplan under valtider och ser på allt pappersskräp, som ligger där till ingen nytta, måste man säga att den lilla kostnad som kan vållas genom att

valsedeln blir någon decimeter större, den böra vi ta. Ty valsedeln är dock det viktigaste i valkampanjen.

Herr talman! Jag är ledsen över att de deklamationer, som här gjorts av herrar Fast, Hallén och Pettersson i Norregård om att man är lika intresserad som vi av att skydda valhemligheten, inte motsvaras av handling i denna riktning.

Herr LUNDBERG (kort genmäle): Herr talman! Här har i diskussionen framskymtat, att man skulle vara utsatt för vissa påtryckningar, förföljelser o. dyl., och att man skulle kunna råda bot på detta om man finge en standardiserad valsedel. Jag vill genast påpeka att det är omöjligt att tänka sig en sådan standardisering så länge vissa partier anse, att man skall avtrycka nästan halva röstlängden för att tillmötesgå olika krav på en valsedel.

På tal om påtryckningar skall jag be att få citera vad ett arbetsavtal från början av seklet innehöll och som arbetarna måste underteckna: »Dessutom förbinder jag mig på tro, heder och samvete att under den tid tjänsteavtalet räcker ej tillhöra, ingå i eller understödja socialistisk eller annan av husbonden ej godkänd fackförening.»

Jag vill säga till herr Håstad, att man bör vara litet försiktig då man talar om påtryckningar o. dyl., när man företräder ett politiskt parti, som ändå har ansett något sådant vara förenligt med tanke- och yttrandefrihet.

Herr PETTERSSON i Norregård (kort genmäle): Herr talman! Herr Ohlin yttrade att utskottet är så konservativt, att det inte vill gå med på detta förslag. Jag ifrågasätter, vilka det är som äro konservativa i detta fall. Det är väl de som vilja återföra oss till de bestämmelser, som gällde före 1918. Vi mena att det icke finns någon anledning att

**Motioner om vissa bestämmelser ang. beskaffenheten av valsedlar vid riksdagsman-
naval och kommunala val.**

återgå till de bestämmelser vi hade då, på fyrkvalets tid, då röstetalen skulle antecknas på valsedeln; då var naturligtvis valsedelns storlek en ömtålig sak.

Herr Håstad talade om det önskvärda i att bättre skydda valhemligheten. Herr Ohlin kom med förslaget att valsedeln skulle läggas ned i urnan av den röstande själv. Men därmed kunna vi inte bättre skydda valhemligheten. Ty herr Ohlin menar väl inte att en fullmakt för äkta make utan vidare skall följa med i valurnan. En sådan fullmakt måste ändå valnämndsordföranden granska, innan valkuvertet släppes ned i urnan. Det var visserligen en ordförande som vid förra årets val lät fullmakterna följa med, och man bröt valkuvertet först vid sammanträskningen. Valet blev överklagat — metoden skulle innebära rójande av valhemligheten. Men det stod sig, och regeringsrätten tycks alltså inte vara så rädd för detta.

Herr GUSTAFSSON i Borås: Herr talman! Om utskottets ärade ordförande hade varit närvarande när jag gjorde mitt första inlägg, skulle han knappast ha formulerat sitt uttalande så som han gjorde. Jag har inte sagt, att valkuvertet går från hand till hand. Jag bara nämnde, sedan jag presenterat de olika valsedlarna och särskilt de allra största, att det finns alla möjligheter för personer i närheten att se, utan att ta i kuvertet, vilken sedel det innehåller. Sedan jag visat de olika valsedlarna nämnde jag, att man när valet en gång är över med ganska stor visshet kan säga, hur den ene eller den andre har röstat eller i varje fall vilka som tagit eller inte tagit den stora sedeln. Ingen sofistikerad i världen kan gendriva detta faktum. Det är väl inte önskvärt att en valnämndsordförande endast genom att ta emot kuvertet kan konstatera, med vilket parti en väljare röstat eller inte röstat. Med detta har jag inte alls velat

säga någonting nedsättande om våra valförrättare, utan jag har endast velat påpeka de möjligheter som finnas.

Jag kan, herr talman, icke frågå att det inte är en god tingens ordning att den som röstar har den tanken, att en annan part vid valet skall ha reda på hur han har röstat. Det är alltså reaktionen från den som röstat som jag närmast tänkt på. Om en annan part kan se hur man har röstat, då har ju valhemligheten röjts.

Konstitutionsutskottets ärade ordförande omtalade, att han för sin del inte skulle ha någonting emot att t. ex. ta upp frågan huruvida de röstande själva kunde nedlägga sina kuvert i valurnan. Det var mycket intressant att lyssna till detta, och man har anledning att teckna sig förslaget till minnes.

Jag vill sluta med att säga, att vill man att valhemligheten skall skyddas, bör man kunna gå med på en utredning för att se, vilka möjligheter som här kunna förefinnas. Jag yrkar också att vår reservation tolkas så generöst, att alla tänkbara aspekter kunna läggas på frågan.

Herr HALLEN (kort genmäle): Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten. Jag vill erkänna att herr Gustafsson ingalunda har påstått, att kuverten gå från hand till hand bland valnämndens alla ledamöter. I de flesta fall är det så att valnämndens ordförande tar kuvertet i sin hand och lägger det i valurnan. Då befarar alltså herr Gustafsson, att den väljande skall ha en obehaglig känsla av att valnämndsordföranden genom kuvertets tjocklek kan ana, vilket parti vederbörande röstar med. Sedan måste herr Gustafsson också ha den misstanken, att valnämndsordföranden inte behåller denna kunskap för sig själv utan sprider den till andra. Även om herr Gustafsson inte uttalar den misstanken, måste den ligga till

**Motioner om vissa bestämmelser ang. beskaffenheten av valsedlar vid riksdagsman-
naval och kommunala val.**

grund för farhågan, att det föreligger risk för valhemlighetens kränkande. Då kvarstår av hela denna motion den outtalade och obevisade antydning, att man inte kan lita på rikets valnämndsordförande, och det tycker jag är obehagligt.

Herr PERSSON i Norrby: Herr talman! Skall man genom en lagstiftning standardisera valsedlarna, är det klart att de måste bli mycket stora. Vi ha nämligen kommuner, där det väljs upp till 40 kommunalfullmäktige — jag känner till en kommun i mitt län som väljer 40, varav socialdemokraterna tillsätta mer än 30. I sådana fall måste det ges utrymme för ett stort antal namn, 50—60 minst, och skall man ha spaltade sedlar kan man komma upp till över 100. Lagen måste naturligtvis ta till så stort utrymme, att också sådana kommuner få rum med alla namn på valsedlarna. Oavsett om det kan finnas partier som välja en eller ett par ledamöter — jag vet att det förekommer i den kommunen — skulle de bli tvungna att ha lika stora valsedlar för att fylla lagens bestämmelser.

Skall det i lag fastställas en viss storlek på valsedlarna, måste man kunna lita på att de tryckerier som göra valsedlarna — vi veta att det inte bara är de stora tryckerierna utan också små tryckerier i bygderna som trycka valsedlar — också använda de riktiga måtten, så att det inte blir masskasseringar. En sådan bestämmelse måste nog kombineras med en föreskrift, att valsedlarna skola insändas t. ex. till länsstyrelsen för granskning. Det måste vara en förutsättning om det inte skall bli masskassering av valsedlar.

Ett annat uppslag som skulle kunna vara praktiskt fördes fram av herr Ohlin. Det gick ut på att den väljande själv skulle få lägga ned valkuvertet i valurnan. Då skulle man kunna vara

säker på att inte valnämndsordföranden tummade på kuvertet. En sådan bestämmelse förutsätter ändring i vallagen. Denna föreskriver nämligen att valnämndsordföranden skall ta emot kuvertet för att se till för det första att kuvertet är av fastställd modell, för det andra att det är tillslutet och för det tredje att det på kuvertet inte finns något märke som kan anses vara anbragt med avsikt. Är det fel i något av dessa avseenden, skall kuvertet icke mottagas. Om det skall vara möjligt för väljaren att själv lägga ner kuvertet i valurnan, måste man slopa denna bestämmelse i vallagen. Vidare är det stadgat, att när det framlämnas ett äkta-make-kuvert, skall valnämndsordföranden öppna ytterkuvertet och se till, att innerkuverten uppfylla samma fordringar som vid direkt röstning.

Denna sak är alltså inte så enkel som man kanske vid första påseendet kan tro. Med hänsyn till den brist på papper som råder för närvarande kan det också ifrågasättas om det är nödvändigt att ålägga särskilt alla småkommuner att införa stora valsedlar med rum för ett 100-tal namn, om man kanske kan klara sig med 10, 12 eller 15. Jag tycker inte att den föreslagna reformen är av sådan natur att den brådskar.

Herr HÄCKNER: Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten i onödan utan vill endast göra ett par uttalanden med anledning av vad som har sagts här i dag. Jag har i stor utsträckning blivit förekomen av herr Håstad, i vars anförande jag instämmer.

Jag fäste mig vid att herr Lundberg kom med ett exempel på att principen om valhemlighetens skyddande grovt hade kränkts för jag tror femtio år sedan. Jag kan inte finna att detta utgör något motiv för att vi inte nu böra se till att i största möjliga utsträckning trygga valhemligheten. Jag tycker att

Motion om viss ändring i sammanräkningsförfarandet vid allmänna val i syfte att skydda valhemligheten.

herr Lundberg borde komma till direkt motsatt resultat mot vad han gjorde.

Till herr Pettersson i Norregård vill jag säga, att man självfallet inte kan låta en make lägga ned en äkta-make-försändelse i valurnan. Jaå hörde det samtal med utskottets ärade ordförande som herr Ohlin refererade till. De voro ense om att det inte gick att göra någonting i det fallet. Men det är ett så litet område, att mycket ändå vore vunnit om man i alla andra fall kunde trygga valhemligheten.

Sedan skulle jag till utskottets ärade ordförande vilja säga, att jag ändå tycker att det bör falla sig litet svårt att påstå, att vi över huvud taget inte få hysa någon misstanke mot valnämndernas ordförande. För en stund sedan hörde vi ju ändå ett flagrant exempel på hur en valnämndsordförande kunnat missbruka sin ställning. Det räcker med att man kan peka på ett enda fall för att man skall säga sig, att det är av vikt att allmänheten får ett klart förtroende för att valnämndernas ordförande icke kunna övertyga sig om hur en väljare har röstat. Det räcker inte med att man bara tror, att det i allmänhet ligger bra till för närvarande. Det gör det säkert, men denna möjlighet till missbruk kan man väl ändå inte vifta bort utan vidare.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den av herr Herlitz m. fl. avgivna reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Håstad begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 13, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Herlitz m. fl. avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Håstad begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 128 ja och 80 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 7.

Motion om viss ändring i sammanräkningsförfarandet vid allmänna val i syfte att skydda valhemligheten.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 14, i anledning av väckt motion om viss ändring i sammanräkningsförfarandet vid allmänna val i syfte att skydda valhemligheten.

Uti en inom första kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 239, hade av herr *Lundgren* hemställts, »att riksdagen måtte besluta sådana ändringar i gällande bestämmelser, att sammanräkningen av resultatet vid mycket små valdistrikt sker för större enheter samt att konstitutionsutskottet måtte utarbeta de förslag till lagändringar som eventuellt erfordras».

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Motion om viss ändring i sammanräkningsförfarandet vid allmänna val i syfte att skydda valhemligheten.

Reservation hade avgivits av herrar *Herlitz, Bergh och Braconier*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av motionen I:239 av herr Lundgren måtte hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning angående sådana ändringar i vallagarna, att rösternas preliminära sammanräknande för mycket små valdistrikt ägde rum först sedan rösterna för flera valdistrikt sammanförts, samt om framläggande för riksdagen av det förslag vartill utredningen kunde föranleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr BRACONIER: Herr talman! Det är ju bekant, att valdistrikten i vårt land äro mycket små. Det finns valdistrikt där vi bara ha 30 röstande och där det förekommer att 28 rösta på ett parti medan 1 eller 2 rösta på ett annat parti. Motionärerna ha utgått från att det under sådana omständigheter föreligger stor risk för att den enskilde väljaren skall känna ett visst tryck.

Nu säger utskottet, att för att man av rösternas fördelning med någon större grad av sannolikhet skall kunna sluta sig till hur en viss väljare röstat erfordras att denne tillkännager sin allmänna politiska uppfattning eller sin inställning till ifrågakvarande val.

Ja, det är ju bekant att det i detta land finns många väljare som redogöra för sin politiska inställning. Antag att man i ett litet valdistrikt med 20 röstande vet att 19 personer direkt ha dekreterat, att de rösta med ett visst parti. De kunna genom att omtala detta sålunda sätta denne ende väljare som har röstat på ett annat parti i den situationen, att det för alla blir uppenbart, hur han röstat. Vi kunna ta ett litet valdistrikt, där röstförhållandena varit konstanta under en följd av år men där det på grund av en inflyttning kommer till några nya väljare. Ett parti, som förut icke haft några väljare där, får

ett par röster. Sannolikheten talar i det fallet för att man i denna kommun ganska säkert kan veta vilka personer som ha röstat på det ena eller det andra sättet. Just den motivering som utskottet anför för avslag på motionen talar enligt min mening tvärtom för bifall, ty det kan ju utövas ett visst tryck.

Nu menar naturligtvis konstitutionsutskottets majoritet och dess ärade ordförande, att det i vårt land sällan förekommer ett sådant tryck. Jag vill gärna erkänna att ett sådant betraktelsesätt i det stora hela är riktigt, men jag är också övertygad om att många människor i detta land kunna draga sig för att rösta därför att det blir uppenbart för alla hur de ha röstat. Under alla förhållanden är det ju felaktigt att man, därför att valdistriktet är så litet, skall kunna sluta sig till att en person har röstat på ett visst sätt. Det strider ju mot principen om valhemlighetens skyddande.

Vi ha i den föregående frågan haft en så lång debatt av liknande art, att det inte är nödvändigt att i detalj gå in på denna frågas vikt. Erfarenheterna från andra länder säga emellertid, att ett ytterlighetsparti under olika omständigheter faktiskt kan utöva en terror mot oliktankande, en terror som det är mycket svårt att komma åt i laga former. Man behöver inte ha så stor fantasi för att föreställa sig att det skulle vara enkelt för ett ytterlighetsparti, som hade majoritet i en mängd små valdistrikt, att öva en press mot oliktankande. Då skulle det nuvarande sättet för sammanräknande av rösterna i små valdistrikt kunna medföra, att många väljare skulle anse systemet innebära en sådan psykisk och politisk press från detta ytterlighetsparti, att det skulle hindra dem från att rösta.

Här kan man inte utan vidare påstå som majoriteten i konstitutionsutskottet, att allt är väl beställt, att det inte finns någon människa som avstår från

Motion om viss ändring i sammanräkningsförfarandet vid allmänna val i syfte att skydda valhemligheten.

att rösta därför att hon känner, att det kan vara ofördelaktigt för henne att bekänna färg. Det torde vara lätt för utskottets ärade ordförande att tänka sig en situation, då de politiska lidelserna bli så uppjagade på grund av att man har ett terrorparti. Vi kunna se på Italien och Frankrike, där ett ytterlighetsparti har haft en utomordentligt stark ställning. Detta parti har i Frankrike oerhört försvagat den socialdemokratiske arbetarrörelsen och har i fackförening efter fackförening åstadkommit, att det socialdemokratiske partiet har förlorat många av sina ankarfästen.

Man kan måhända säga att detta problem inte är av sådan storleksordning i vårt land, att man nu behöver lagstifta om det. Utskottets ordförande känner säkert till de metoder som tillämpas på vissa arbetsplatser där ett ytterlighetsparti försöker konkurrera ut ett demokratiskt parti, där alltså två olika ideologiska uppfattningar stå mot varandra. Om man ser på detta kan man inte utan vidare säga, att denna fråga är bagatellartad. Det kan i det långa loppet gälla demokratiens vara eller icke vara. Jag vet att utskottets ärade ordförande i många sammanhang har uttalat en skarp kritik mot sådana ytterlighetspartier. Han är fullt medveten om de faror som här kunna finnas för demokratiens. Vi veta ju, att det i vissa valkretsar kan finnas praktiskt taget bara två partier som stå mot varandra, varav det ena är ett ytterlighetsparti och det andra ett demokratiskt parti. Många av de demokratiska väljarna kunna utan att därför behöva stämplas såsom räddhågade i en sådan situation känna det svårt att gå till valurnan för att deklarerat sin politiska uppfattning i medvetande om att de kanske på arbetsplatsen kunna utsättas för obehagligheter för sitt politiska ställningstagande. Förhållandena ute i världen, där demokratierna ha gått under, visa, att det är av största vikt för folkstyrelsens bevarande att

man skyddar den enskildes valhemlighet.

Det är från denna utgångspunkt — samma som den som låg till grund för motionerna i den föregående frågan — som vi velat komma fram till ett ändrat valförfäringsförfarande.

Herr talman, jag yrkar bifall till reservationen.

Herr HALLÉN: Herr talman! Jag kan inte förstå varför herr Braconier skall komma dragande med dessa exempel från Frankrike på terrorpartier som enligt hans mening också hos oss skulle kunna utöva en sådan otillbörlig påtryckning, att rentav en del valmän i småkommuner skulle avstå från att rösta om de lätt kunde uppsparas. Jag vet inte varför vi skola vara så räddhågade, herr Braconier. Vi få väl ta risker, vilka vi än äro, på grund av vår övertygelse. Både herr Braconier och jag ha den ställningen, att detta terrorparti nog skulle komma ihåg oss på det ena eller det andra sättet, om det skulle få majoritet i vårt land, men vi ha våra åsikter i alla fall.

Herr Braconier säger att det finns människor som inte ha sådant kurage och som hellre vilja vara anonyma i detta stycke. Först och främst vill jag säga, att talet om terrorpartier är ganska obefogat, ty om vi ha ett s. k. terrorparti, kännetecknas det, åtminstone för dagen, av att det smälter ihop och blir allt obetydligare. Vad man därför skulle ha för möjligheter att öva terror kan varken herr Braconier eller jag anföra någon bevisning för.

Men om nu en valman i ett mycket minimalt distrikt med kanske 60 eller 70 röstberättigade röstar med en viss tvekan och tänker: Nu kanske alla veta att jag är just denna högerman — eller vad det kan vara för parti det gäller — kan han ändå känna sig lugn så till vida som det ju i alla valkretsar i hela

Motion om viss ändring i sammanräkningsförfarandet vid allmänna val i syfte att skydda valhemligheten.

vårt land vid varje val ändå är en viss rörlig marginal på grund av att människor få en viss åsiktsförskjutning. Därför kunna icke valbossar och andra i det lilla distriktet veta att just den och den är representant för det och det partiet. Man kan gissa och ha vissa förmodanden, men man vet ingenting. Det kan tänkas att det är en närstående som undergått en åsiktsförskjutning och att man gissar alldeles fel. Det få vi tänka på. Men herr Braconier utgår ifrån att man kan med full visshet förstå, att det är på det och det sättet.

Sedan vill jag också liksom i mitt förra anförande protestera mot den — som jag tycker — fula misstanken mot medborgare, att de skulle utöva påtryckning. Första gången jag kandiderade i Värmland var det i en kapellförsamling jag talade. Där var det 100 röstberättigade. Jag fick 97 av rösterna. Vilka som avgåvo de tre vet ingen än i dag. Man hade sina gissningar. Men det var ingen människa som var utsatt för påtryckning. Jag tycker att herr Braconier rör sig för mycket med exempel från den kommunistiska fackföreningsrörelsen i Frankrike och dess sätt att gå fram mot våra partivänner.

Herr talman! Jag ber kort och gott att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr BRACONIER: Herr talman! Den uppfattning som utskottets ärade ordförande här deklarerat finner jag ganska förvånande med hänsyn till de många deklARATIONER han i andra sammanhang gjort när det gällt kommunismen. Jag vill icke alls säga att här finnas förutsättningar för att kommunisterna på något vis skola få majoritet. Men det är ingenting märkvärdigt att man talar om att i visst valdistrikt kommunisterna kunna ha majoritet; och i andra situationer kan man tänka sig att något annat ytterlighetsparti har majoriteten i ett valdistrikt. Om i en sådan valkrets det är 20 röstande och 19 av

dessa tillhöra detta ytterlighetsparti, så vill jag icke kalla den människan feg som tycker att det är obehagligt att gå till valurnan och deklarerera en annan uppfattning.

Vi ha ju erfarenheter från demokratiska länder med ganska hög politisk kultur, t. ex. den tyska Weimar-republiken före dess krossande. Om man ser på de metoder med vilka man går till väga, är det icke någonting hypotetiskt som jag framfört i mitt resonemang, utan det har tvärtom ett ytterst verklighetsbetonat underlag, att vissa meningsgrupper kunna utöva politiskt tryck på andra meningsgrupper. Då är det rimligt och rättvist att man försöker med de konstitutionella medel man har värna den enskildes valhemlighet. Detta är även fullt i linje med den svenska författningen. Sedan kan man diskutera om det av praktiska skäl är möjligt. Men situationen för många människor är sådan att de känna detta tryck. Man kan ej utan vidare säga, att dessa människor äro fega, därför att de dra sig för obehag om de i sin valkrets rösta på det sätt de vilja. Det talet tycker jag icke är alldeles riktigt.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Braconier begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Motion om sådan ändring i kommunala vallagen, att valnämnden i stället för länsstyrelsen skall företaga den definitiva röstsammanräkningen vid vissa kommunala val.

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 8.

Motion om sådan ändring i kommunala vallagen, att valnämnden i stället för länsstyrelsen skall företaga den definitiva röstsammanräkningen vid vissa kommunala val.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 15, i anledning av väckt motion om sådan ändring i kommunala vallagen, att valnämnden i stället för länsstyrelsen skall företaga den definitiva röstsammanräkningen vid vissa kommunala val.

Uti en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 54, av herrar *Forsberg* och *Svensson* i Alingsås hade hemställts, »att riksdagen måtte besluta sådan ändring i kommunala vallagen, att valnämnden i stället för länsstyrelsen skall företaga den definitiva sammanräkningen av rösterna vid kommunal-, municipal- och kyrkofullmäktigeval».

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **FORSBERG**: Herr talman! Det finns i fråga om denna motion två väsentliga synpunkter som man kan anlägga. Den ena berör den rent ekonomiska sidan. Man kan nämligen ej förneka, att statsverket kan få minskade utgifter genom att man inför det tillvä-

gagångssätt som jag och min medmotionär föreslagit. Den andra synpunkten är den att det väl är rätt märkligt att man skall ha två olika system när det gäller sammanräkningen. I städerna, där man har valnämnder, räknar valnämnden resultaten icke bara preliminärt utan också definitivt. Men i våra landskommuner är förhållandet ett annat. Där får man visserligen räkna preliminärt, men däremot får man icke företaga den definitiva sammanräkningen. Då frågar jag mig: Är det verkligen sant, att vi som äro mantalsskrivna i städerna äro så mycket förståndigare än landsbygdens folk? Svaret kan åtminstone icke bli att landsbygdens folk icke skulle vara lika förståndigt som städernas. Jag svarar för min del obetingat, att de som äro bosatta på landsbygden äro lika förståndiga som de som äro bosatta i en stad.

Men lägg märke till, ärade kammarledamöter, att här finns det icke desto mindre en skillnad! Det säger också konstitutionsutskottet. Det anser nämligen, att den proportionella valmetoden är så komplicerad, att man ute i en landskommun icke skulle kunna klara dessa saker. Ja, men tänk ändå på hur många hundratals personer som man anser vara meriterade för kommunala uppdrag ute på landsbygden! Och tänk hur man där i valrörelsen använder ungefär samma metoder som i städerna när man fotograferar vederbörande och talar om hur dugliga de äro! Det är många som icke komma in i kommunalfullmäktig- eller municipalfullmäktiginstitutionen, ehuru de enligt respektive partiets uppfattning äro mycket dugliga och skulle kunna klara detta gebit. Men att de skulle vara så förståndiga att de skulle kunna lära sig det proportionella valsystemet och företaga en sammanräkning, det är fullständigt uteslutet om de bo i en landskommun. Det är bara möjligt om de bo i staden. Så fattar jag detta.

Motion om sådan ändring i kommunala vallagen, att valnämnden i stället för länsstyrelsen skall företa den definitiva röstsammanräkningen vid vissa kommunala val.

Man har talat mycket om krånglet. Men man vill tydligen icke, åtminstone icke i det borgerliga lägret, vara med om att taga bort detta krångel ens på detta område. Man skapar en mängd olika listtyper som folk skall rösta på. Vad som ställer till krånglet är detta att man skall samla upp kreti och pleti för att få några röster till partiet. Man gjorde på ett håll — det var t. o. m. i Småland — en »samlingslista». Tror ni att det är berättigat att kalla den så? Det var nämligen summa två valdeltagare som kommo att stanna för densamma. Men den var i alla fall en s. k. »samlingslista».

Min bänkamrat herr Pettersson i Norregård har härvidlag en annan mening än jag. Jaså, han vågade visst icke stanna kvar — jo, han sitter på ett annat ställe. Jag vill tala om för kammaren att det var bara för några år sedan som Sävsjö bestod av två kommuner, nämligen Norra Ljunga och Vallsjö. Dessa kunde icke klara av sammanräkningen vid valen — enligt nuvarande bestämmelser — utan de voro tvungna att skicka hela luntan till länsstyrelsen. Men sedan de nu bildat en stad, begriper sig herr Pettersson i Norregård på att räkna samman ett val. Tidigare begrep han det icke! Är det rim och reson i detta? Det är precis samma folk där nu som tidigare. Om sammanslagna kommuner, som bildas genom den nya kommunindelningen, bara bli en stad, får valnämnden räkna ut vilka som skola vara med i kommunalfullmäktige. Det är bara att taga nästa steg och göra de nya kommunerna till städer, så ordnar det upp sig.

Nu har ju konstitutionsutskottets utlåtande icke blivit sådant som jag tänkt mig att det borde vara. Jag skall icke på något sätt protestera mot konstitutionsutskottet, eftersom jag ju här i kammaren givit uttryck för den uppfattningen, att rent principiellt bör man egentligen avslå alla motioner som väc-

kas. Då kan jag ju icke gärna i detta fall protestera mot konstitutionsutskottet. Det är naturligtvis riktigt att utskottet gör det. Men jag måste säga, att i fråga om detta mitt principiella ställningstagande gives det undantag, och detta undantag har icke konstitutionsutskottet förstått att ta vara på.

Nu finns det en kommitté som, om jag icke misstager mig, heter kommunallagskommittén eller kommunallagberedningen och där min gamle värderade vän och kamrat herr Fast har stort inflytande. Den kunde titta på denna förståndiga motion. Då kunde vi ju räkna med att få tillbaka denna sak vid ett kommande tillfälle. Det är ingenting som brådskar, ty det behöver icke bli någon tillämpning förrän vid nästkommande kommunalval.

Jag kan icke tycka annat än att det är en bra motion, och därför har jag, herr talman, intet annat att göra än att yrka bifall till motionen nr 54.

Herr HALLÉN: Herr talman! Endast några korta ord! Först och främst är denna motion tekniskt ogenomförbar med den kläm den har fått. Det aktade sig herr Forsberg visligen för att nämna.

Vi äro annars tacksamma för att herr Forsberg muntrar oss en smula. Det kan tänkas att herr Dickson får en allvarlig konkurrent i herr Forsberg. Man kan efter detta gesällprov icke veta vad det kan bli i framtiden.

Saken ligger emellertid icke så enkelt till som herr Forsberg försökte göra gällande. Han har tidigare icke visat sig som någon mera framstående demagog. I dag försökte han göra några lärospån, även om det hela var litet haltande. Han försökte nämligen spela ut stad mot land och stimulera landsbygden mot städerna. Han fällde ett festligt yttrande och gjorde en vädjan, synbarligen till kammarens lantbru-

Motion om sådan ändring i kommunala vallagen, att valnämnden i stället för länsstyrelsen skall företaga den definitiva röstsammanräkningen vid vissa kommunala val.

kare och andra som bo på rena landsbygden. Han sade ungefär detta: »Är verkligen, herr talman, städernas folk förståndigare än landsbygdens?»

Ack, herr Forsberg, det är icke fråga om förstånd i detta sammanhang, utan det är fråga om ett tekniskt kunnande, som ej har något med mänsklig visdom och med skarpsinne att göra. Det är ett faktum att länsstyrelserna ofta äro alldeles förtvivalde då de skola göra dessa sammanräkningar från val till kommunalfullmäktige och liknande val. Vi skola besinna, att det utom de politiska partibeteckningarna kan finnas allsköns bygdebeteckningar. Sedan förekomma på dessa listor strykningar, och vidare kan det under samma partibeteckning förekomma skiftande uppsättningar med helt olika namn. Det är ett fruktansvärt tidsödande och framför allt svårt arbete. Det räcker icke med intelligens över huvud taget, utan det fordras ett speciellt matematiskt och tekniskt kunnande som är mycket svårt att uppbringa. Det har gått så långt att i en del städer räcker det icke med kommunalborgmästaren, utan man måste låna experter från länsstyrelsen även vid dessa val, som äro betydligt enklare. Det är här icke alls fråga om ett underkännande av landsbygds människornas förstånd och intelligensnivå. Det är en alldeles för illa påträdd metkrok herr Forsberg rör sig med för att det skulle bli napp på densamma.

Sedan skulle han giva ett litet slag åt vår utskottskamrat herr Pettersson i Norregård och talade om, att så länge Sävsjö bestod av två landskommuner, fick man icke räkna själv utan måste ha hjälp av länsstyrelsen, men så fort det blivit stad morskade man upp sig och räknade själv. Ja, men detta beror icke bara på att man fått en annan hälsovarsstadga och en hel del annat som följer med stadsställningen utan även på att man fått en kommunalborgmä-

stare. Denne skall i regel vara juridiskt bildad och representera något mera av detta tekniska kunnande än gemene man.

Jag menar, att om man tager hänsyn till alla dessa förhållanden måste man finna att hela motionen är fullständigt hopplös.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr PETTERSSON i Norregård: Herr talman! Herr Forsberg nämnde att det gjorts en gradering av landsbygdsbefolkningen och stadsbefolkningen. Det har icke utskottet gjort. Utskottet har i sitt utlåtande skrivit, att valnämnderna på landet »ej alltid» äro skickade att företaga den mången gång komplicerade definitiva röstsammanräkningen. Det är nog så saken ligger till: de äro icke alltid skickade att göra detta.

Jag vet icke om herr Forsberg menar att vi skola göra om bestämmelserna angående valbarhet till valnämnderna. En följd av herr Forsbergs inställning bleve ju, att man bara skall välja experter i valnämnderna. Jag tror icke att herr Forsberg går så långt att han vill ändra på valbarheten, utan han vill nog att alla som äro valbara nu skola fortsätta att vara det. Icke heller tror jag att herr Forsberg satt sig in i att det är andra bestämmelser för städerna än för landsbygden. Jag kan taga de kommuner i min egen hemtrakt som äro sammanslagna till en stad. I dessa kommuner var det förut fyra valdistrikt och fyra valnämnder, som sammanräknade var för sig. I staden är det bara en valkrets och en valnämnd, i övrigt är det särskilda delegerade valdistrikt. Jag hade i går ett personligt samtal med herr Forsberg, och jag hörde då att han icke satt sig in i reglerna. Men ändå tror han att han kan göra en sammanräkning. Ja, jag kan ju icke be-

Motion om sådan ändring i kommunala vallagen, att valnämnden i stället för länsstyrelsen skall företaga den definitiva röstsammanräkningen vid vissa kommunala val.

döma hans kvalifikationer. Vi hade en professor i utskottet — vi ha många professorer där, och jag skall icke säga något namn. Han brukade säga till sina elever: »Ni skall inte syssla med det proportionella valsättet; de som ha hand om detta böra vara experter.» Det är icke så enkelt att få valet uträknat på ett så hållbart sätt, att det icke blir något överklagande. Det är många städer som kalla på experter för att göra sammanräkningen vid dessa val. Därför ha vi avstyrkt motionen såsom omöjlig i nuvarande läge.

Herr FORSBERG: Herr talman! Utskottets ärade ordförande sade några ord om det tekniska kunnandet; det skulle vara fråga om detta, när det gällde sammanräkning. Det kan ju i detta fall icke vara fråga om någonting annat än att man måste kunna den proportionella valmetoden, och sedan gäller det att klara upp det hela. Märkvärdigare är det icke!

Vad jag reagerat mot är bara föreställningen att i städerna finnas dessa tekniskt kunniga personer men icke på landsbygden. De bo icke där, säger herr Pettersson i Norregård. Nu bor herr Pettersson i Norregård i en stad, Sävsjö, som jag kom att säga några vackra ord om i samband med denna sak. Det berörde också ordföranden i konstitutionsutskottet, men han kände nog icke till dessa saker; det kanske berodde på att herr Hallén talade i fel bänk. Det var emellertid sakligt riktigt. I fråga om Sävsjö sade jag, att när Sävsjö blev stad, klarade man sammanräkningen men att tidigare fick man icke göra det. Men man kunde det då också. Sedan vill jag tala om att i Sävsjö har det icke blivit någon förändring, eftersom kommunalborgmästaren var mantalsskriven i Sävsjö förut.

Det har inte med saken att göra att

det merendels skall vara lagfarna kommunalborgmästare som konstitutionsutskottets ordförande sade. Jag ber att få säga, att de lagfarna kommunalborgmästarna inte begripa saken så bra som en kommunalman, som blivit kommunalborgmästare, ty den senare är bättre inne i hithörande ting. Det är väl också en honnör till Sävsjö att säga, att man där utan att ha någon jurist till kommunalborgmästare ändå kunnat klara valet. Jag trodde inte att herr Pettersson i Norregård — för all del, man kan ju tänka litet vad som helst ibland när det gäller honom, och det har jag väl också rätt att göra — när jag försökte privatim driva med honom i denna sak, skulle ta skämtet på allvar och här i kammaren föra det till torgs i samband med behandlingen av frågan om expertisen i valnämnderna. Jag har aldrig tänkt mig annat än att de som väljas till här ifrågavarande uppdrag också skola vara kapabla att klara det. — När sedan herr Pettersson i Norregård åberopade konstitutionsutskottets många professorer då slutar jag att tala.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 9.

Utgifter under riksstatens tredje huvudtitel.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1951/52 under tredje huvudtiteln, avseende anslagen inom utrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Diplomatisk och konsulär personal m. m.

Punkterna 1—3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 4.

Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Diplomatisk och konsulär personal m. m.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under tredje huvudtiteln (punkt 4) föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen förordad förteckning över diplomatisk och konsulär personal, tjänstgörande utom riket, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för diplomatisk och konsulär personal, tjänstgörande utom riket, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1951/52 dels ock till Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Diplomatisk och konsulär personal m. m. för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 7 866 000 kronor.

Förslaget innebar, bl. a., att den i Wellington placerade beskickningsrådstjänsten i lönegraden Ca 33 skulle indragas från och med budgetåret 1951/52.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Holmbäck* och *Wehtje* (I: 242) och den andra inom andra kammaren av herr *Håstad m. fl.* (II: 321), hade hemställts, bl. a., att riksdagen måtte vid behandlingen av tredje huvudtiteln besluta sådan höjning av det begärda anslaget att den självständiga beskickningsrådsposten i Wellington kunde bibehållas.

Utskottet hemställde i denna punkt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 242 och II: 321,

a) godkänna i utskottets hemställen intagen förteckning över diplomatisk och konsulär personal, tjänstgörande utom riket;

b) godkänna av utskottet angiven avlöningsstat för diplomatisk och konsulär personal, tjänstgörande utom riket, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1951/52;

c) till Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Diplomatisk och konsulär personal m. m. för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 7 866 000 kronor.

Reservation hade vid punkten avgivits av herrar *Lundqvist*, *Axel Andersson*, *Lundgren*, *Söderquist*, *Skoglund* i *Doverstorp*, *Maimborg* i *Skövde*, *Boman* i *Kieryd*, *Bergstrand*, *Kyling* och *Widén*, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka motionerna I: 242 och II: 321, såvitt dessa avsåge bibehållande av beskickningsrådstjänsten i Wellington, och att därför riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 242 och II: 321,

a) godkänna i reservationen intagen förteckning över diplomatisk och konsulär personal, tjänstgörande utom riket;

b) godkänna av reservanterna angiven avlöningsstat för diplomatisk och konsulär personal, tjänstgörande utom riket, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1951/52;

c) till Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Diplomatisk och konsulär personal m. m. för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 7 913 000 kronor.

Efter föredragning av punkten yttrade:

Herr förste vice talmannen **SKOGLUND**: Herr talman! Jag utgår ifrån att den rätt väsentliga nedskärning i den svenska utrikesrepresentationen, som Kungl. Maj:t föreslagit, är förestavad endast av besparingsskäl. Det är vällovligt att spara, men det kanske inte är klokt att spara under alla förhållanden. Det kan också vara fråga om utgifter, som i sin tur medföra väsentligt ökade inkomster.

Utskottet har till stor del godtagit Kungl. Maj:ts förslag, men på ett par punkter har man under utskottsbehandlingen förmärkt mycket stora betänkligheter. Det gäller då först och främst

Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Diplomatisch och konsular personal m. m.

frågan om indragning av den svenska sändebudsposten i Portugal. På den punkten har statsutskottet blivit enigt i det att det visserligen gått med på den ändringen i representationen, att sändebudsposten skulle indragas men beskickningen i stället ställas under ledning av en befattningshavare som chargé d'affaires för bevakandet av Sveriges intressen. Då jag biträtt vad utskottet kommit fram till i detta avseende, har jag ingen anledning att ställa något säryrkande utan instämmer i statsutskottets förslag. Jag tror att det är ytterst angeläget, vad representationen i Lissabon beträffar, att vi se till att den svenska exportindustrien får det stöd, som en svensk beskickning på platsen utgör.

I fråga om indragningen av beskickningsrådsbefattningen på Nya Zeeland, vilket ju egentligen betyder att Sveriges utrikesrepresentation i detta land i stort sett försvinner, har enigheten inte blivit lika stor. Majoriteten i statsutskottet har på den punkten, om än icke utan betänkligheter, tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag, men några ledamöter ha reserverat sig. Jag skall be att helt kortfattat få motivera varför vi reserverar yrka på att denna beskickning alltjämt skall vara kvar. För det första erinrar jag då om att Nya Zeeland numera är ett mycket betydelsefullt avsättningsområde för den svenska exportindustrien. Vi sälja inte bara papper och pappersmassa dit, utan vad som kanske nu i alldeles särskilt hög grad börjar komma in på denna marknad är verkstadsindustriens produkter. Jag vill också i detta sammanhang erinra om att det var så sent som 1949 Sverige upprättade en beskickning i Wellington. Detta skedde ju för att ge den svenska exportindustrien det stöd och den uppmuntran där ute, som den kunde behöva. Nu är det inte längre bara fråga om verkstadsindustrien, utan det som kanske i minst samma grad tilldrar sig intresset för närvarande är de myc-

ket betydande ansträngningar, som göras på den nya marknaden för den svenska elektriska industriens vidkommande. Det är där bl. a. fråga om långfristiga anläggningsarbeten, som skulle ta ett flertal år i anspråk och vilka, om de kunde genomföras, skulle bli av en mycket betydande storleksordning. Från den industrigrupps sida jag i detta fall tänker på har man inför utskottet framhållit, vilken synnerlig vikt man fäster vid att Sverige har en tillfredsställande utrikesrepresentation där ute. Kungl. Maj:t har ju föreslagit, att sändebudet i Canberra skulle representera landet även på Nya Zeeland. Om man tänker på vilken färdväg, som i det fallet ministern skulle ha att tillryggalägga och som skulle betyda flera dygns resa med båt eller femton timmars resa med flyg, måste man konstatera, att det inte är nästegårdsväg mellan de båda platserna. Detta måste medföra att de svenska intressena bli långt sämre än förut bevakade i det sistnämnda landet. Av den anledningen ha vi reserveranter hemställt, att denna beskickning skulle bibehållas, i vart fall ett år framåt.

Jag återkommer så till frågan om besparingarna. Det rör sig här om ett relativt begränsat belopp. Någon har sagt, att det kanske skulle se underligt ut om man inte även på utrikesdepartementets utgiftssida skulle kunna redovisa några besparingar. Här blir det dock en viss besparing genom indragning av några beskickningsposter. Men jag vill, samtidigt som jag konstaterar detta, erinra om något annat, som kanske inte minst skulle kunna lugna herr Rubbestad om han vore närvarande, nämligen att enligt de upplysningar, som stått till utskottets förfogande, kunna vi räkna med besparingar i Sveriges avgift till FN på icke mindre än 500 000 kronor. Även om vi skulle bibehålla ett beskickningsråd i Wellington, skulle vi sålunda ha alla utsikter att kunna komma undan med mindre

Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Diplomatisk och konsulär personal m. m.

kostnader för utrikesdepartementet än de vi för närvarande ha.

Jag ber, herr talman, att på det livligaste få hemställa, att kammaren ville biträda den vid punkten fogade reservationen.

Herr WARD: Herr talman! Om man ur ekonomiska synpunkter gör en jämförelse mellan Kungl. Maj:ts proposition och det utlåtande statsutskottet här avgivit kan man konstatera, att skillnaden inte är stor utan tvärtom härfin. Efter herr förste vice talmannens anförande har jag ingen anledning att här redogöra för hur utskottet tänkt sig den svenska representationen i Portugal ordnad. Herr förste vice talmannen gjorde detta på ett sådant sätt, att meningen blev klar för alla kammarens ledamöter.

Herr förste vice talmannen tog emellertid närmast till orda för att motivera reservationen till förmån för status quo beträffande vår representation på Nya Zeeland. Därvidlag ha vi inte kunnat enas i utskottet, utan majoriteten har i det stycket följt Kungl. Maj:ts förslag. När det gäller att ur saklig synpunkt bedöma denna fråga ger jag herr förste vice talmannen rätt i mycket, men han har kanhända i alla fall gjort sig skyldig till vissa överdrifter. Naturligtvis kan det erbjuda vissa praktiska svårigheter för vår beskickning i Canberra att bevaka intressena också på nya Zeeland, detta synnerligast som det är en mycket lång färdväg dit. Men jag tror ändå, att denna sak bör kunna ordnas. Man kan åtminstone härvidlag inte påvisa några svårigheter ur politisk synpunkt, utan Nya Zeeland lär nog mycket väl tåla, att vårt sändebud i Australien får bevaka svenska intressen på Nya Zeeland. Att utskottet, trots att det erkänner att starka sakliga skäl kunna anföras för ett bibehållande av den nuvarande ordningen, ändå följt Kungl. Maj:t i denna punkt beträffande repre-

sentationen i Wellington beror som så ofta på att ett utskott får väga ur ekonomisk synpunkt det ena mot det andra. Utskottet har då kommit till den uppfattningen, att det är bättre och nödvändigare att i den form, som utskottet här föreslår, rädda vår representation i Portugal än att bevara den nuvarande ordningen på Nya Zeeland. Det har blivit en avvägning av vad vi tyckte vara det mest angelägna, och vi ha ansett det angelägnaste i detta fall vara att man får en som man hoppas självständig representation i Portugal.

Ja, detta är, herr talman, de motiv vi kunna anföra från majoritetens sida, och jag ber att i anslutning härtill få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr SJÖLIN: Herr talman! I egenkap av motionär ber jag att med några ord få belysa frågan om beskickningarna i Portugal och på Nya Zeeland.

Förbindelserna mellan Sverige och Portugal ha under senare år utvecklats till allt flera områden, och genom vår lejdboatstrafik skapades en good will i Portugal, som medfört att Sverige och svenska förhållanden omfattas med allt större välvilja och intresse av portugiserna. Den publicitet vårt land åtnjuter har också under de senaste sex åren oavbrutet stegrats, och Sverige torde av de medelstora och mindre nationerna vara en av de mest omtalade i den portugisiska pressen. På det kulturella området bör även omnämnas den uppskattning, som kom den portugisiska vetenskapen till del genom att en portugisisk vetenskapsman nyligen tilldelades nobelpriset i medicin. Detta erkännande av den portugisiska vetenskapens standard rönte en stor och gentemot Sverige tacksam uppmärksamhet i Portugal. Vidare har under de gångna åren ett visst studieutbyte ägt rum mellan de båda länderna. Sålunda gjorde portugisiska pressmän förra sommaren en

Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Diplomatisch och konsulär personal m. m.

rundresa i Sverige, vilken resulterade i ett antal mycket välvilliga artiklar rörande svenska förhållanden. Portugisiska läkare studera vid svenska sjukhus, och likaså återfinnas portugisiska gymnaster och ingenjörer vid svenska läroanstalter. Svenska gymnaster äro å andra sidan bosatta i Portugal. Ett filologiskt utbyte försiggår med universitetet i Coimbra, där svenska vetenskapsmän under långa tider forskat i samråd med portugisiska kolleger.

Indragningshotet mot sändebudsposten i Portugal framkallade omedelbart en stark reaktion från där bosatta svenskar, vilka i en särskild petition uttalade sina farhågor beträffande den kommande utvecklingen av relationerna mellan Sverige och Portugal. Men även i portugisiska kretsar har reaktionen varit påtaglig.

Portugal måste för vår folkförsörjning anses som den kanske mest värdefulla handelspartnern i Medelhavsområdet. Därtill kommer att Portugal och dess besittningar i Mellanatlanten ha spelat — och troligen komma att spela — en framträdande roll under tider av krigiska förvecklingar i Europa. Portugal med tillhörande öbesittningar utgöra betydelsefulla länkar i det nordatlantiska försvarssystemet, och man torde kunna räkna med att det portugisiska moderlandet hör till de bastioner, som i det längsta komma att försvaras. Å svensk sida har man haft anledning att komma i praktisk beröring med dessa problem i samband med flyglinjernas framdragande till Sydamerika strax efter det andra världskrigets slut. Man kan också erinra om att Portugal, liksom Sverige, inte ingår i Atlantpakten.

Det under mellankrigsperioden rådande arrangemanget, som innebär att de svenska intressena i Portugal skulle tillvaratagas genom ett i Madrid stationerat sändebud, ändrades i samband med spanska inbördeskriget. Ett särskilt sändebud stationerades nämligen

då i Lissabon. Under det senaste världskriget fick Lissabon allt större betydelse för svenska intressen, detta i synnerhet för den då aktuella lejdtrafiken på Sydamerika. Legationspersonalen kompletterades därför med ytterligare en UD-tjänsteman samt en honorärattaché, vilken senare hade till uppgift att ombesörja det praktiska förfarandet vid lejdfartygens bunkring i Lissabon etc. Redan på sommaren 1944 upptogs tanken på att utöka beskickningen med en handelsattaché, vilken emellertid på grund av praktiska svårigheter kunde tillträda sin befattning först i början av 1945. Beskickningen kom således under de närmaste åren att bestå av ett sändebud, en sekreterare, en handelsattaché samt en kanslist. Under senare hälften av 1946 indrogs handelsattachéposten och under 1950 den lägre tjänstemannaposten. För närvarande ombesörjes beskickningens verksamhet av ett sändebud och en kanslist, vilken senare även får fungera såsom attaché och handelssakkunnig.

Att nu återgå till en gemensam representation för Spanien och Portugal måste anses mycket olämpligt. Det råder onekligen ett visst motsatsförhållande mellan folken på den iberiska halvön, varför ett tredje lands intressen inte tillfredsställande kunna tillgodoses i det ena landet genom tjänstemän ackrediterade i det andra. Frågan får en ytterligare tillspetsning genom att man på portugisisk sida utnämnt en minister i Stockholm, vilken i dagarna kommit hit, och i övrigt förstärkt den konsulära representationen med en infödd portugisisk konsul i Göteborg. Den portugisiska reaktionen kan måhända uttryckas så, att man i portugisiska kretsar frågar sig, varför denna indragning skall ske vid en tidpunkt, då alla andra länder snarast tävla om att fördjupa sina vänskapliga förbindelser med Portugal. Sveriges steg får därför ett ganska kraftigt drag av såringskap.

Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Diplomatisch och konsulär personal m. m.

Den svensk-portugisiska handeln har under tidigare år alltid uppvisat ett relativt stort importöverskott från Portugal. Tack vare lejdtrafiken fästes emellertid från portugisisk sida intresset på Sverige i en helt annan utsträckning än tidigare, och detta förhållande resulterade snart i en livlig portugisisk efterfrågan på svenska varor. Sverige ansågs utgöra ett av efterkrigstidens fyra ledande leverantörländer och fick därigenom, särskilt då i vad avsåg den svenska verkstadsindustrien, storartade möjligheter till insteg på den portugisiska marknaden. Till följd härav ävensom på grund av Portugals sunda ekonomiska utveckling kom kvalitetskravet på varorna att alltmera skjutas i förgrunden, och betecknande är att i reklamen i Portugal för svenska varor framhålles kvalitetssidan. Den svenska verkstadsindustrien har alltsedan dess kunnat konsolidera sin ställning på den portugisiska marknaden.

Varusammansättningen består i första hand av verkstadsprodukter, järn och stål, transportmedel samt skogsprodukter.

Den portugisiska exporten till Sverige utgöres ungefär till hälften av varor från moderlandet och återstoden från kolonierna. Sålunda komma från moderlandet harts (som går till den svenska pappersindustrien för glättning av papper), vidare wolfram, tenn, havssalt, mandel, sardiner och sist men icke minst portvin och madeira.

Från kolonierna komma sådana varor som kopra, kakao, kakaosmör och hampa, vilka tillföras den svenska industrien såsom värdefulla komplement till dess råvaruförsörjning. Den svenska exporten däremot går huvudsakligen till moderlandet. Detta förhållande understryker nödvändigheten av att den svenska officiella representationen i första hand koncentreras till Lissabon.

Genom den ekonomiska grundval, som sålunda förefinnes i Portugal, har givetvis intresset för långfristiga pro-

jekt stimulerats. Det råder en mycket allvarlig strävan inom den portugisiska statsledningen, liksom hos vederbörande ministerier, att utbygga Portugals ekonomiska resurser. Följande svenska företag ha grundat dotterföretag i Portugal: SKF (egna kontor i Porto och Lissabon), Elektrolux samt Wicanders korkfabrik (egna korkekskogor och fabriker i Portugal). Vidare ha ASEA, Elektro-Helios och Svenska fläktfabriken en omfattande och väl utbyggd representation. Därtill komma svenska bolag som företrädas av betydande portugisiska företag. L. M. Ericsson avser att starta ett eget dotterföretag i Portugal.

Följande större svenska företag äro direkt företrädda av svenska representanter bosatta i Portugal: Svenska entreprenad AB, Svenska cellulosa AB, Nydqvist & Holm Aktiebolag, Hellefors bruk samt Arvika-Verken. Beträffande Svenska tändsticks AB må framhållas, att detta bolag har mycket stora intressen i Portugal (i nära samarbete med portugisiska staten). Sålunda drivas tre av de fyra existerande tändsticksfabrikerna i den portugisiska statens och Svenska tändsticks AB:s regi. Direktionen är svensk.

Portugal har också intresserat sig för att utnyttja svenskt ingenjörskunnande. Bland annat bedriver firma Axel Ax:son Johnson omfattande oljeborrningsföretag i mellersta Portugal. AB Svensk malmletning har på portugisiska statens anmodan utfört en omfattande prospektering i hela landet avseende mineralier m. m. Svenska entreprenadföretag ha vidare räknat på olika dammbyggnader, kajanläggningar, brobyggnader etc.

På det kommunikationstekniska området har Sverige under senare år spelat en framträdande roll och kunnat bryta ett flertal engelska och amerikanska monopol. Sålunda har en betydande del av telefonnätet utbyggt av L. M. Ericsson. Svenska motorvagnar trafikera det portugisiska järnvägsnä-

Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Diplomatsk och konsulär personal m. m.

tet i ganska stor utsträckning. I Sverige byggda oljetankfartyg ha försålts till portugisiska staten, och i flygkretsar i Portugal förefinnes ett livligt intresse för Scandiaversionen av det hos SAAB tillverkade trafikflygplanet. Svenska lastbilar och lastbilschassier finna en synnerligen god avsättning i Portugal.

Portugal anlöpes regelbundet av fartyg från två svenska rederier. För lufttrafikens vidkommande utgör Lissabon en av huvudmellanlandningsplatserna för de skandinaviska—sydamerikanska luftlinjerna. Lissabon tjänstgör såsom mellanlandningsplats för ett 20-tal skilda flygbolag från hela världen och ger anknytningsmöjligheter till Amerika, Främre Orienten samt Afrika och Sydamerika. Som ett resultat av den livliga handelsutvecklingen kan anges att handelsomsättningen från förkrigsåren ökat från 12 miljoner till 60 miljoner. 1939 uppgick exporten till 6 miljoner och importen till 8 miljoner. 1950 torde siffrorna bli: exporten 32 miljoner och importen 28 miljoner kronor.

Herr talman! Frånsett att den föreslagna besparingen genom indragning av sändebudsposten blir obetydlig bör särskilt framhåvas att, med hänsyn till de arbetsuppgifter som åvila en officiell svensk representant i Portugal, det i betraktande av den mentalitet som råder i latinska länder torde vara nödvändigt, att vederbörande representant innehar en tillräckligt hög tjänsteställning. Till följd av den portugisiska statsledningens kraftiga centralisering ävensom den omständigheten, att beslutanderätten ligger hos ett fåtal höga tjänstemän, kan en diplomat i mellangradsställning knappast vinna företräde för dessa tjänstemän utan mycket betydande svårigheter.

För egen del kan jag från ett affärsbesök i Lissabon våren 1946 vittna om vilken betydelse det hade att vid kommunikationerna med regeringsmyndigheterna få åtnjuta förmånen av den svenske ministerns medverkan.

Det skall också med tacksamhet konstateras att utskottet välvilligt behandlat vår motion beträffande beskickningen i Portugal, även om den inte helt kunnat biträdas. Vi få hoppas att den förändring i representation, som utskottet föreslår och som jag hoppas riksdagen godkänner, inte skall medföra alltför stora olägenheter för det svenska näringslivet.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Så också några synpunkter på vårt förhållande till Nya Zeeland.

I dagens oroliga läge, där Stillahavsområdet ju utgör ett av de största politiska oroscentra i världen, framstår det särskilt olyckligt, att den utblickspost, som beskickningen i Wellington oneligen utgör, skulle komma att indragas. I nuvarande situation förefaller det tvärtom angeläget, att vårt land uppehåller en kraftig »utrikespolitisk beredskap», som i varje fall icke bör få taga sig det uttrycket, att redan etablerade svenska beskickningar *indragas*. Härtill kommer, att det vad Nya Zeeland beträffar rör sig om en beskickning, som endast är ett par år gammal och för övrigt en beskickning, som vore avsedd att stödja de på sistone intensifierade ansträngningarna från särskilt den svenska verkstadsindustriens sida att på allvar etablera sig på den nyzeeländska marknaden. Det bör också anföras att andra med oss konkurrerande länder, särskilt på traktionsområdet, såsom i synnerhet Schweiz, för närvarande ägna Nya Zeeland en betydande uppmärksamhet. Av de små länderna intar dock Sverige en mycket framskjuten position i Nya Zeeland.

Efter framställning från Exportföreningen samt ett flertal större företag inom verkskadsindustrien med dotterbolag på Nya Zeeland beslöt regeringen på våren 1946 att upprätta ett lönat konsulat i Wellington. Den svenska officiella representationen i Nya Zeeland hade tidigare upprätthållits av en i Wellington stationerad honorärkonsul

Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Diplomatisk och konsulär personal m. m.

jämte tre vicekonsuler, vilka alla voro underställda generalkonsulatet i Sydney. Det lönade konsulatet förestods under tiden december 1946—juni 1948 av en karriärtjänsteman i utrikesdepartementet. Från juni 1948 till och med 1949 var posten vakant.

Den löpande kontakten med de nyzeeländska myndigheterna torde knappast kunna upprätthållas på annat sätt än genom en i Wellington permanent stationerad högre tjänsteman i karriären. Den allmänna strukturen av den svenska handeln med Australien och Nya Zeeland är visserligen ganska likformig, och Svenska handelskammaren i Sydney har även Nya Zeeland såsom sitt verksamhetsområde. Man kan icke rimligen tänka sig, att ministern i Canberra kan tjänstgöra någon längre tid i Wellington. Resan från Canberra till Wellington tar dock med flyg minst 15 timmar och med båt 4 à 5 dagar. Det kan ifrågasättas om icke kostnaden för dessa långa och dyrbara resor komma att neutralisera den besparing på ca 47 000 kronor som skulle uppkomma genom den föreslagna indragningen.

En annan synpunkt, som talar för en självständig beskickningsrådsbefattning i Wellington, är att Sverige har ministrar i de tre andra självstyrande dominions (Australien, Canada och Sydafrika).

Man synes i Nya Zeeland för närvarande vara påtagligt intresserad av den svenska skogsforskningen. Man håller sålunda på att nyplantera stora arealer med skog och synes härvidlag ha lyckats ganska väl. Man är vidare mycket intresserad av det sätt och de metoder, enligt vilka den svenska vattenkraftsförsörjningen är ordnad. Man har också visat stort intresse för vår vattenturbintillverkning. På det sociala området äro förbindelserna med vårt land sedan gammalt mycket livliga; detsamma gäller vetenskap och internationell politik, på vilket senare område ju Nya Zeeland för närvarande intager en sär-

skilt intressant ställning med sin utblick över hela det för närvarande politiskt så aktiva Stillahavsområdet.

Som agrarland är Nya Zeeland föga industrialiserat. Nya Zeelands behov av färdigvaror och halvfabrikat måste sålunda trots en begynnande industrialisering i väsentlig utsträckning täckas genom import. Av råvaror importeras egentligen endast olja; kol brytes i tillräckliga kvantiteter. Även järn förekommer i viss utsträckning. På grund av den ringa industrialiseringen har Nya Zeeland dock normalt en jämförelsevis obetydlig import av järn och stål.

Sverige har en relativt omfattande export till Nya Zeeland av järnmanufaktur. Kullager och rullager finna sedan gammalt en betydande avsättning på den nyzeeländska marknaden. SKF har sedan 1927 ett eget bolag på Nya Zeeland med huvudkontor i Wellington.

På den mekaniska verkstadsindustriens område har Sverige av ålder haft en värdefull export till Nya Zeeland. Till följd av de höga arbetslönerna och den korta arbetstiden kunna arbetsbesparande maskiner räknas med en stark efterfrågan inom de olika grenarna av den nyzeeländska industrien. Detta gäller bl. a. separatorer, lantbruksmaskiner, träbearbetningsmaskiner, pappers- och cellulosamaskiner samt räknemaskiner. Vad separatorer beträffar har AB Separator upprätthållit en betydande export, främst av handseparatorer. Företaget har ett eget dotterbolag i Hamilton. Det räknar för framtiden med viss ökning av exporten till Nya Zeeland. — Den på basis av Nya Zeelands rikliga tillgång på vattenkraft uppbyggda elektriska industrien har skapat större importbehov av generatorer och motorer av olika slag. ASEA har bl. a. levererat elektrisk materiel för en större kraftstation på Nord-ön, samt har i övrigt haft en fortlöpande export av sina motorer och transformatorer av standardtyp. I likhet med SKF har även

Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Diplomatsk och konsulär personal m. m.

ASEA ett eget försäljningsbolag i Wellington.

Dammsugare intogo under 1930-talet en framträdande plats i den svenska exporten till Nya Zeeland. AB Elektrolux har för närvarande en egen dotterorganisation med huvudkontor och fabrik i Wellington samt filialkontor på ett flertal platser i landet. Nya Zeeland var under mellankrigsperioden även en betydande marknad för svenska telefoner och manuella telefonväxlar. L. M. Ericsson har försett ett par städer på Nord-ön med automatstationer.

Samtliga de i motionen nämnda företagen med dotterbolag ha understrukit värdet av att beskickningsrådstjänsten i Nya Zeeland icke indrages. ASEA är som bekant särskilt intresserat av Nya Zeeland och anser liksom AB Separator, att det skulle vara högst menligt för de svenska exportintressena på Nya Zeeland om en indragning av den i Wellington placerade beskickningsrådstjänsten ägde rum.

Telefon AB L. M. Ericsson har under 1949 och 1950 ånyo sökt arbeta sig in på den nyzeeländska marknaden. Man anser inom detta företag ävenledes, att en indragning av beskickningsrådstjänsten skulle inverka menligt på företagets möjligheter att komma vidare på den nyzeeländska marknaden.

Ett 50-tal av de största svenska industrierna äro engagerade i handeln med Nya Zeeland, och några tendenser till avmattning i det svenska intresset ha icke förmärkts. Snarare är tendensen för närvarande inom den svenska utrikeshandeln att söka sig ut på avlägsna och mindre kända marknader, varvid Nya Zeeland spelar en intressant roll.

Importen från Nya Zeeland utgöres under normala förhållanden till övervägande delen av ull. Bland övriga varor i den nyzeeländska exporten till Sverige kunna nämnas hudar och skinn, tarmar samt mineraliska ämnen.

Handelsomsättningen med Nya Zee-

land var före kriget totalt ca 8 miljoner kronor. För 1950 räknas med ca 32 miljoner kronor, varav exporten skulle utgöra 17 miljoner kronor.

Herr talman! Det är sålunda betydande intressen vi ha att bevaka på Nya Zeeland, varför det skulle vara mycket beklagligt om beskickningen skulle indragas.

Jag ber därför att få yrka bifall till reservationen.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av förhandlingarna.

Herr EDSTRÖM: Herr talman! Efter det utförliga och sakkunniga uttalande som nyss gjordes av överingenjör Sjölin är det inte mycket att tillägga, och jag avstår från att i detalj belysa frågan. Som jag emellertid i sju år har varit bosatt i Spanien och Portugal och ägnat mig åt kommersiella förbindelser med och mellan dessa länder, vill jag dock ytterligare något belysa frågan om beskickningen i Portugal.

Den anordning som föreslås i Kungl. Maj:ts proposition, att vår beskickning i Portugal skall underställas beskickningschefen i Spanien, bottenar enligt min mening i en så bristande känedom om förhållandena mellan dessa båda länder, att det i hög grad förvånar mig. Det som med nöd och näppe kunde accepteras under 1920-talet duger ej längre nu. Omständigheterna tvingade lyckligtvis Sverige att inrätta en självständig representation i Lissabon, och som följd därav har det uppstått en blomstrande svensk handel med Portugal, som enligt mitt förmenande ej skulle ha kommit till stånd, om vi inte haft en självständig beskickning där. Den har varit en aktiv faktor i denna glädjande utveckling.

Nu vill man av besparingsskäl åter ställa vår beskickning under Madrid. Det komma portugiserna att anse som ett slag i ansiktet. Det sker dessutom just i det ögonblick, då Portugal sänder

Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Diplomatisk och konsulär personal m. m.

en ny minister av erkänd kapacitet till Stockholm. Och inte nog med det. Just nu anses Lissabon vara en av centralpunkterna i den internationella politiken, och det torde vara kammarens ledamöter bekant att Lissabon kanske är ämnat att vara en av huvudpunkterna i ett eventuellt västeuropeiskt försvar. Alla stater förstärka därför sin representation i Lissabon, och den riktiga politiken hade kanske enligt mitt sätt att se varit att i stället förstärka vår representation i Lissabon med en duktig marinattaché med uppgift att hålla ett öga på vad som försiggår i Lissabon. Jag sympatiserar med utskottet när det ifrågasätter, att man jämväl skall akkreditera ett i ett annat land stationerat sändebud, men det skulle vara riktigare att låta vår beskickningschef i Lissabon som förut var minister och ej chargé d'affaires kvarstå.

Det finns fall då besparingar äro olämpliga och leda till högre utgifter. I detta fall torde de förluster, som svenska affärsmän och firmor komma att göra genom minskade affärer på Portugal, att mer än väl uppväga de fattiga 19 000 kronor som sparas genom denna indragning av ministerposten i Portugal. Jag tycker det måste anses vara oklokt.

Vad beträffar vår representation i Wellington är fallet analogt. Den sparade summan är visserligen något större, men de förluster, som svenska firmor komma att lida genom indragningen av ministerposten i Wellington, är mångdubbelt större än besparingen. Det har till och med under hand kommit fram förslag att intresserade firmor skulle tillskjuta det belopp som behövs för att bibehålla beskickningsrådet i Wellington, men det måste anses gå statens ära för när att privata firmor skola underhålla våra beskickningschefer i utlandet. Beskickningsrådet i Wellington bör därför bibehållas.

Det är märkligt att iaktta, att vår representation i utlandet saknar stadga

och kontinuitet. Det synes nästan som om den handhas som ett klaver: ut och in, ut och in. Att en förstärkning som beslutades 1949 skall dras in 1951 tycker jag inte vittnar om någon fasthet i utvecklingen.

Jag beklagar att utskottet inte har förordat bibehållande av ministerposten i Portugal och att reservanterna ej heller ha tagit upp någonting om den saken i sitt yttrande. Det hade varit bättre om så varit fallet, men som det nu är ber jag att få tillstyrka reservationen och hoppas att Kungl. Maj:t tar hänsyn till de faktiska förhållandena och gör vår beskickning i Portugal så självständig som möjligt.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**: Herr talman! Den siste ärade talaren framhöll, att det finns fall då besparingar äro olämpliga. Kammaren har nog mångfaldiga gånger fått konstatera under diskussionerna om indragningar och besparingsaktioner, att anhängarna av en besparingsaktion i all allmänhet plötsligt bli betänksamma när det kommer konkreta förslag. Alltid finns det kretsar som ha starka invändningar och som anse att besparingarna just på de punkterna inte äro lämpliga och låta förstå, att det där emot kan göras besparingar på många andra håll. Men sällan få vi höra några konkreta förslag som skulle ersätta de av Kungl. Maj:t föreslagna indragningarna. Inte minst när det är fråga om indragning av tjänster brukar det klagas på ansvällningen av vår tjänstemannakår och rekommenderas att man skall gå hårt fram. Så kommer ett förslag om indragning, och då framträda strax grupper inom dessa kretsar som absolut inte vilja vara med om de aktuella förslagen.

Jag är naturligtvis medveten om att om man föreslår en befattning till indragning, kan det alltid finnas en hel del skäl och ibland mycket goda skäl

Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Diplomatisk och konsulär personal m. m.

för att behålla befattningen. Man får utgå från att en befattning i allmänhet har skäl för sig och att indragningen medför vissa olägenheter. Men det är ju fråga om en avvägning, och om man vill göra en besparingsaktion, måste man alltså finna någon punkt där man kan sätta in. När jag för min del har framställt vissa förslag, har det självfallet skett efter en sådan avvägning. Jag har trott att de här framställda förslagen om indragningar kunna genomföras lättare än andra tänkbara indragningar.

Inte minst i anledning av den siste ärade talarens påstående, att andra länder rusta upp på detta område får jag kanske upplysa kammaren om att jag nyligen från Danmark har fått en redogörelse för den danska regeringens förslag till besparingar inom utrikesförvaltningen. Danska regeringen föreslår till indragning ministerposten i Polen, ministerposten i Sydafrika, ministerposten i Australien och ministerposten i Lissabon. Dessutom föreslås det en hel del andra besparingar, och däribland finns ett intressant förslag, nämligen att utrikesministeriet för framtiden inte skall täcka utgifter för näringsrepresentanternas deltagande i handelsförhandlingar i utlandet, utan dem skall näringslivet bära självt. Sammanlagda beloppet i det danska förslaget är omkring 3 miljoner kronor i inbesparad årsutgift. Det svenska förslaget går inte upp till en miljon, och det är alltså inte fullt en tredjedel av det danska indragningsförslaget.

Om jag sedan får yttra några ord om de särskilda posterna, vill jag först säga, att det i fråga om Lissabon nog föreligger ett litet missförstånd från utskottets sida. Utskottet förutsätter att det blir en ändring i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag, om det, såsom utskottet förordar, skall finnas en chargé d'affaires i Lissabon. Det har självfallet också varit propositionens mening att det skall finnas en chargé d'affaires i

Lissabon. En chargé d'affaires är en tjänsteman som förestår en beskickning. Han kan vara i lönegraden sekreterare eller råd. I propositionen nämndes det inte särskilt att det skulle vara en chargé d'affaires, ty det ansågs självfallet, utan det sades endast att det skall vara en sekreterare eller ett råd. Det finns två slag av chargés d'affaires: sådana som äro helt självständiga och sådana som äro förenade med ett annat distrikt. I det senare fallet är en beskickningschef i ett annat land chef och gör en resa då och då till detta land och vistas där någon tid, varunder han övertar ledningen över beskickningen. För min del önskar jag givetvis, att Kungl. Maj:t skall ha frihet att pröva, vilkendera ordningen som är bäst, och jag uppfattar utskottets uttalande så, att en dylik frihet också ges åt Kungl. Maj:t.

Det är möjligt att det så att säga av etikettskäl inte är lämpligt att lägga denna beskickning under Madrid, som vi tidigare ha haft det och som förut-sattes i statsverkspropositionen. Man får emellertid inte överdriva läget och säga, att det är sådan stämning och så dåliga förhållanden mellan dessa båda folk, att det skulle vara otänkbart med den formen av diplomatiskt samarbete, att en svensk beskickningschef i Madrid skulle kunna vara ackrediterad också i Lissabon. Jag anser som sagt att man hör pröva den saken och gärna ta hänsyn till de etikettsynpunkter som kunna komma fram i respektive land.

Besparingen genom indragningen av ministerposten i Portugal uppgår för övrigt inte till 19 000 kronor som den siste ärade talaren sade utan till 90 000.

Vad beträffar Nya Zeeland så omändrades konsulatet där år 1949 till beskickning. Det var ju inte någon särskilt stor ändring i sak utan mera en formell förändring. Vi hade haft en lönad vicekonsul och fingo i stället en person i legationssekreterares ställning att förestå beskickningen, som därige-

Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Diplomatisk och konsulär personal m. m.

nom fick karaktär av diplomatisk mission i stället för konsulär. Men våra tjänstemän äro ju inte knutna till den diplomatiska eller den konsulära banan, utan vi ha en gemensam tjänstemannakår; i det avseendet var den förändring som företogs 1949 således ingalunda särskilt betydelsefull.

Jag medger gärna, att det kan vara olägligt att indraga beskickningen i Nya Zeeland. Men å andra sidan får man ju inte tro, att den svenska företagsamheten eller de svenska handelsförbindelserna äro beroende av att vi ha den ena eller andra ordningen. Skola vi konkurrera i fråga om stora elektriska anläggningar på Nya Zeeland, få naturligtvis de svenska företagen ha sina egna beskickningar där ute. De kunna inte ersättas av en legationssekreterare, och man får inte tro, att vare sig legationssekreterare eller legationsråd kunna göra särskilt mycket till eller från. De kunna ge ett handtag om någonting knyter upp sig med myndigheterna, men man får inte tro att det är fara för hela vår företagsamhet i Nya Zeeland genom denna anordning. Eventuellt får väl en tjänsteman från Canberra i Australien besöka Nya Zeeland en och annan gång och då vistas någon tid där för att handlägga de ärenden, som kunna ha samlats.

Eftersom jag ändå har ordet kanske jag får säga i fråga om indragningarna i allmänhet, att vad jag här har sagt också har sin tillämpning på pressattachébefattningen i Buenos Aires. Vi komma fram till den punkten senare, men jag vill redan nu säga, att det också där gäller en avvägning liksom i fråga om de andra posterna. Om man gör sådana här indragningar, är det angeläget att inte göra alltför många på den ordinarie karriären utan också låta pressattachéanslaget drabbas av en viss reduktion. Ingen har sagt, att någon annan pressattachébefattning skulle vara lättare att indraga än den i Buenos Aires. Även här har det alltså träffats

en avvägning som jag menar är riktig. Jag är fullt medveten här liksom på andra punkter att olägenheter äro förknade med indragningen, men jag förmenar att de olägenheterna äro mindre än om andra indragningar skulle ske.

Herr EDSTRÖM (kort gemmäle): Herr talman! Hans excellens utrikesministern. lägger upp problemet litet brett när han säger, att var man än vill göra besparingar är det alltid någon som klagar.

När jag talade om olämpliga besparingar menade jag sådana fall, där besparingen medför förlust genom att affärerna bli av mindre omfattning än förut. Därigenom tillför man landet mindre inkomster och mindre skatteintäkter, så att den uppkomna förlusten överstiger den besparing man gör. Det är sådana fall som jag avsåg, när jag talade om olämpliga besparingar.

De 19 000 kronor som jag nämnde, avse, såvitt jag förstått utskottets uttalande rätt, skillnaden i kostnader för en minister och för ett beskickningsråd som chargé d'affaires. Den besparing, som man gör om ett beskickningsråd skickas ut i stället för en minister, har jag kalkylerat till 19 000 kronor, och det tycker jag inte är särskilt mycket. Om vi icke skola ha ens ett beskickningsråd utan bara en sekreterare, blir saken ännu mera förvärrad.

Jag har inte talat om ett dåligt förhållande mellan Portugal och Spanien. Tvärt om råder det allra intimaste och bästa förhållande, men som två goda bröder emellan är det alltid så, att om den ene blir satt framför den andre, känner sig den senare tillbakasatt och ganska mycket tillbakasatt med deras temperament.

Jag är ledsen om hans excellens utrikesministern fattat utskottets uttalande så, att det icke skulle bli någon högre kvalificerad man, som skall stå för beskickningen i Portugal. Jag tycker det

Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Diplomatisk och konsulär personal m. m.

vore ledsamt, om så skulle bli förhållandet.

Sedan tycker jag nog att han excellens utrikesministern går väl långt när han säger, att beskickningarna inte göra någon nytta i affärshänseende. Det har bekräftats från näringslivets representanter, att vi i många fall få lita till våra beskickningar, och vi äro tacksamma för den hjälp vi få ifrån dem. De hjälpa till på ett effektivt sätt att öppna dörrarna och hjälpa näringslivets män tillrätta, så att de bli mottagna på rätt ställe. Vi skola därför inte säga, att beskickningarna icke göra någon nytta.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**: Herr talman! I de beräkningar som gjorts har det kalkylerats med ett råd i Lissabon, och besparingen har räknats ut på det sätt jag nämnde.

Herr Edström förgrovade i hög grad mina ord när han sade, att jag sagt att beskickningarna inte gjorde någon nytta i handelsavseende. Det uttalandet har jag naturligtvis inte gjort, men jag har reagerat en smula mot herr Edströms framställning, som syntes gå ut på att det över huvud taget inte skulle kunna träffas några affärer eller göras anläggningar i främmande land utan att det förmedlades av en legationssekreterare eller ett legationsråd.

Herr **STÅHL**: Herr talman! Om jag får börja med det avsnitt, som utrikesministern och herr Edström talade om, måste jag intyga att de upplysningar, som vi på avdelningen fått rörande den svenska utrikesförvaltningens betydelse för möjligheterna att göra för landet fördelaktiga affärer, tyda på att utrikesförvaltningen skulle ha ett betydligt större värde för landet än vad tydligen chefen för utrikesförvaltningen själv tycks anse. Avdelningen har vid behandlingen av detta ärende ganska intimt förhört sig med representanter för

bland annat den svenska exportindustrin, och därvid har det framhållits med stor energi, att en stabil och väl uppbyggd officiell utrikesrepresentation har den mest avgörande betydelse för de affärer, som kunna erhållas i konkurrens med andra länder. Jag skulle kunna lämna en hel del exempel på hur det från olika firmor sagts att det är alldeles nödvändigt att, innan affärerna göras upp, marken förberedes av vår officiella utrikesrepresentation. Jag kan inte annat än uttala min förvåning över den värdering av utrikesförvaltningen och vår representation i främmande länder, som kom i dagen här från utrikesministerns sida, när han sade att våra handelsförbindelser ej äro beroende av att vi ha den ena eller andra diplomatiska anordningen. Jag antecknade detta, och jag tror det är ordagrant vad utrikesministern sade. Jag konstaterar att detta står i direkt strid med de uppgifter, som de främsta företrädarna för vårt lands exportindustri lämnat.

Utrikesministern sade också en annan sak, som jag måste opponera emot. Det var i hans första anförande, där han yttrade att besparingsvännerna alltid reagera, när man kommer till de konkreta förslagen. Jag ber att få hänvisa excellensen Undén till att läsa detta lilla betänkande och se efter, hur oppositionen gjort beträffande representationen i Portugal. Excellensen Undén vet och utskottets majoritet, socialdemokraterna på avdelningen, vet också, att vi från början varit inställda på att försöka bibehålla vår representation i Portugal. Vi beklaga precis som herr Edström gjort i sitt anförande, att vi icke kunnat göra det. Vi ha av sparsamhetskäl frånträtt detta motionsledes framförda och sakligt högst berättigade önskemål. Vi ha gjort det av det skälet, att vi ansett att sparsamhets-synpunkterna här måste bli avgörande, men vi ha icke gått med på denna nedskärning av vår representation i Portugal med lika lätt hand och lika lätt

Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Diplomatisk och konsulär personal m. m.

hjärta som det förefaller att utrikesministern gjort.

Jag kanske missuppfattade utrikesministern, men det förefaller mig, som om utrikesministern inte observerat den ändring, som utskottet här gjort, när vi uttalat oss för att bibehålla en tjänsteman i mellangraderna i stället för att, som departementschefen tänkt sig, flytta över ansvaret för vår representation på spanienministern. Jag skall inte här närmare ingå på detta kapitel, men jag vågar säga utrikesministern, att de upplysningar vi inhämtat tyda alldeles bestämt på att det är fördelaktigare att anordningen görs på det sätt som utskottet här föreslagit än såsom det var skisserat från departementets sida.

Jag måste också, eftersom framställningen från utrikesministerns sida på den punkten kan misstolkas av dem, som inte satt sig närmare in i detta ärende, beröra vad excellensen Undén sade om olika föredömen i utlandet i fråga om indragningar i utrikesförvaltningen. Excellensen Undén nämnde Danmarks exempel och angav fyra ministerposter — jag räknade till fyra. Hur förhåller det sig med hans eget förslag och vad utskottet har gått med på? Det gäller, som jag hoppas kammarens ärade ledamöter observerat, icke bara Lissabon och Wellington, utan det gäller Budapest, Bukarest och Sofia. Det gäller vidare en del av beskickningen i Havana, det gäller slutligen Wellington och även en nedskärning i Portugal. Alltså, det är ett faktum att vad utskottsmajoriteten, som av departementschefen här snarast beskyllts för att inte vara tillräckligt sparsam, gått med på är mer än vad till och med den danska regeringen, som torde befinna sig i ett väsentligt mycket värre nödläge än vi, ansett sig kunna sträcka sig till.

Jag måste, herr talman, bara tillägga ett ord i största allmänhet om stabilitet i vår utrikesförvaltning. Herr Edström snuddade vid det. Det kan synas från Stockholms horisont och för den som

sällan har tillfälle att vara ute och se vad våra beskickningar göra, som om det kunde vara likgiltigt om man drar in den eller den ministern, den eller den pressattachén. Jag är övertygad om att vem som helst som haft tillfälle att göra en flyktig utländsk resa och kommit i kontakt med någon av våra beskickningar måste få en helt annan uppfattning. Det är ur den synpunkten ytterligt beklagligt att från departementets sida icke visats förståelse för den elementära förutsättningen för vår representation i utlandet, att den skall kunna arbeta stabilt och på lång sikt. Det säger sig självt att om vi inrätta en befattning 1949 och dra in den 1951, så är det fullkomligt bortkastade pengar. Jag skulle snarare vilja säga, att besparingsaktionerna — jag tror inte de härröra från excellensen Undén, utan jag utgår från att de emanera från annat håll i regeringen, men han har ändå på ett märkligt sätt gjort sig till optimistisk talesman för dem — äro ägnade att på längre sikt vara penningförstörande. De betyda nämligen att vi icke tillvarataga det kapital, som vi ha investerat i vår utrikesrepresentation och som inte minst i dessa exporthausens tider betyder så ofantligt mycket. Om man inte på det sättet kan få en permanent och långfristig förvaltning av vår utrikesrepresentation, så skada vi landets intressen, därom råder intet tvivel.

När vi gått med på denna nedskärning i Portugal, ha vi gjort det med tungt hjärta, men vi ha icke ansett oss kunna stå till svars med att skära ned på det sätt, som föreslagits beträffande Wellington. Nya Zeeland är ett land som inte minst ur social synpunkt borde intressera kammaren och hela vårt folk. Nya Zeeland är ett land, där vi för närvarande stå inför möjligheten att göra betydande affärer. Det har för avdelningen preciserats vad det här gäller, och det är väsentliga uppgörelser, som skulle bli av stor betydelse för hela

Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Diplomatsk och konsulär personal m. m.

vårt folk. Att i det läget, när representanterna för våra ansvariga exportindustrier anse vår representation där behöfvlig, bara skära ned och till och med göra det med så lätt hand, som man här får uppfattningen att utrikesministern vill vara med på, det ha vi inte kunnat tillstyrka. Vi tro att det är en riktig sparsamhet att här gå på reservationen, och jag ber, herr talman, att få ansluta mig till det yrkande, som på denna punkt framställts av herr förste vice talmannen.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**: Herr talman! Herr Ståhl är på en gång missnöjd och nöjd. Han berömmar sig av att ha varit med om det mesta av besparingarna men anklagar samtidigt mig för att inte ha tillräckligt sinne för att det skall vara stabilitet och kontinuitet och att rubbningar i representationen medföra osäkerhet för tjänstemännen o. s. v.

Om herr Ståhl har denna sista ståndpunkt, borde herr Ståhl öppet och ärligt gå emot indragningarna, ty det är klart att det är olägligt för tjänstemännen, som räknat med beföringsmöjligheter, om vissa chefsposter indragas. Men då skall inte herr Ståhl ställa sig på en gång på bägge ståndpunkterna, tycker jag.

Jag uppskattar i hög grad att näringslivets representanter säga, att dessa beskickningar och konsulat kunna göra dem mycket nytta, men jag har varit med rätt länge vid sådana här frågors behandling och vet, att det finns ingen ny representation som inte näringslivet skulle ge sitt stöd. Det skulle gärna gilla att svenska staten har representanter i varje land, där det över huvud finns svensk affärsverksamhet, ty man anser att det är bra att ha dessa statliga representanter. Vi få emellertid samtidigt komma ihåg, att det är rätt dyrbart för staten att ha beskickningar i främmande länder. Och det mesta på

detta område skall ju göras av näringslivet självt. Näringslivet har sina egna representanter, och det är de som skola arbeta för de konkreta affärerna. Om herr Ståhl framdeles, som jag hoppas, ägnar ytterligare intresse åt dessa frågor, bör han också följa de utredningar, som under årens och årtiondenas lopp skett, och taga del av den inställning, som å ena sidan näringslivets representanter och å andra sidan statsmakterna haft.

Den ena eller andra diplomatiska anordningen kan, säger herr Ståhl, vara av utomordentlig betydelse för näringslivet. Jag vill svara att, om man har en väl kvalificerad representant i rådsgraden, detta kan i många fall vara mycket bättre än att ha en representant i ministergraden. Det beror på de personliga kvalifikationerna. I vissa länder kan det spela en viss roll med rangen, så att en minister kan ha lättare tillgång till högt uppsatta myndighetspersoner, men man får inte allt för mycket överdriva den synpunkten.

Beträffande vår representation i **Lissabon** får jag säga, att herr Ståhl inte tycks ha tagit del av propositionen på denna punkt. Det står att man skall ha en tjänsteman, som har sekreterares eller råds grad. Den saken har **Kungl. Maj:t** lämnat öppen. Det är klart att han under alla förhållanden skall vara chargé d'affaires vare sig han är sekreterare eller råd. Det är självfallet, och det har även varit propositionens utgångspunkt. Sedan är det en annan fråga om han skall vara den ena eller andra sortens chargé d'affaires, om han skall vara helt självständig eller ha över sig en beskickningschef i ett annat land, som då och då gör ett besök på platsen. Detta får **Kungl. Maj:t** pröva efter de olika synpunkter som finnas, och jag vill bestämt bestrida att det är någon stor skillnad mellan utskottets och **Kungl. Maj:ts** förslag på den punkten. Man har från utrikesdepartementets sida låtit utskottet veta,

Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Diplomatisk och konsulär personal m. m.

att sedan jag i propositionen uttalat mig för en anknytning till Madrid, hade det kommit fram vissa synpunkter på den saken, som kanske gjorde det mindre lämpligt att anknyta till Madrid. Det är den enda ändring, som jag kan upptäcka i utskottets utlåtande. Sedan lämnar ju utskottet öppet om det över huvud taget skall vara anknytning till en annan beskickning eller om det skall vara en helt fristående chargé d'affaires.

Herr STÅHL (kort genmäle): Herr talman! Jag förstår inte hur utrikesministern kan säga, att jag inte tagit del av propositionen, när det ändå föreligger den stora skillnaden mellan propositionen och utskottet, att propositionen hade förutsatt att ministern i Madrid skulle sköta den högsta representationen i Lissabon, medan däremot utskottet på grund av de upplysningar, som ha lämnats och som excellensen Undén känner till, har strukit denna anordning. Vi tro därmed att vi ha gjort Sveriges representation i Portugal den största tjänsten. Men vi strida ju inte om Portugal. Där ha ju vi kapitulerat, som jag förut sade, trots att vi veta att vi därmed icke göra landet någon nytta. Men vi ha gått med på det av de besparingsskäl, som vi ju alla måste ta hänsyn till. Excellensen Undén tycker att det är egendomligt, att jag kan inta den mellanställningen, att jag å ena sidan går med på detta och å andra sidan säger att det är olyckligt. Ja, men excellensen själv har väl ändå den meningen, att om vi hade haft råd skulle vi ha behållit vår utlandsrepresentation över huvud taget.

Jag vill därvidlag ytterligare säga, att man blev litet förvånad när man hörde excellensen Undén, inte minst i den senaste repliken. Han diskuterade vilket som kan vara fördelaktigast för landet, att behålla tjänsten i ministerställning eller i rådsgraden. Men om

det förhåller sig på det sättet, excellensen Undén, varför inte gå fram med Geddesyxan i utrikesförvaltningen riktigt på allvar? Då bör det ju finnas kolossala besparingsmöjligheter, som vi verkligen aldrig ha vågat räkna med och som gå stick i stäv mot alla de upplysningar vi ha inhämtat. Jag tycker nog ändå, att excellensen fortfarande gör sig skyldig till en undervärdering av den svenska representationen i utlandet.

Vad sedan besparingarna beträffar säger excellensen, att denna anordning på Nya Zeeland är ganska dyrbar och att vi måste skära ned. Men varför inte lika gärna tala om för kammaren, att vad vi tjäna på denna affär är 45 000 kronor, medan de affärer, som under det närmaste året stå inför avgörande på Nya Zeeland, för Sveriges vidkommande röra sig om många miljoner kronor? Vill man ha den riktiga proportionen på vad vi här äro på väg att göra, så böra vi väl ändå ställa den ena siffran i belysning av den andra. Då får man en något annan uppfattning om vad som är dyrbart och inte dyrbart än den, som excellensen inger kammaren.

Herr HÅSTAD: Herr talman! Trots att jag är motionär skall jag inte upprepa de sakliga synpunkter, som ha framdragits av herrar Sjölin, Edström och andra. Jag har endast begärt ordet för att understryka några allmänna synpunkter.

Den första är, att det väl inte kan vara något intresse annat än i absolut tvingande fall att åstadkomma förändringar beträffande diplomatiska poster, som nyligen inrättats. Detta är ju särskilt fallet beträffande Nya Zeeland. Efter två år skulle en förändring där inträffa, trots att under denna tid förbindelserna emellan dessa två länder kommersiellt ha ökats. Jag är efterträdare till förre direktören för Exportföreningen landshövding Erik Nylander,

Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Diplomatisk och konsulär personal m. m.

som många gånger i denna kammare å näringslivets vägnar bröt en lans för en så vittomfattande representation som möjligt för Sverige i utlandet. Han har sagt det flera gånger både offentligen och personligen åt mig, att ingenting har skadat vårt lands intressen så mycket som detta hoppande fram och tillbaka, än ett införande, än ett indragande av minister- eller andra diplomatposter. Det skapar en irritation, som ofta inte står i någon som helst proportion till den lilla ekonomiska vinst, som genom indragandet kan göras.

Den andra synpunkten har redan framförts av herr Ståhl. Det var den förvåning, som även jag kände när hans excellens liksom ville något undervärdera betydelsen av en diplomatisk representation för åstadkommande av bättre handelsförbindelser. Jag kan mycket väl tänka mig, att en del av våra diplomater ha större fallenhet för att jämna marken för affärer och andra mindre. Men i princip måste vi väl utgå ifrån att de ha en uppgift att fylla och många gånger fylla denna uppgift utomordentligt väl. Det bästa vittnesbördet härom tycker jag ändock är de uttalanden, som i denna fråga gjorts från näringslivet självt. Nu svarar hans excellens, att om vi skulle ha följt näringslivets krav när det har gällt storleken av den svenska utrikesrepresentationen, skulle denna kanske ha blivit alltför stor. Men är det så säkert, att det rätta valet alltid har träffats av politikerna, alltså av regeringen och riksdagen? Det kan hända, att näringslivet ofta har haft mera rätt, och domen över detta kunna väl knappast vi i denna sal fälla; den domen måste utredas och underbyggas på ett helt annat sätt.

Den tredje synpunkten är bara ett kort konstaterande i denna fråga. Att ha förbindelser med två länder genom en och samma legation är alltid svårt och måste vara det i synnerlig grad i detta fall, då ju flygresan mellan Canberra och Wellington tar nästan lika

lång tid som att flyga till Amerika och då varje resa också är förenad med så utomordentligt stora kostnader för det svenska statsverket.

Och så kommer det sista, herr talman. Naturligtvis skola vi vara sparsamma. Det försöka vi väl alla vara, och det är ju inte heller emot allting i denna indragningsproposition som riksdagen eller ens reservanterna eller motionärerna opponerat sig. Jag kan mycket väl tänka mig, att våra diplomatiska förbindelser med satellitstaterna numera, sedan handeln krympt, inte behöva vara lika omfattande eller förgrenade som förr och att en indragning där kan ske, o. s. v. Men när det gäller besparingsåtgärder, vad äro de annat än ett uttryck för ett krisläge i vårt land? Vi kunna ju kalla krisen för en penningkris eller något dylikt, men det är dock en kris. Denna kris måste övervinnas, och den måste också delvis övervinnas genom ökning av vår egen produktivitet och genom att vi komma ut på världsmarknaden och sälja till de för oss förmånligaste priserna. Därför synes det mig som om man under en krissituation som den nuvarande inte kan på utrikesdepartementets representation anlägga exakt samma synpunkter, som man gör på låt oss säga socialdepartementet eller ecklesiastikdepartementet eller andra departement, där vi på ett helt annat sätt äro nödsakade att böja oss för det ekonomiska tvånget. Jag skulle nästan vilja säga, att när det gäller utrikesdepartementet kunde man tillämpa något slags Myrdalsk köpkraftsteori och säga, att det under en kris finns all anledning för oss att försöka komma ut utanför landet med våra varor och därför också upprätthålla den utrikesrepresentation, som vi anse nödvändig härför. Allt detta synes mig ytterligare understrykas av det förhållandet, att vi ju nu gå in för införande av treveckorsemester, alltså en åtgärd, som kan innebära att takten i välståndstegringen åtminstone under nå-

Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Diplomatisk och konsulär personal m. m.

got övergångsår inte kan hållas i samma utsträckning som tidigare.

Sett ifrån denna synpunkt och mot bakgrunden av de siffror, som herrar Ståhl, Sjölin, Edström och andra ha nämnt tidigare här, röstar jag, herr talman, utan tvekan i denna fråga för reservationen.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**: Herr talman! Jag vill ännu en gång upprepa, att jag naturligtvis känner mig mycket tillfredsställd över att herrarna på den sidan så högt uppskatta den svenska utrikesförvaltningens prestationer. Men när det anföres siffror på handeln på ett sådant sätt, som herr Ståhl nyss gjorde, där det å ena sidan gäller en indragning, som ger oss 45 000 kronor, och å andra sidan affärer för miljoner, får man ju ett intryck av att han vill ge kammaren den föreställningen, att dessa affärer inte skulle kunna komma till stånd om denna tjänstemannabefattning indrages.

Jag kan ta ett litet exempel. Vore herrarnas teori riktig, att detta har en så omedelbar betydelse för affärslivet, så skulle det stackars Polens (felsägning för Portugals) affärer med Sverige ha gått tillbaka, ty deras ministerpost i Stockholm har varit vakant i tre år nu. Då skulle man ju ur deras synpunkt tro, att förbindelserna med Sverige ha gått ned alldeles oerhört i stället för att de, som vi veta, ha gått upp under dessa år, och det är väl kanske ett bevis så gott som något.

Sedan vill jag säga, att vi ju stå i det läget, att vi införa nya representationer i nya stater, och det är det som i hög grad nödgar oss till att försöka spara in på andra. Vi ha t. ex. bara under det senaste året fått skicka en representant till Israel och en representant till Indonesien. Sådana nybildningar bli alltså nödvändiga, och om de skola kunna ske utan alltför stark ansvällning av kost-

nader, tvinga de i sin mån till sparsamhet på andra punkter.

Herr **STÅHL**: Herr talman! Jag vill bara säga några ord med anledning av utrikesministerns senaste anförande. Han gör en jämförelse mellan Polen och våra projekterade affärer på Nya Zeeland. Jag må nu säga, att många jämförelser kan man göra, men om någon är halsbrytande så är det väl ändå denna. Varuutbytet med Polen — (Herr *utrikesministern*: Portugal.) — förlåt, Portugal, men det förändrar inte saken. Jag vill nämligen då konstatera, att när utrikesministern slår bort farhågorna för att affärer ej skulle komma till stånd för den händelse sändebudsposten indrages, så har, som vi här förut ha konstaterat, den svenska exportindustriens främsta representanter den bestämda meningen, att därest posterna indragas komma våra konkurrensmöjligheter att i högsta grad ta skada. Detta faktum har konstaterats från det mest initierade håll vi ha, och det är därpå vi bygga våra bekymmer, som ju äro betydligt större än utrikesministerns.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Ståhl begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 4:o i utskottets förevarande utlåtande nr 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Pressattachéer.

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Herr talmannen återtog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Ståhl begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 134 ja och 79 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets i punkten gjorda hemställan.

Herr förste vice talmannen övertog nu änyo ledningen av förhandlingarna.

Punkten 5.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 6.**Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Pressattachéer.**

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under tredje huvudtiteln (punkt 6) föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen förordad personalförteckning för pressattachéer, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1951/52, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för pressattachéer, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1951/52, dels ock till Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Pressattachéer för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 305 000 kronor.

Kungl. Maj:ts förslag innebar, bl. a., att den år 1945 inrättade pressattaché-tjänsten i Buenos Aires skulle indragas.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundgren* (I: 243) och den andra inom

andra kammaren av herr *Ståhl m. fl.* (II: 322), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att under tredje huvudtiteln såsom hittills upptaga åtta pressattachéer och anvisa härför erforderliga anslag.

Utskottet hemställde i förevarande punkt, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 243 och II: 322,

a) godkänna i punkten intagen personalförteckning för pressattachéer, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1951/52;

b) godkänna av utskottet angiven avlöningsstat för pressattachéer, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1951/52;

c) till Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Pressattachéer för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 340 000 kronor.

Reservation hade vid punkten avgivits av herrar *Näsström*, *Mårtensson* i Uddevalla, *Eriksson* i Sandby, *Thapper* och *Persson* i Vinberg, vilka ansett, att utskottet bort med avstyrkande av motionerna I: 243 och II: 322 tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag och att därför utskottet i punkten bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 243 och II: 322,

a) godkänna av reservanterna föreslagen personalförteckning för pressattachéer, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1951/52;

b) godkänna av reservanterna föreslagen avlöningsstat för pressattachéer, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1951/52;

c) till Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Pressattachéer för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 305 000 kronor.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr THAPPER: Herr talman! Då jag och några andra ledamöter i statsutskottet till denna punkt ha fogat en re-

Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Pressattachéer.

servation. skall jag be att få motivera den reservationen med några ord.

Det har ju sagts här tidigare av flera talare, att det inte är så alldeles säkert att man kan spara på alla punkter, utan att det många gånger kan visa sig tvivelaktigt; och låt mig gärna erkänna, att när det t. ex. gällde beskickningen i Wellington tillhörde nog även jag de tveksamma. Men å andra sidan tillmätte jag besparingen som sådan så stor betydelse, att jag ansåg att man inte utan vidare bör släppa besparingskravet. Här kanske jag kan få säga, att vi tala så mycket i alla sammanhang om besparingar, men när det kommer till kritan och vi skola göra dessa besparingar ha vi alla möjliga skäl emot, och det är under de betingelserna inte så synnerligen lätt att åstadkomma besparingar. Jag gjorde nog den reflexionen, när jag hörde herr Ståhl motivera sin besparingsiver när det gällde beskickningen i Lissabon, att jag inte var alltför imponerad av resultatet i det sammanhanget. Jag tyckte nog också, även om jag, som jag förut sade, varit anhängare av förslaget, att om det varit möjligt att bevisa den saken, bevisade nog herr Ståhl alltför mycket.

När det alltså gäller denne pressattaché i Buenos Aires är utskottets majoritet enig om att den borde bibehållas. För mig står det emellertid klart, att har man accepterat indragningen av beskickningen i Wellington, som måste vara åtskilligt betydelsefullare, då är det enligt min mening inte alls svårt att avstå denne pressattaché i Buenos Aires. Det har sagts med rätta när det gäller Wellington, att där få vi ingen representation, men när det gäller Sydamerika har jag åtminstone det intrycket, att om vi dra in pressattachén är vår representation där ändå ingalunda dålig, och jag skulle t. o. m. kunna ifrågasätta om vi inte äro så pass rikligt representerade där trots allt, att om vi fortfarande befinna oss i ett trängt läge ytterligare besparingar kunna ifrågasät-

tas. Jag kanske kan säga detta utan att behöva missförstås.

Jag har roat mig med att se efter, att även om vi dra in pressattachén i Buenos Aires ha vi ändå ett sändebud, två beskickningssekreterare och en handelssekreterare. Vi ha sändebud i Venezuela, i Colombia, i Uruguay och i Mexico, om man nu skall räkna detta land hit. Jag tycker alltså, att det inte är någon alltför stor risk att spara dessa pengar när det gäller pressattachén i Buenos Aires. Om vi draga in befattningen helt och hållet skulle ju detta betyda en besparing av 35 000 kronor.

Jag kanske också redan nu kan meddela kammaren, att första kammaren tydligen har beaktat dessa besparingssynpunkter och bifallit reservationen. Jag ber alltså, herr talman, att med dessa få ord få yrka bifall till den reservation, som har avgivits av herrar Näsström och Mårtensson i Uddevalla m. fl. och som är betecknad med nr 2.

Herr WARD: Herr talman! Jag har aldrig hyst någon förhoppning om att vinna framgång för statsutskottet i den här frågan, därför att det från skilda håll har visats en ganska stor oförståelse för pressattachéernas verksamhet; och nu när första kammaren har följt reservanterna får man naturligtvis anse det fullkomligt lönlöst att här tala för utskottets förslag. Det är emellertid min skyldighet att göra det, och det är också utskottets och andras skyldighet att bilda sig en personlig uppfattning, så långt sig göra låter, om de olika förslagen, även de förslag som framläggas av Kungl. Maj:t. Vi ha fått den uppfattningen, och den hävda vi, att pressattachén i Argentina har en mycket stor uppgift, inte bara med hänsyn till förhållandena i det land där han är placerad, utan med tanke på hela denna väldiga kontinent, som han har att arbeta på. Skulle man då, när vi ha press-

Aylöningar vid beskickningar och konsulat: Pressattachéer.

attachéer på skilda håll i Europa, så att säga utelämna hela detta väldiga område utan att äga någon representant, som kan ta nödiga kontakter med pressen?

Herr Thapper talade här om den representation i övrigt, som vi ha i Sydamerika, men jag tror att man inte minst ifrån utrikesdepartementets sida har gjort den erfarenheten, att det är vida svårare för så att säga vanliga beskickningsmän att få kontakt med pressen än det är för en för uppgiften skicklig pressman, som gör sig bekant med de olika tidningarnas representanter och på det sättet kan utöva ett ganska stort inflytande på bedömandet av svenska förhållanden.

Det är dessa synpunkter, som vi ha lagt på frågan, och när det inte kan bli större besparing än 35 000 kronor tycka vi, att det är en sådan där besparing, som egentligen inte lönar sig eller i varje fall mycket litet lönar sig. Jag vill därför, herr talman, med dessa ord yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr THAPPER: Herr talman! Herr Ward talar om dessa pressattachéers stora betydelse, och jag vill inte bestrida att de i och för sig kunna ha betydelse, allra helst om vi ha råd med att ha dem. Vad som gjorde mig tvivlande på den punkten — det borde jag kanske ha sagt i mitt första anförande — är att när det gäller Argentina kan man inte längre tala om en fri press. Den har varit ofri tidigare, och var och en som följt med tidningarna har kunnat märka att detta förhållande på sista tiden ytterligare accentuerats.

Dessutom tror jag inte att man kan resonera på det sättet, att 35 000 kronor är en så liten summa att den inte spelar någon roll, att det inte är någonting att spara in. Skola vi lära oss sparandets konst, inte minst inom riksdagen, få vi nog taga hänsyn till sådana belopp som 35 000 kronor eller som 47 000 kronor, när det gäller Wellington.

Herr WARD: Herr talman! Det är ju beklagligt att pressen i Argentina inte är fri, men Sydamerika saknar inte helt fria tidningar. Det borde man väl kunna utgå ifrån. Det är under sådana omständigheter fördelaktigt, att man kan ha en representant placerad i Buenos Aires. Pressens ofrihet i Argentina bör för övrigt inte hindra en verksamhet, som har verklig betydelse för vårt land, nämligen att till tidningarna sprida sakliga upplysningar om våra kulturella förhållanden, våra ekonomiska möjligheter o. s. v. Sådana uppgifter ta naturligtvis även dessa tidningar in, eftersom det inte ligger några som helst politiska syften bakom en sådan verksamhet.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr STÅHL: Herr talman! Jag hade hoppats att herr Wards utmärkta inlägg skulle uppkalla utrikesministern, men när det inte blev fallet — jag kan förstå hans excellens utrikesministerns tystnad på denna punkt, ty det kan ju inte vara särskilt trevligt för honom att ta till orda i denna fråga — hoppas jag att med mitt inlägg kunna provocera utrikesministern att yttra sig.

Jag vill nämligen begagna detta tillfälle till att fråga hans excellens utrikesministern, vart han tror det skall ta vägen med vår pressrepresentation i utlandet, om man ifrån departementets sida går till väga som man har gjort i detta fall. Det borde inte vara möjligt att behandla statliga befattningshavare på det sätt som här skett. Det är den moraliska sidan av saken. Det gäller här en man, som genom sin verksamhet i en tidning — för resten en av landets främsta — blev känd som kanske vår i pressen mest insiktsfulla bedömare av sydamerikanska förhållanden. På grund härav erbjöds han denna befattning. Det var för sex år sedan. Jag vill här inte uttala mig om på vilka villkor det skedde, men så mycket tror jag mig

Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Pressattachéer.

våga säga, att ifrån befattningshavarens sida betraktades befattningen som en god statlig anställning. Därför lämnade han sin tjänst i den tidning det här var fråga om, en tjänst som annars hade givit honom trygghet för framtiden. Nu när han varit ute i utrikesdepartementets tjänst i sex år och är kommen till relativt mogen ålder, dras befattningen in.

Jag måste säga, herr talman, och jag vill göra det när utrikesministern är här, att om man går till våga på det sättet med befattningshavare över huvud taget, skapas det otrygghet, men om man behandlar pressattachéer på samma vis, så måste det leda till att pressattachéinstitutionen förändrar karaktär. Man kommer att gå miste om de erfarna pressrepresentanterna, och man får i stället tänka sig något slags stipendiatverksamhet med unga pojkar, som kunna vara intresserade av att komma ut till utlandet för att lära sig språk några år och som inte riskera någonting för sin framtid. Jag är alltså övertygad om att redan ur dessa synpunkter, den moraliska gentemot befattningshavaren och den praktiska med tanke på karaktären av vår utrikesrepresentation, är den här åtgärden felaktig och olycklig.

Går jag sedan över till den ekonomiska sidan av saken förhåller det sig som herr Thapper sade: vi spara i runt tal 35 000 kronor, om vi räkna om hans lön med tanke på den höjning som skett fr. o. m. den 1 januari. Men kan det verkligen vara riktigt — herr Ward har med all rätt ställt den frågan, och jag upprepar den — att dra in den enda pressattachébefattning vi ha i hela den spansktalande världen, när vi ha pressattachéer i Oslo, i Köpenhamn och även i Helsingfors? Det är väl ändå ett faktum att man på praktiskt taget alla svenska tidningar, som intressera sig för utrikespolitik, har någon norsk eller dansk tidning, så att man där kan följa varje pressreaktion av någon bety-

delse i våra grannländer. Den registreras sedan på »pressgrannspalterna» i våra stora tidningar. Och dessa spalter studeras ju av riksdagsmännen varje dag. Jag måste verkligen fråga mig: Vad är det som har legat till grund för denna avvägning, som har lett departementet till att föreslå indragning av den enda pressrepresentant vi ha i hela den spansktalande världen, medan vi där emot behålla pressattachéerna i vårt omedelbara grannskap? Jag skall inte säga, att detta är en felaktig, men jag vågar säga, herr talman, att det är en egendomlig bedömning.

Vidare har den befattningshavare, som här skall gå miste om sin befattning, enligt vad vi gjort oss underkunniga om på avdelningen skött sitt arbete på ett utmärkt sätt. Detta är allmänt omvittnat. Det är inte bara så, att han, som herr Thapper uttryckte saken, sitter och registrerar vad som skrives i den ofria pressen i Argentina eller pressen i de andra spansktalande länderna, utan hans kanske väsentligaste uppgift är att i den press det här gäller få in upplysningar om Sverige. Vi veta att han har lyckats med detta i förvånande stor utsträckning. Vi veta också att en sådan verksamhet har betydelse för landet, ty den dag som pressen tiger ihjäl ett land eller över huvud taget inte intresserar sig för detta land är det synnerligen oförmånligt för landet i fråga. Även dessa rent praktiska skäl tala sålunda för att denna befattning skall bibehållas.

En del av kammarens ledamöter komma säkert att fråga sig: Varför ifrågasätta Ward och Ståhl med det resonemang som de föra att behålla denne befattningshavare i Stockholm? På detta kunna vi svara, att befattningshavarens ortstillägg är 20 000 kronor och lönen 15 000 kronor. Om man placerar honom i Stockholm sparar man alltså 20 000 kronor. Han kan ju också sitta i Stockholm och korrespondera med de tidningar i Sydamerika, som han skall för-

Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Pressattachéer.

söka bevaka. Det är klart att hans möjligheter att sköta denna sin uppgift bli ofantligt förminskade, men han kan göra det nödortfigt. Därför ha vi menat, att vi inte skola utsätta riksdagen för den påfrestningen att nödgas gå med på hela detta belopp på 35 000 kronor, eftersom det tycks vara ett så våldsamt steg, utan vi ha ansett oss kunna proponera även den här lilla etappen. Vi äro de första att säga, att det inte är någon bra anordning, men vi våga å andra sidan säga att det är bättre än ingenting.

Men den fråga som jag har ställt till utrikesministern kvarstår: Hur resonerar man inom utrikesledningen beträffande pressens representation i framtiden, om man går till väga på detta sätt, och varför drager man in den enda pressattachébefattning vi ha i hela det spansktalande området? Jag kan inte förstå att detta sätt att gå till väga är vare sig riktigt eller klokt; det är inte heller värdigt.

Jag skulle innan jag slutar, herr talman, i detta sammanhang vilja uttala min respekt för utskottsmajoriteten, som i detta fall har beaktat de sakliga skäl, som ha varit avgörande för dem som ha tagit del av detta ärende inifrån. Jag tycker att redan det bör vara en anledning för kammaren att ansluta sig till utskottets förslag, till vilket jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**: Herr talman! Att jag icke gick upp och diskuterade med herr Ward berodde på att jag tyckte att herr Thapper skötte den saken ganska bra. Herr Ward var ju inte heller så förfärligt envis i sitt förordande av utskottets förslag. Men herr Ståhl är så mycket mera aggressiv, och jag skall visst inte underlåta att taga till orda i denna fråga.

Herr Ståhl kom först med några spekulationer om att det i detta fall gällde

ett moraliskt förkastligt förfarande ifrån statens sida. Jag vill säga herr Ståhl, att när jag erbjöd redaktör Rogberg denna pressattachébefattning var det inte på livstid. Det skedde själfvallet enligt de föreskrifter, som författningarna innehålla rörande sådana tjänster. Han kan i dessa bestämmelser mycket lätt finna, att en viss uppsägningstid gäller och att han kan förlora sin tjänst. Det har aldrig varit meningen, att pressattachébefattningarna skola vara livstidstjänster. I så fall hade de gjorts till ordinarie befattningar. Det skulle vara olyckligt om de bleve av långvarig natur. Det är nämligen så, att om en pressattaché bor alltför lång tid i ett främmande land, förlorar han kontakten med sitt hemland. Och är det någonting som en pressattaché skall vara väl orienterad om så är det förhållandena i sitt eget hemland, eftersom han skall vid behov bevaka landets intressen i den utländska pressen. Det har sålunda inte alls i detta sammanhang givits några som helst löften om någon livstidsbefattning. En tjänstgöringstid på fem, sex år är enligt min åsikt i många fall en lagom lång tid för en pressattaché.

Nu är det emellertid så, att vi i några länder ha haft pressattachéer som tjänstgjort mycket lång tid, och då skapar detta ett annat läge. Det sammanhänger med krigsförhållandena. Det har inte skett något ombyte under krigsåren, och då har så småningom läget blivit sådant, att de kommit att stanna kvar på sina poster. Men jag har ju själf fått riksdagens medgivande till en anordning som innebär begränsning av tiden för pressattachéers anställning. För att markera att de inte skola inneha sina poster för lång tid göres deras förordnande uttryckligen tidsbegränsat. De erhålla numera ett treårsförordnande, som man dock sedan kan förlänga. Men redan tidigare äro extra ordinarie befattningshavare av denna art uppsägbara enligt gällande författ-

Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Pressattachéer.

ning. I detta fall har det sålunda förfarits i full överensstämmelse med gällande föreskrifter. Jag undrar om det inte förekommer att tidningsföretag säga upp även medarbetare, som varit anställda ganska lång tid, och om man lämnar dem en skälig uppsägningstid brukar inte någon blanda sig i den saken. Det är litet stränga villkor herr Ståhl ställer på staten när han menar, att även när en befattning är av den typen att den icke är en ordinarie befattning, så skall dess innehavare ändå behandlas som om han vore en ordinarie statens befattningshavare. Jag anser att det av både praktiska och principiella skäl är angeläget att pressattachéerna ombytas, så att de inte sitta för länge.

Herr Ståhl frågade ytterligare varför just befattningen i Sydamerika skall dras in och inte hellre någon annan pressattachébefattning. Herr Ståhl har nog klart för sig, att pressattachén i Sydamerika i viss mån har en annan uppgift än pressattachéerna i andra länder. Pressattachéerna i Europa och Nordamerika ha en mycket mera politiskt betonad uppgift, och detta gör att deras verksamhet i hög grad blir av annan karaktär. Jag skulle för min del inte vilja rekommendera att vi draga in några pressattachébefattningar av denna karaktär framför att dra in befattningen i Sydamerika, vars uppgifter ligga i hög grad på det kulturella planet och som knappast alls har någon politisk karaktär.

Jag hoppas att herr Ståhl nu har fått de upplysningar han har begärt. Jag tror för min del att den avvägning som i detta fall har skett när det gällt att minska på pressattachéanslaget har varit en riktig avvägning.

Herr STÅHL (kort genmäle): Herr talman! Jag vill bara konstatera att det är en något egendomlig förklaring, som utrikesministern lämnar, när han karakteriserar dessa befattningar som icke

ordinarie befattningar och säger, att det därför icke är någon slump, att de på detta sätt tidsbegränsas. Vad ha dessa befattningar för karaktär, ers excellens? Äro de arvodesbefattningar? Nej, det äro de inte, de äro extra ordinarie befattningar, och jag skulle vilja fråga utrikesministern, när det har hänt att man inom utrikesförvaltningen eller någon annan statlig förvaltning helt enkelt har strukit sådana befattningar i denna ställning. Jag vet inte att det har hänt. Jag är inte expert på sådana ting, men jag vågar å andra sidan anförä, att jag har hört experter uttala att det praktiskt taget icke händer, att indragning av sådana tjänster äger rum.

När utrikesministern sade, att han anser fem, sex år vara en idealisk tjänstetid för en pressattaché, frågade jag mig, hur det i verkligheten förhåller sig i detta avseende. Den som följt förhållandena på detta område vet, att vissa av våra pressattachéer ha suttit mycket länge och att några av dem inte ha suttit så länge, beroende på att de kommit in i den diplomatiska karriären. Ett flertal av våra kanske skickligaste tjänstemän i utrikesförvaltningen ha börjat som pressattachéer och gått över i utrikesdepartementets tjänst. Men jag har ingen erfarenhet av att någon förut blivit uppsagd på det sätt som här skett. Jag vågar påstå, att fallet är fullkomligt unikt, även om utrikesministern försöker att anförä alla möjliga skäl, som dock äro ohållbara när man granskar dem närmare.

Utrikesministern säger, att de pressattachétjänster vi ha i vår omedelbara närhet äro av mera politisk natur medan den sydamerikanska är av mera kulturell beskaffenhet. Med anledning därav skulle jag till sist vilja säga, att denna senare befattning enligt vad som uppgivits också är av allra största betydelse för våra ekonomiska förbindelser med Sydamerika. Detta brukar i andra sammanhang vara en synpunkt som väger ganska tungt.

Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Pressattachéer.

Jag tror som sagt inte, att man med formella förevändningar kan göra gällande, att det tillvägagångssätt som här ifrågasättes är alldeles all right gentemot den person det här gäller. Jag tror inte heller att indragningen är till nytta i längden.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**: Herr talman! Herr Ståhl gick förbi en punkt i mitt anförande. Jag frågade, om han tycker, att det är omoraliskt, om ett enskilt tidningsföretag säger upp en medarbetare med iakttagande av föreskriven uppsägningstid.

Herr **STÅHL** (kort genmäle): Herr talman! Jag vill lämna utrikesministern det svaret, att det tycker jag inte, ifall anställningen har den karaktären, att organisationen är införstådd med att uppsägning skall ske. Denna förutsättning föreligger icke i det fall varom vi här tala.

Herr **BRACONIER**: Herr talman! Jag ber att i det väsentliga få ansluta mig till vad herr Ståhl här anför. Det har ju länge konstaterats, inte minst från socialdemokratiskt håll — jag kan erinra om de skrifter som professor Myrdal givit ut, i vilka han behandlat våra bristfälliga utrikespolitiska informationer och betonat vikten av att vi få informationer från utlandet — att våra utrikespolitiska informationer icke äro tillfredsställande. Vad beträffar svenska kontakter med Sydamerika är det uppenbart, att de varit utomordentligt bristfälliga.

Herr utrikesministern säger, att det är kutym hos tidningarna, att när de haft en utrikeskorrespondent i ett land en fem år så ta de gärna hem honom. Jag vill säga, att det inte alls är den allmänna meningen. Om en tidning haft en utrikeskorrespondent i t. ex. Lon-

don, som där utfört ett gott arbete, och han vill stanna på denna post, anse i varje fall många tidningar, att det är utomordentligt viktigt, att han får vara kvar där. Det måste väl också vara värdefullt för vårt land — om vi fått en person, som känner till Sydamerikas mångskiftande och svåra problem — att där ha en person som har sådana kontakter. Då böra vi väl inte utan vidare ta hem honom. Om det skulle vara praxis, att pressattachéerna skulle vara en ganska liten tid på främmande ort, måste enligt min mening den framtida rekryteringen av pressattachéerna bli ganska svår och besvärlig, ty många dugande pressmän komma nog då att draga sig för detta.

Herr Thapper sade i sitt anförande något om den ofria argentinska pressen. Vi veta ju alla, att det i Argentina har förts en kamp av en stor tidning för de demokratiska idealen. Tidningen, La Prensa, har kämpat med alla de medel som finnas i ett land med en regim av delvis diktaturprägel för att hävda de liberala och fria rättigheterna. Skulle det inte vara värdefullt för dessa länder, där demokratien är mycket ny, att ha kontakt med ett land, som representerar en gammal demokrati. Jag vill för övrigt säga att vad beträffar La Prensa är kampen inte slut. Vi veta inte i vad mån den fria tidningen trots allt kommer att hävda sig i detta land. Jag tycker att det även ur den synpunkten skulle vara utomordentligt värdefullt, om vi finge en intimare kontakt med Sydamerika, vartill komma både ekonomiska och andra skäl.

Herr **THAPPER**: Herr talman! Det var framför allt herr Ståhl som uppkallade mig. Jag delar inte hans resonemang beträffande pressattachéerna, vare sig man ser frågan ur kulturella eller politiska eller moraliska synpunkter.

Ur kulturell synpunkt framföres det resonemanget, att även om det skulle

Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Pressattachéer.

vara så, att pressen där inte vore fri, borde man enligt herr Ward och herr Braconier ändå ha kvar denna pressattaché för att upprätthålla förbindelserna med Sydamerika. Om vi se på de pressattachéer vi ha, finna vi — det står i reciten i utskottets utlåtande — att vi inte ha någon förut i diktaturländer. Om Sydamerika är så betydelsefullt, så skulle man väl kunna säga, att vi borde ha en pressattaché i Asien också, där det bor ännu flera människor, men det ha vi inte.

Nu är det fråga om — och det är huvudsaken — att göra en besparing. Men som jag förut sagt är det ofta så, att när vi skola göra besparingar framföras alla möjliga skäl mot i sådant syfte framlagda förslag.

Jag skall gå över till att säga några ord om herr Ståhls moraliska indignation i detta sammanhang. Jag har inte haft det intrycket tidigare, att herr Ståhl, när han suttit i utskottet, haft svårt att fatta vid föredragningarna. Vad beträffar befattningen i Wellington på Nya Zeeland förstod han mer än vad man sade från näringslivets sida. Beträffande nu ifrågavarande befattning har inom utskottet framhållits, att det är en extra ordinarie befattning. Och jag föreställer mig, att ifrågavarande befattningshavare inte var dummare, när han tog en sådan befattning, än att han visste vad det innebar. Jag tror faktiskt att när herr Ståhl betecknar detta som någonting omoraliskt är det kanske mer kollegiala hänsyn än moraliska som spelat in i detta sammanhang.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr SEVERIN: Herr talman! Att jag undertecknat samma motion som herr Ståhl i denna fråga beror till stor del på den behandling ifrågavarande person har rönt. Det må vara sant, som hans excellens utrikesministern säger, att pressattachéerna aldrig någonsin ha varit fast anställda befattningshavare i

statens tjänst, utan befattningarna ha haft den karaktären, att innehavarna ha kunnat sägas upp. Men det lär ändå inte kunna bestridas, att det skett en förändring beträffande pressattachéernas ställning. På grund av att de kunde uppsägas, har visserligen, så långt jag känner till, var och en som har fått en befattning som pressattaché begärt tjänstledighet hos sin tidning tills vidare. Och detta »tills vidare» har också i regel varat så länge, att tidningen å sin sida har nödgats säga upp medarbetaren i fråga, därför att han aldrig återvände. Man kan ju inte gärna i en tidning ha en befattningshavare ledig i 10, 15, 20 år. Sådant gör ju inte en företagare. Det vore meningslöst. Det skulle innebära, att befattningshavaren skulle kunna sitta på sin post i statens tjänst tills han vore 60 år och därefter återupptoge arbetet i sin tidning och bleve pensionsberättigad i denna på grund av ett arbete, som han egentligen aldrig hade utfört.

Såvitt jag vet har under den allra senaste tiden den förändringen skett, att pressattaché förordnas på viss bestämd kortare tid, tre år. Därmed får pressattachéen besked om att han sitter i tre år, och sedan skall han gå. Det är avsikten med det hela. Det är då lättare för tidningen att ge tjänstledighet under en begränsad tid av tre år. Det är också lättare för pressattachén att ta befattningen och efter denna relativt korta tid återvända till sin tidning eller, om han inte har fått tjänstledighet, till en annan tidning och återuppta sitt tidigare arbete. Har han däremot suttit 10, 15, 20 år blir det svårt för arbetstagaren att få återinträda i tjänst vid tidningen.

Om jag är riktigt underrättad, utsågs pressattachén i Buenos Aires under de förutsättningar, som tidigare i praxis hade gällt, och han gavs det intrycket, att den praxis, som då gällde, skulle tillämpas också på honom. Jag vill inte påstå, att det sades. Jag vill bara säga,

Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Pressattachéer.

att han fick det intrycket och ägde rätt att få det intrycket, att samma praxis skulle tillämpas på honom som på tidigare pressattachéer. Att detta inte skett har varit en speciell besvikelse för honom, och han bör därför enligt min mening på något sätt tillgodoses. Ur den synpunkten anser jag, att utskottets förslag är en kompromiss, som är antaglig, och jag kommer för mitt vidkommande att rösta för det.

Herr HJALMARSON: Herr talman! Utrikesministern frågade nyss: Förekommer det inte att ett tidningsföretag med iakttagande av föreskriven uppsägningstid säger upp en medarbetare? Jo, Ers Excellens, det förekommer. Men dess bättre har det blivit så, att man, när man löser frågor av denna art på den fria arbetsmarknaden, numera söker komma ifrån den ganska juridiska och formalistiska syn på dessa ting, som utrikesministerns uttalande representerar.

Låt mig bara få ta ett exempel, som jag tycker är analogt med nu diskuterade fall. Antag, att ett svenskt industri-företag skall skaffa sig en försäljare och propagandaman i ett främmande land och för ändamålet vänder sig till en tjänsteman utanför det egna företaget och erbjuder honom denna befattning. Man tar honom alltså från en fast anställning på annat håll och ger honom den nya tjänsten. Självfallet kan man då inte i den enskilda verksamheten garantera, att han skall få livstidsanställning på sin nya post. Men jag vågar försäkra utrikesministern, att om vederbörande inte missköter sig, så skall det utomordentligt starka skäl till innan man, sedan några år ha gått, bara utan vidare ger honom avsked på grått papper. Så vill man inte förfara på den privata arbetsmarknaden.

Jag vill också till hans excellens utrikesministerns begrundan framhålla följande. Antag att här ifrågakvarande tjänsteman i det enskilda företaget ha-

de varit med i en personalorganisation, hur tror herr utrikesministern att denna organisation skulle ha reagerat, om det privata företaget hade handlat på samma sätt som utrikesdepartementet? Jag kan försäkra Eders Excellens att det hade blivit en utomordentligt stark reaktion. Ja, jag går så långt att jag säger, att redan vetskapen om styrkan i denna reaktion i hög grad skulle ha inverkat på företagets ställningstagande, om man inom företaget hade gått och funderat på att vidtaga en uppsägning av den art vi här diskutera. Man anser det inte vara föredömligt att förfara på det sätt, som Kungl. Maj:t enligt föreliggande förslag vill göra.

Herr talman! Jag kan därför av samma skäl som herr Severin nyss anfört ansluta mig till hans ståndpunkt och därmed också till utskottets förslag på denna punkt.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena UNDEN: Herr talman! Om herr Hjalmarson hade rätt i sin uppfattning, så skulle det innebära att Kungl. Maj:t ställde riksdagen inför ett fait accompli och att alla pressattachéer skulle få stanna på sina poster till dess de hade uppnått 65 års ålder, varefter de skulle få pension. Det måste ju vara innebörden av resonemanget. Trots att pressattachéerna enligt gällande föreskrifter kunna sägas upp med tre månaders uppsägningstid skulle staten vara moraliskt bunden att ha dem kvar i livstidsbefattningar. Staten skulle alltså vara förhindrad att vidtaga en sådan anordning, som här av besparings-skäl har skett.

Herr STÅHL: Herr talman! Utöver det som herrar Severin och Hjalmarson nyss anfört och i anledning av vad herr Undén yttrade måste man konstatera — vilket utrikesministern icke har bestritt — att här ifrågakvarande befattningshavare har räknat med att han har fått en vanlig extra ordinarie an-

Utländska pressbesök m. m.

ställning i statens tjänst. Herr Thapper sade emellertid — och det var det som föranledde mig att begära ordet — att denne befattningshavare redan när han anställdes som extra ordinarie tjänsteman visste, att han löpte den risk, som utrikesministern här nämnde om, nämligen att sägas upp.

Jag ställde nyss den frågan till utrikesministern: När har det hänt tidigare att en extra ordinarie befattningshavare i jämförlig ställning, som icke har misskött sin tjänst, blivit uppsagd från sin anställning? Utrikesministern har icke svarat på den frågan, och jag upp-repar den därför nu och riktar den till herr Thapper, eftersom han gör gällande att denne befattningshavare redan vid tjänstens tillträde visste om att han senare skulle komma att sägas upp. När har detta tidigare hänt? Var finner man det eller de precedensfall på uppsägning av en extra ordinarie tjänsteman i jämförlig ställning, som här kunna åbe-ropas?

Enligt vad jag har inhämtat, herr talman, är denna uppsägning, detta borttagande av en extra ordinarie befattningshavare, något fullkomligt unikt inte bara i utrikesförvaltningen utan även i statsförvaltningen i övrigt, så långt det gäller en befattningshavare, som icke har misskött sin tjänst. Därför kan man inte med fog argumentera så, som herr utrikesministern och reser- vanterna ha gjort i det här aktuella fallet.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDEN**: Herr talman! Det är litet för mycket begärt av herr Ståhl att jag skall kunna anföra tidigare fall, då en befattningshavare av här ifrågavarande slag har blivit uppsagd. Jag har inte anställt några forskningar på detta område. Men menar herr Ståhl att av riksdagen antagna och nu gällande författningar om uppsägningstid bara äro tomma ord och att de icke kunna tillämpas?

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Thapper begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 6:o) i utskottets förevarande utlåtande nr 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för nej-propositionen. Herr Ward begärde likväl röst-räkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid av-gåvos 102 ja och 106 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Punkterna 7—18.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 19.

Utländska pressbesök m. m.

Sedan punkten föredragits, yttrade

Herr **BRACONIER**: Herr talman! Det anslag det här gäller går ju till största delen till Utrikespolitiska institutet. Departementschefen framhåller i sin pro-

Utländska pressbesök m. m.

position med all rätt att den upplysningsverksamhet som institutet bedriver är mycket värdefull. Utrikespolitiska institutet ger ut en hel rad skrifter, och det är bara beklagligt — inte minst ur den synpunkten att det utgående statsanslaget ju är relativt stort — att upplagorna på dessa skrifter äro så små. Jag skulle tro, att en medelupplaga av Utrikespolitiska institutets skrifter uppgår till omkring 3 000 exemplar. Hur viktiga dessa 3 000 exemplar än kunna vara är det klart att de icke i någon högre grad kunna bidra till upplysningen på det utrikespolitiska området hos folkets stora flertal. Det är möjligt att vi, om Utrikespolitiska institutet hade fått ännu större anslag, skulle ha fått den livligare utrikesdebatt, som vi alla önska. Jag skall dock gärna erkänna, att det på grund av statsfinansiella skäl är svårt att här gå utöver vad departementschefen föreslagit.

I detta sammanhang vill jag också peka på att det icke finns något som helst anslag till utrikespolitiska informationer för riksdagen. De ledamöter, som läsa de pressöversikter som ligga i riksdagsbiblioteket, ha funnit, att de utländska pressöversikterna — och framför allt de som kommo ut under förra året — äro oerhörd torftiga. Det är ingen överdrift att påstå, att när vi här i den svenska riksdagen fatta beslut i utrikespolitiska frågor, så känna vi icke tillräckligt till opinionsströmningarna i främmande länder. Vi ha i allmänhet icke någon möjlighet att bilda oss en uppfattning om hur det påverkar inställningen till Sverige, om vi lägga ned vår röst vid voteringen om att brännmärka Kina som angripare. Det är ganska anmärkningsvärt att det, enligt vad jag tror, inte finns något annat parlament, i vilket informationerna i sådana stora och betydelsefulla frågor som de utrikespolitiska äro så torftiga som här.

När vi nu ändå bevilja anslag till Utrikespolitiska institutet för att man där

skall upplysa svenska folket i de utrikespolitiska frågorna, så finna vi att institutet på grund av för små resurser icke har så stora möjligheter att göra detta. Vi ha ju under de senaste åren sett resultaten av förelagna Gallupundersökningar, som blotta en förfärande okunnighet om vad t. ex. ordet folkdemokrati innebär. Det finns människor som tro, att folkdemokratien är den sanna demokratien. När svenska folket på en så utomordentligt viktig punkt inte ens har en aning om elementa, frestas man att säga, att vi skulle behöva en utrikespolitisk information av helt annan karaktär än vad vi för närvarande ha, om vi i likhet med departementschefen skola kunna säga, att vi här ha en mycket värdefull upplysningsverksamhet.

Jag tror för min del, att om den svenska riksdagen inte själv får de informationer den behöver för att kunna bilda sig en uppfattning om de utrikespolitiska frågorna, så hjälper det inte hur mycket vi anslå till Utrikespolitiska institutets verksamhet. Den utrikespolitiska debatten ute bland folket kommer ändå att förbli ljum. Det kommer vid alla Gallupundersökningar och andra opinionsmätningar, som företagas, att visa sig, att svenska folket icke har tillräckliga kunskaper om de svåra problem som här föreligga.

Om det statsfinansiella läget hade varit annorlunda, tycker jag att det hade funnits skäl för att bereda utrikespolitiska institutet möjligheter att i ökad utsträckning publicera skrifter, avsedda att gå ut till svenska folket. Den tidskrift i utrikespolitik som finns, och som redigeras av krafter från Utrikespolitiska institutet, är ofta svår att komma över. Jag undrar, om det inte skulle behövas en intensifiering av den utrikespolitiska debatten över huvud taget, om vi skola kunna bli rustade att ta ställning till de utrikespolitiska frågorna, vilka äro av så väsentlig betydelse för vårt lands framtid.

Anskaffning av godsvagnar.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan i denna punkt bifölls.

Punkterna 20—23.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 10.

Utgifter å tilläggsstat II (kommunikationsdepartementet).

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

Anskaffning av godsvagnar.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr SJÖLIN: Herr talman! Det är väl ingen här i kammaren, som inte vet att det råder stor brist på godsvagnar i landet, men det är kanske inte lika klart hur prekär situationen verkligen är. Jag skall därför tillåta mig att med några ord belysa läget och börjar då med att nämna några intressanta siffror när det gäller efterfrågan på vagnar.

Under första hälften av september månad 1949 var bristen på godsvagnar inte mindre än 335 stycken per dag. Under samma tid 1950 hade bristen stigit till det tiodubbla antalet. I början på detta år kommo en hel mängd klagomål från Göteborg, där man hade stora svårigheter att få vagnar för kolimporten. Man fick där i ett fall endast 40 procent av de vagnar som behövdes och i ett annat fall endast 37 procent.

Man kan också uttrycka det på annat sätt, nämligen så att för en firma fattades det i januari månad 175 vagnar, och

under de sju första dagarna i februari fattades det för en annan firma 255 vagnar.

Statens järnvägar har nu i runt tal 36 000 normalspåriga godsvagnar, malmvagnarna oräknade, och 6 000 smalspåriga. Man brukar anse att den ekonomiska livslängden för en godsvagn är högst 35 år, men utav SJ:s samtliga normalspåriga godsvagnar äro mer än en tredjedel över 40 år gamla. Detta förhållande har också uppmärksamats av överrevisorerna för statens järnvägar, som i sin berättelse, på s. 17, anföra följande:

»En fullgod godsvagnspark med lämplig storlek och ändamålsenlig sammansättning är självfallet av stor betydelse för statens järnvägar som affärsföretag och för samhället. Detta framträder i ökad grad då beredskapssynpunkter anläggas på ämnet.

Av de förut lämnade uppgifterna framgår, att statens järnvägars park av godsvagnar i vissa delar består av icke fullvärdig materiel. Dess ålderssammansättning är ogynnsam. Såväl tekniska som ekonomiska skäl tala för att den livslängd, varmed man för närvarande räknar, bör sänkas. Slutligen har det visat sig, att även en måttlig trafikökning tenderar att framkalla vagnbrist. Det är sålunda tydligt, att statens järnvägars godsvagnspark för närvarande icke motsvarar de krav som, icke minst ur beredskapssynpunkt, böra ställas på densamma.»

I det följande skriva överrevisorerna bl. a.:

»Åtgärder av angiven art äro emellertid icke tillräckliga för att övervinna de grundläggande svårigheterna. Här för erfordras också ökad nyanskaffning av godsvagnar.»

Detta har också järnvägsstyrelsen insett. Även om alla de vagnar, som nu äro över 40 år gamla, inte skulle behöva användas räknar man dock med att behöva 750 nya vagnar per år under den närmaste femårsperioden och där-

Anskaffning av godsvagnar.

efter under de följande fem åren 900 vagnar per år.

Överrevisorerna ha för sin del bedömt situationen på följande sätt:

»Av de uppgifter som tidigare lämnats synes man berättigad draga den slutsatsen, att en årlig beställning av ca 1 000 godsvagnar under 5 år ligger väl inom ramen för vad som erfordras för normal ersättningsanskaffning.»

Järnvägsstyrelsen hade också beaktat detta nyanskaffningsbehov och därför av regeringen begärt ett belopp på 10 miljoner kronor för att snabbt kunna anskaffa 1 000 nya godsvagnar. Kommunikationsministern ansåg sig emellertid icke kunna tillmötesgå detta önskemål, med hänsyn till nödvändigheten att iakttä sparsamhet, varför han nöjde sig med att föreslå riksdagen att för innevarande år bevilja 5 miljoner kronor på tilläggsstat II för anskaffning av 500 nya godsvagnar. Det är tydligt att kommunikationsministern här har handlat i samförstånd med järnvägsstyrelsens ledning, och det är kanske ingenting att säga om den saken i och för sig. Men att järnvägsstyrelsen så att säga har låtit beveka sig till att gå med på en nedprutning av sina krav härvidlag torde i mycket stor utsträckning ha berott på att järnvägsstyrelsen räknat med att 10 miljoner kronor kanske inte skulle kunna rymmas inom den investeringsram, som är uppdragen för järnvägsstyrelsen för innevarande budgetår, nämligen 150 miljoner kronor. Situationen har emellertid nu ändrats — enligt vad det har uppgivits för mig — så att det hade varit möjligt att få in dessa 10 miljoner kronor i årets budget på 150 miljoner kronor.

Jag har icke för avsikt att här yrka på en ändring av det beslut, som kammaren nyss fattat. Jag tillåter mig emellertid att rekommendera statsutskottet att ta denna fråga under allvarligt övervägande och undersöka, om det inte är möjligt — med hänsyn till att statens järnvägar tydligen gjort vissa bespa-

ningar i innevarande års budget — att öka nyanskaffningen av godsvagnar för nästa budgetår, när frågan om kapitalbudgeten snart kommer upp.

Herr talman! Jag har icke något yrkande.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet NILSSON: Herr talman! Herr Sjölin har redan lämnat de upplysningar, som jag annars hade varit beredd att lämna.

Vi ha som bekant tidigare av kända skäl tvingats fastställa ett visst investeringstak för SJ:s investeringar lika väl som för andra verk. I det läge, där vi i höstas befunno oss, då järnvägsstyrelsen begärde 10 miljoner kronor, hade vi att ta ställning till huruvida denna summa verkligen kunde inrymmas under det fastställda investeringstaket, och då fick järnvägsstyrelsen själv välja. Det visade sig då att järnvägsstyrelsen på andra områden hade så angelägna investeringsbehov, att man föredrog att pruta 5 miljoner kronor på anslaget till nyanskaffningar av godsvagnar. Detta var, herr talman, anledningen till att propositionen fick det utseende, som fallet var.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets i punkten gjorda hemställan.

Punkterna 4—7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 11.

Föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt statsgaranti för exportkredit m. m.;

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring av sta-

Ändrad lydelse av allmänna resereglementet.

tens borgensåtagande för vissa skuldförbindelser av Husaby aktiebolag m. m.;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av vissa haverikostnader; och

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av vissa medelsbrister, redovisade såsom proprietalanser i försvarets civilförvaltnings räkenskaper.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 12.

Ändrad lydelse av allmänna resereglementet.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. och 4 § allmänna resereglementet den 27 juni 1929 (nr 210) jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 19 hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för den 12 januari 1951, föreslagit riksdagen godkänna vid propositionen fogat förslag till kungörelse om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. och 4 § allmänna resereglementet den 27 juni 1929 (nr 210).

I propositionen hade föreslagits sådana ändringar i allmänna resereglementet, att enhetliga, för så gott som hela statsförvaltningen gällande bestämmelser skulle kunna utfärdas i fråga om resekostnadsersättning vid tjänsteresa med förrättningsman tillhörig bil.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehåft tre motioner.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundqvist m. fl.* (I: 293) och den andra inom andra kammaren av herr *Adolfs-*

son m. fl. (II: 388) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t vid utfärdande av de bestämmelser för resekostnadsersättning vid användande av annan automobil än taxi-automobil, varom stadgades i 2 § 1 mom. allmänna resereglementet den 27 juni 1929 enligt den i propositionen nr 19 föreslagna utformningen, ville undantaga provinsialläkare, sjuksköterskor, barnmorskor och praktiserande tjänsteveterinärer och i stället under beaktande av vad i motionerna anförts för dessa utfärdade bestämmelser, vari stadgades fast ersättning per färdkilometer.

Utskottet hemställde,

a) att riksdagen måtte godkänna Kungl. Maj:ts förslag till kungörelse om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. och 4 § allmänna resereglementet den 27 juni 1929 (nr 210);

b) att motionerna I: 293 och II: 388 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

c) att motionen II: 387 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herr *Heiding*, fröken *Andersson* samt herrar *Ivar Persson*, *Svärd*, *Boman* i Kieryd, *Rubbestad*, *Staxång*, *Kollberg* och *Kyling*, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka motionerna I: 293 och II: 388 och att därför utskottet under b) bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 293 och II: 388 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t vid utfärdande av bestämmelser för resekostnadsersättning vid användande av annan automobil än taxiautomobil ville undantaga provinsialläkare, sjuksköterskor, barnmorskor och praktiserande tjänsteveterinärer samt i stället under beaktande av vad i motionerna anförts för dessa befattningshavare utfärdade bestämmelser, i vilka stadgades fast ersättning per färdkilometer.

Ändrad lydelse av allmänna resereglementet.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr STAXÅNG: Herr talman! Bakom detta förslag till kungörelse om ändrad lydelse av allmänna resereglementet ligger en utredning, verkställd av statens sakrevision, i vilken man har försökt att få till stånd en förbättring av resereglementets nuvarande bestämmelser. Det har ju varit en allmänt känd sak att en revision av detta resereglemente är nödvändig. Ersättningsbeloppen äro för närvarande mycket varierande inom olika delar av statsförvaltningen. Bestämmelserna medföra rätt ofta mycket olika resultat i ersättningsavseende för likartade förräntningsresor och förorsaka därjämte en ganska tidsödande och besvärlig kontrollprocedur.

Om det förslag, som vi nu behandla, säger departementschefen i propositionen, att det bl. a. innebär »att ett enhetligt för hela statsförvaltningen gällande ersättningsystem skall genomföras och att detta system skall utformas så att ersättningsbeloppen så nära som möjligt anslutas till de verkliga självkostnaderna». När det således gäller att bestämma den ersättning som skall utgå till befattningshavare, vilka i tjänsten använda egen bil, måste man ju först och främst utreda frågan om vilken körlängd som skall ha uppnåtts för att bilen skall anses vara helt tagen i bruk för det allmännas räkning och alltså det allmänna svara för hela kostnaden. Att utgångspunkten för fördelningen av de fasta kostnaderna mellan staten och den enskilde bör vara ett ur ekonomisk synpunkt tillfredsställande totalt utnyttjande av bilen är ju klart, och sakrevisionen har med beaktande därav kommit fram till att med en körlängd på 1 500 mil bör en bil kunna anses vara helt tagen i användning för det allmännas räkning och alltså hela kostnaden täckas av det allmänna. Sakrevisionens förslag innebär vidare att vid en körlängd av upp till 500 mil statsverket och den enskilde skola bestrیدا hälften vardera

av de fasta kostnaderna och att bilågåren under därpå följande 1 000 mil skall få ersättning för återstående fasta kostnader.

När det gäller den körlängd på 1 500 mil, som sålunda tagits som riktpunkt, ha olika meningar gjort sig gällande, något som även framkommit i de yttranden som avgivits över sakrevisionens förslag. För min personliga del har jag, herr talman, vid utskottsbehandlingen framhållit, att jag knappast tror att man har träffat rätt när man har satt gränsen till 1 500 mil, men jag har inte fått förståelse inom utskottet för denna uppfattning. Jag anser att det hade varit berättigat att något sänka siffran, evempelvis till 1 000 mil, ty det finns grenar inom vår förvaltning — jag vill bara nämna skogsvårdsstyrelserna, vilkas verksamhet jag själv väl känner till — där befattningshavarna i regel nog inte komma över en körlängd av 1 000 mil men där det, trots att körlängden kanske således stannar vid omkring 900 mil, med fullt skäl kan göras gällande, att befattningshavarnas bilar användas mera i det allmännas tjänst än för vederbörandes egen räkning.

Det hade nog varit lyckligt om man följt de remissinstanser som framfört sitt förslag, att gränsen borde sättas vid en körlängd av 1 000 mil i stället för vid 1 500 mil, även ur den synpunkten att det finns, herr talman, en fara för att det i strävan att uppnå en körlängd av 1 500 mil kommer att göras en del körningar i onödan. Det nu framlagda förslaget skulle alltså härigenom kunna medföra en fördyring.

Såsom jag nyss nämnde, har jag inte inom utskottet vunnit resonans för min mening, utan utskottet har stannat för en gräns av 1 500 mil. Jag har emellertid inte på denna punkt funnit anledning att reservationsvis ange någon avvikande uppfattning, utan jag har endast här i debatten velat framhålla vad jag anfört inom utskottet.

Däremot har jag på en annan punkt,

Ändrad lydelse av allmänna resereglementet.

där meningarna delat sig, varit med om att till utskottets utlåtande foga en reservation. Det gäller den differentiering av ersättningen som skall utgå allt efter körlängdens storlek. Enligt propositionen skall man för bil med tjänstevikt kunna erhålla ersättning med 29 öre per km vid en årlig körlängd av upp till 500 mil, med 23 öre per km vid en körlängd mellan 500 och 1 500 mil samt med 16 öre per km vid en körlängd av mer än 1 500 mil. Denna differentiering -- bakom densamma ligger en ganska utförlig utredning, mot vilken det inte kan göras någon större erinran -- har inte någon större betydelse i sådana fall, där huvudmannen skall betala kostnaden. Däremot kommer den att medföra rätt besvärliga konsekvenser i sådana fall -- och det är förhållandet inom flera områden -- där rekvirenten skall betala kostnaden för tjänsteresan, och jag tror knappast att förslaget på denna punkt kan föras ut i levande livet i det skick, vari Kungl. Maj:t har framlagt detsamma. För att t. ex. ta våra provinsialläkare och praktiserande tjänsteveterinärer så skulle förslaget innebära, att dessa under förra delen av året skulle av sina rekvirenter ta ut en högre ersättning än under senare delen, när de väl vanligen ha uppnått en körlängd av 1 500 mil. Förslaget kommer härigenom att medföra svårigheter ur kontrollsynpunkt, och det kommer också helt säkert att medföra ganska stark irritation bland dem som anlita de befattningshavare det här gäller.

Vi reservanter ha ansett att det för här ifrågavarande befattningshavare, nämligen provinsialläkare, sjuksköterskor, barnmorskor och praktiserande tjänsteveterinärer, bör utfärdas särskilda bestämmelser, i vilka stadgas en fast ersättning per färdkilometer.

Jag kan, herr talman, nämna att under remissen av sakrevisionens förslag ha flera institutioner gjort erinringar mot förslaget på denna punkt. Så har varit fallet med medicinalstyrelsen lik-

som också med hushållningssällskapens förbund. Veterinärstyrelsen har varit mycket tveksam, och i ett särskilt yttrande ha tre veterinärråd anfört, att den av sakrevisionen föreslagna principen för ersättningarnas utformande synes praktiskt tillämplig i de fall, då samtliga resekostnader betalas av det ämbetsverk eller den myndighet, vilken har att bestämma om, när och hur resorna skola företagas. Då det gäller praktiserande tjänsteveterinär anse veterinärråden denna princip ägnad att skapa irritation i veterinärens förhållande såväl till vederbörande myndighet som framför allt till den djurägande allmänheten, vilken har att erlagga resekostnaden vid veterinärens sjukbesök. Därtill kommer, att kontrollen -- även om den begränsas till stickprov -- kan väntas bliva betungande för såväl veterinären som ämbetsverken.

Jag kanske också för en gångs skull får citera statskontoret, som jag tycker i detta fall har anfört en mycket riktig och klok synpunkt. Med anledning av vad medicinalstyrelsen, veterinärstyrelsen och hushållningssällskapens förbund anfört föreslår nämligen statskontoret, »att ersättning för resekostnader från rekvirent alltid skall erläggas efter fixt belopp, förslagsvis 25 öre per km. Skulle förrättningsman vid årets slut kunna påvisa, att den totala ersättningen härigenom blivit lägre än enligt de differentierade ersättningsgrunderna, bör han vara berättigad att av huvudmannen utfå ersättning för skillnaden».

Det är bara ett par ämbetsverk som ha kunnat tillstyrka sakrevisionens förslag. De andra ha nödgats avstyrka förslaget. Vid behandlingen av förslaget inom statsutskottets femte avdelning var man nog också på det klara med att Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt inte var möjligt att genomföra, och utskottet har så att säga givit ett finger åt den motion, där det begäres en sådan ändring som jag här pekat på.

Jag anser emellertid att utskottets

Ändrad lydelse av allmänna resereglementet.

skrivsätt på denna punkt är alldeles för oklart. Det heter nämligen i utskottets utlåtande att »enligt utskottets mening bör därvid för de fall, då reseersättningarna skola erläggas av enskilda uppdragsgivare, eftersträvas att om möjligt låta ersättning för resekostnader från rekvisitent utgå efter fixt belopp utan att fördenskull avsteg göres från de enhetliga bestämmelserna om den ersättning, som skall tillkomma för rättningsmannen». Det är inte lätt att fatta vad utskottsmajoriteten verkligen avser med detta uttalande, och det skulle vara värdefullt om avdelningens ordförande ville göra ett klarläggande på denna punkt. Jag tror knappast att det är ett fullständigt accepterande av motionen, som åsyftas av utskottsmajoriteten, och därför ha vi reservanter, som följt motionärerna, ansett oss böra föreslå ett klarare uttalande.

Jag tror att det är nödvändigt, att riksdagen på denna punkt gör ett sådant klart uttalande. De befattningshavare, som jag här nämnt och bland vilka återfinnas provinsialläkare och praktiserande tjänsteveterinärer, äro inte skyldiga att hålla egen bil i tjänsten. Om riksdagen inte anger några klarare normer än som gjorts av utskottet, kommer detta kanske att medföra att Kungl. Maj:ts förslag i huvudsak tillämpas, vilket kommer att dra med sig ett mycket omfattande kontrollsystem, inte minst för de befattningshavare det här gäller. Det kan under sådana förhållanden mycket väl hända, att de i stor utsträckning icke komma att hålla egen bil i tjänsten utan helt begagna sig av taxibilar, vilket kommer att bli ytterst betungande för rekvisitenterna. En landsdel, som i mycket hög grad kommer att få känning av detta, är Norrland, där de långa avstånden och differentieringen av ersättningen under olika tider av året kommer att sätta rekvisitenterna i ett mycket ogynnsamt läge.

En punkt, där såväl utskottet som re-

servanterna ha avvikit från Kungl. Maj:ts förslag, gäller befattningshavares skyldighet att alltid använda sin egen bil. Utskottet har här sagt att man inte vill omöjliggöra t. ex. för en provinsialläkare att anlita taxibil vid sådana tillfällen, då hans egen bil är på reparation eller det föreligger abnorma väderleks- eller vägförhållanden. I motionen har emellertid även pekats på det fallet, att en befattningshavare efter en ansträngande tjänstgöring på dagen måste bege sig ut även på natten och då kanske inte anser sig orka med att vara chaufför i egen bil utan anlitar en taxibil för att därigenom lindra sin arbetsbörda. Tyvärr har det inte i reservationen utsagts att man där åsyftar även ett sådant fall, men jag vill här meddela att så är förhållandet.

Med dessa ord har jag, herr talman, pekat på de punkter, där reservationen skiljer sig från utskottets förslag. När det gäller den ersättning för tjänstesor, som skall betalas av rekvisitenterna, tror jag, som sagt, att det är nödvändigt att riksdagen klart säger ut att det måste bli en annan ordning än Kungl. Maj:ts förslaget och att det alltså tillämpas en fast taxa på de områden som vi i vår reservation uppräknat.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Häruti instämde herrar *Rubbestad, Johansson* i Norrfors och *Nolin*.

Herr LINDHOLM: Herr talman! Den som studerar utskottsutlåtandet och reservationen gör sig kanske den frågan: Vad är det egentligen för skillnad mellan utskottet och reservanterna? Då jag här lyssnade till reservanternas talesman, fick jag också en ytterligare bekräftelse på att det i sak inte finns någon skillnad mellan utskottets förslag och reservationen.

Jag skall inte ta upp något resonemang om herr Staxängs rent privata funderingar huruvida den gränsdrag-

Ändrad lydelse av allmänna resereglementet.

ning vid 1 500 mil, som gjorts, är riktig eller icke. Men då herr Staxäng nämner att han för sin del velat gå ned till siffran 1 000 mil, när det gäller beräkningsgrunderna för de fasta kostnaderna, så måste jag framhålla att ett bifall till ett sådant förslag skulle i sak inte innebära något annat än att vi utan vidare skänka befattningshavarna var sin Volvobil. Bestämmelsen skulle nämligen verka på det viset. Det system, som föreslagits av Kungl. Maj:t, är utarbetat av så pass sakkunnigt folk, att riksdagen nog med fullt förtroende kan acceptera förslaget. Det är nämligen KAK och Motormännens riksförbund som ha verkställt de beräkningar, varpå sakrevisionen har byggt förslaget till ersättningsgrunder.

Det är närmast bara på två punkter som reservationen avviker från utskottets utlåtande. Den ena gäller det motionsvis framställda yrkandet om att för de tjänsteresor, som företagas av läkare, veterinärer, sjuksköterskor m. fl. och som skola betalas av enskild rekvirent, skall ersättningen beräknas efter ett fixt pris. Den som läser utskottets utlåtande skall finna, att utskottet har i största möjliga utsträckning redan tillgodosett detta önskemål. Överst på s. 14 i utlåtandet säger nämligen utskottet, att »enligt utskottets mening bör därvid för de fall, då reseersättningsarna skola erläggas av enskilda uppdragsgivare, eftersträvas att om möjligt låta ersättning för resekostnader från rekvirent utgå efter fixt belopp utan att fördenskull avsteg göres från de enhetliga bestämmelserna om den ersättning, som skall tillkomma förrättningsmännen».

Det skulle väl vara om den sista delen av denna mening som striden skulle stå mellan utskottets majoritet och reservanterna. Utskottsmajoriteten har den uppfattningen, att själva beräkningsgrunden för ersättningen inte skall rubbas, utan att det skall fastställas ett fixt pris som bygger på samma

ersättning som utgår till den som använder tjänstebil. Enligt vårt sätt att se föreligger det inte här någon saklig skillnad mellan utskottet och reservanterna. Däremot finns det den skillnaden, att reservanterna fästa mindre avseende vid frågan om ersättningsbeloppets storlek än de fästa vid det förhållandet att det skall vara en fix taxa. Så som reservationen är utformad, innebär den att Kungl. Maj:t, oavsett vad det kostar, skall fastställa ett fixt pris, medan utskottet däremot säger att det fixa priset skall ligga inom ramen för den beräknade driftskostnaden för bilen.

Det är häri, som skillnaden ligger, och det förvånar mig att den tankegång, som kommit till uttryck i reservationen, har vunnit anslutning framför allt från landsbygdsrepresentanternas sida. Utskottets linje innebär nämligen, att rekvirenten får betala ett lägre pris än som skulle kunna bli fallet enligt reservanternas linje. När riksdagen endast har fastställt att det skall vara ett fixt pris, kan ju förrättningsmannen pressa detta hur högt som helst. Jag tror att det är skäl att observera den skillnad, som i detta avsnitt föreligger mellan utskottets utlåtande och reservationen.

Jag skall inte ytterligare uppehålla mig vid den argumentering, som herr Staxäng anfört. Jag tror nog att herr Staxäng tog en del överord i sin mun.

Vidare är det en annan punkt, där det, enligt vad som säges, råder en viss skillnad mellan utskottet och reservanterna. Det gäller frågan om befrielse för förrättningsman från skyldigheten att använda egen bil. Jag kan inte för min del finna att det härvidlag föreligger någon som helst skillnad mellan utskottets utlåtande och reservationen, utan jag måste nog i detta avseende beteckna reservationen som en reservation för reservationens egen skull. Enligt utskottets utlåtande skall vederbörande vara berättigad att använda annan bil, när hans egen bil befinner sig

Ändrad lydelse av allmänna resereglementet.

på reparation och när naturhinder eller annat dylikt föreligger. Om t. ex. en läkare haft en mycket hård tjänstgöring under dagen och kanske inte har sovit så länge, när han helt plötsligt blir väckt och måste ut på en tjänsteresa, så inrymmer utskottets skrivning att han, om han anser det erforderligt, kan anlita en annan bil. Utskottets skrivning täcker alltså berättigade anspråk på avsteg från huvudregeln.

Herr talman! Med stöd av det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fröken HÖJER: Herr talman! Det är mycket svårt att kunna läsa ut den tolkning, som herr Lindholm gav av det som står överst på s. 14 i utskottets utlåtande i fråga om hur man skall tyda uttalandet att avsteg inte skola göras från de enhetliga bestämmelserna. Efter vad jag förstår måste man ha den principiella differentieringen och omman inte har den, måste det bli ett avsteg. Jag är övertygad om att de, som senare läsa detta och skola tolka det, komma att tolka det efter ordalagen. För min del anser jag, att slutet av meningens svår emot början. Detta är särskilt anledningen till att jag anser, att man skall gå på reservationen, om man verkligen är intresserad av att i detta fall få en rationell och bra ordning, när det gäller tjänstebil för stora grupper, som nödvändigt behöva detta för sitt arbete.

Vare sig det talas om provinsiälläkare, distriktssköterskor eller andra, säger man kanske, att de inte äro statligt anställda, men det finns många landsting, som direkt tillämpa det statliga resereglementet och som säkerligen även komma att göra det. För närvarande är det ytterst få landsting, som ha differentieringen. Redan nu är det mycket besvärligt att få allmänheten att förstå, att det skall vara olika ersättning vid olika tider på året för hjälp

vid sjukdom. Då kan man ju förstå, att det skulle bli ännu besvärligare, om det skulle bli likadant över hela landet. En del landsting ha funnit det så besvärligt, att de helt och hållet stå för ersättning, när det gäller sjukdom, för en del av dessa befattningshavare, men man vet inte om andra landsting komma att följa efter på den vägen.

Vi leva ju i en tid, då det är ont om folk och då man vill använda dem som finnas till det yttersta. I Norrbotten har man gjort försök i distriktet med och utan bil, och man har då funnit, att man vinner ungefär det dubbla för arbetet i distriktet med bil. Distriktssköterskan hinner verkligen utföra ett gott arbete i sitt distrikt. Då skall man inte införa en bestämmelse, som för dem som drabbas därav kommer att verka försvårande, när det gäller att skaffa egen bil och använda den. Det är därför jag för min del går på reservationen. Den säger klart ifrån det som herr Lindholm menar att även utskottets utlåtande innebär. Enligt mitt förmenande säger utskottet inte detsamma på denna punkt.

Herr LINDHOLM (kort genmäle): Herr talman! Det är alldeles riktigt, att reservationen klart säger ifrån att beräkningsgrunden för den ersättning, som skall utgå till den som har tjänstebil inte spelar någon roll. Det enda som spelar någon roll är, att man får ett fixerat pris. Utskottet säger däremot klart ifrån att vi gå med på det fasta priset, men detta skall fastställas inom ramen för den beräkningsgrund, som gäller för de andra. Om riksdagen biträder reservationen, innebär det beslutet, att Kungl. Maj:t skulle genomföra ett fast pris men befattningshavaren ha möjlighet att pressa detta väsentligt över den ram, som är fastställd för övriga tjänstebilsinnehavare. Det är på den punkten striden står, och där vägra vi att gå med på att sätta Kungl. Maj:t i en sämre ställning på förhand,

Ändrad lydelse av allmänna resereglementet.

när förhandlingarna om det fasta priset skola föras. Vi anse, att beräkningsgrunden skall vara densamma likaväl i detta fall som när det gäller andra befattningshavare med tjänstebil, även om det pris, som tages ut av den enskilde rekvirenten är detsamma under hela året.

Jag tror, herr talman, att det inte är så svårt att förstå innebörden av utskottets utlåtande, om man vill förstå den.

Herr ADOLFSSON: Herr talman! Det är några reflexioner i fråga om den praktiska tillämpningen av det nya resereglementet som föranlett undertecknad och några andra att motionera, och det är även anledningen till att jag tar till orda i frågan.

Det torde bli mycket svårt att nöjaktigt förklara, varför den som råkar rekvirera veterinären i januari skall betala högre resekostnad än den, vars ko har råkat bli sjuk i december. Det skulle säkerligen leda till att veterinären i fråga blev misstänkt för att taga betalt efter godtyckliga grunder, och det skulle skapa en onödig irritation. Vi ha därför ansett det vara riktigt att här beräkna ett fast pris, som ingalunda behöver innebära, som herr Lindholm säger, att det blir en högre ersättning till vederbörande och att han därigenom gör någon oskäligen vinst. Det gäller att beräkna ett fast pris, som bör gälla under alla tider på året för de kategorier, som här ha nämnts och som rekvireras av enskilda. Det bör vara enkelt att lösa det problemet, och jag tror att man på det sättet också undviker all onödig irritation och avundsjuka de olika rekvirenterna emellan.

Den andra huvudpunkten, som vi ha pekat på i motionen, är det förhållandet, att man inte skulle tillåta vederbörande läkare, barnmorska eller veterinär att anlita annan bil än tjänstebilen i andra fall än då denna är upptagen för

reparation eller dylikt. Var och en som bor ute på landsbygden vet, att dessa befattningshavare ofta äro mycket hårt pressade i sitt arbete. Det kan vara sjukdomsepidemier, som medföra att provinsialläkaren och sjuksköterskan få slita hårt och få ligga i selen nästan både dag och natt. Detsamma gäller beträffande veterinärerna. Det skulle då vara orimligt och till skada inte bara för vederbörande tjänstutöfvare utan även för deras patienter, om de av reglementet skulle tvingas att använda sin tjänstebil. Det kan innebära en extra belastning för dem, som medför, att de, när de komma fram till patienten, inte äro så kapabla att fylla sin uppgift som de skulle ha varit, om de under natttjänstgöringen kunde taga en taxibil i stället. Vi ha, herr talman, i motionen velat peka på detta.

Jag vill med detta, herr talman, be att få yrka bifall till reservationen.

Herr STAXÅNG: Herr talman! Jag skall först med några få ord beröra den punkt, där herr Lindholm meddelar, att reservationen och utskottet mena detsamma. Det gäller skyldigheten att använda egen och inte annan bil. På den punkten äro vi eniga. Vår reservation med dess formulering är avsedd att ersätta utskottets utlåtande i sin helhet och på denna punkt använda vi ungefär samma uttryck. Den tvisten klarade vi av vid utskottets plena, så att vi behöva inte diskutera den lilla detaljen här i kammaren.

Beträffande den formulering i utskottets utlåtande, som inte är densamma som i vår reservation och om vilken herr Lindholm säger, att utskottet i sak menar ungefär detsamma som reservanterna, är det mycket troligt, att den är tillräckligt klar för herr Lindholms del och att han tolkar den på sitt eget sätt, men den är inte lika klar för oss andra. Vi vilja ha ett klart yttrande från riksdagens sida, och ett sådant

Ändrad lydelse av allmänna resereglementet.

finns i reservationen. Vi ha velat, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, »att Kungl. Maj:t vid utfärdande av bestämmelser för resekostnadsersättning vid användande av annan automobil än taxiautomobil ville undantaga provinsialläkare, sjuksköterskor, barnmorskor och praktiserande tjänsteveterinärer samt i stället under beaktande av vad i motionerna anförts för dessa befattningshavare utfärda bestämmelser, i vilka stadgas fast ersättning per färdkilometer». Vi vilja alltså i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att dessa befattningshavare skola avskiljas från de övriga. Då varnar herr Lindholm oss här i kammaren för att detta skulle innebära att man bryter ut dem ur ramen för de beräkningsgrunder i fråga om ersättning, som Kungl. Maj:t och utskottet ha kommit fram till. Jag måste fråga: Var i reservationen säges det, att vi bryta ut dem ur ramen för beräkningsgrunden? Vi ha ju lagt det hela i Kungl. Maj:ts hand. I denna skrivelse begära vi endast att för en viss kategori befattningshavare skall tillämpas en fast taxa. Den varning som herr Lindholm här framställde tror jag är överflödig, ty det blir Kungl. Maj:t som får fastställa denna taxa.

Herr LINDHOLM (kort genmäle): Herr talman! Det har nu blivit klarlagt, att vi i fråga om den senare delen av reservationen äro fullkomligt ense, och vi synas vara ense även i fråga om den förra delen. Det är bara det, att formuleringen tydligen inte är lika klar för herr Staxäng som för mig.

Herr Staxäng ställde den frågan till mig: Vad är det i reservanternas formulering som säger, att det fasta priset brytes ut ur kostnadsramen? Det är den omständigheten, herr Staxäng, att det i reservationen inte anknytes till den kostnadsram, som vi ha för övriga befattningshavare, under det att utskottet anknyter det fasta priset till den

kostnadsram, som är beräknad för övriga innehavare av tjänstebil. Herr Staxäng bör beakta den nyansskillnad, som där finns, alldenstund vi båda vilja ha det fasta priset för samma slags befattningshavare.

Herr RUBBESTAD: Herr talman! Jag har tidigare instämt med herr Staxäng, men jag nödgades begära ordet, när jag hörde herr Lindholms andra anförande. Han ville där göra gällande, att utskottets utlåtande beträffande det fasta priset innebär detsamma som reservationen. Men det som är skrivet överst på s. 14 i utskottets utlåtande är just det betänkliga i detsamma. Det gäller där, att man skall hålla sig inom bestämmelserna för den enhetliga ersättningen åt förrättningsmännen. Hur tänka sig utskottets representanter, att detta skall gå till?

Ett visst pris skall alltså fixeras för en körlängd på 500 mil, ett annat för mellan 500 och 1 500 mil och ytterligare ett för körlängder över 1 500 mil. Om man tänker sig, att en provinsialläkare åker 1 000 mil, skall han naturligtvis ha ersättning med den taxa, som gäller för 1 000 mil. Om samma belopp gällde för alla provinsialläkare året runt, skulle det gå bra, men om nu en provinsialläkare är skyldig att köra dubbla antalet mil skulle han få lägre ersättning. Hur skall man då kunna fixera ett pris? Enda möjligheten därtill är, att varje provinsialläkare eller annan tjänsteman, som är ute och reser, dagligen måste anteckna i sin bok, hur många mil han kör den och den dagen, hur många han besöker o. s. v. Det måste bli en synnerligen grundlig utredning, och först i efterhand, när han har deklarerat sina körningar hela året, kan man vara på det klara med vilket fasta pris som kan fixeras för att det belopp, som gäller för andra befattningshavare, inte skall överskridas. Jag tror inte, att herrarna i utskottet ha

Ändrad lydelse av allmänna resereglementet.

tänkt sig in i hur detta skall kunna realiseras.

Reservationen är då mycket bättre. Den säger ifrån till Kungl. Maj:t, att om en person har rekviderat en av dessa befattningshavare skall priset hållas inom en viss ram, som Kungl. Maj:t försöker bestämma, eventuellt med ledning av uppgifter från föregående år på detta område, ett pris som är lika för hela året och inte sådant, att man har en tariff i början av året, en annan under sommaren och ytterligare en under hösten. Det går inte att ha det så, utan att stora besvärligheter uppkomma.

Reservationen säger klart ifrån att det bör finnas en fastställd enhetlig taxa, som inte skall anknyta till det belopp, som gäller för andra tjänstemän utan som eventuellt kan avvika från denna. Det blir enklast för befattningshavaren. Han behöver inte ge någon redogörelse för de olika resorna, och de olika rekvisiterna komma säkert att finna sig i det. Jag förväntar naturligtvis att Kungl. Maj:t därvid fastställer en sådan taxa, att alla som behöva provinsialläkare, veterinärer och dylika befattningshavare komma att finna sig i den.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till reservationen.

Herr HUSS: Herr talman! Jag skall fatta mig kort. Jag har velat peka på den flykt från provinsialläkarbanan, som vi ha kunnat förmärka under de senaste åren och som visat en tendens att tilltaga under det sista året. Varpå beror denna flykt?

För det första arbetar man där med en rätt låg taxa, som varit oförändrad i 30 eller 40 år. För det andra har man efter hand belastats med mycket mera skrivarbete än förut, vilket allt känts tyngande. Det har likväl varit så, att den förmån man hittills har haft genom att kunna uppbära en viss bestämd ersättning för resorna — en ersättning som, det skall villigt erkännas, kanske

ligger litet i överkant — har utgjort en kompensation, särskilt för läkarna i ödemarksdistriktet, där inkomsterna varit små. Man har så att säga förtjänat litet på resor. Nu kommer man att taga bort detta, och därmed tar man bort den extra stimulans som legat däri.

Läkarna i landsorten kunna inte heller undgå att göra jämförelser med läkarna i städerna, som äro oförhindrade att debitera de taxor, som där anses rimliga.

Vad beträffar den minimigräns som man satt för statens bestridande av de fasta kostnaderna är den ju 1 500 mil. Det förtjänar i detta sammanhang påpekas, att denna gräns underskrides i ett mycket stort antal distrikt. Följden blir där, att läkarna inte få uppbära någon ersättning för de fasta kostnaderna. Allt detta medför — vilket även styrelsen för Svenska provinsialläkarföreningen har givit uttryck för — att det nya systemet kommer att medföra en än starkare flykt från provinsialläkarbanan än man hittills haft att göra med.

Jag erkänner gärna, att jag inte själv haft direkt erfarenhet av dessa förhållanden, eftersom jag är läkare i en stad, men med anledning av de synpunkter, som ha framförts av styrelsen för Provsialläkarföreningen, vill jag ansluta mig till reservationen och yrkar bifall till denna.

Herr LARSSON i Stockholm: Herr talman! Jag har anslutit mig till utskottets flertal i denna fråga. I anledning därav och med hänsyn till den kritik, som här framställts mot utskottsmajoritetens utlåtande särskilt överst på s. 14 i utlåtandet, samt den tolkning, som givits av denna passus, skall jag be att med några ord få förklara varför jag för min del inte kan finna annat än att skillnaden i realiteten mellan utskottsutlåtandet och reservationen är minimal.

Om jag börjar med reservanterna, så mena de att ersättning skall utgå med

Ändrad lydelse av allmänna resereglementet.

ett fast belopp. Vad skall detta belopp motsvara? Detta belopp skall motsvara de verkliga kostnaderna för bilåkningen. Jag tillåter mig komma med denna tolkning med utgångspunkt från motionen, som på denna punkt är något utförligare. Med de, som man säger, faktiska genomsnittskostnaderna menas, att det fixa ersättningsbeloppet skall så beräknas, att någon fördyring för rekvi-
renten icke kommer till stånd i jämförelse med propositionens förslag. Då inte heller något förbilligande självfallet bör komma till stånd, bör meningen alltså vara, att detta genomsnittsbelopp med så och så många ören per färdkilometer bör fastställas så, att vederbörande förrättningsman får den ersättning han skall få enligt propositionens formel för hela året.

Det sågs vidare i reservationen och i motionen, att för att kontrollera att så verkligen sker så skall tid efter annan detta ersättningsbelopp prövas och eventuellt jämkas. Detta är alltså innebörden av reservationen.

Om jag sedan övergår till utskottets formulering, så skall jag först gärna medge, att denna kunde vara klarare framför allt genom att till underlättnade av läsningen hänvisa till den myndighet, vars utlåtande varit bestämmande för utskottsmajoriteten, nämligen statskontoret. Det är ju statskontoret, som framkommit med detta förslag i anledning av medicinalstyrelsens och veterinärstyrelsens invändningar i frågan. Statskontoret säger, att det skall fastställas ett visst belopp per färdkilometer, exempelvis 25 öre. Skulle det då vid årets utgång visa sig, att förrättningsmannen icke fått full ersättning, dvs. den ersättning som han skulle ha fått, om Kungl. Maj:ts schema hade tillämpats, så får förrättningsmannen utjämning härför av huvudmannen.

Jag måste alltså säga, att resultatet i båda fallen blir detsamma. Man kan enligt min mening singla slant om vilken väg som är den förmånligare för för-

rättningsmannen eller vilken väg som medför någon nackdel för honom. Enligt den linje, som utskottsmajoriteten här följt, då man anslutit sig till statskontorets uppslag, skall förrättningsmannen kunna få en utfyllnad, därest det visar sig, att han företagit så många bilresor, att hans kostnader inte blivit fullt täckta enligt Kungl. Maj:ts schema.

Jag kommer närmast till den slutsatsen, att denna anordning borde vara förmånligare. Härmed ber jag att få undanskjuta först och främst den invändning, som kommit från flera håll här i kammaren, nämligen att det skulle kunna bli fråga om olika debitering vid olika årstider allteftersom vederbörande så att säga konsumerar dessa 500, 1 000 eller 1 500 mil. Vad förrättningsmannen behöver göra är allenast det som för varje bilist är en mycket enkel sak, nämligen att efter kalenderårets slut taga reda på hur många mil han kört och på den sålunda tillryggalagda vägsträckan tillämpa Kungl. Maj:ts schema. Detta måste enligt min mening vara en jämförelsevis enkel uträkning på grundval av detta material från årets förrättningsresor. Det bör även ligga i förrättningsmannens eget intresse att göra en sådan jämförelse.

Herr talman! Då jag inte kunnat finna att de förklaringar, som här lämnats om att reservationen, verkligen innebär någon nämnvärd skillnad från utskottets förslag, har jag anslutit mig till utskottsmajoritetens förslag, till vilket jag därför ber att få yrka bifall.

Herr LINDHOLM: Herr talman! Herr Rubbestad har i någon mån förvånat mig med sitt inlägg i denna fråga. Herr Rubbestad brukar ju eljest vara en sparsam man, som slår vakt om landsbygdens intressen. Men i detta fall reagerar han mot utskottsmajoriteten på ett enligt min mening fullständigt felaktigt sätt. Herr Rubbestad säger, att

Ändrad lydelse av allmänna resereglementet.

just den omständigheten, att vi knyta villkoren till att det hela inte får kosta mer än om taxan skulle ha tillämpats, gör att han för sin del inte kan medverka till majoritetens förslag.

Herr Rubbestad fortsatte sedan att tala om svårigheterna att på basis av dessa ting skapa en fix taxa. Då tänkte jag i mitt stilla sinne, att herr Rubbestad antagligen skulle komma att yrka avslag på alltsammans. Men hans yrkande utmynnade ändock i en fix taxa.

Jag vill till sist påpeka, att det i verkligheten inte kommer att föreligga några större svårigheter att räkna ut taxan inom ramen för kostnadsberäkningen, om man tillämpar majoritetens förslag, än om man skulle ansluta sig till det system, som reservanterna här föreslagit. Skillnaden mellan de båda förslagen ligger egentligen däri, att enligt reservanternas förslag får kanske rekvisrenten betala mer än han egentligen skulle.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr HANSSON i Skediga: Herr talman! Den fråga vi nu behandla gäller ju reseersättningar. Jag är angelägen att vi inte skola krångla till taxorna på det sättet, att det bara blir besvärligheter för dem som skola uträta sina ifrågasvarande tjänster ute på gårdarna. Man får framför allt akta sig för att man inte vidtager sådana anordningar, att vederbörande förrättningsmän avhålla sig från att använda sina egna bilar. Det kan nämligen bli så, att förrättningsmannen i stället tar taxibil för att komma ut till en gård exempelvis. Vi få heller inte glömma bort, att det kanske i många fall inte rör sig om vanliga allmänna vägar utan s. k. enskilda vägar, som ju i allmänhet äro i betydligt sämre skick på grund av att riksdagen inte vill vara med om att ställa dem i stånd.

Om nu exempelvis en veterinär tar

en taxibil för att komma och behandla ett sjukdomsfall i en ladugård, så kan det naturligtvis mycket ofta hända, att veterinären måste stanna kvar på den gården både en och flera timmar. Det är naturligtvis väldigt svårt att i praktiken schematiskt beräkna kostnadsersättningen härför på annat sätt än att man går efter den verkliga taxan.

Är det någon här i kammaren som tror, att en veterinär med sin redan hårt ansträngda arbetsbörda skulle vid årets slut ha tid att sätta sig ned och, enligt det förslag som här föreligger, räkna ut om hans under det året uppburna ersättningar verkligen täckt hans kostnader och i samband därmed verkställa en jämförelse med Kungl. Maj:ts taxeschema?

Man får vid behandlingen av denna fråga även komma ihåg, att en viktig sak är att vederbörande förrättningsmän skola kunna planera och kombinera sina olika resor för att på det sättet förbilliga kostnaderna för rekvirenterna, när de behöva vederbörandes hjälp. Det förslag, som här föreligger, är emellertid så invecklat, att det ställer sig mycket bekvämare för förrättningsmännen att anlita taxibilar. Sedan få kostnaderna bli därefter, vilket ju går ut över rekvirenterna. Jag tycker för min del, att det är i högsta grad underligt, att Kungl. Maj:t och utskottets majoritet kunnat stanna för ett så invecklat system som det nu förevärande. Den ersättning, som skall utgå, blir 29 öre per km vid en årlig körlängd av upp till 500 mil och 16 öre vid en körlängd av över 1 500 mil. Vilken människa håller bil för en sådan ersättning och kör på vägar, som äro steniga och besvärliga? Jag känner landsbygdens förhållanden allt för väl för att kunna tänka mig, att man skall kunna följa den föreslagna förordningen. Giv i stället veterinärerna den ersättning de ha förut och blanda inte in dessa nya bestämmelser. Det kommer absolut bara att försvåra förhållandena på landsbyg-

Ändrad lydelse av allmänna resereglementet.

den, om man här följer utskottets förslag. Jag vill ännu en gång fråga vilken veterinär, som kommer att gå till statskontoret med sina papper för att bevisa, att han skall ha några ören till! Detta ger han blankt god dag i. Han tar taxi. Så går det till i verkligheten.

Med dessa ord vill jag varna riksdagen att gå in för Kungl. Maj:ts och utskottets förslag, ty det skulle bli besvärliga konsekvenser för landsbygden och för tjänsteinnehavarna, som måste ut till gårdarna i vilket väder som helst och på många gånger usla vägar för att sköta sina förrättningar. Jag vädjar till kammaren att följa reservationen. Den är åtminstone betydligt bättre än utskottets förslag. Vi måste se upp i denna fråga, och vi måste tänka på vilka förhållanden som råda på landsbygden. Där finnas inga gator och inte alltid fina landsvägar, utan där får man färdas på vägar, som många gånger kunna vara besvärliga året om.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr RUBBESTAD: Herr talman! Herr Lindholm frågade mig varför jag inte yrkade avslag på förslaget om besparingsreglemente för sådana befattningshavare i statens tjänst, som skola åka bil. Jag vill svara, att jag gillar förslaget om införande av ett besparingsreglemente för sådana tjänstemän, som ha staten som huvudman, d. v. s. sådana för vilka staten skall betala resorna. Man bör skilja på sådana befattningshavare, där staten skall betala hela kostnaden, och tjänstemän, som använda egen bil och där rekvirenterna — således sjuka, som sända efter provinsialläkare, och lantbrukare, som sända efter veterinärer — måste betala kostnaderna. Man bör göra skillnad på ersättningsgrunderna för dessa båda kategorier av tjänstemän.

Den egentliga anledningen till att jag begärde ordet var herr Larssons i Stockholm påstående, att när året gått skulle

man se efter huruvida de uttagna avgifterna varit tillräckliga. Om för litet vore uttaget, skulle den som betalar lämna efterlikvid. Hur tänka sig herrarna inom utskottsmajoriteten att provinsialläkarna och veterinärerna skola bära sig åt? En sådan tjänsteman har kanske varit hos tusentals människor under året. Skall han då skicka ut räkning till alla dessa med krav på efterlikvid av några få ören för att få in det felande beloppet?

Det är dylika konstigheter, som jag vill att man skall förhindra genom att låta en enhetlig taxa gälla för hela året för dem, som rekvirera läkare eller veterinär. Då behöver man inte ha dessa efterräkningar, utan allting skall vara klart. Det skulle underlätta det hela för provinsialläkarna, tjänsteveterinärerna, sjuksköterskorna och barnmorskorna, som besöka folk ute i bygderna.

Jag förmodar, att kammarens ledamöter inte vilja vara med om att införa ännu mer krångel i vårt land. Detta kunna vi enkelt undvika genom att följa reservationen. Det blir däremot invecklat och besvärligt om vi följa utskottet. Jag hoppas att kammaren kommer att stödja reservationen.

Herr LINDHOLM: Herr talman! Den beskrivning herr Rubbestad gav av utskottsmajoritetens förslag har ingenting gemensamt med verkligheten. Kammarens ledamöter bära observera, att vi inte tvista om någonting annat än vilken beräkningsgrund vi skola ha för det fixa belopp, som skall tagas ut av rekvirenten. Utskottets majoritet och reseranter äro överens om att det skall tagas ut ett fixt belopp. Utskottets majoritet och reseranter äro också överens om att vi skola undvika allt tänkbart kineseri. När herr Rubbestad således talar om att man skall skicka en massa räkningar efteråt, så är detta fullständigt gripet ur luften.

Enligt vår mening skall det vara möj-

Ändrad lydelse av allmänna resereglementet.

ligt för Kungl. Maj:t att något så när rättvist räkna ut, hur många ören per kilometer en provinsialläkare, sjuksköterska eller veterinär kan anses behöva i ersättning, när vederbörande håller tjänstebil. Det är det belopp, som den enskilde rekvirenten skall betala. Vi vilja däremot inte gå med på, herr Rubbestad, att Kungl. Maj:t sättes i efterhand vid förhandlingen. Detta vill herr Rubbestad göra, och därmed har han också uteslutande slagit vakt om tjänstebilinnehavaren men glömmet rekvirenten och dennes intressen.

Herr STAXÄNG: Herr talman! Det är tydligt, att herr Lindholm nu försöker pressa sig så nära reservationen som möjligt. Han varnar dock för en avslutning till reservationen, därför att den skulle innebära eventuellt ökade kostnader för rekvirenten. Herr Lindholm har emellertid inte något skäl för att kasta fram ett sådant påstående. I herr Larssons i Stockholm anförande tror jag också att det tydligt framkom, att det inte finns något fog för ett sådant antagande.

Herr Lindholm försöker göra gällande, att reservationen och utskottets utlåtande gå ut på ungefär samma sak. Jag tror dock att det är rättast att säga, att utskottet använder oklara formuleringar. Reservanterna ha emellertid en klar hemställan om en skrivelse till Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t skall komma fram med ett förslag om en fast taxa. Jag tror att det är betydligt säkrare att skriva till Kungl. Maj:t och lägga avgörandet beträffande utformningen av detta i Kungl. Maj:ts hand. Detta är reservanternas mening.

Herr RUBBESTAD: Herr talman! Jag vill bara säga ett par ord till herr Lindholm. Han säger att reservationen innebär, att Kungl. Maj:t skulle sättas i efterhand. Detta vilja vi emellertid inte alls vara med om. Vår mening är i stället, att Kungl. Maj:t så snart som möj-

ligt fastställer en enhetlig taxa, så att tjänstemännen veta hur mycket de ha rätt att taga ut.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Staxäng begärde likväl votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 36, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 105 ja och 98 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Som tiden nu var långt framskriden, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta handläggningen av övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7.30 em., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

Interpellation ang. beredande av ökat antal vårdplatser åt reumatiskt sjuka.

§ 13.

Interpellation ang. beredande av ökat antal vårdplatser åt reumatiskt sjuka.

Ordet lämnades på begäran till

Fröken **HÖJER**, som anförde: Herr talman! De reumatiska sjukdomarna äro de mest invalidiserande av alla sjukdomar med allt vad därav följer av bekymmer för den av sjukdomen drabbade. Som naturligt är borde statsmakternas intresse varit inriktat på att förbättra situationen. Vad har egentligen mer påtagligt skett?

Statens sjukvårdskommitté föreslog i sitt år 1934 avgivna betänkande angående den slutna kroppssjukvården i riket (SOU 1934: 22) ett utbyggande av den slutna reumatikervården med 656 vårdplatser.

1936 års sakkunniga för pensionsstyrelsens invaliditetsförebyggande verksamhet föreslogo (SOU 1937: 23) ett utbyggande av denna reumatikervård med 1 294 vårdplatser.

Vid 1941 års riksdag väcktes motioner (I: 5, II: 5), vilka ledde till tillsättande av 1941 års reumatikervårdssakkunniga.

1942 framlade dessa sakkunniga, av vilka begärts skyndsamt utredning på grund av ärendets trängande natur, förslag och skissritningar till en reumatisk klinik vid karolinska sjukhuset i Stockholm och en motsvarande klinik vid akademiska sjukhuset i Uppsala. 1945 framlade samma sakkunniga sitt huvudbetänkande (SOU 1945: 41) för reumatikervårdens utbyggande, däri de beklagade, att reumatikervårdens utbyggande på grund av de långvariga sakkunnigutredningarna hade försejats, samt klarlade på grundval av omfattande utredning av sjukligheten år 1943 behovet av nya vårdplatser för den slutna reumatikervården och föreslogo en utbyggnad med 2 000 nya vårdplatser.

På grundval av denna utredning före-

slog Kungl. Maj:t i proposition nr 224 till 1946 års riksdag inrättande vid därför lämpade sjukhus av ytterligare ca 250 vårdplatser för reumatiskt sjuka samt i proposition nr 273 till samma års riksdag inrättande vid karolinska sjukhuset i Stockholm av ytterligare en reumatologisk klinik på ca 70 vårdplatser. På grund av det statsfinansiella läget ansåg man sig ej kunna gå längre i första etappen av utbyggandet. Propositionerna biföllos. Pensionsstyrelsen fick i uppdrag att uppgöra avtal med vederbörande landsting och stad i och för utbyggande av denna styrelsens reumatikervård med ytterligare ca 250 vårdplatser. Under närmaste år gjordes avtal med Göteborgs stad, Malmöhus läns landsting och Västerbotens läns landsting om uppförande av ny reumatologisk klinik vid Sahlgrenska sjukhuset i Göteborg på 120 vårdplatser, utvidgning av reumatologiska kliniken vid Lunds lasarett med 64 vårdplatser i en ny paviljong samt utvidgning av reumatikeravdelningen vid lasarettet i Umeå med 60 vårdplatser.

Vid 1947 års landsting i Malmöhus län beslöts ävenledes att uppföra den ovan nämnda utbyggnaden av reumatologiska kliniken i Lund samt anslogos de medel, som härför erfordrades i den mån kostnaderna icke täcktes av statens bidrag. På grund av det trängande vårdbehovet med väntetid för de sjuka på periodvis upp till åtta månader gjordes även 1947 framställning om byggnadstillstånd. Sådant tillstånd har ännu icke givits.

Göteborgs stad anslog samtidigt erfordrerliga medel för uppförande av en reumatologisk klinik vid Sahlgrenska sjukhuset i den mån kostnaderna härför icke täcktes av statsmedel. Då emellertid den medicinska högskolan i Göteborg erfordrade ombyggnad av Sahlgrenska sjukhuset, slöts den överenskommelsen mellan Göteborgs stad och staten, att denna reumatologiska klinik under de första åren efter dess färdig-

Interpellation ang. pensionsförmånerna för redan avgångna folkhögskollärare.

ställande och innan den togs i anspråk för vård av reumatiskt sjuka skulle få användas som evakueringsklinik under ombyggnadstiden för en del av sjukhusets övriga kliniker. Byggnadstillstånd för uppförande av denna reumatologiska klinik i Göteborg erhöles 1950. Någon vård av reumatiskt sjuka därstädes torde dock icke kunna beräknas ske förrän om åtskilliga år.

Utbyggnaden av reumatikeravdelningen vid Umeå lasarett har försenats på grund av förskjutning av planerna för detta lasarettets utbyggnad i dess helhet. Något definitivt beslut om byggnadens utformning och uppförande har ännu icke fattats.

Den reumatologiska kliniken vid karolinska sjukhuset lär vara färdig om ett år, om den nu kommer att få disponeras för avsett ändamål.

Vi räkna nu år 1951. Någon avdelning enbart avsatt för reumatikervården har icke tagits i bruk på över 20 år. Reumatikervårdens prekära läge framgår dagligen av notiser i pressen. Årligen beräknas ca 15 miljoner arbetsdagar i arbetsför ålder gå förlorade genom dessa sjukdomar. Enligt min uppfattning är det ett folkhälsoproblem av största betydelse, att den stora sjukligheten i reumatiska sjukdomar nedbringas.

Med anledning av det anförda får jag anhålla om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet rikta följande fråga:

På vad sätt ämnar statsrådet medverka till genomförandet av 1946 års riksdags beslut att snarast möjligt ge de reumatiskt sjuka ökat antal vårdplatser?

Denna anhållan bordlades.

§ 14.

Interpellation ang. pensionsförmånerna för redan avgångna folkhögskollärare.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr SVENSSON i Ljungskile, som yttrade: Herr talman! Den 1 januari 1908 erhöles folkhögskollärarna delaktighet i Dövstumläraernas pensionsanstalt, vilken den 1 juli 1926 uppgick i statens pensionsanstalt. För denna har intill den 1 januari 1950 med vissa ändringar gällt det reglemente, som fastställdes den 18 juni 1926. Det är att märka, att det tjänstepensionsunderlag, som är beräknat i detta reglemente, av allt att döma bygger på den kontantlön, som folkhögskollärarna erhöles vid sidan av sina naturaförmåner. Därför är tjänstepensionsunderlaget synnerligen lågt, för rektor vid skola med såväl huvudkurs som kvinnlig kurs 6 000 kronor samt för ämneslärare vid nämnda kurser 4 860 kronor. Om rektor varit anställd endast för vinterkurs, är tjänstepensionsunderlaget 5 305:50 kronor. För ämneslärare vid enbart 21 veckors vinterkurs 4 131 kronor och för ämneslärare vid enbart 24 veckors vinterkurs 4 536 kronor.

Genom det reglemente, som fastställdes för statens pensionsanstalt den 29 december 1949, har införts ett annat system, som anknyter vederbörandes tjänstepensionsunderlag till bruttolönsprincipen, varigenom rektor vid folkhögskola med såväl huvudkurs som kvinnlig kurs placeras i pensionsklass 1:31 samt ämneslärare vid dessa kurser i 1:27. Rektor vid folkhögskola med endast vinterkurs hänföres till 1:28 och lärare vid endast huvudkurs till 1:24 resp. 1:25.

För att vinna full pension enligt det förra reglementet fordrades 33 tjänsteår. Enligt det nya reglementet fordras 30 tjänsteår.

Det torde vara rimligt, att de lärare, som redan avgått med pension och som därför nu äro ställda i ett synnerligen ofördelaktigt läge, beredas möjlighet att erhålla en bättre ekonomisk situation.

Med folkhögskolläraernas inordnande i det statliga lönesystemet torde följa också nya pensionsbestämmelser för

Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.

folkhögskollärarna, vilka äro bättre anpassade till den löneställning, som i dessa avlöningsbestämmelser skola fastställas. Det är väl också då nödvändigt, att man tillgodoser berörda kategoriers pensionsförhållanden.

Med stöd av vad som ovan anförts hemställer jag om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för civildepartementet få rikta följande fråga:

Ämnar statsrådet i samband med den av riksdagen beslutade löneregleringen och de därmed följande pensionsbestämmelserna tillse, att dessa bestämmelser skola kunna tillämpas även för redan avgångna lärare?

Denna anhållan bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 5.19 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Onsdagen den 7 mars.

Kl. 7.30 em.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grunder för skattelindring åt synnerligt skattetyngda kommuner m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 2.

Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 52, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för den 9 februari 1951, föreslagit riksdagen att

1) besluta att för höjning av belopp, som angäves i de i 3 § statens löne-

plansförordning intagna grundlönebellerna, under år 1951 skulle gälla procenttalet 32, dock att å grundlön eller del därav, som ej överstege 500 kronor för månad, procenttalet skulle utgöra 33;

2) besluta att kristillägg under år 1951 skulle utgå efter 53,8 procent å högst 500 kronor för månad av kristilläggsunderlaget samt efter 52,4 procent å återstoden därav;

3) bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen i propositionen angivna grunder besluta om höjning av arvoden till befattningshavare i statlig eller statsunderstödd verksamhet;

4) bemyndiga Kungl. Maj:t att för budgetåren 1950/51 och 1951/52 medgiva de överskridanden av maximerade anslag och anslagsposter, som kunde föranledas av vad under 1)—3) föreslagits;

5) till Täckning av beräknat överskridande av anslagsmedlen för rörliga tilläggsförmåner å löner och pensioner å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51 under tolfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 112 500 000 kronor;

Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.

6) till Täckning av beräknat överskridande av anslagsmedlen för rörliga tilläggsförmåner å löner och pensioner å riksstaten för budgetåret 1951/52 under tolfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 223 000 000 kronor; samt

7) till Kristillägg å riksstaten för budgetåret 1951/52 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 4 000 000 kronor.

Kungl. Maj:ts föreliggande förslag i fråga om grunderna för höjning av löner m. m. utgjorde ett resultat av förhandlingar mellan staten och stats-tjänstemännens huvudorganisationer.

I anledning av propositionen hade inom riksdagen väckts åtta motioner, nämligen

- inom första kammaren
- nr 300 av herr *Norling m. fl.*;
- nr 304 av herr *England*;
- nr 322 av herr *Pålsson m. fl.*; och
- nr 323 av herr *Lundqvist m. fl.*; samt
- inom andra kammaren
- nr 398 av herr *Senander m. fl.*;
- nr 405 av herr *Sjölin*;
- nr 431 av herrar *Persson* i Norrby och *Carlsson* i Bakeröd; och
- nr 432 av herr *Håstad m. fl.*

De vid riksdagens början väckta likalydande motionerna I: 16 av herrar *Åman* och *Einar Eriksson* samt II: 35 av herr *Henriksson m. fl.* hade även i detta sammanhang behandlats av utskottet.

I de likalydande motionerna I: 300 och II: 398 hade hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 52 måtte uttala att, därest vid innevarande eller kommande kvartals slut index enligt 1935 års serie uppnått eller överskridit talet 180, förhandlingar borde upptagas med statstjänarnas huvudorganisationer om full kompensation för levnadskostnadsstegringen.

I de likalydande motionerna I: 304 och II: 405 hade hemställts, att riksdagen ville besluta, att regeln i statens

löneplansförordning 4 § 4 mom. ej skulle, i vad regeln rörde avdrag vid tjänstledighet, tillämpas å befattningshavare, som åtnjöte en grundlön, överstigande det högsta belopp, å vilket rörligt tillägg utginge, utan att för sådan befattningshavare skulle utgå ett rörligt tillägg enligt för övriga statens befattningshavare fastställt procenttal med gällande maximeringsunderlag å den återstående lön, som kvarstode, sedan från grundlönen enligt löneplansförordningen § 3 dragits de enligt samma paragraf fastställda tjänstledighetsavdragen.

I de likalydande motionerna I: 322 och II: 431 hade hemställts, att riksdagen med anledning av propositionen nr 52 måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande formerna för statsmakternas representation vid förhandlingarna med de statsanställdas organisationer.

I de likalydande motionerna I: 323 och II: 432 hade hemställts, att riksdagen i anledning av propositionen nr 52 måtte besluta att 1) uttala att procenttalet för höjning av de belopp, som angäves i de i 3 § statens löneplansförordning intagna grundlönetabellerna, principiellt vore avsett att fastställa det allmänna löneläget för statens tjänstemän och följaktligen icke borde fastställas olika för olika lönehöjder, 2) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla dels att Kungl. Maj:t måtte, förslagsvis genom förhandlingsrättssakkunniga, företaga en utredning angående inrättandet av ett statligt organ för förhandlingar med statstjänstemännens huvudorganisationer i huvudsaklig överensstämmelse med vad i motionerna angivits samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill denna utredning kunde föranleda, dels att pågående utredning angående vidgad förhandlingsrätt för stats- och kommunalanställda tjänstemän som vore underkastade ämbetsansvar måtte påskyndas samt att vid utredningen hänsyn måtte tagas till i motionerna

Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.

anförda synpunkter på statstjänstemännens förhandlingsrättsliga ställning.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte

1) besluta, att för höjning av belopp, som angäves i de i 3 § statens löneplansförordning intagna grundlönetabellerna, under år 1951 skulle gälla procenttalet 32, dock att å grundlön eller del därav, som ej överstege 500 kronor för månad, procenttalet skulle utgöra 33;

2) besluta, att kristillägg under år 1951 skulle utgå efter 53,8 procent å högst 500 kronor för månad av kristilläggsunderlaget samt efter 52,4 procent å återstoden därav;

3) bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen i statsrådsprotokollet över civilärenden för den 9 februari 1951 angivna grunder besluta om höjning av arvoden till befattningshavare i statlig eller statsunderstödd verksamhet;

4) bemyndiga Kungl. Maj:t att för budgetåren 1950/51 och 1951/52 medgiva de överskridanden av maximerade anslag och anslagsposter, som kunde föränledas av vad under 1)–3) föreslagits;

5) till Täckning av beräknat överskridande av anslagsmedlen för rörliga tilläggsförmåner å löner och pensioner å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51 under tolfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 112 500 000 kronor;

6) till Täckning av beräknat överskridande av anslagsmedlen för rörliga tilläggsförmåner å löner och pensioner för budgetåret 1951/52 under tolfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 223 000 000 kronor;

7) till Kristillägg för budgetåret 1951/52 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 4 000 000 kronor;

II. att motionerna I: 16 och II: 35 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föränleda;

III. att motionerna I: 300 och II: 398 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föränleda;

IV. att motionerna I: 304 och II: 405 icke måtte av riksdagen bifallas;

V. att motionerna I: 322 och II: 431 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föränleda;

VI. att motionerna I: 323 och II: 432, i vad de avsåge rörliga tilläggets uppgift i lönesättningen, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föränleda;

VII. att motionerna I: 323 och II: 432, i vad de avsåge formerna för förhandlingar med statstjänstemännens huvudorganisationer m. m., icke måtte till någon riksdagens åtgärd föränleda.

I sin motivering hade utskottet yttrat bl. a. följande:

»I betraktande av att den ytterligare ökning av procenttalet för det fasta lönetillägget, som uppgörelsen innebär, med den tillämpade beräkningsmetoden är att uppfatta som en reallöneförbättring i stort sett motsvarande vad som i sådant hänseende nåtts vid årets avtalsuppgörelser på den allmänna arbetsmarknaden och med särskilt beaktande av att vid förhandlingarna full enighet kunnat åstadkommas angående tilläggets differentiering å procenttalen 32 och 33, tillstyrker utskottet det föreliggande förslaget. Att, såsom i motionerna I: 323 och II: 432 yrkas, riksdagen skulle binda sig för ett uttalande om att procenttalet för höjning av grundlönerna icke bör fastställas olika för olika lönehöjder, skulle i fortsättningen omöjliggöra eller i varje fall väsentligt försvåra fria förhandlingar. Utskottet finner sig därför icke böra tillstyrka yrkandet.»

Reservationer hade avgivits:

1) av herrar *Ohlson*, *Axel Andersson*, *Boman* i *Kieryd*, *Svensson* i *Ljungskile*, *Kollberg* och *Larsson* i *Stockholm*, vil-

Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.

ka ansett, att utskottet i punkten IV. bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 304 och II: 405 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad dessa reserver anför rörande grunderna för uträkning av tjänstledighetsavdrag;

2) av herrar *Ohlon, Ivar Persson, Axel Andersson, Pålsson, Boman* i Kieryd, *Svensson* i Ljungskile, *Rubbestad, Pettersson* i Dahl, *Kollberg* och *Larsson* i Stockholm, vilka ansett, att utskottet i punkten V. bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 322 och II: 431 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad nämnda reserver anför rörande parlamentarisk representation vid avtalsförhandlingar med statstjänstemännens huvudorganisationer;

3) beträffande den ekonomiska inbörden av den med statstjänstemännens huvudorganisationer träffade uppgörelsen samt rörliga tilläggets uppgift i lönesättningen

a) av herrar *Ohlon, Axel Andersson, Boman* i Kieryd, *Svensson* i Ljungskile, *Kollberg* och *Larsson* i Stockholm, vilka ansett, att utskottets motivering i ovan återgiven del bort ersättas med text av följande lydelse:

»Även om Kungl. Maj:ts förslag med den tillämpade beräkningsmetoden leder till en reallöneförbättring, innebär förslaget endast en partiell kompensering för de grupper, som under lönestoppsåren och tidigare fått vidkännas eftersläpning. Detta förhållande belyses särskilt vid en jämförelse med den löneglidning, som under samma tid ägt rum på den allmänna arbetsmarknaden. Då överenskommelse parterna emellan ägt rum, anser sig utskottet dock böra tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag.

Utskottet finner sig icke kunna tillstyrka det i motionerna I: 323 och II: 432 framställda yrkandet, att riksdagen skulle binda sig för ett uttalande om att procenttalet för höjning av grundlönerna icke bör fastställas olika

för olika lönehöjder. Då enligt vad utskottet erfarit, parterna i förhandlingsprotokollet antecknat sig vara ense om att den överenskomna uppdelningen av tilläggsprocenten icke skall medföra en bestående uppdelning av tilläggsförmåner i olika lönelägen, anser sig utskottet kunna utgå från att parterna själva komma att eftersträva likformighet.»

b) av fröken *Andersson* samt herrar *Svärd, Stävång* och *Kyling*, vilka ansett, att utskottet i punkten VI. bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 323 och II: 432, i vad de avsåge rörliga tilläggets uppgift i lönesättningen, i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att procenttalet för höjning av de belopp, som angäves i de i 3 § statens löneplansförordning intagna grundlönetafellerna, principiellt vore avsett att fastställa det allmänna löneläget för statens tjänstemän och följaktligen icke borde fastställas olika för olika lönehöjder;

4) av fröken *Andersson* samt herrar *Svärd, Stävång* och *Kyling*, vilka ansett, att utskottet i punkten VII. bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 323 och II: 432, i vad de avsåge formerna för förhandlingar med statstjänstemännens huvudorganisationer, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad dessa reserver anför;

5) av herr *Rubbestad*, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr LARSSON i Stockholm: Herr talman! Jag skall be att till detta utlåtande få foga några reflexioner och även några yrkanden i anslutning till den särskilda mening, till vilken jag och mina meningsfränder ha anslutit oss.

För det första önska vi ge en något fyligare karakteristik av den träffade

Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.

uppgörelsen än den som har givits i utskottets utlåtande i anslutning till departementschefens yttrande i den kungl. propositionen. Det är ju riktigt att den nu träffade uppgörelsen i viss mån medför en reallöneförbättring, nämligen i så måtto, att det nu bestämda rörliga tillägget ger en sannolikt något större löneökning än den som för dagen motsvarar ökningen i levnadskostnaderna. Denna karaktär hos uppgörelsen är emellertid hastigt övergående. Redan Kungl. Maj:t räknar i propositionen med att det nu bestämda procentalet för det rörliga tillägget kommer att motsvara genomsnittet av pristalet för året. Man må med de pågående prisstegringarna för ögonen endast önska, att denna profetia måtte vara riktig. Om den är riktig — och det är säkerligen i varje fall en minimiförsägelse — så motsvarar alltså det rörliga tillägg som nu beviljas den verkliga prisstegringen under året.

Man måste också bedöma den nu beviljade förbättringen i förhållande till det allmänna löneläget utveckling under de år, då lönestoppet praktiskt taget var absolut för statstjänarna. På den allmänna arbetsmarknaden har så icke varit fallet. Jag antecknar ur socialstyrelsens statistik, att industriarbetarlönerna mellan 1948 och 1949 ökade med mellan 3 och 4 procent, och löneglidningen 1949—1950 har enligt statistiska experters uttalanden varit minst lika stor. Det har alltså under dessa lönestoppsår förekommit en stegring av den allmänna lönenivån med åtminstone 6—8 procent. För statstjänstemännen har också någon mindre löneglidning förekommit med hänsyn till ålderstilläggen och med hänsyn till att sammansättningen av statstjänarkåren kan ha förskjutits uppåt på grund av vakanser i de lägre befattningarna. Man uppskattar emellertid denna löneglidning till allenast en procent om året. I själva verket ha alltså statstjänarna under denna tid närmast sackat bakåt i reallöne-

hänseende. Dessa omständigheter torde man ha i betraktande, då man bedömer den nu träffade uppgörelsen.

Vi äro av samma mening som den, som har kommit till uttryck i motioner i denna och första kammaren och som utförligt har utvecklats i högerreservationen vid detta utlåtande, nämligen att det rörliga tilläggets funktion är att bestämma det allmänna löneläget men inte att justera förhållandet mellan de olika lönegraderna — det är tjänsteförteckningsrevisionens uppgift. Då nu emellertid parterna enligt protokollsanteckningar synas vara ense därom, att det rörliga tillägget skall ha denna funktion, och den nu träffade uppgörelsen, som alltså i viss mån innebär en avvikelse från denna likformighet, får anses vara av tillfällig natur, ha vi ansett det onödigt att riksdagen gör något särskilt uttalande härom.

Ytterligare en detalj ber jag att få beröra, som har påtalats i en av herr Englund i första kammaren väckt motion. Det gäller reglerna för tjänstledighetsavdrag. Det torde väl få anses riktigt, att det rörliga tillägget skall utgå på den verkliga uppburna lönen. Det naturliga sättet att beräkna den slutligen erhållna lönen vid tjänstledighet med tjänstledighetsavdrag torde väl vara, att man först från grundlönen drar tjänstledighetsavdraget enligt grundlönetabellerna; då får man den behållna grundlönen, och på den borde det rörliga tillägget beräknas. Man kan naturligtvis också göra så, att man till grundlönen först lägger det rörliga tillägget och sedan proportionerar sig till vad tjänstledighetsavdraget skall utgöra brutto. Det bör alltså stå i samma förhållande till bruttolönen som nettoavdraget till nettolönen eller grundlöneavdraget till grundlönen. Man kommer till samma resultat på båda dessa vägar men med den betydelsefulla skillnaden, att det senare beräkningssättet icke alltid ger vederbörande befattningshavare det fulla rörliga tillägget på den behåll-

Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.

na lönen, beroende på att rörligt tillägg endast utgår på den del av lönen, som ej överstiger 1 200 kronor i månaden. Enligt beräkning i den här av mig omtalade motionen kommer en tjänsteman i 39 löneklassen i ortsgrupp 5 att vid 12 procents rörligt tillägg och med A-avdrag för tjänstledighet att få allenast 9,27 procent i stället för 12 procent på den behållna lönen. Denna inadvartens ökas raskt vid den ökning av det rörliga tillägget, som vi nu ha att räkna med. Vid den procentsats som nu kommer att fastställas, 32—33 procent, blir det verkliga tillägget på den behållna delen av lönen allenast 24—25 procent. Vi ha så till vida velat instämma i motionen, att vi påpeka, att här föreligger någonting som inte kan anses vara rättvist.

Utskottet invänder, att man var medveten om detta när man träffade upp-görelsen, och jag kan givetvis inte jäva det. Det har alltså varit avsikten, men, herr talman, jag tycker det är en av de avsikter, om vilka man med tyskarna kan säga: Man merkt die Absicht und wird verstimmt. Denna förstämmning kommer därav, att detta inte är rättvist. Rättvisan fordrar givetvis, att man skall ha det fulla bestämda rörliga tillägget på den behållna lönen, och vi mena, att vederbörande lönebestämmelse bör omarbetas i detta avseende. Vi förstå fuller väl, att det inte kan gå omedelbart, och vi ha också skrivit vårt yrkande på denna punkt så, att Kungl. Maj:t kan få nödigt rådrum att överarbete bestämmelserna och vid någon senare tidpunkt låta en ändring träda i kraft i enlighet med de principer, som jag här har utvecklat.

Jag kommer så slutligen, herr talman, till den del av vår reservation som är den viktigaste, nämligen frågan om sättet för bestämmandet av de statsanställdas löner.

Vi ha i det offentliga livet här i landet genomgått en principiellt mycket betydelsefull utveckling på detta område, och det är naturligtvis en öppen

fråga om man kan applådera den eller inte. Jag förstår mycket väl dem som inom utskottet ha erinrat om de gamla och enligt deras mening goda tider, då Kungl. Maj:t och riksdagen med full suveränitet vägde de olika sysslornas art, det därmed förenade ansvaret och de nödiga kvalifikationerna och efter rättvisaste möjliga avvägning kommo till ett bestämt resultat, som sedermera fastställdes av statsmakterna. Vi ha haft samma utveckling på det kommunala området till det förhållande, som nu ligger framför oss i den här föreliggande propositionen, där Kungl. Maj:t efter de förda förhandlingarna inbjuder riksdagen att godkänna förhandlingsresultatet.

Det är uppenbart att vi här liksom i alla liknande fall äro bundna av förhandlingarna och knappast kunna göra någonting annat än att godkänna förhandlingsresultatet. Sådan är den värld i vilken vi leva, och detta de anställdas och deras organisationers inflytande på löne- och tjänstevillkor ha vi att acceptera. Under sådana förhållanden förefaller det oss vara rimligt att jämka på den ordning som här har iakttagits, enligt vilken riksdagen reellt skjutes åt sidan. Det förefaller oss vara naturligt och rimligt, att samma princip tillämpas vid ärendets föregående behandling som i allmänhet tillämpas inom den stora utredningsapparat, på vilken riksdagens arbete och den svenska staten över huvud taget vila. I denna utredningsapparat härskar den proportionella parlamentarismen. Vid alla viktigare ärenden tillser Kungl. Maj:t, vilken regering det än är, att de olika meningsriktningarna av någon betydelse inom riksdagen äro företrädade i utredningsapparat. Det förefaller oss rimligt att samma förfarande tillämpas här, d. v. s. att i det förhandlingsorgan, som givetvis måste komma att tillskapas för att föra förhandlingarna med de statsanställda, också de olika meningsriktningarna varda representerade.

Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.

Det har sagts mig att detta skulle innebära risker, nämligen i så måtto att en sådan förhandlingsorganisation kunde komma till andra resultat än sådana som Kungl. Maj:t ville godkänna. Därom är för det första att säga, att förhandlingarna självfallet alltid måste ske i nära samförstånd med Kungl. Maj:t och på sätt som i allmänhet sker vid sådana förhandlingar, och för det andra är jag övertygad om att denna ändring tvärtom skulle medföra större trygghet för att dessa ömtåliga och ekonomiskt mycket vittutseende frågor komma att föras undan de politiska motsättningarna och komma att handläggas under en viss politisk solidaritet. Jag vågar säga detta med stöd av de erfarenheter vi ha från det kommunala området. Som alla veta ha vi för närvarande ett ömtåligt förhandlingsläge på detta område, men jag är förvissad om att ingen av dem som äro med att handlägga dessa frågor, han må tillhöra vilken partigrupp som helst, annat än med fasa skulle betrakta den situationen, att allenast ett politiskt parti hade ansvaret för dessa förhandlingar och deras resultat. Vi betrakta det — jag är förvissad om att jag uttalar en allmän kommunal mening — som en mycket stor fördel, och vi söka noggrant bevaka i enighet, att alla olika meningsriktningar av betydelse äro företrädda vid sådana förhandlingar och därmed också handla under ett solidariskt ansvar.

Med denna motivering, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den av folkpartisterna inom statsutskottet avgivna reservationen med de yrkanden på olika punkter, som följa av reservationen.

Herr KYLING: Herr talman! Till detta utskottsutlåtande äro fogade en hel del reservationer, men det finns inte någon reservation som går ut på direkt avslag på det förhandlingsresultat man har kommit till. Det tyder alltså på att

riksdagen är benägen att godkänna det samma, och för min del hälsar jag det med tillfredsställelse.

Det har pågått långa och intensiva förhandlingar mellan parterna, varvid fyra tjänstemannaorganisationer ha stått på den ena sidan och regeringen på den andra. När man biträtt en uppgörelse kan man emellertid inte därigenom anses ha delat allt i densamma. Jag minns att statsrådet Lingman i en intervju samma dag som förhandlingarna slutfördes eller dagen efter gav den karakteristiken, att förhandlingarna nog hade givit ett gott resultat, eftersom alla vore missbelåtna. Det ligger kanske någonting i det resonemanget.

Jag skall ta upp ett par synpunkter till kritisk granskning. I den kungl. propositionen har statsrådet Lingman sagt, att de resultat man har kommit till beträffande statstjänstemännens löner skola uppfattas som en reallöneförbättring, i stort sett motsvarande de förbättringar, som ha nåtts vid avtalsuppgörelserna på den allmänna arbetsmarknaden. Ja, herr talman, det beror alldeles på från vilken tidpunkt man börjar historieskrivningen. Börjar man den vid en viss tidpunkt kan statsrådet Lingman säkerligen ha rätt i sitt påstående, men om man börjar historieskrivningen låt mig säga med juli 1947, tror jag den har en hel del brister.

Jag har gått till socialstyrelsens utredningar i detta fall. Inom socialstyrelsen har upprättats en index, som möjliggör en jämförelse mellan statstjänstemännens och verkstadsindustriarbetarnas löneläge från juli 1947 och fram till mars 1951. Om man tar juli 1947 till bas och säger, att både statstjänstemän och kollektivavtalsanställda arbetare vid den tidpunkten hade ett löneläge som motsvarar siffran 112 — anledningen till att man valt 112 är att det då utgick ett rörligt tillägg på 12 procent — ser indexen ut på följande sätt: I juli 1948 hade arbetarpartens löner enligt socialstyrelsens index sti-

Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.

git till 120, under det att tjänstemännen på grund av lönestoppet lågo kvar vid 112 enheter. I juli 1949 hade index stigit till 125 för arbetargruppen, medan tjänstemännen fortfarande lågo kvar vid 112. I juli 1950 hade den stigit till 130 för arbetarna, under det att tjänstemännen lågo kvar vid 112. I december 1950 hade arbetarparten genom löneglidningen kommit upp till 133, medan tjänstemännen fortfarande lågo kvar vid 112. Genom den uppgörelse, som riksdagen skall godkänna i dag, komma tjänstemännen upp i 132 à 133, medan socialstyrelsens index visar, att arbetarna inom verkstadsindustrien äro uppe i 146,5 + löneglidning.

Jag har inte velat framföra dessa synpunkter som någon kritik mot de resultat, som verkstadsindustriens löntagare ha nått, utan uteslutande för att därmed söka visa, att påståendet att statens tjänstemän ha fått en reallöneförbättring är tilltaget mycket i överkant.

Till detta får jag lägga, att åtminstone statstjänstemännen i mellangraderna och däröver under lönestoppsperioden ha fått stark känning av progressiviteten i skatteskalorna. Dessutom infördes vid devalveringen en subventionspolitik, som kostade åtskilliga hundra miljoner kronor. Dessa pengar, som togos ut för att hålla nere priserna så att index inte skulle stiga, måste tas av skattemedel, **och dessa skattemedel ha i ganska stor utsträckning tagits just från de grupper som jag här syftar på.**

Sedan kommer jag till det andra avsnittet i uppgörelsen, differentieringen av det rörliga tillägget. Visserligen ha båda parterna i förhandlingsprotokollet meddelat att det resultat, man därvidlag kommit till, inte får ha prejudicerande verkan för framtiden. Därmed kan man väl utgå ifrån att så kommer att bli förhållandet, d. v. s. att man vid framtida uppgörelser kommer att hålla det rörliga tillägget lika i alla lönegrader och löneklasser.

Om jag utgår ifrån, herr talman, att lönerna från början blivit satta med tanke på vederbörande löntagares utbildning, studieskulder och ansvar i sin arbetsuppgift, tror jag att när nu det rörliga tillägget höjes på grund av en penningvärdeförsämring måste det vara riktigt, att det rörliga tillägget får vara lika högt inom alla lönegrader, ty penningvärdet har ändå blivit lika försämrat, oavsett vilka löneinkomster vederbörande har.

I reservationen nr 3 b), som jag själv varit med om att underteckna, ha vi föreslagit att differentiering av det rörliga tillägget inte skall få förekomma för framtiden. Där skilja sig kanske inte utskottsutlåtandet och den första reservationen så mycket. I bägge säges det ifrån, om jag inte minns fel, att då parterna ha gjort upp på det området, skall man inte här binda dem för framtiden. Vi anse däremot att detta är en så viktig princip, att det kan vara riktigt att riksdagen redan nu säger ifrån.

Det finns ett annat område, som inte direkt berörts under förhandlingarna, och det är det »tak» som för närvarande finns beträffande det rörliga tillägget. Som bekant har man fastställt en månadslön på 1 200 kronor såsom det maximum, för vilket rörligt tillägg utgår. På det som ligger över den summan utgår intet rörligt tillägg; när det gäller pensionerna är motsvarande summa 800 kronor i månaden. Jag anser att det inte är riktigt att man bibehåller ett tak men skall inte i dag, herr talman, närmare gå in på den frågan, alldenstund statsrådet Lingman meddelat under hand, att han är beredd att lägga fram en proposition för riksdagen i denna fråga, och han har då sagt att han vill höja detta tak väsentligt. Det finns alltså möjligheter att återkomma när den propositionen ligger på riksdagens bord.

Jag vill, innan jag slutar, bara säga några ord även om den fråga, som föregående ärade talare var inne på, näm-

Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.

ligen frågan om de framtida förhandlingarna. Där rör det sig ganska mycket, för närvarande, jag skulle tro för parterna på båda sidor om förhandlingsbordet, så till vida som de nog anse att det måste skapas en förhandlingsorganisation. Jag tror inte att det i det långa loppet är lämpligt, att regeringen sitter som part vid förhandlingsbordet. Det behöver skapas en förhandlingsorganisation i likhet med vad som förekommer på den öppna arbetsmarknaden, inom den privata sektorn.

När dessa förhandlingar pågå kan det tänkas, liksom vid förhandlingar både i den kommunala och den privata sektorn, att parterna inte kunna enas. Jag tror därför att det vore värdefullt, om man på något sätt kunde finna formen för att koppla in en förlikningsman i sammanhanget, men jag är i dag, herr talman, icke beredd att klart ge belägg för det riktiga i detta mitt påstående. Jag anser dock att denna fråga är synnerligen viktig, och när vi i den reservation, jag talar för, ha föreslagit att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t överlämna detta ärende till den nu sittande och arbetande förhandlingsrättskommittén, så mena vi därmed att denna kommitté — som har att handlägga ärenden rörande utbyggnad av de kommunala och statliga tjänstemännens förhandlingsrätt — också måste ta upp frågan om ett blivande förhandlingsorgan.

Man hör ofta och med viss rätt, att riksdagen kan sägas ha blivit satt åt sidan när det gäller bestämmandet av lönerna, i det att riksdagen ställes inför ett fullbordat faktum; parterna ha gjort upp, riksdagen presenteras en löneproposition, och den kan riksdagen inte gärna kasta under bordet — det skulle ställa till alltför mycket förtret och stora besvärligheter. Hur man skall finna formen för att kontakta riksdagen och tjänstemännen, hur riksdagen skall kunna bli inkopplad innan den får ärendet på sitt bord, hur riksdagen skall få in-

syn i förhandlingsresultatet vågar jag inte heller för dagen yttra mig om. Även på denna punkt överlämnar jag ärendet med förtroende till den sittande förhandlingsrättskommittén.

Jag tror, herr talman, att jag inte i dag lika säkert som herr Yngve Larsson vågar göra gällande, att en parlamentariskt sammansatt förhandlingsdelegation skulle vara det absolut effektivaste — jag säger ännu en gång att jag inte vågar uttala detta med säkerhet. Kanske kan det vara värdefullare med en expertdelegation, en delegation bestående av löneexperter som sitter och förhandlar, varefter riksdagen med det parlamentariska underlaget kunde kopplas in. Men det vågar jag, som jag förut sade, inte i dag ha någon bestämd mening om.

När jag gått att granska olika frågor, som kommit fram vid denna förhandling, har jag kommit till den slutsatsen, att det förhandlingsresultat man nu nått fram till väl är det som för tillfället kan sägas vara det bästa som kunde nås med tanke på de tider vi leva i. Men jag tror inte det är riktigt att — såsom har förekommit ibland i pressen — göra gällande att statens tjänstemän nu fått en kompensation, som innebär t. o. m. reallöneförbättringar. Jag tror det är riktigare att konstatera, att statens tjänstemän även i fortsättningen måste anses vara en grupp, som inte har fått samma kompensation som många andra grupper.

När jag nu har framfört den synpunkten, att det rörliga tillägget inte bör differentieras, har jag menat att detta är en så viktig princip, att den bör klart betonas från riksdagens sida. Beträffande förhandlingsorganet — som jag här inte vågat skissera — har jag dock velat att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t överlämna ärendet till förhandlingsrättskommittén.

Med dessa ord, herr talman, ber jag för min del få yrka bifall till den reservation, som är fogad till detta stats-

Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.

utskottsutlåtande av fröken Andersson m. fl.

Herr LINDHOLM: Herr talman! Det är egentligen tre punkter som reservanterna ha rört sig omkring, dels den lilla skrivning vi ha om reallönerna, dels den Englundska motionen om lönetillägget vid tjänstledighetsavdrag och dels spørsmålet om de former, under vilka förhandlingarna skola föras.

Herr Larsson i Stockholm sade att han ville ge en mera fyllig karaktäristik åt själva begreppet reallön än som förekommer i utskottsutlåtandet. Han erkände att det var riktigt, att uppgörelsen ger en viss reallöneförbättring, men gjorde samtidigt en liten spekulation om hur prisrörelserna komma att te sig framöver och var i det avseendet en smula skeptisk beträffande möjligheten, att denna uppgörelse till slut verkligen skulle innebära någon reallöneförbättring. Jag skall inte ta upp någon diskussion på den punkten, ty jag är inte mäktig, herr talman, att spå, huruvida priserna komma att gå uppåt på sådant sätt, att det inte blir någon reallöneförbättring.

Det var emellertid en synpunkt, som kom igen såväl i herr Larssons som i herr Kylings anföranden. Båda talade om den löneglidning som förekommit i öppna marknaden och det absoluta lönestoppet för statstjänarnas vidkommande. Nu har det inte varit ett absolut lönestopp för statstjänarna heller. Det har förekommit en visserligen mycket obetydlig men dock glidning uppåt. På vissa orter har en uppflyttning i högre dyrort bidragit till en sådan justering uppåt. Men det är en mycket väsentlig sak, som fattas i den jämförelse man här gör. Man talar i procent om att under 1948, 1949 och 1950 har löneglidningen för den öppna marknaden arbetare — herr Kyling tog exempel från verkstadsindustrien — varit så och så stor. Det är riktigt att dessa procentsatser förekommit, men vad herr Kyling uraktlät

var att dra en parallell mellan den utgående lönen, alltså den levnadsstandard, som den i statstjänst anställda erhöi på sin lön, och den levnadsstandard, som en vanlig verkstadsarbetare fick på sin. Gör man en sådan jämförelse skall man finna, att 1947 gingo statstjänarna förbi den öppna marknaden arbetare ett ganska rejält steg. Det steget ha dessa successivt, genom löneglidningen, tagit igen, och man kan diskutera, huruvida verkstadsarbetarna vid senaste löneuppgörelsen återerövrade det avstånd som fanns tidigare eller icke. Det beror på om man skall räkna in exempelvis förmånen av pension och en del andra sociala förmåner, som utgå till statstjänarna men som i regel icke utgå till verkstadsarbetarna.

Jag har alltså, herr talman, velat påpeka det ihåliga i den argumentering som här framföres, då man uteslutande rör sig med procentsatser utan att beakta vad som ligger bakom. Därför tror jag att vi med fullt fog kunna stå för det uttalande, som både utskottet och departementschefen gjort, nämligen att den reallöneförbättring, som de statsanställda få genom det förslag som nu behandlas, i stort sett motsvarar den reallöneförbättring, som den öppna marknaden avtal ha givit vid årets förhandlingar. Det står dock »vid årets avtalsuppgörelser» i den sats, som man så mycket diskuterat. Jag tror det är skäl i att reservanterna observera också detta uttryck.

Så var det frågan om löneavdraget vid tjänstledighet, berört i den Englundska motionen, till vilken herr Larsson i Stockholm yrkade bifall. Det är riktigt, såsom i motionen framhålles, att de, som ha över 1 200 kronor i månaden i inkomst, med det nu tillämpade systemet kunna göra gällande, att de få ett för stort avdrag i förhållande till vad de egentligen skulle ha. Men den omständigheten var uppmärksammas, då man tog 1947 års överenskommelse. Och jag vill fästa uppmärksamheten på

Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.

att den väsentliga anledningen till att man den gången icke ville driva det till sin spets och få fram den där millimeterrättvisan, som vi talade om förra onsdagen här i kammaren, var att det skulle medföra sådant oerhört krångel.

Hur verkar egentligen den folkpartistiska motionen, om vi skulle pröva den i det dagliga livet? Jo, den innebär att vi för varje löneklass måste göra upp en serie av tabeller. Vi måste först göra en tabell på 31 siffror för A-avdrag. Sedan måste vi göra en tabell på 31 siffror för B-avdrag och ytterligare en på 31 siffror för C-avdrag. Med dessa siffror ha vi bara klarat en löneklass i en dyror. Nu ha vi som bekant fem dyror, och för att kunna klara saken i fem dyror komma vi upp till sifferkolumner, som innehålla inte mindre än 465 sifferuppgifter. Därmed ha vi klarat de enkla avdragen i en löneklass. För tio löneklasser blir det 4 650 sifferuppgifter vi måste röra oss med. Men då vill jag fästa kammarens uppmärksamhet på att vi därmed ändå bara ha löst problemet till hälften, ty det finns ju de, som ha kombinerat A- och B-avdrag. För att lösa det problemet måste vi ha en ny serie av tabeller. Det finns andra, som ha A- och C-avdrag. Då måste vi igen ha en ny serie av tabeller. Vidare finns det sådana, som ha B- och C-avdrag men inte A-avdrag. För dem måste vi också göra tabeller — och så vidare undan för undan.

Förutsättningen för att man skall få en tabellserie, som gör det möjligt att praktiskt tillämpa den folkpartistiska motionen, är att vi ha en tabellserie, som i det närmaste svarar emot det antal rader man behöver för att få tolv rätt på ett systemtips! Då kunna ju kammarens ledamöter förstå, att det inte är så roligt att medverka till ett dylikt system. Det är därför som jag för min del med mycket stort intresse skall iakttaga, hur folkpartiets ledare tänker rösta i dag. Han underströk ju förra onsdagen mycket kraftigt att han

ville medverka till beskärande av allt krångel, och han sökte, såvitt jag minns rätt, att åtminstone frita folkpartiet från bidrag till skapande av ett Krångel-Sverige.

Nu kanske man från reservanternas sida säger att detta tabellsystem behöva vi inte göra upp, utan vi kunna förfara på ett annat sätt, och det är riktigt. Men då måste man ha individuella löneuträkningar för samtliga, och det blir ännu värre än tabellsystemet.

Jag tror, inte, herr talman, att jag behöver säga mera om verkningarna av ett bifall till den folkpartistiska motionen. Den omständigheten att de högre tjänstemän, som i detta avseende själva äro berörda av den, i det fall de behärska lönesystemets verkningar, mycket bestämt säga nej till en tillämpning av detsamma, bör vara ytterligare ett skäl, varför vi inte skola ge oss in på ett dylikt kineseri.

Herr talman! Det är ytterligare en punkt som berörts av reservanternas och som gäller själva formen för förande av förhandlingar mellan representanter för de statsanställda och staten. På den punkten ha vi i utskottet hänvisat till att det för närvarande pågår en utredning av de s. k. förhandlingsrätts-sakkunniga. Dessa s. k. förhandlingsrättssakkunniga ha studerat detta problem ur alla tänkbara synpunkter, och enligt en uppgift jag fått av dem ha vi anledning räkna med att de inom den närmaste tiden komma fram med förslag, där alltså alla de aspekter på frågan, som framkommit här i kammaren, ha varit föremål för prövning. Under sådana förhållanden tycker jag för min personliga del, att vi inte skola binda oss i dag för den eller den linjen i fråga om formerna för förhandlingar utan väl kunna avvakta förhandlingsrättssakkunnigas förslag och därefter ta ställning till detta spörsmål. Så ha vi ju tidigare gjort när det gällt att i detta hus handlägga spörsmål av denna art. Vi ha inte förlorat därpå, och jag

Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.

tror inte att samhället eller de i dess tjänst anställda förlora på att avbida resultatet av de sakkunnigas utredning.

Herr talman! Jag ber att med det anförda få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr KYLING (kort genmäle): Herr talman! Det var en passus i herr Lindholms anförande, som inte bör stå oemotsagd. Herr Lindholm gjorde nämligen gällande, att statstjänstemännen fingo en löneroglering 1947, som gav dem en väsentlig reallöneförbättring. Jag tror det vore värdefullt om herr Lindholm som ordförande på femte avdelningen i statsutskottet, som har att handlägga sådana spörsmål, litet bättre satte sig in i dessa frågor. Sedan 1945 års statliga lönekommitté hade fört förhandlingar med parterna blev resultatet faktiskt, att för de lägre inkomsttagarna bland tjänstemännen blev det en lyftning, som, om jag sätter talet 100 som bas, i vissa fall gick upp till 112. Emot detta är ingenting att erinra. Men den andra gruppen, mellangruppen, för den blev siffran 100 och för de högre inkomsttagarna i vissa fall endast 89. Under sådana förhållanden har man inte rätt att här i kammaren stå och säga, att lönerogleringen 1947 åstadkom en sådan löneflyftning, som herr Lindholm i detta sammanhang vill göra gällande.

Herr LINDHOLM (kort genmäle): Herr talman! Herr Kyling rör sig alljämt med procentsatser, under det att jag talar om den lön, som utgick dels till verkstadsarbetarna och dels till de i samhällets tjänst anställda i samma grupp. Det är då jag konstaterar, att den lön, som utgick till verkstadsarbetarna i den öppna marknaden, var lägre än den de i samhällets tjänst anställda hade. Men genom den löneglidning, som ägt rum sedan dess, ha verkstadsarbetarna kommit i närheten av den lön, som i samhällets tjänst an-

ställda ha. Jag tror inte, herr Kyling, att man gör full rättvisa genom att härvidlag tala om procentsatser. Om en person, som har 1 krona i timmen, får 50 procent i löneökning, och om en annan, som har 2 kronor i timmen, får 30 procent i löneökning, kan det givetvis sägas, att den som fått 30 procent på 2 kronor fått den minsta procentuella ökningen. Det är det sättet att argumentera jag riktade min anmärkning mot.

Herr KYLING (kort genmäle): Herr talman! Herr Lindholms inlägg innebär alltså att femte avdelningens ordförande anser, att de löneskalor som för närvarande finnas inte äro rättvisa. Jag har utgått ifrån att statstjänstemännen fått sina löner utmätta i lönegrader allt efter, som jag förut sade, vederbörandes utbildning, ansvar och tjänsteställning. Nu börjar herr Lindholm göra gällande helt andra principer, vilket jag måste konstatera bero därpå, att herr Lindholm anser, att statstjänstemännen i dessa lönegrader varit för högt betalda.

Herr LINDHOLM (kort genmäle): Herr talman! Jag vill bara konstatera, att herr Kyling nyss talade om något annat än förra gången. Då talade han om löneutvecklingen för verkstadsarbetarna och de samhällsanställda och rörde sig hela tiden med procentsatser. Nu börjar han tala om utbildning och att jag inte skulle ha fäst avseende vid den saken. Skulle det inte vara möjligt för herr Kyling att sätta sig in i den diskussionsmetod jag vill ha fram, nämligen att man får väga den levnadsstandard motsvarande grupper ha i den öppna marknaden med den levnadsstandard samma grupper ha hos staten? Det var den jämförelsen, herr Kyling, jag ville göra. Jag vill säga, att det är där man skall bedöma verkan av löneglidningen; gör man det kommer man till det resultat jag hänvisat till.

Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.

Herr HENRIKSSON: Herr talman! I den förevarande propositionen liksom också i utskottsutlåtandet har uppgivits, att de statsanställdas löner skulle höjas med 32 respektive 33 procent. Dessa procentsiffror ha givit anledning till en rad missförstånd både i tidningspressen och jämväl bland personer, som man har anledning räkna med skulle väl känna till dessa frågor, nämligen riksdagens egna ledamöter, bland vilka det förmodas, att de statsanställda skulle erhålla en löneförbättring, som skulle uppgå till dessa tidigare angivna procenttal. Jag har velat begagna tillfället att säga, att det inte förhåller sig på det sättet. Och jag skulle vara särskilt tillfredsställd om man från tidningarnas sida ville göra klart, att löneförbättringen inte har denna storleksordning. Det är ju naturligt, att människor som läsa sådana uttalanden säga sig, att de statsanställda kommit i ett utomordentligt bra läge, då de fått en löneförbättring på över 30 procent under det att andra grupper hålla på att strida för att få 10 till 15 procent. Nå, läget är inte nu sådant att de statsanställda erhålla en löneförbättring av denna storleksordning. Den uppgår inte till mer än 18 å 19 procent av 1950 års inkomst.

Nu kan man säga, att även denna siffra mätt med vanliga mått är en mycket hög siffra. Den är också, om man ser den i relation till vad som kommit flera andra grupper till godo genom *årets avtalsrörelser*, en hög siffra. Det är många grupper, som fått lov att nöja sig med löneförbättringar, som ligga omkring de 10 procenten. Vi veta alla, att man utgått ifrån — tidigare i varje fall — att de genomsnittliga löneförbättringarna skulle stanna vid 12 å 13 procent på 1950 års inkomster. Anledningen till att siffran är så mycket högre här är ju den att det varit en alldeles särskild utveckling på detta område under de senare åren — eller kanske rättare sagt att det inte varit

någon utveckling alls. Sedan den 1 juli 1947 ha lönerna legat helt stilla. När man talat om en löneglidning på ungefär en procent om året, så har den gällt vissa grupper. Men för de lägre statstjänarna är även denna siffra för hög, ty den rör sig därvidlag om tiondelar av procent per år från tiden efter den 1 juli 1947. Om man tar hänsyn till vad som faktiskt skett — och ingen kan gärna förneka löneglidningen på andra områden — är det självklart, att förbättringarna för statstjänstemännen måste bli relativt stora.

Jag vill emellertid samtidigt härmed framhålla, att de 18 å 19 procenten inte innebära att de statsanställda härigenom kommit fram till en reallöneförbättring i förhållande till läget 1947, som motsvarar den som kommit industriarbetarna till del under samma tid. Detta sammanhänger med att man inte haft någon löneglidning på detta område. Om man alltså utgår ifrån att den lönesättning, som blev en följd av riksdagsbeslutet 1946 med dess ikraftträdande den 1 juli 1947, var riktig — jag vill inte utgå ifrån att riksdagen då fattade ett felaktigt beslut — innebär det ju att man inte kommit att uppnå samma löneförbättringar som andra grupper kommit att erhålla. Men jag vill samtidigt inte förneka, att det ligger något av berättigande i det som angivits i propositionen och i utskottsutlåtandet, nämligen att man nu fått en lika stor reallöneförbättring som andra grupper erhållit i *årets avtalsrörelser*. Man har enligt min mening erhållit en del av vad som släpat efter till följd av löneglidningen under de gångna åren. Jag tror därför att den meningsmotsättning, som här förefaller föreligga mellan dem som stå för utskottets utlåtande och dem som stå för reservationen, närmast då ifrån folkpartiets sida, inte innebär någon motsättning i sak utan bara att man kan se det hela från olika sidor, vilket man ju ofta kan göra när det gäller frågor av ekonomisk art.

Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.

Jag skall, herr talman, inte här i kammaren ta upp frågan om de statsanställdas löneläge i förhållande till löneläget för andra grupper. Jag tror att detta är sådana ting, som man har betydligt större möjlighet att klara upp objektivt i en liten krets. Är det så att man skall behöva diskutera en löneavvägning mellan olika grupper i en församling på över 200 personer kan det bli många olika meningar, och vi ha i alla fall inte tid att börja dissekera en löneavvägning mellan olika grupper och vilka skäl, som tala för det ena löneläget på det ena området och det andra på ett annat område o. s. v. Jag tror att det inte minst med hänsyn till de förhandlingar som förts är tillräckligt, att vi betrakta det som om man i år fått som en reallöneförbättring motsvarande den som kommit andra grupper till del, men samtidigt konstatera, att man gått miste om vad en del andra grupper fått i form av löneglidning. Vi skola emellertid beakta, att löneglidningen inte kommit alla privatanställda till del. Det finns många, som äro i samma ställning som de statsanställda, nämligen att de inte haft möjlighet till löneglidning under avtalstiden. Även om det rått högkonjunktur, som det nu gör.

Även om man alltså vågar göra det konstaterandet, att den förbättring, som nu kommer till stånd, innebär en realförbättring i förhållande till 1947 i det ögonblick lönerna träda i kraft — jag förutsätter därvid också under en del av innevarande år — kan man samtidigt konstatera, att när man kommer fram till slutet av året är sannolikt denna realförbättring borta beroende på de prisstegringar vi gå till mötes. Det är emellertid intet speciellt förhållande för statstjänarna, utan det blir så för alla grupper, att i den mån prisstegring inträder tar den bort en del av de inkomstökningar, som ha inträtt vid detta årsskifte.

Jag kanske i detta sammanhang får

lov att uttala min — och jag tror organisationernas — tillfredsställelse över att man nu kommit till ett system, som innebär att lönen fastställs för ett år framåt för statstjänstemännen lika väl som detta sker på andra områden. Vi äro medvetna om att det kan betyda, att de löner man får när uppgörelsen träffas inte äro lika mycket värda vid årets slut, detta så länge vi leva i en tid då det förekommer inflationistiska tendenser. Men samtidigt måste man göra klart för sig — särskilt med anledning av den motion kommunisterna väckt — att överenskommelsen träffades under förutsättning att lönerna skola gälla oförändrade under hela året. Att man ovanpå detta skulle ha en indexreglering av lönerna allteftersom priserna stiga är inte verklighetsbetonat. Skulle man haft indexreglerade löner, hade man fått nöja sig med en mindre löneförbättring vid årets början för att sedan bygga upp en större löneförbättring efter hand som prisstegring inträder. Så hade det kommit att bli på det speciella område vi nu diskutera men också inom det privata näringslivet, eftersom ju både staten och enskilda arbetsgivare givetvis bedöma hur mycket de få betala ut i form av högre lön inte bara vid det tillfälle då man träffar överenskommelsen utan också för en tid framåt, i detta fall ett år.

Jag skulle, herr talman, sedan vilja säga några ord om en passus, som förekommer i propositionen, där det sägs, att då man nu övergår till årlig reglering av de statsanställdas löner skall man i det sammanhanget avväga löneläget med hänsyn till vad som gäller på andra områden. Det anföres vidare, att den nuvarande tjänsteförteckningskommitténs arbetsuppgift skulle med hänsyn härtill endast vara att inom ramen för den nuvarande lönesättningen ompröva särskilda tjänsters inbördes placering. Det sägs också i propositionen, att föredragande departementschefen, civilministern, har framhållit detta vid

Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.

förhandlingarna med statstjänstemännens huvudorganisationer. Jag vill inte på något sätt förneka, att detta har framhållits, det är ju så att vid förhandlingar framhållas många ting från båda parter. Att jag tog upp saken är bara för att göra det konstaterandet, att det inte föreligger någon överenskommelse om att man skall betrakta dessa saker på detta sätt statsmakterna och organisationerna emellan. Det är ett ensidigt uttalande från civilministerns sida, och vi måste givetvis vid de förhandlingar, som komma att försiggå vid en revision av tjänsteförteckningen, förbehålla oss rätt att vidhålla krav även på generellt betonade löneförbättringar. Det är ett spørsmål, som inte har aktualitet i den meningen att det i år blir resultat av förhandlingar. Däremot kan det bli aktuellt nästa år.

Herr talman! Jag kommer sedan till de synpunkter, som framhållits i de motioner, som kommit från borgerligt håll. I dessa har det bl. a. sagts, att den skillnad som nu finns i det rörliga tillägget på 32 och 33 procent mellan vissa tjänstemannagrupper skulle vara omotiverad. Man säger också, att det för framtiden inte bör vara så, att det skall vara någon skillnad i det rörliga tilläggets storlek med hänsyn till hur lönen utgår för de anställda. Min syn på denna sak är den, att skillnaden är ur ekonomisk synpunkt bagatellartad — det tror jag alla kunna hålla med om — ty det betyder i värsta fall inte mer än sju kronor, och tar man hänsyn till skatten för de tjänstemän det kan gälla kommer man ner till fem kronor per månad. Det är alltså en sak, som det inte kan vara anledning att bråka så mycket om.

Min inställning till detta spørsmål är emellertid vidare den att man bör sträva efter att komma ifrån rörliga tillägg av den storleksordning vi nu ha. Det är orimligt att ha en grundlön och sedan ett rörligt tillägg på 33 procent och nästa år kanske 40 procent eller mera,

varigenom vi så småningom i varje fall teoretiskt kunna komma i en situation, där vi ha ett rörligt tillägg, som utgår med samma belopp som lönen. Det rörliga tillägget bör därför så småningom bortarbetas. Därmed försvinner den tvistefråga, som uppstått om olika procenttal.

Men även om man tar bort det rörliga tillägget är det klart, att frågan om olika storlek av löneökningarna står kvar. Och då vill jag säga, att det inte kan betraktas som något en gång för alla givet att löneförbättringen för alla tjänstemän skall år efter år vara lika stor i procent räknat. Detta måste bedömas med hänsyn till den utveckling som ägt rum; man får bedöma det med hänsyn till om levnadskostnaderna stigit lika mycket för dem som ha en hög lön som för dem som ha en låg sådan. Man får ta hänsyn till löneutvecklingen för andra jämförbara grupper ute i den öppna arbetsmarknaden.

När högern i sin motion säger, att det skulle råda allmän enighet om nödvändigheten av att öka differentieringen vid lönesättningen, skulle jag på den punkten vilja säga, att detta kan man inte med fog göra gällande. Det råder väl i stället mycket delade meningar om huruvida skillnaden skall ökas eller minskas mellan olika gruppers löner. I ett fall råder det samstämmighet om motsatsen till vad som framhålles i högermotionen, nämligen att kvinnolönerna skola höjas så, att de komma i bättre paritet med männens löner. Detta betyder inte att man ökar utan i stället att man sammanpressar löneskillnaden mellan olika grupper. Och har man den uppfattningen, som väl högern också företräder, kan man inte göra ett principuttalande, som skulle innebära att här skulle föreligga en allmän uppfattning om att man skall öka differentieringen i stället för att i vissa avseenden minska densamma. Samma skäl kan anföras i fråga om den inbördes lönesättningen olika mansgrupper emellan

Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.

och olika kvinnogrupper emellan. Det är en fråga som, såvitt jag förstår, måste hållas öppen och som man måste pröva vid varje tillfälle då det är aktuellt att förhandla om lönesättningen, lika väl hållas öppen och som man måste pröva densamma allt efter de förhållanden, som i den eller den situationen föreligga. Jag måste beteckna det såsom högst anmärkningsvärt, att man här från högerns sida vill ha ett uttalande av riksdagen, som skulle binda de olika organisationerna vid en viss framtida lönepolitik. Jag kan inte tänka mig, att den organisation herr Kyling i fackligt avseende företräder skulle vara beredd att acceptera ett sådant beslut från riksdagens sida.

Sedan har det, herr talman, här tagits upp några andra frågor, som ju inte direkt sammanhånga med den överenskommelse som nu träffats, utan som väl äro frågor på litet längre sikt. Det har anförts, att man borde ha möjligheter att inrätta ett särskilt förhandlingsorgan, som skulle företräda staten vid förhandlingarna med tjänstemännen. Det har därvidlag dels som mönster anförts statens avtalsnämnd, som deltar i förhandlingarna när det gäller kollektivanställda hos staten, och dels ha som mönster angivits de förhandlingsorgan, som förekomma på den öppna arbetsmarknaden. Jag tror inte att man skall dra några bestämda paralleller med dessa förhandlingsorganisationer och vad som kan vara lämpligt på nu förevarande område. Vi skola nämligen göra klart för oss, att anledningen till att man fått särskilda förhandlingsorgan i den öppna marknaden varit den, att man velat få en central överblick över hur lönerna skola sättas. Detta är den primära anledningen till de särskilda förhandlingsorganens tillkomst. Här har man ju redan denna överblick genom att förhandlingarna föras direkt med Kungl. Maj:t. Man behöver sålunda inte inrätta något förhandlingsorgan för den uppgiften. Jag

måste då fråga mig vad det skulle vara för anledning att inrätta ett särskilt förhandlingsorgan.

Vad gäller statens avtalsnämnd var det tidigare så, att varje verk förhandlade för sig. Emellertid ansåg staten — och organisationerna hade samma uppfattning — att det vore bra att få en samordning så att man finge enhetliga förmåner de olika grupperna emellan. Därför inrättades avtalsnämnden. Men avtalsnämnden har icke möjlighet att sluta avtal eller att som likaberättigad part deltaga vid förhandlingarna, såsom högermotionen anger, utan dess uppgift är att biträda vid förhandlingarna och söka få till stånd en samordning. Jag konstaterar att här finnes ej samma behov av centralisering; den är redan för handen.

I övrigt kan jag, som jag sade tidigare, icke se att det finnes någon speciell anledning att inrätta ett förhandlingsorgan. Ur vår synpunkt vore det högst olämpligt att föra förhandlingar med ett organ, som ej hade hundra procentigt ansvar. Det måste vara angeläget för organisationerna att förhandla med ett organ, som har möjlighet att ange hur långt man vill gå utan att först behöva fråga något annat organ hur långt man får lov att gå. Ett annat system blir på lång sikt ohållbart.

Sedan har det också framhållits, att man skulle kunna ha en parlamentarisk representation vid sidan av Kungl. Maj:t vid dessa förhandlingar. Det är möjligt att det skulle kunna vara bra, men jag är icke alldeles säker på det. I varje fall är jag icke utan vidare beredd att giva min röst för det.

Slutligen har framhållits, att det skulle ha särskild betydelse, om man kunde få möjlighet att förhandla genom förlikningsman också på detta område. Jag måste säga att det har väl ändå en ganska underordnad betydelse. Vad som har särskild betydelse är ju att parterna söka förstå varandra, att man från statsmakternas sida försöker

Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.

förstå de svårigheter, som de statsanställda kunna ha, söker förstå de yrkanden som framställas och söker så långt som möjligt gå dessa yrkanden till mötes. Har man icke denna inställning från arbetsgivarparten att försöka träffa en överenskommelse, kan jag ej se att en förlikningsman i denna situation skulle ha stora möjligheter att åstadkomma bättre resultat. Likadant är det om arbetarparten icke skulle ha en önskan och vilja att komma fram till en överenskommelse.

Även om det kan riktas erinringar mot det förslag, som kommit fram i fråga om löneförbättring för de statsanställda, måste jag för min del deklarerera, att vi icke ha anledning att tvivla på den ärliga vilja som funnits hos dem, som ha haft att som förhandlande motparter söka komma fram till bästa möjliga resultat ur allmän synpunkt. Med hänsyn också till detta kan jag icke finna att det nu har någon aktualitet att taga upp frågan om förhandlingar genom förlikningsmän på detta område. Jag tror, icke minst med hänsyn till den brist vi ha på förlikningsmän, att de kunna användas på bättre sätt inom områden där det föreligger större behov än här. Det är möjligt att förhållandena kunna ändras, men då får ståndpunkt till denna fråga tagas när sådana ändrade förhållanden träda in.

Slutligen skulle jag beträffande de frågor jag sist nämnt vilja säga, att det ju är sådana ting, som man behandlar inom förhandlingsrättsutredningen. Det skulle väl med hänsyn till detta vara ganska olämpligt, om riksdagen på sätt som förordats från folkpartiets och högers sida skulle göra uttalanden, som skulle binda förhandlingsrättskommittén vid en viss ståndpunkt. Det är bra mycket trevligare om denna kommitté får pröva de olika vägar, som kunna finnas för att komma fram till ett resultat, och att detta resultat på vanligt sätt förelägges riksdagen för prövning. Om förslaget från folkpartiets och hö-

gers sida då icke bedömes tillfredsställande, har man möjlighet att göra ändringar. Men att nu fatta beslut, som skulle innebära att kommitténs ledamöter skulle känna sig skyldiga att gå de vägar som förordas och måhända lämna vägar som enligt kommittéledamöternas mening vore bättre, det förefaller otillfredsställande. Jag förvånar mig framför allt över att herr Kyling såsom en framstående företrädare för en av de stora tjänstemannaorganisationerna på detta sätt skulle vilja vara med om att binda denna tjänstemannaorganisationens representanters ställningstagande i kommittén, detta så mycket mer som den organisation herr Kyling företräder i fackligt avseende ju också är i kommittén företrädd av både många och mycket framstående representanter.

Herr talman! Allra sist skulle jag vilja säga, att beträffande den överenskommelse som träffats och som vi nu ha att behandla kan det, såsom alltid är fallet i lönefrågor, råda delade meningar. Den föreligger emellertid, och den ger obestriddigen i det aktuella läget en välbehövlig löneförbättring för de statsanställda. Att den sedan ej ger så mycket, att man återvunnit 1947 års relation i förhållande till andra grupper, kan man beklaga. Men å andra sidan får man på detta område liksom på många andra taga hänsyn till föreliggande speciella förhållanden.

Frågan är givetvis: Vad skall ske i framtiden? Jag måste bekänna att det är ej utan en viss oro vi se framtiden an. Vi veta att det under de kommande månaderna kommer att bli ganska betydande ytterligare prisstegringar. Vi veta också att de svårigheter och de besvärigheter, som förelågo redan vid årsskiftet, måhända komma att ökas ytterligare samt att högkonjunkturen kommer att bestå och måhända ytterligare uppdrivas på grund av det läge vi ha ute i världen. Detta i sin tur leder till att stora grupper på andra håll också under innevarande år kun-

Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.

na räkna med att få sina löner förskjutna uppåt genom löneglidning. Det är klart att det kommer att föda förväntningar om löneförbättringar för tiden därefter också på andra områden, bland annat för dem som icke fått del av denna löneglidning. Om detta då skall förverkligas löper man risk att få en fortsatt inflationsartad utveckling, som undan för undan skulle komma att försämra läget för de statsanställda grupperna. Jag skulle därför vilja uttala den förhoppningen, att genom de åtgärder som regeringen vidtagit eller kan komma att vidtaga det skall vara möjligt att komma ifrån den kraftiga förskjutning, som tid efter annan ägt rum i pris- och löneläget. Jag tror att man kan räkna med de statsanställdas bestämda stöd åt alla de olika åtgärder, som kunna vara möjliga, därför att man har från denna grupps sida funnit, att det icke är möjligt att i fråga om löneutvecklingen konkurrera med andra grupper under tider av en högkonjunktur av det slag vi nu ha och med de allvarliga inflationstendenser som vi nu hålla på att uppleva.

Herr LARSSON i Stockholm (kort genmäle): Herr talman! Den siste ärade talaren sökte göra gällande, att ett bifall till vårt yrkande i fråga om en parlamentarisk sammansättning av förhandlingsorganet, därvid olika meningsriktningar borde vara representerade vid förhandlingarna, skulle vara ett obehörigt ingrepp på det uppdrag, som förhandlingsrättssakkunniga fått sig anförtrott. Jag ber genast att få framhålla, att det ingalunda varit vår mening. Vi respektera i högsta grad de förhandlingsrättssakkunnigas arbete. Vi betrakta det med desto större sympatier, som det i viss mån fullföljer meningar som från vår sida tidigare i riksdagen uttalats. Av allt vad jag förnummit ryktesvis vågar jag säga, att det är med intresse och sympati vi

avvakta resultatet av dess arbete. Denna aktning och sympati får dock ej utsträckas därefter, att vi skulle undertrycka meningar, som grundas på lång erfarenhet ifrån offentliga förhandlingar på annat område, i så måtto att vi tro det skulle vara nyttigt, om vid sådana förhandlingar olika meningsriktningar inom riksdagen bleve representerade. Jag tycker att man har något för stora pretentioner på att vi skola taga vår meningsfrihet och vårt fria förnuft till fånga när det gäller att bedöma dessa ting.

Jag ber att få vidhålla vårt yrkande på denna punkt.

Herr KYLING (kort genmäle): Herr talman! Jag begärde ordet därför att herr Henriksson riktade några påståenden direkt mot mig. Därpå vill jag gärna ingå i svaromål.

För det första säger herr Henriksson, att det är underligt att Kyling, som företräder en tjänstemannaorganisation, i detta fall vill vara med om att binda det så, att en differentiering av det rörliga tillägget ej får äga rum för framtiden. Jag trodde icke att vi behövde diskutera det i denna kammare, ty herr Henriksson är väl medveten om att den organisation jag tillhör hela tiden kämpat för att förhindra en differentiering av det rörliga tillägget.

Den andra fråga herr Henriksson tog upp var när han också uttalade sin förvåning över att jag ville vara med om tillskapandet av ett förhandlingsorgan. På denna punkt vill jag bara påpeka, att vi ha i den reservation som jag själv är med om yttrat följande: »Under hand har det emellertid meddelats att förhandlingsrättssakkunniga beräknas komma att slutföra sitt uppdrag under innevarande år och att dessa sakkunniga komma att ägna sin uppmärksamhet åt här berörda problem. Utskottet finner sig under dessa förut sättningar icke nu böra tillstyrka sär-

Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförfordning m. m.

skild utredning enligt motionernas yrkande men understryker vikten av lösningar enligt motionernas förslag inom den närmaste framtiden.»

Det är ett klart uttalande från vår sida att vi överlämna till de förhandlingsrättssakkunniga att taga ställning till detta problem. Jag har alltså icke på något vis, herr Henriksson, bundit förhandlingsrättskommittén. Jag respektar de personer som sitta där. Därför överlämnar jag med förtroende åt dem att utforma denna sak. Jag kan helt privatim meddela herr Henriks-son, att jag under hand fått reda på att de sakkunniga äro inne på just de tankar, som vi i reservationen framfört.

Herr HENRIKSSON (kort genmäle): Herr talman! Till herr Kyling ber jag först få säga, att vilka olika tankar som förhandlingsrättssakkunniga äro inne på i detta sammanhang känner jag också ganska väl, eftersom jag själv deltar i utredningen. Herr Kyling behöver icke i detta avseende giva några speciella upplysningar.

Sedan skulle jag emellertid vilja säga att jag förmenar givetvis icke vare sig herr Kyling eller herr Larsson i Stockholm att ha vilken uppfattning som helst i fråga om det parlamentariska inflytandet vid förhandlingarna, i fråga om anlåtande av förlikningsmän eller i fråga om inrättandet av ett förhandlingsorgan. Herrarna må göra alla uttalanden som herrarna kunna anse lämpliga i riksdagen. Men vad jag vänt mig mot är att riksdagen såsom sådan skulle ställa sig bakom de uttalanden, som framkomma i reservationerna. Det är ju alldeles uppenbart, att om riksdagen gör ett förhandsuttalande innan kommittén slutfört sitt uppdrag, så måste detta av kommitténs ledamöter betraktas såsom om riksdagen ville ordna det på detta sätt. Även om det finns andra linjer att följa vid utredningen, skulle man, därför att riksdagen

beställt en viss lösning, få lov att frånfalla de kanske mera förnuftiga synpunkter som man kan ha på detta spörsmål. Det gäller icke bara i dessa speciella frågor utan är en allmän princip, att riksdagen icke bör göra beställningar hos utredningar som arbeta. Man kan anföra synpunkter, men man bör vänta med ställningstagandet tills utredningskommittén framlagt sitt resultat.

Beträffande herr Kylings påpekande om TCO:s inställning till differentieringen av det rörliga tillägget vill jag icke förneka, att det är riktigt. Men jag sade att det är möjligt att vi komma ifrån det rörliga tillägget helt och hållet. Det är ett önskemål från vår sida att göra det så snart som möjligt. Herr Kylings ståndpunkt måste rimligtvis betyda, att man över huvud taget icke vill ha den sammankrympning, som det nu är fråga om, utan vill bibehålla det som det nu är för all framtid och därigenom också förhindra den sammankrympning mellan kvinlolöner och manslöner, som vi alla äro eniga om att den måste ske.

Herr KYLING (kort genmäle): Jag skall bli mycket kort. Jag ber bara herr Henriksson att läsa s. 15 mitt på sidan i utskottsutlåtandet. Där hävdas principen om det rörliga tilläggets uppgift vid lönesättningen. När, herr Henriksson, vi komma ifrån ett rörligt tillägg, då behövs icke heller denna diskussion.

Herr LARSSON i Stockholm (kort genmäle): Herr Henriksson vill vänligen tillåta oss att ha vår åsiktsfrihet och även propagera för våra åsikter för att till äventyrs övertyga varandra i riksdagen om riktigheten därav. Men om vi skulle kunna övertyga riksdagens flertal därom, då överskrida vi gränsen för det parlamentariskt passande enligt herr Henrikssons mening. Riksdagen bör alltså underordnas en utredning. Jag kan icke dela den mening.

Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.

Jag har redan sagt att jag icke därmed avser att i någon mån binda förhandlingsrättssakkunnigas arbete, vars resultat jag med största intresse avvaktar. Jag kommer att med sympati pröva alla de olika alternativ, som de sakkunniga kunna finna anledning att framlägga.

Herr talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr HENRIKSSON (kort genmäle): Herr Larsson framställde det på det sättet som om jag skulle ha tidigare sagt, att riksdagen skulle underordna sig en kommitté. Jag har icke sagt detta. Jag har bara framhållit, att därest riksdagen skulle besluta enligt reservanternas förslag, är det uppenbart, att då binder den kommittén i dess arbete. Det var detta jag ville att man skulle göra klart för sig.

Herr NIHLFORS: Herr talman! Jag skall genast anknyta till vad herr Henriksson sade alldeles nyss, att riksdagen icke borde binda en kommitté, som har att utreda detta mycket viktiga spörsmål. Jag för min del skulle vilja säga, att det vore förvånande om icke riksdagen redan nu hade någon mening i denna sak. Det är dock riksdagen som skall besluta i dessa stora anslagsfrågor. I nuvarande situation, när riksdagen är skjuten åt sidan, borde i rimlighetens namn kunna sägas, att riksdagen har största anledning att rent principiellt uttala sig i den riktning, som föreslagits i reservationen av herr Ohlon m. fl.

Jag vill också i tydlighetens namn säga att denna reservation härrör icke från folkpartiet utan även bondeförbundet har med sina samtliga ledamöter i statsutskottet biträtt reservationen. Jag är alltså för en gångs skull på samma linje som herr Rubbestad, vilket gläder mig mycket.

Herr Henriksson var även inne på frågan om differentieringen, och den

replikväxling som vi nyss hörde gav ju en anledning för oss att se in i framtiden. Han sade i sitt första anförande, att differentieringen efter procenttalen 32 och 33 var en bagatell; det betydde blott högst 7 kronor per månad utan skatteavdrag, och med skatteavdrag blev det mindre.

Men om herr Henriksson anser det vara en bagatell med differentieringen, varför höll herr Henrikssons egen organisation då så oerhört hårt på denna differentiering? Det är möjligt att statsrådet Lingman så här efteråt i kammaren skulle kunna avslöja, att man kunde ha hyst vissa förhoppningar om ett 33-procentigt tillägg över hela linjen, om inte statstjänarkartellen hade låst sig för en differentiering som från början var mycket högre, men som sedan krympte samman till denna bagatell.

Jag vet inte vad medlemmarna i herr Henrikssons organisation komma att säga, när de så småningom få reda på hur hårt denna differentiering drevs och hur man höll fast vid denna bagatell.

Herr Henriksson var sedan också inne på folkpartisternas i statsutskottet förslag till utlåtande rörande den s. k. reallöneförbättringen, där vi säga följande:

»Även om Kungl. Maj:ts förslag med den tillämpade beräkningsmetoden leder till en reallöneförbättring, innebär förslaget endast en partiell kompensering för de grupper, som under lönestoppsåren och tidigare fått vidkännas eftersläpning. Detta förhållande belyses särskilt vid en jämförelse med den löneglidning, som under samma tid ägt rum på den allmänna arbetsmarknaden.»

Men vad gjorde herr Henriksson reellt i sitt yttrande här i kammaren annat än biträdde detta uttalande? Det framgick ju ganska klart. Han betonade, att man vid en jämförelse med årets avtalsrörelse kunde säga, att överenskommelsen mellan de statliga perso-

Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.

nalorganisationerna och regeringen var tillfredsställande, men han sade samtidigt att det fortfarande förelåg en eftersläpning i statstjänarlönerna på grund av att statstjänstemännen ha fått vidkännas ett vattentätt lönestopp, medan andra grupper under lönestoppsperioden haft löneglidningar av sådan storleksordning, att de icke ha kunnat återhämtas av statstjänstemännen vid löneförhandlingarna *i år*.

Det har ju stått i tidningarna vad statstjänstemannaorganisationerna från början krävde. Det var inte 32—33 procent. Det är naturligt, att det måste ha varit mera. Regeringsförslaget låg ju från början, efter vad jag hört, vid 28 procent, och statstjänstemännen krävde genom sina organisationer, om jag inte minns fel, 45—47 procent. Det säger ju en del. Man kan utgå ifrån att statstjänstemännen inte — trots att det kan låta litet egendomligt — ställde krav, som inte kunde mycket sakligt motiveras. I dessa första lönekrav ingick även krav på kompensation för den eftersläpning i lönchänseende, som dessa tjänstemannagrupper hade fått vidkännas.

Det anförande, som herr Henriksson här höll, var på denna och på vissa andra punkter sådant, att jag för min del kan biträda detsamma. Men jag förstår inte att inte herr Henriksson då vill biträda vår reservation. Jag instämmer också i herr Henrikssons maning till pressen att inte ständigt och jämt tala om dessa procenttal utan att samtidigt nämna det hittillsvarande, 12 procent, vilket egentligen har legat under det avtal, som statstjänstemännen haft. Jag kan här erinra om att statstjänarna egentligen borde ha haft 15 procent. Om vi hålla oss till dessa 15 procent och med utgångspunkt därifrån se på ökningen i procent vid årets avtalsrörelse, finna vi att ökningen är mycket måttlig. Det är en höjning från det gamla avtalsläget och till nuläget på mellan 15 och 16 procent. För de grup-

per, som ha 32 procent på hela sin lön, är höjningen bara 15,1 procent.

Det har tidigare i denna kammare mellan herr Lindholm och herr Kyling förts en liten debatt om huruvida man skall jämföra procenttalen eller de nominella talen. Jag fick därvid den uppfattningen att de så att säga talade i olika plan. Herr Lindholm höll sig till grupper, som man direkt kan jämföra och som statsmakterna jämföra vid löneförhandlingar, nämligen de som motsvara nionde lönegraden i den statliga löneplanen. Det är givet att det ur arbetsgivarsynpunkt är av stor betydelse att jämföra dessa grupper. Men vid sådana jämförelser håller man sig i regel, såvitt jag förstår, till lönerna i ortsgrupp 3, och den statliga löneplanens spännvidd mellan högsta och lägsta dyrort är 16 procent, medan däremot lönerna på den privata arbetsmarknaden ha en mycket större spännvidd. Detta betyder, att det kanske inte är riktigt att säga att lönerna för statstjänstemän i 9 lönegraden, bosatta i Stockholm eller på övriga dyrorter, nu äro fullt jämförbara med motsvarande grupper på den allmänna arbetsmarknaden. Lönerna för industriarbetarna och sådana grupper, som man i vanliga fall jämför dem med, ha nämligen helt säkert i Stockholm legat högre vid alla löneregleringar än för motsvarande tjänstemannagrupper.

Herr Kyling å sin sida hade från sin utgångspunkt rätt i att det givetvis inte hade skett en reell löneförbättring och inte ens ett återställande av reallönen för de grupper, som ligga i högre lönelägen, dvs. för mellangrupperna och för de högre upp liggande grupperna. Jag fick emellertid det intrycket av herr Lindholms anförande, att han ansåg det vara fullt riktigt att i nuvarande läge söka åstadkomma en inkomstutjämning med utnyttjande av det lönestopp som rätt för statstjänstemännen. Han ansåg, att man inte bara skulle jämföra med den procentuella höjning-

Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.

en på den allmänna arbetsmarknaden utan även se till de nominella lönebe-
loppen.

Där kommer man omedelbart in på vad herr Henriksson sade i sitt anförande — ett anförande som, det vill jag ärligt säga, i stället borde ha hållits av statsutskottets femte avdelnings ordförande, eftersom det var fullständigt klarläggande. Av detta anförande framgick, att man inte kan hålla på att räkna med dessa höga procenttal. Herr Henriksson var tydligen till skillnad från regeringen mycket pessimistisk när det gäller den framtida utvecklingen. Han kom nämligen fram till att vi så småningom rent av skulle kunna få procenttal på 100 procent, dvs. lika stora som lönerna, och han fann detta orimligt. Det var den mest nattsvarta pessimism jag hittills hört i denna kammare, när det gäller prisutvecklingen. Herr Henriksson menade naturligtvis, att vi ganska snart skulle komma i det läget, att vi så att säga måste baka in större delen av dyrtidstillägget i grundlönerna, och det håller jag med honom om.

I det sammanhanget kommer man helt naturligt in på frågan om man skall företa en ny lönereglering, en ny avvägning av lönerna. Jag måste då säga, att herr Lindholm och herr Henriksson ha rätt i att man i ett sådant läge måste kunna ta under omprövning löneläget för olika befattningar, d. v. s. göra en avvägning med hänsyn till utvecklingen på arbetsmarknaden och även med hänsyn till andra faktorer. Men om vi i nuvarande läge gå fram med större differentiering av procenttalen, så föregripa vi en sådan löneroglering.

Sedan tog herr Larsson i Stockholm upp den fråga, som herr Englund har väckt en motion om i första kammaren, nämligen frågan om tjänstledighetsavdragen och löneuträkningen för vissa statstjänstemän, som befinna sig i sådana lönelägen, att de råka ut för

maximering av det rörliga tillägget, alltså statstjänstemän med en grundlön på 1 200 kronor i månaden eller däröver. Herr Lindholm bemötte herr Larsson i Stockholm på den punkten och räknade upp en hel mängd skäl till att man inte kan gå med på en sådan reform, som föreslagits i herr Englunds motion. Herr Lindholm aktade sig dock visligen för att tala om att de tabeller, som han minst sagt satte skräck i kammarens ledamöter med, rörde lönerna för sådana befattningshavare, som befinna sig i 31 löneklassen och klasserna däröver. Det är med andra ord sådana lönelägen, som förekomma relativt sällan vid löneuträkningarna inom förvaltningen och som dessutom måste kombineras med A- eller B-avdrag. Det är därför fullkomligt onödigt att hos civildepartementets mycket duktiga personal skapa fram argument för påståendet om de fantastiska möjligheterna till tabellraseri, som här skulle föreligga. Jag är övertygad om att man överallt, där man inte vill genomföra en rättvis reform, kan hitta på att säga, att det tvingar fram en mängd krångel. I själva verket fordras det på detta område ingenting annat än en mycket enkel uträkning av de befattningshavare, som syssla med dessa frågor. Man drar helt enkelt grundavdraget från grundlönen, och om denna sedan understiger 1 200 kronor, så lägger man på det procenttal som gäller. Den uträkningen måste man väl i rimlighetens namn kunna fordra att även en tjänsteman i ganska låg lönegrad skall kunna klara av utan tabeller, om den till äventyrs behöver göras.

Jag vill också säga, att det kanske inte är så små summor det här gäller. Med de nya procenttalen kan det komma att röra sig om 80 kronor i månaden för den tjänsteman som omnämnas i herr Englunds motion. Man kan väl också säga, att även om det är fråga om tjänstemän, som ligga i högre lönegrader, får man väl ta konsekven-

Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.

serna av denna anordning, om det är en rättvis sak.

Vi få hoppas — vilket också kan utläsas i reservationerna, åtminstone om man läser litet mellan raderna — att detta går att genomföra med det snaraste. Måhända kan det dock inte bli ordnat förrän den 1 juli i år i samband med chefslöne regleringen.

Den löne reglering, som vi här ha att ta ställning till, tror jag har kunnat accepteras av personalorganisationerna därför att man har ansett, att det finns så mycket att ta igen från lönestoppsåren, att man inte kan begära att få alltihop på en gång. Man räknar i stället med att man vid de årliga förhandlingar, som tydligen skola komma till stånd, skall kunna så att säga hinna i fatt sig själv och i förhandlingshänseende komma i paritet med grupperna på den privata arbetsmarknaden.

Nu har herr Senander intagit position vid talarstolen, och jag skall därför ge honom en liten bit att tugga på. Jag erinrar om att kommunisterna i en interpellation om indexberäkningen på hösten 1949 mycket kraftigt apostroferade den löntagarorganisation som jag tillhör, därför att denna organisation ungefär vid samma tidpunkt som debatten pågick i riksdagen hade uttalat sig för en anordning, som innebar att vi skulle släppa anknytningen till levnadskostnadsindex. Herr Hagberg i Luleå, som den gången förde ordet, förklarade att han tyckte att detta förslag var alldeles ypperligt. Det var ett bevis på att man allmänt borde släppa kontakten med den underliga indexberäkningen.

I år kan man emellertid konstatera att kommunisterna — sedan organisationerna ha släppt anknytningen till index — omedelbart hoppa över på den motsatta linjen och säga, att nu måste vi ha anknytning till index. Nu är detta index tydligen så rättvisande, att man anser sig kunna gå den vägen. Man kan väl inte ha mer än en upp-

fattning om det förfarings sättet, och den uppfattningen behöver jag inte uttala. Kammarrens ledamöter veta säkert själva vilken den är.

Herr SENANDER: Herr talman! Det som herr Nihlfors här har anfört mot oss kommunister var sannerligen inte mycket att tugga på. Vi ha nämligen i vår motion icke pläderat för någon återgång till anknytningen av lönerna till index. Vi ha endast begärt i motionen — och jag tycker att herr Nihlfors borde ha läst den, åtminstone yrkandet i densamma, innan han kommer med sin kritik — att om index stiger till 180 och står kvar på denna höjd vid kvartalets slut, skola nya förhandlingar tagas upp i syfte att åstadkomma en extra löneförhöjning, som ger full kompensering för levnadskostnadsstegringen.

Vi ha formulerat kraven i vår motion just med tanke på att vi betrakta det som ofrånkomligt att man nu går ifrån anknytningen av lönerna till index. Därför ha vi i motionen fastställt ett tak och yrkat att om detta uppnås, skall det bli nya förhandlingar mellan parterna i syfte att kompensera fortsatta prisstegringar.

I övrigt vill jag säga, att det nog inte tjänar någonting till att dölja det förhållandet, att det inte finns någon anledning för statstjänarna att uppstämna lovsånger till det löneförslag, som nu behandlas. Jag tycker inte heller att de anföranden som här hållits i denna fråga äro ett uttryck för den känslan, att statstjänarna mottaga förslaget med någon större glädje. Till och med den socialdemokratiska tidningen Ny Tid i Göteborg konstaterar i en ledare, att förslaget har mottagits utan entusiasm bland statstjänarna.

Det är det minsta som kan sägas. Det råder nämligen en dov förbittring över statsmakternas bristande vilja att reparera de misstag och försyndelser, som sedan många år tillbaka ha begåtts mot

Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.

särskilt de lägre statstjänarna. Jag kan inte heller finna annat än att denna förbittring är rättmätig. De löften som gavs vid lönereglerns genomförande ha icke uppfyllts. Jag ber att få erinra om att riksdagen icke hade några invändningar att göra mot ett uttalande av 1945 års lönekommitté av den innebörden, att det rörliga tillägget skulle ha en sådan funktion, att det inte bara skulle anpassa lönerna till förändringarna i levnadskostnadsnivån utan också till förändringarna i den allmänna inkomstutvecklingen. Intetdera av detta har emellertid inträffat. Statsmakterna åstadkommo i stället år 1947 en överenskommelse med statstjänarnas förhandlare att sätta regeln om det rörliga tillägget ur kraft innan — om jag så får uttrycka mig — den ens hade trätt i kraft.

Det blev ett lönestopp enligt alla kons- tens regler för statstjänarna redan den 1 juli 1947, d. v. s. ett och ett halvt år tidigare än för andra samhällsgrupper. Den rörliga regeln sattes ur kraft icke bara med hänsyn tagen till levnads- kostnadsutvecklingen utan också till den allmänna inkomststegringen.

Det sparades emellertid inte på löf- ten varken från statsmakternas eller från statstjänarnas förhandlare om att statstjänarna skulle få kompensation, bara det blev bättre tider. De skulle få igen vad de hade förlorat genom att de tidigare än andra grupper hade fått vid- kännas lönestopp. Resultatet av dessa löften blev vad statstjänarna själva ganska allmänt ha betecknat som en grindslant. Kompensationen för det ti- digare lönestoppet blev ca fem gånger mindre än vad den rätteligen borde ha varit. Detta framhöll jag också vid det tillfälle, då vi behandlade engångstill- lägget.

Det var emellertid med en viss spän- ning som statstjänarna motsågo de för- handlingar, som fördes inpå det nya året. De gjorde det därför, att man hade förklarar från statstjänarnas förhandla-

res sida, att nu skulle det inte bli fråga om småsmulor. Statstjänarnas topporga- nisationer hade försäkrat, att de inte bara skulle kräva kompensation för eftersläpningen i levnadskostnadshän- seende utan också för eftersläpningen i fråga om den allmänna inkomstutveck- lingen. I det fallet tror jag också att statstjänarnas förhandlare ha uppfyllt sina löften. Enligt vad som berättats mig tidigare — och herr Nihlfors har, såvitt jag förstår, vitsordat samma sak här — började man nämligen ursprung- ligen med att vid förhandlingarna kräva omkring 45 procent. I det sammanhang- et vill jag säga, att jag förmodar att statstjänarnas förhandlare hade mycket starka skäl för att framföra sådana krav.

Även om man betraktar detta som ett förhandlingsförslag, som man inte hade räknat med att kunna uppnå helt och fullt, utgår jag ändå ifrån att man ac- cepterade de synpunkter, som statstjä- narna själva hade framhållit, nämligen att de borde ha ett tillägg av ungefär denna omfattning för att få kompensa- tion för eftersläpningen i fråga om lev- nadskostnadsutvecklingen och i viss ut- sträckning också för eftersläpningen gentemot andra inkomstgrupper.

Det ursprungliga kravet kom emeller- tid sedan att lyda på endast 40 procent, d. v. s. 28 procent utöver de 12 procent som tidigare hade utgått. Resultatet blev det som vi nu ha att ta ställning till. Det innebär enligt min mening att inte ens eftersläpningen i fråga om levnads- kostnadsutvecklingen inhämtats och naturligtvis ännu mindre eftersläpning- en i förhållande till den allmänna in- komstutvecklingen, vilket också här har vitsordats, bl. a. av herr Henriksson. Hur statsutskottet under sådana förhål- landen kan skriva, att uppgörelsen in- nebär en reallöneförbättring i stort sett motsvarande vad som i sådant hänse- nde nåtts vid årets avtalsuppgörelser, är, trots vad här har sagts, oförklarligt för mig. Uttalandet är så mycket märk- ligare som utskottet icke tar någon som

Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.

helst hänsyn till de reallöneförbättringar, som vunnits på den allmänna arbetsmarknaden under den långa tid stats-tjänarlönerna varit orubbligt fastlåsta.

Att i det sammanhanget anföra löneklassuppflyttningarna och ange ett visst procenttal, som skulle representera en viss löneglidning också för statstjänarna, finner jag fullständigt malplacerat, ty i så fall skulle man ju också inom den allmänna arbetsmarknaden räkna med de löneglidningar, som av samma eller liknande anledningar skett där.

Riksdagen går emellertid nu att fatta beslut i frågan vid en tidpunkt, då den lilla marginal på några procent, som enligt ett missvisande index möjligen fanns när uppgörelsen träffades, redan är uppäten och mer till.

Nu signaleras ytterligare prisstegringar av ansenlig omfattning, vilka beröra så viktiga ting som bränsletilläggen på hyrorna och brödet. Prisstegringar inträffa för övrigt dagligen. Den s. k. engångsinflationen går upp i rök. Om inte regeringen genomför en effektiv priskontroll, kommer säkerligen en verklig inflation att efterträda den s. k. engångsinflationen.

Vad har man då att i nuvarande situation bjuda för garantier åt statstjänarna som kompensation för fortsatta prisstegringar? Ja, när nu den lilla marginal som man tidigare räknat med och som skulle täcka den fortsatta prisstegringen redan är uppäten, måste man säga, att det inte finns några garantier alls i det avseende jag nyss nämnde. Vi ha i vår motion ställt det rimliga kravet att riksdagen skulle uttala sig för att om index når siffran 180 vid kvar-talets slut, skulle förhandlingar upptagas i syfte att nå full kompensation för prisstegringarna.

Som jag tidigare sagt ha vi med detta icke syftat till en rörlig index utan endast till en ny överenskommelse, som skulle ge kompensation för de prisstegringar som inträtt.

Nu säger herr Henriksson att vår

motion är en förlagen tanke. Jag skulle vilja att herr Henriksson litet bättre än vad han gjorde i sitt anförande motive-rade varför motionen kunde betecknas så. Om man vid en viss tidpunkt träffar en uppgörelse och då utgår från att prisstegringarna skola fortsätta i ett visst tempo och om det sedan visar sig att detta tempo blir betydligt snab-bare än väntat och att prisstegringarna sätta in hårdare, skulle då inte stats-tjänarnas förhandlare kunna med möns-terarbetsgivaren staten träffa en upp-görelse i syfte att motverka de skadliga inverkningarna på statstjänarlönerna vid en häftig prisstegring?

Utskottet har nu, såvitt jag förstår fullständigt okänsligt för de faktiska förhållandena, avvisat vår motion. Motiveringen härför är mer än lovligt enkel. Utskottet hänvisar till att yrkandet strider mot den nya principen att det allmänna löneläget bestämmas med tillämpning av den allmänna arbetsmarknadens system med tidsbundna överens-kommelser. Jag måste säga, att detta resonemang verkar något av »god dag — yxskaft». Vi ha nämligen, som jag tidigare sagt, inte alls yrkat på någon förändring av den nya princip, som man här infört, nämligen att koppla loss lönerna från en rörlig index. Vi ha endast yrkat på fastställandet av ett tak, vars genombrytande skulle vara en förutsättning för upptagande av nya förhandlingar.

I det sammanhanget vill jag säga, att det som man här tänker införa, nämligen en avveckling av det s. k. rörliga tillägget, icke är någon ny princip. Det rörliga tillägget har nämligen aldrig varit i kraft. Det har redan från den dag, då det skulle ha trätt i kraft, den 1 juli 1947, satts ur funktion och ersatts med det fasta tillägget på 12 procent. Om vi i ett sådant läge ställa det kravet att man skall bestämma ett tak och ta upp nya förhandlingar därest indexen når upp till detsamma — förhandlingar som syfta till att säkra statstjänarna mot

Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.

fortsatta prisstegringar — anse vi oss vara i vår fulla rätt därvidlag. Detta kan inte betecknas som en förflugen tanke.

Har man lovat statstjänarna — och det har man gjort vid upprepade tillfällen — att deras reallöner från 1947 skola återställas, vilket är det minsta man kan begära med hänsyn till att statstjänarna dessutom släpa efter i alldeles oerhörd hög grad gentemot andra samhällsgrupper, så kräver väl den billigaste rättvisa att man ser till att detta förhållande består till avtalsperiodens slut.

Statstjänarna få nu omedelbart starta med en eftersläpning i förhållande till prisstegringarna, det lär ingen med skäl kunna bestrida. Då därtill kommer att prisutvecklingen nu synes gå i höjden på ett synnerligen markant sätt, borde var och en förstå att om statsmakterna vilja undvika oro i de anställdas led och se till att åtminstone en viss grad av tillfredsställelse råder med statens lönepolitik, bör någon form av garantier skapas mot en fortsatt sänkning av reallönen för statstjänarna.

Jag konstaterar, herr talman, att statstjänarnas stora flertal även efter ett bifall till utskottets förslag tillhör de eftersatta löntagargrupperna i vårt land. Det är ett faktum, som framgår av en enkel uträkning, att efter den föreslagna höjningen kommer en stationskarl, en brevbärare eller en tullvakt i högsta löneklassen och på högsta dyrort att få en månadslön på allt som allt 645 kronor. På lägsta dyrort komma samma befattningshavare att få allt som allt 544 kronor i månaden. Detta gäller i stor utsträckning ordinarie befattningshavare med ända upp till 35 à 40 års anställning.

I detta sammanhang vill jag till utskottets talesman, herr Lindholm, säga, att en ordinarie stationskarl, brevbärare eller tullvakt måste väl i all rimlighets namn kunna jämföras med en yr-

kesutbildad arbetare. Om man jämför en i Stockholm bosatt yrkesutbildad arbetares lön med en stationskarls, ligger denne arbetares lön väsentligt högre än stationskarlens. Den stora massan av statstjänare kommer alltså även i fortsättningen att befinna sig ganska mycket under genomsnittsinkomsten för landets löntagare.

Sådan är statens lönepolitik mot sina egna anställda. Jag förmodar, att ingen tror att en sådan lönepolitik kan drivas i längden utan att föra med sig en hämmande inverkan på statsapparatus funktioner.

Jag skulle också vilja säga några ord i den fråga, som har fått en särskild behandling under denna debatt och som också gjorts till föremål för en reservation, nämligen frågan om förhandlingsordningen för statstjänarna, dvs. under vilka former löner och andra arbetsvillkor för statstjänarna skola fastställas. Jag tror, att man icke kan hindra en utveckling därhän att lönuppgörelserna mellan dem och staten eller ett av staten särskilt utsett organ så småningom komma att ske under samma former som för den stora massan av löntagare i övrigt i landet. Detta förutsätter självfallet att statstjänarna kunna förbehålla sig samma rörelsefrihet som andra grupper ha, när det gäller tillgripande av åtgärder för att göra sina krav respekterade.

Det har länge diskuterats man och man emellan bland de lägre statstjänarna, om de ha rätt att tillgripa strejkaktioner eller inte. Även jag har sysslat litet med denna fråga, och jag har inte kunnat finna att det existerar något lagligt förbud för statstjänarna att tillgripa stridsmetoder för att sätta makt bakom sina krav. Därom är emellertid onödigt att tvista. Jag förutsätter som självklart, att om utvecklingen kommer att gå därhän — vilket jag tror — att riksdagen helt avkopplas från all befattning med de statsanställdas lönefrågor, och om uppgörelserna om

Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansföreskrift m. m.

lönerna träffas i samma former som tillämpas på den allmänna arbetsmarknaden, måste detta ha till en given förutsättning att statstjänarna äga rätt att tillgripa stridsåtgärder.

Slutligen bara en replik till herr Lindholm. Han förklarade att statstjänarna genom sin lönerereglering 1947 gingo förbi övriga löntagare, som arbeta under ungefär motsvarande förhållanden. Jag ber då att få erinra herr Lindholm om det faktum, att dessa löner fastställdes med utgångspunkt från det allmänna löneläget år 1945, och då statstjänarnas lönerereglering icke trädde i kraft förrän den 1 juli 1947 torde var och en förstå, att statstjänarna icke i lönehänseende kunde gå om andra jämförliga samhällsgrupper.

Härmed må emellertid förhålla sig hur som helst. Eftersom alla här ha konstaterat, att alla andra yrkesgrupper ha kunnat tillkämpa sig ganska betydande reallöneförbättringar under den tid som det har rått lönestopp för statstjänarna, borde ju detta öva inflytande såväl på de förhandlingar som förts som på det beslut, som skall fattas här i dag. Vi ha för vår del i nuvarande läge inskränkt oss till att allenast väcka en motion, som syftar till att åtminstone i någon mån gardera statstjänarna mot en löneförsämring genom fortsatta prisstegringar.

Herr talman! Med vad jag här anfört ber jag att få yrka bifall till motionen II: 398.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet LINGMAN: Herr talman! När man sitter och lyssnar till denna debatt, kan man inte undgå att göra den reflexionen att de förhandlingar, som ha förts, kanske ha förts med fel part. Vi ha från regeringens sida förhandlat med statstjänarnas huvudorganisationer, men här har man såväl från högerns som från folkpartiets och kommunisternas sida ifrågasatt om uppö-

relsen är riktig och föreslagit ett annat organ för att sköta förhandlingarna. Men om här finns större sakkunskap än vad organisationerna själva besitta, så är frågan om det behövs något särskilt förhandlingsorgan och om det inte vore bättre att förhandla direkt med riksdagen utan särskilda omgångar. Jag tror inte att detta är meningen, men det är en reflexion som man inte kan undgå att göra, när man lyssnar till debatten.

Jag skall här bara beröra en sak, som herr Senander tog upp i sitt anförande. Han sade, att en stationskarl, en brev-bärare etc. åtminstone borde kunna jämföras med en yrkesutbildad industriarbetare. Jag förmodar att herr Senander där åsyftade samma beräkning som är gjord i kommunistmotionen nr 398 i denna kammare. Där säges det nämligen följande, för att belysa efter-släpningen av statstjänarnas löner: »I augusti månad förra året var, enligt socialstyrelsen, den *genomsnittliga* timförtjänsten för manliga industriarbetare i ortsgrupp V kr. 3:10. Genom årets avtalsuppgörelser torde en höjning med 10 procent ha skett. Därmed är den genomsnittliga timförtjänsten nu cirka kr. 3:40. Efter en arbetstid av 208 timmar för 30 dagar ger detta en månadsinkomst på 707 kr.» Mot denna lön ställer man så månadslönen för en befattningshavare i 12 lönegraden, dvs. stationskarlar och med dem likställda, vilka komma upp i en slutlön på 645 kronor i månaden. Dessa befattningshavare skulle alltså i lönehänseende ligga väsentligt under industriarbetarna. Den medeltimförtjänst, som herr Senander på basis av socialstyrelsens beräkningar har fått fram för manliga industriarbetare, kr. 3:10, är riktig. Men om man skall anföra siffror, hämtade ur statistiken, hör man väl också ha klart för sig vad som ligger i de siffror man får fram. Det förhåller sig nämligen så, att i denna medeltimförtjänst ingår inte bara den kontanta bot-

Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.

tenlönen, utan i densamma är också inräknad övertidsersättning, skifttilllägg och andra sådana extra tillägg, som utgå.

Om vi då först endast ta hänsyn till övertidsersättningen, så motsvarar den — fortfarande enligt socialstyrelsens beräkningar — något över 3 öre per timme. Ta vi alltså bort dessa 3 öre — som man naturligtvis bör göra vid jämförelser med den kontantlön, som en befattningshavare har för sin arbetstid — komma vi ned till kr. 3: 07 i timförtjänst för en manlig industriarbetare.

Då det sedan gäller att på basis av denna timförtjänst räkna ut månadsinkomsten, är det väl ändå ganska vanskligt att räkna med 208 timmar i månaden, som man har gjort i kommunisternas motion. Man kan nämligen inte komma upp till 208 timmar på ordinarie tid. Maximitiden är 2 400 timmar per år, och det blir 200 timmar i månaden. Men socialstyrelsens statistik visar, att inte ens denna tid i regel tas ut, beroende på vissa omständigheter, utan den genomsnittliga arbetstiden per månad uppgår till 183 timmar. Det är det timantalet, som ligger till grund för hela statistiken.

Om man alltså bygger på socialstyrelsens statistik i det ena fallet, får man vara konsekvent och ta den i hela dess utsträckning. Gör man det, kommer man fram till att en manlig industriarbetares månadsförtjänst under 1950 uppgick inte till 708 kronor utan till 562 kronor. När därtill kommer den förhöjning, som har inträtt fram till i år — i motionen har man räknat med en förhöjning på 10 procent; jag tror att det är för lågt beräknat och att den bör vara mellan 11 och 12 procent — får man 630 kronor i månaden, om man nu skall göra en jämförelse med månads-siffran. Det blir alltså 630 kronor jämfört med 12 löneklassens 645 kronor. Då gäller det nettolönen, när pensionsavgifterna äro avdragna. Skall man göra en fullständig jämförelse med

industriarbetarna, skall man i stället räkna med bruttolönen, som utgör 690 kronor i månaden. Det är alltså industriarbetarens månadslön på 630 kronor på 5-ort, som man i så fall får jämföra med 12 löneklassens 690 kronor på 5-ort. Drar man ut detta på de lägre dyrorterna, blir skillnaden större till förmån för den löneplansanställda genom den kortare spännvidden.

Jag ville nämna detta för att betona, att om man skall ta siffror ur statistik, böra siffrorna vara riktiga och ange allt vad som finns i statistiken. Jag vill i övrigt inte göra några direkta jämförelser emellan 12 löneklassen och industriarbetarlönen. Det kan vara många saker som försvåra en dylik jämförelse. Men jag tror att det är angeläget att rätta till dessa siffror.

Jag skulle så vilja säga några ord om vad reservanterna anfört med anledning av utskottets utlåtande. Den mera allmänna formulering, som folkpartiets representanter där ha föreslagit, när de tala om att kompensationen inte är fullständig utan att det är en mera partiell kompensation, skall jag inte ta upp till behandling. Det är en fråga som får göras upp emellan talesmännen för den riktningen och talesmännen för organisationerna. I detta konstaterande ligger ju i alla fall en insinuation om att personalorganisationernas representanter inte ha förstått att bedöma denna fråga. Jag tror att de ha gjort sitt allra bästa, men har man en annan bedömning på annat håll, må det bli en uppgörelse emellan dessa parter.

Vad sedan gäller grunderna för uträkning av tjänstledighetsavdraget, så har detta berörts av herr Lindholm. Det är riktigt som herr Lindholm säger, att skall man här använda sig av tabeller med den ändrade metod, som reservanterna föreslå, måste man räkna ut minst 7 000 tabeller. Var och en förstår att detta ändå inte är möjligt att göra. Då säges det, att man kan undvika krånglet genom att inte använda några ta-

Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.

beller. Ja, det är klart att man kan, det kan man göra på alla möjliga områden här i livet. Vi kunna slopa alla de tabeller som finnas, om man anser att det är krångel. Det skulle i detta fall innebära, att man ute på tjänsteställena får sitta och räkna ut de olika tjänstledighetsavdragen, om det är A-avdrag, B-avdrag eller C-avdrag eller en kombination av två eller tre av dessa avdrag.

Skälen till att man skulle göra detta angivas i motion nr 303, där man som exempel tagit en tjänsteman i 39 löneklassen på 5-ort. Det påvisas där, att genom den nu tillämpade metoden för att räkna tjänstledighetsavdraget får vederbörande 31 kronor mindre i månaden än om man ginge över på den linje, som förordas av motionärerna. Därvid gäller 12-procenttillägget. Detta betyder alltså i det läge, då man gjorde uträkningen, att vederbörande tjänsteman skulle förlora ungefär 1 krona om dagen. Men detta är i ett förtjänstläge på 55 kronor om dagen. Då säger man: Det kan inte vara riktigt att man gör på detta sätt. Jag frågar mig: Varför är det inte riktigt? När tjänstledighetstabellen räknades ut i samband med att det nya lönerementet kom till, var man fullt medveten om dessa konsekvenser. Men lika väl som man anser det vara naturligt, att ett C-avdrag, alltså helt avdrag, skall motsvara det som uppkommer genom en proportionell fördelning av månadslönen på antalet dagar — månadslönen täcker ju hela månaden, och om vederbörande är borta en dag, skall det på en månad som har 30 dagar gå bort en trettiondel o. s. v. — likaväl är det klart att A- och B-avdragen böra stå i en viss relation till hela lönen eller hela avdraget och således följa detsamma. Det är precis samma metod, som användes över arbetsmarknaden i övrigt i hela vårt land. Man var fullt medveten om, att det i vissa lägen skulle uppstå dessa minus, som man nu har räknat ut för de högre löneklasserna, men man ansåg

att fördelarna med att kunna använda tabellerna voro så pass stora, att man med öppna ögon tog denna konsekvens. Jag hävdar fortfarande, att det inte finns några sakliga skäl för att man skulle gå ifrån detta, såvida man inte ändå trots allt tycker, att det kunde vara någon tillfredsställelse med att plantera någon liten krångelplanta här och där, även om man vid andra tillfällen anser att allt detta krångel skall rensas bort.

I den av högerns representanter avgivna reservationen hänvisar man också till att huvudmassan av statstjänstemännen måste betraktas såsom eftersatta. Ja, det beror ju helt och hållet på hur man bedömer löneläget och vad man menar med att vara en eftersatt grupp. Är den en eftersatt grupp, som i procent har fått mindre än andra, eller är den en eftersatt grupp, som i kronor räknat har fått mindre än andra? Det tror jag man kan diskutera och tvista om nästan hur länge som helst. Men av de siffror, som herr Senander har lagt fram i sin motion och som jag har fått tillfälle att rätta till, tror jag ändå att det framgår, att man vid jämförelse med industriarbetarna inte kan påstå, att huvudmassan av de statsanställda är eftersatt. Och skulle så vara förhållandet, måste det väl ändå väcka någon förvåning att den ena gruppen efter den andra gör framställningar hos Kungl. Maj:t och motionerar i riksdagen om att den skall överföras till det statliga lönerementet. Varför skulle man vilja överföras och bli underkastad det statliga lönerementet om det inte innebär fördelar, som man eljest saknar?

Beträffande konstruktionen av det rörliga tillägget, som man här har betraktat såsom en metod att avväga den allmänna lönenivån, kan man naturligtvis säga, att om man har enbart det rörliga tillägget, skall detta utgå för att kompensera en prisstegring eller för att behålla relationerna såsom de en gång ha varit. Men det skall också i så fall

Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.

innebära, att man är fullt överens om att den relation, som rådde mellan vissa grupper vid en viss tidpunkt, var den riktiga. Så snart man hyser tvekan om huruvida den relationen var riktig, måste man vara beredd att pröva huruvida man bör ändra relationerna. Det kan naturligtvis göras på olika sätt. Nu har ju förordningen om det rörliga tillägget inte trätt i kraft, men vi ha en rörlig del av lönen, och frågan är då: Skall man vidtaga justeringar genom att justera den rörliga delen av lönen eller den fasta delen av lönen? Man kan naturligtvis göra båda delarna. Men man kan också åstadkomma löneförändringar genom att justera både den rörliga och den fasta delen. Att därför ge sig in på att genom ett beslut i förväg binda dem som skola förhandla med vissa uttalanden om, att »det få ni göra, men det få ni inte göra», det måste ju innebära att det inte finns möjlighet att föra nya förhandlingar, utan att man i så fall skall vara tvungen att röra sig med det ena eller det andra.

Det har här talats om att det skulle föreligga behov av ett särskilt förhandlingsorgan. Man har också uttalat, att man är medveten om att en utredning arbetar, men man rekommenderar ändå att det göres på det eller det sättet. Herr Larsson sade, att det inte var meningen att man skulle binda utredningen, men man skulle ändå uttala en önskan om att det skulle gå i en viss riktning. Då är frågan varför man uttalar en önskan, om man inte menar att det skall ske på det sätt som man önskar. Nu är, som herr Henriksson sagt, denna fråga rätt komplicerad, och den har vid flera tillfällen varit uppe till behandling inom utredningen utan att man ännu kunnat finna någon så att säga fullt klar linje, som man kan följa. Men frågan är föremål för uppmärksamhet, och man kommer att sträva efter att finna en lösning på den. Däremot tror jag inte att det skulle vara möjligt att gå den väg, som man

i högermotionen ifrån början anvisade, d. v. s. att man skulle ha ett helt fristående organ, som skulle sköta detta. Det skulle för all del vara ett mycket effektivt sätt att utestänga tjänstemännens representanter från att komma till tals med vare sig regeringen eller riksdagen, men jag tror inte att man skall gå den vägen. Är man beredd att förhandla, då skall man också ge organisationernas representanter möjlighet att få komma till tals med åtminstone regeringen, om de så önska.

Jag skulle till slut bara vilja ifrågasätta varför det har ansetts särskilt angeläget att föreslå ett uttalande om tillkallande av förlikningsman vid förhandlingar mellan statsmakterna och tjänstemännens organisationer. De förhandlingar, som nu ha förts, ha pågått i fyra dagar, inte i fyra hela dagar utan fyra halva dagar utan några nattförhandlingar, och man har förhandlat sig fram till en överenskommelse. Jag tror att man kan finna många områden, där man haft förlikningsmän och där det har tagit mycket längre tid. Jag menar, att när parterna ha vinnlagt sig om att försöka komma fram till en överenskommelse och detta har visat sig vara möjligt, bör man kunna fortsätta på den vägen. För övrigt uppstår det även därvidlag vissa problem, som i så fall behöva knäckas. Om man skall tillkalla förlikningsman, vem skall göra det? Om förhandlingarna komma i ett skede där man har svårigheter att komma överens, skall då socialstyrelsen förordna förlikningsman mellan regeringen och organisationerna, eller skall regeringen som den ena parten förordna förlikningsman? Nog borde man väl ändå kunna ge sig till tals så pass länge, att även den frågan får undersökas närmare av den utredning, som nu sitter. Jag tror, att både den frågan och frågan om vilket organ, som lämpligen skall handha förhandlingarna, böra kunna anstå till dess. I övrigt bör väl ändå riksdagen undvika beslut, som binda

Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.

parternas möjligheter att förhandla efter de friare linjer, som man nu ömsesidigt strävar efter att komma fram till.

Herr **SENANDER** (kort genmäle): Herr talman! Statsrådet Lingman räknade in oss kommunister bland de borgerliga när det gäller kravet på ett särskilt förhandlingsorgan. Den maning till försiktighet vid behandlingen av siffror, som statsrådet riktade till mig, skall jag be att få returnera och be att statsrådet Lingman inte gör några oförsiktiga uttalanden. Vi ha nämligen icke krävt något särskilt förhandlingsorgan. Vi ha inte heller som de borgerliga ställt krav på någon särskild förlikningsman. Jag antydde, att utvecklingen i detta avseende kan komma att gå därhän, att statstjänarna i likhet med grupperna på den allmänna arbetsmarknaden kunna komma att ställa krav på att få träffa sina uppgörelser under liknande former, och jag antydde också att de då självfallet böra tillerkännas rätt att använda stridsmedel. Vi ha således inte alls något gemensamt med de borgerliga i detta avseende.

Sedan medger jag, att det alltid är farligt att handskas med siffror, och det tycker jag också att statsrådet Lingman borde betänka litet. Statsrådet Lingman förklarade här, att genomsnittsarbetstiden, på vilken den genomsnittliga timförtjänst, som vi åberopa i vår motion, baserar sig, var 183 timmar i månaden. Men, statsrådet Lingman, det som drar ned arbetstiden i det avseendet och därmed också månadsförtjänsten och årsförtjänsten, är den väldiga olycksfallsfrekvensen, och de ersättningar, som de som råkar ut för olycksfall få från riks försäkringen, inräknas ju inte i denna genomsnittsförtjänst, som redovisas av socialstyrelsen. Under 1948 förlorade vi här i landet inte mindre än 15 miljoner arbetstimmar på grund av olycksfall, och det är klart att detta drar ned det hela. Stats-

rådet får väl medge, att om en arbetare arbetar full tid, kan man mycket väl jämställa hans arbetstid av 48 timmar i veckan med 208 timmar i månaden, som gäller för statstjänarna, även om det är utslaget på 30 dagar och icke på 4 veckor.

Om vi skola räkna vidare kunna vi säga, att vi också måste sänka siffran för förtjänsten för statstjänarna på grund av bestämmelserna att de på dessa löner skola hålla sig med egen uniform, vilket minskar årsinkomsten med icke så obetydliga belopp. Därtill kommer, att om man räknar in skiftersättning för arbetarna i den arbetsförtjänst, som här angivits, får man också räkna med att statstjänarna i ganska stor utsträckning utföra arbete på nätter och på sön- och helgdagar och därigenom skulle kunna jämställas med skiftarbete.

Herr **NIHLFORS** (kort genmäle): Herr talman! Jag fäste mig vid att statsrådet Lingman förklarade, att man på sin tid, när man gjorde upp tabellerna om avdrag för tjänstledighet, som de nu äro utformade, var fullt medveten om att det skulle bli en orättvisa. Jag måste för min del konstatera, att de representanter för personalorganisationerna, som jag har kunnat få tag i, inte ha kunnat erinra sig att man vid diskussionen i 1945 års lönekommitté hade uppe detta problem. Det är väl så, att om man medvetet gått in för detta vid uträkningen av dessa avdragstabeller, så är det från departementets sida det skett.

Sedan kommer man in på denna fassansfulla beskrivning av det tabellraseri, som skulle utbryta om man ginge in för den lösning av problemet, som motionärerna föreslagit. Då måste man fråga sig när en sådan situation kan uppstå, att både A- och B-avdrag förekomma i kombination. Av vilken anledning skulle man då behöva ha speciella tabeller? Man kan också undra om

Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.

man skulle tabellera även det s. k. C-avdraget, som innebär fullständigt avstående från lönen. Det är ju, måste man säga, en överdrift utan all ända.

När så herr statsrådet kom in på frågan om ett parlamentariskt organ, som skulle kunna vara med vid löneförhandlingarna, verkade det som om han menade, att personalorganisationerna i ett sådant läge inte skulle kunna komma till tals med regeringen. Från reservanternas sida har aldrig ifrågasatts en sådan utveckling. Även herr Henriksson var inne på detta, att man vill förhandla med regeringen, därför att den kan ge definitivt besked hur långt man skall kunna gå. Jag måste säga, att det är att diskriminera riksdagen och dess beslutande myndighet om man säger, att det räcker med att tala med regeringen. Det tycks ju förutsättas, att det är en socialdemokratisk majoritetsregering man tänker på här. Jag skulle för min del kunna sia om att socialdemokraterna, som i detta fall stödjade utskottets linje, i ett annat läge kanske inte skulle vara så negativa till den tanke reservanternas här framfört.

Herr HJALMARSON (kort genmäle): Herr talman! Jag skulle gärna vilja ställa en fråga till statsrådet Lingman. Det är ju enligt statsrådets uppfattning meningen, att riksdagen inte i förväg skulle få göra något som helst uttalande om efter vilka linjer förhandlingarna böra bedrivas, inte ens ett uttalande i en principfråga. Vidare anser statsrådet uppenbarligen, att det inte heller är lämpligt att riksdagen säger någonting sedan förhandlingarna äro slutförda. Jag undrar om statsrådet Lingman då skulle vilja litet närmare utveckla för oss vilken funktion, som statsrådet egentligen anser att riksdagen bör ha i detta sammanhang.

Antag att det vore en borgerlig regering, som sutte vid makten här i landet. Skulle socialdemokraterna även då an-

se, att riksdagen borde dömas till en sådan självutplåning, som statsrådet uppenbarligen nu finner naturlig? Jag vågar hålla tio mot ett på att så inte skulle vara fallet. Det kan väl ändå inträffa, att man även inom regeringen före en avtalsförhandling försöker bilda sig en uppfattning om efter vilka linjer förhandlingarna skola bedrivas. Det är väl tänkbart, att man då uppmanar de förhandlingsdelegerade att hålla hårt på ett visst önskemål, t. ex. i en principfråga. Innebär det, att man därmed gör ett ingrepp i de fria förhandlingar? Naturligtvis inte, men om riksdagen vågar göra ett liknande uttalande, varför skall det anses vara ett ingrepp i den fria förhandlingsrätten?

Herr talman, jag hinner inte närmare utveckla saken — jag förstår att tiden strax är ute. Jag vill bara säga, att det måste vara ett rimligt demokratiskt önskemål, att man försöker att finna en lämplig väg i fortsättningen, gärna av mera informell natur, för att kunna hålla en bättre kontakt med riksdagen vid behandlingen av dessa frågor och för att också möjliggöra för de i riksdagen företrädda partierna att framföra sina synpunkter.

Till sist några ord rörande frågan om förhandlingsorganet. En ganska lång erfarenhet på arbetsmarknaden visar, att det är en fördel även för arbetsgivarparten att man har ett särskilt förhandlingsorgan till sitt förfogande för själva förhandlingsarbetets bedrivande. Detta innebär icke någon kritik gentemot statsrådet Lingman. Jag vet att han är en mycket skicklig förhandlare. Men om jag vore i herr Lingmans eller regeringens ställe skulle jag tycka att det vore en fördel att ha ett sådant organ till förfogande för att sköta kontakterna med motparten. Detta organ bör enligt mitt förmenande bestå av förhandlingsexperter, gärna riksdagsmän, men i så fall inte i deras egenskap av politiker utan på grund av deras rent fackliga förtjänster.

Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet LINGMAN: Herr talman! Herr Senander kanske missförstod mig. När jag sade, att vi kanske ha förhandlat med fel part, avsåg jag att kritik hade framförts ifrån högerns, folkpartiets och kommunisternas representanter. Jag har därmed inte velat göra gällande, att herr Senander eller någon annan från hans parti har yrkat på något annat förhandlingsorgan, utan jag åsyftade själva bedömningen av det resultat, som vi ha förhandlat oss fram till.

Vad sedan beträffar beräkningen av arbetstidens längd, som jag i mitt förra anförande berörde, förhåller det sig så, att man på grundval av socialstyrelsens statistik har räknat ut, att det inte går att göra 200 ordinarie arbetstimmar i månaden utan att det blir ett lägre tal på grund av infallande helgdagar, uttagna ledighetsdagar o. s. v. De arbetsdagar som gå bort på grund av sjukdom och olycksfall äro en sak för sig vid beräkningen av medeltimförtjänsten.

När det gäller skiftersättningarna är det så att dessa ingå i medeltimförtjänsten för industriarbetare men däremot saknas i de löneplansanställdas löneförhöjningar.

Herr Nihlfors frågade mig, när det kan inträffa att både A- och B-avdrag uppstå samtidigt. Ja, det händer mycket ofta att dessa avdrag förekomma samtidigt, inte för samma dag men under samma månad, och man måste då ha olika beräkningsgrunder. Jag tror inte alls att det är märkvärdigt, att både A-, B- och C-avdrag kunna ifrågakomma under samma månad.

På herr Hjalmarsons fråga, huruvida jag skulle vilja förmena riksdagen rätt att göra något uttalande i dessa lönefrågor, vill jag svara, att jag inte alls förmenar riksdagen rätten att göra ett uttalande. Men herr Hjalmarson är en erfaren man inom förhandlingsväsendet, och jag förmodar att han betraktar det som en olycka om man går

till förhandlingsbordet med absolut bundna mandat. Det är det som jag åsyftar. Låt oss anta att riksdagen säger: »Ni få förhandla men inte om konstruktionen av det rörliga tillägget, det få ni inte röra. Det rörliga tillägget skall utgå med samma procent över hela löneplanen.» — I så fall har man avfört denna fråga ifrån de fria förhandlingarna. Ett sådant tillvägagångssätt är enligt min mening oförenligt med fria förhandlingar. Man kan däremot uttala önskemål och man kan ha olika synpunkter. Jag vill säga, att under de förhandlingar, som nu förts, diskuterades olika frågor inom regeringen. Man hade olika synpunkter, men det förekom aldrig att någon inom regeringen påfordrade att man så att säga skulle vara bunden under förhandlingarna med organisationerna. Man hade vissa synpunkter, som man ville ha beaktade men man band sig inte. Det är detta som man såvitt jag förstår strävar efter på avtalsmarknaden i övrigt. Om man vill komma fram till ett resultat skall man undvika att binda vare sig den ena eller den andra parten med några förhandsdirektiv.

Om jag tänker på min personliga ställning under förhandlingarna, kan jag mycket väl hålla med herr Hjalmarson om att det naturligtvis skulle ha varit mycket behagligare om jag hade haft någon annan som suttit vid förhandlingsbordet och jag kunnat sitta bakom och säga till honom vad han skulle säga och vad han skulle göra. Men man får väl också tänka på motparten. Skulle den ha funnit sig i detta? Det tror jag inte den skulle ha gjort. Det kanske skulle ha gott bra först, men så småningom skulle tjänstemännens representanter ha sagt: »Ja, men låt oss nu få tala med honom som sitter bakom. Det är honom vi vilja komma till tals med.» — Och det är den vägen som jag tror att man skall hålla öppen oavsett vilken form man än kan finna för ett organ för själva förhandlingarna.

Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.

Herr LINDHOLM (kort genmäle): Herr talman! Det var herr Hjalmarsons deklaration om principernas helighet, som föranledde mig att på nytt blanda mig i meningsutbytet. Det förekom ju rätt mycket diskussion i utskottet om dessa 32—33 procent och deras helighet, huruvida de skulle bevaras för framtiden eller inte. Jag vill i detta sammanhang endast fästa kammarens uppmärksamhet på en omständighet. Under många år gjorde man vid diskussion av förhandlingsfrågor i detta land gällande, att vårt partis representanter alltid gingo till förhandlingsbordet med imperativa mandat. Man klagade mycket på att vi vid alla avgöranden voro bundna i förväg. Det är därför förvånansvärt att företrädaren och samtidigt ledaren för det parti, som i tidigare lägen alltid har hävdats, att parterna skola ha full frihet när de gå till en förhandling, i dag kräver, att den samhällsliga representanten i vissa avseenden skall vara bunden. Då man dessutom vet, att t. ex. vid de senaste förhandlingarna en av förutsättningarna för att man skulle träffa uppgörelse var, att det skedde på basis av de 32—33 procenten, är det ägnat att förvåna att herr Hjalmarson inte ser litet mera praktiskt på detta problem utan enbart rider på principer. Skulle ett sådant uttalande, som herr Hjalmarson åsyftar, ha legat till grund för dessa förhandlingar, hade vi kanske i dag inte haft någon uppgörelse. Jag undrar därför, herr Hjalmarson, om principen kan vara värd så mycket.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm: Herr talman! Jag skall efter vad som sagts inte tillägga så många ord. Jag kan dock inte uraktlåta att något beröra ett par saker i reservanternas yrkanden, som även framförts i diskussionen, speciellt från herr Kylings sida, i ett tidigare skede av debatten.

Man har inte bara från högerns utan

även från folkpartiets sida velat slå fast, att en differentiering av det rörliga tillägget skulle vara någonting under alla förhållanden felaktigt. Jag kan inte dela denna principiella syn på saken. Enligt mitt förmenande kan en differentiering i och för sig inte innebära någon som helst orättvisa. Det är ju helt och hållet beroende på vilka utgångspunkter man har för sitt ställningstagande till lönernas olika höjd. Man har tydligen här anlagt den synpunkten, att man måste höja lika över hela linjen beroende på att man måste räkna med så stark konkurrens från det enskilda näringslivet. Det är riktigt, att en sådan konkurrens finns. Men då vill jag bara fästa uppmärksamheten på att denna konkurrens finns även på andra områden. I det arbetsmarknadsläge vi för närvarande ha med brist på arbetskraft gör sig denna konkurrens om arbetskraften, och då i första hand den mervärda arbetskraften, gällande överallt. Jag tror inte att staten i det avseendet har någon som helst chans att uppträda som konkurrent gentemot det enskilda näringslivet. Ty vill det enskilda näringslivet försäkra sig om en man, tror jag inte det finns stora förutsättningar, i varje fall inte med nuvarande lönesystem, att staten skulle kunna uppträda som konkurrent och behålla den mannen inom statsförvaltningen.

Till detta tal om att det är alldeles fel med en differentiering vill jag också säga, att man ju kan välja andra utgångspunkter än den millimeterrättvisa, som skulle innebära, att man tillämpar samma procentsats över hela linjen. Jag skulle för min del mycket väl kunna tänka mig, att man väljer den utgångspunkten, att man kompenserar den levnadskostnadsfördyring i kronor räknat, som drabbar olika familjer. Om man då håller sig exempelvis till vad som har beräknats för indexfamiljen, i runt tal 700—750 kronor per år i levnadskostnadsfördyring,

Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.

skulle man kunna tänka sig en siffra efter vilken kompensation kunde utgå lika över hela linjen. Jag kan inte anse, att det är så helt riktigt, att den ena familjen får 500 kronor i kompensation på ett år och den andra kanhända någonting på 4 000—5 000 kronor. Om man under alla förhållanden skall fasthålla vid lika procenttal blir resultatet, att man inte under några förhållanden kan tillämpa en differentiering.

I detta sammanhang skulle jag också kunna fästa uppmärksamheten på en annan omständighet. När man i dagens läge talar om faran för inflation, så är det väl ändå på det sättet, att prisstegringen åter upp den summa som den övervägande delen av arbetarna erhåller och som är avsedd att täcka den rena levnadskostnadsfördyringen. Det är den summa, som i många fall utgår utöver denna kompensation för levnadskostnadsfördyring, som skapar en ytterligare stegrad efterfrågan, vilken i sin tur kommer att verka inflationsdrivande.

Jag skulle även vilja säga ett par ord om det resonemang, som fördes mellan herr Kyling och femte avdelningens ordförande om verkstadsarbetarnas löner contra de statsanställdas. Jag har här framför mig några siffror, som ha sammanställts av metallindustriarbetarförbundets ekonomiske expert. Han har kommit fram till vissa jämförelsetal. Siffrorna datera sig ifrån perioden 1/1—30/6 1950 och gälla anställda vid de statliga verkstäderna, och det är ju med denna grupp, som man tidigare i diskussionen anställt jämförelser. Om man jämför den timlön som arbetare av denna kategori ha inom 5-ortsgrupp med timlönen för verkstadsarbetare i den öppna marknaden, kommer man fram till att timlönen för de statsanställda arbetarna inom denna grupp under denna period var 312 öre och för verkstadsarbetarna inom det enskilda näringslivet 319 öre. De sistnämnda ha alltså 7 öre mera. Men då

skall man inte glömma att verkstadsarbetarna inom det enskilda näringslivet inte ha de sociala förmåner, som komma statstjänarna till del. I den utredning, som jag har här framför mig, har även detta förhållande beaktats. Om man beräknar värdet av dessa sociala förmåner i kronor per år kommer man fram till 1 435 kronor och slår man ut denna summa på antalet arbetstimmar blir det 56 öre i timmen. Detta skulle innebära att statstjänarna i 5-ortsgruppen, alltså den grupp som är jämförbar med de verkstadsarbetare, som herr Kyling talade om, under första halvåret 1950 hade en timlön som med 49 öre översteg verkstadsarbetarnas inom det enskilda näringslivet.

Jag skulle också vilja säga både till herr Kyling och herr Senander, som också voro inne på detta, att den löne-reglering som 1947 genomfördes för statstjänarna ändå förde upp dem till en lönenivå, som var betydligt högre än den dåvarande lönenivån för de grupper, med vilka man i dag jämför dem. Det är endast detta vi ha velat konstatera när man i dag vill göra jämförelser mellan olika grupper.

Jag skall inte förlänga debatten mycket, men jag skulle bara vilja säga till herr Senander, som talade om ett visst indextak, att detta resonemang inte är oss obekant. Det har presenterats i olika sammanhang och kanske i olika utformningar. I många fall har man velat göra den direkta anknytning till index, som herr Senander inte ville vara med om. Det är tre huvudledningningar till att vi från fackföreningsrörelsens sida inte ha velat vara med om en sådan anknytning. För det första kommer en sådan anknytning under alla förhållanden att medföra en eftersläpning. Man kan inte få fram siffran förrän efter en viss tid och genast är eftersläpningen där. Det andra skälet är att vi inte tro på att det finns någon möjlighet att åstadkomma en hundraprocentig kompensation för prisstegringar-

Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.

na. Det går i varje fall inte att uppnå en sådan uppgörelse på den enskilda arbetsmarknaden med Svenska arbetsgivareföreningen som motpart. Det tredje argumentet är det att i och med att vi skulle träffa en sådan uppgörelse, som inte gäve hundra procentig kompensation, skulle vi medvetet godkänna en levnadsstandardförsämring. Någon anledning härtill finns inte i dagens läge.

Herr HENRIKSSON (kort genmäle): Herr talman! Herr Gustafsson redogjorde i slutet av sitt anförande för en utredning, som innebar en jämförelse mellan vissa verkstadsarbetare å 5-ort inom den privata industrien och verkstadsarbetarna vid de statliga verkstäderna. Jag har ingen anledning att polemisera mot honom; jag tror att vad han anförde är riktigt. Jag vill endast konstatera att man vid denna beräkning tar hänsyn till vissa sociala förmåner som det är diskutabelt om man skall medräkna.

Jag begärde egentligen ordet för att framhålla en annan sak, nämligen att verkstadsarbetarna på det statliga området inte är någon aktuell grupp i detta sammanhang. Deras löner regleras inte av Kungl. Maj:t och riksdagen utan genom kollektivavtal. Och såvitt jag har mig bekant komma dessa arbetare att träffa ett kollektivavtal, som inte innebär större ökning än den som kommer metallindustriarbetarna till del, dvs. en ökning av 10—11 procent, och inte den större löneförbättring som den grupp som nu behandlas får på grund av det tidigare eftersatta löneläget.

Herr PETERSSON i Dahl: Herr talman! Jag var tveksam huruvida jag skulle taga till orda i denna debatt, men å andra sidan gäller det ju viktiga frågor som beröra oss allesamman, och

jag anser mig därför inte kunna helt förbigå dem med tystnad.

De olika talarna i debatten ha framfört en hel del intressanta synpunkter. Jag lyssnade med särskilt intresse till herr Henriksson i Stockholm, som är en av de förhandlare som ha åstadkommit denna löneuppgörelse. Han medgav ju, att det här gäller inte bara en utfyllnad på grund av levnadskostnadsförändring utan också en reallöneförbättring med ett lönetillägg av 18—19 procent, och han erkänner att förbättringen är större än för många andra grupper, som få nöja sig med ett tillägg på 10—12 procent. Enligt hans mening fanns det dock en hel del punkter, som man inte kan diskutera i en så stor församling som denna, där så många olika uppfattningar göra sig gällande. Han sade vidare, att den nu genomförda löneförbättringen givetvis måste anses vara en förbättring vid början av året men att han inte vet, om det kommer att förhålla sig så i slutet av året på grund av prisstegringarna, på grund av minskat penningvärde o. s. v. Till slut tillade han, att han motser framtiden med mycket stor oro. Han signalerade också att man vid löneförhandlingarna nästa år kanske måste kräva ett 40-procentigt tillägg och att det även kan tänkas att utvecklingen går i den riktningen att tillägget blir lika stort som lönen.

Det var, herr talman, just med anledning av detta senaste uttalande som jag vill säga något. Jag skulle vilja — kanske med samma oro som herr Henriksson — ställa den frågan till mig själv och till riksdagen: Är det så, att hela denna lönehöjning verkligen för med sig någon förbättring? Det finns ju en hel del låglönegrupper i landet. Många anse sig tillbakasatta och önska komma i paritet med andra grupper i lönehänseende. Herr Nihlfors, som talade för statstjänstemännen, sade ju att man inte kan få allt på en gång utan att man får nöja sig med litet i

Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.

taget och ta det i etapper. Nästa gång kanske man kan få mera. Statsrådet Lingman var i alla fall så pass ärlig, att han sade sig anse att huvudmassan av de statsanställda inte äro efter-satta.

Är det någon som tror att inte alla möjliga grupper efter dessa löneförhöjningar bli missnöjda, kanske mer missnöjda än de varit tidigare. De första, med vilka avtal träffades, voro ju lantarbetarna. Dessa fingo en förbättring på 13 procent. Man försökte hålla dem tillbaka. Man försökte detsamma med jordbrukets förhandlare, enär höjningar på jordbrukets område skulle menligt inverka på levnadskostnaderna och på så sätt på alla möjliga andra grupper. Man kan konstatera, att jordbruksförhandlarna funno sig i detta; de voro återhållsamma och nöjde sig med mycket begränsade tilllägg.

Jag skulle vilja ha sagt, att jag anser alla dessa höjningar av löner mycket farliga för framtiden. Frågan är, om det inte ligger så till, att vi allesammans komma att förlora på detta. Det är måhända otacksamt att säga det, men kanske dock riktigt. Det är ett mycket stort grundfel, att lönestoppet släppts. Är det någon som tror att det finns någon möjlighet för statsmakterna att behärska situationen i framtiden? Vi veta vad penningen är värd i dag. Ingen vet vad den är värd om sex månader eller i slutet av året, när nästa förhandling skall äga rum. Och skall det fortsätta på detta sätt, så kommer missnöjet att bli större och större ju längre detta fortsätter. Vad jag skulle vilja säga till regeringen är, att regeringen borde försöka med så fast hand som möjligt hemästra situationen och hålla tillbaka, även om regeringen förstår, att detta inte skulle bli mottaget med någon särskild välvilja. Det är berättigat att ställa den maningen till alla grupper och även till oss själva, synes det mig, att man

bör försöka begränsa sina krav och vara så återhållsam som möjligt, om vi inte skola gå en framtid till mötes, som ingen kan behärska.

Jag har tillsammans med några andra ledamöter av utskottet reserverat mig för en annan förhandlingsgång. Enligt vårt förslag, med anledning av väckta motioner, skulle ett parlamentariskt organ tillsättas, som skulle förhandla med statstjänstemännen, innan lönefrågan kommer inför Kungl. Maj:t och riksdagen. Utskottet har avvisat detta förslag och förutsätter att detta är föremål för uppmärksamhet. Det saknades därför anledning att tillstyrka någon åtgärd i motionernas syfte, enligt utskottet. Herr Lindholm menar, att man i avvaktan på att förhandlingsrättssakkunniga framlägga sitt förslag inte kan göra detta. Man skall inte säga något utan bör vara helt fri. Statsrådet Lingman meddelade, att han haft möjlighet att på fyra halva dagar träffa detta avtal, som nu en del tycka är bra och en hel del andra äro missnöjda med. Vi anse ändå, att det knappast kan vara riktigt korrekt, att statsrådet själv här sitter som direkt förhandlare, utan att det skulle vara riktigare, att det bleve ett mellanled. Det är detta förslag, som jag, herr talman, skall be att få yrka bifall till, vilket förslag är framlagt i reservationen nr 2 av herr Ohlon m. fl.

Herr HJALMARSON: Herr talman! Jag begärde ordet för en replik till statsrådet Lingman. Jag ställde en mycket central fråga till honom, nämligen frågan om vart riksdagens medinflytande tar vägen i det sammanhang vi nu diskutera, och jag konstaterar, att jag på denna fråga inte fick något som helst svar. Ett fortsatt meningsutbyte på den punkten är naturligtvis inte av så stort intresse, då man finner, att regeringsbänken står tom, när just denna fråga om riksdagens rätt och intressen skall ventileras.

Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.

Statsrådet Lingman gjorde gällande, att den omständigheten, att riksdagen skulle uttala ett önskemål om hur en viss förhandlingsfråga rent principiellt borde bedömas, skulle innebära, att de delegater som sköta förhandlingarna därmed skulle få ett bundet mandat. Detta måste bero på en missuppfattning. Det är ju inte märkvärdigare, att riksdagen ger uttryck åt sin mening i en sådan här fråga, uttalar ett önskemål om hur en viss fråga bör regleras, än att regeringen själv gör det i förhållande till dem som sköta förhandlingarna; och att regeringen gör detta sade ju även herr Lingman i sitt anförande. Kanske menar statsrådet Lingman att det inte är lämpligt, att man gör sådana uttalanden. Det beror väl på vilka uttalanden det är fråga om. Jag har aldrig hört talas om att det har ansetts, att det är olämpligt, att landsorganisationen före stora avtalsförhandlingar mycket kraftigt har deklarerat, att man vid de kommande förhandlingarna skulle bestämt hävda t. ex. den solidariska lönepolitikens principer eller hävda önskvärdheten av att söka en ny beräkningsgrund för lönesättningen för de kvinnliga arbetstagarna. Det är inte fråga om önskemål av principiellt annan art som vi här från vår sida tagit upp.

Statsrådet Lingman sade vidare, att det är mycket tveksamt om det kan anses lämpligt att tillskapa ett särskilt statligt förhandlingsorgan. Jag vill bara för att intet missförstånd skall uppkomma säga, att enligt mitt förmenande är det inte önskvärt att själva det förhandlande organet har en politiskt bestämd sammansättning, utan jag tror att det vore lyckligt, om man hade ett förhandlingsorgan med experter, de bästa förhandlingskapaciteter, som stå till förfogande för ändamålet. Vad beträffar medinflytandet från riksdagens sida, så vore det förvisso värdefullt, om det kunde åstadkommas i annan ordning, genom direkta kontakter, gär-

na av underhandskaraktär, mellan regeringen och de demokratiska partiernas representanter.

Statsrådet Lingmans huvudargument mot det ifrågasatta förhandlingsorganet var, att det skulle göra det omöjligt för tjänstemännen att i en kritisk situation förhandla direkt med arbetsgivaren, vilket ibland kan vara till fördel. Jag måste erkänna, herr talman, att jag inte heller kan godtaga detta argument. Det är väl ingenting i världen som hindrar staten—arbetsgivaren — i detta fall representerad av herr Lingmans förträffliga person — att träda in i ett kritiskt skede precis på samma sätt som arbetsgivaren ofta gör vid privata förhandlingar eller som exempelvis ett ombud för landsorganisationen kan göra i ett kritiskt läge, när det gäller förhandlingar, som tidigare bedrivits enbart i ett visst fackförbunds regi.

Till sist bara ett litet ord om de kritiska synpunkter som här framförts mot tanken att anlita förlikningsmän vid förhandlingar mellan staten och de statliga tjänstemännen. Kan man ändå inte, herr talman, se detta som en rent praktisk fråga? Kan man inte här ett ögonblick se bort från de konstitutionella perspektiven? På den privata arbetsmarknaden händer det ofta att starka meningsmotsättningar göra sig gällande mellan parterna. Det inträffar att intressen stå hårt mot intressen. All erfarenhet visar väl, att det då ofta är till fördel, att en opartisk person träder in och leder förhandlingsarbetet. Precis samma situation kan givetvis inträffa inom den statliga sektorn. Varför skall man inte då också kunna tänka sig ett sådant praktiskt arrangemang, att en person med erkänd auktoritet träder in som förhandlingsledare för att främja och underlätta förhandlingsarbetet?

Jag vill sammanfattningsvis säga, att jag har bara den önskan, att förhandlingarna mellan staten och statens tjänstemän skola så mycket som möjligt komma att närma sig de principer, som

Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.

man försöker tillämpa vid den vanliga förhandlingsverksamheten på den privata arbetsmarknaden. Jag är medveten om att man inte kan komma lika långt som man där gjort, men jag tror att man kan komma ett gott stycke på väg. Man kan väl säga, att principerna i det enskilda förhandlingsarbetet ha visat sig i hög grad ägnade att trygga arbetsfreden och främja ett gott förhållande mellan parterna, och om vi sträva efter att även inom den statliga sektorn följa dessa sunda fackliga principer och hålla oss helt borta från politisering av avtalsförhandlingarna, tror jag, att det är till fördel både för staten och för statens tjänstemän.

Herr RUBBESTAD: Herr talman! Som framgår av utskottsutlåtandet har jag antecknat en blank reservation. Jag vill i korthet redogöra för anledningen därtill. Skälet är att jag inte har kunnat ansluta mig till något av de förslag som här föreligga, då jag inte funnit, att något av dessa ger den rättvisa åtskilda grupper av tjänstemän, som jag önskat skulle ha blivit fallet. Jag står emellertid med som reservant beträffande det uttalande, som är gjort under punkt V i den reservation nr 2, som avser den förhandlingsorganisation, som diskuterats här en stund. Jag menar att det är alldeles nödvändigt att en sådan organisation kommer till stånd.

Jag förstår statsrådet Lingmans uttalande här, att han under den lugna debatt, som föregick hans yttrande, inte från något håll märkt den ringaste kritik av det som hade skett, innan denna proposition kom på bordet. Det är där som man enligt min mening skulle sätta in sin kritik mot det system som redan har tillämpats. Det som har skett i år genom att denna överenskommelse har träffats är ju rätt egendomligt och enastående. Tidigare regleringar av statstjänstemännens löner ha ju alltid föregåtts av utredningar. Dessa ha vanligtvis varit samman-

sätta av parlamentariker, som från olika synpunkter ha sett på hur löneläget har varit på andra områden. Utredningarna ha visserligen under de senaste åren haft rätt att förhandla med tjänstemännen, men representanter för riksdagen ha i alla fall varit insatta på ett tidigt stadium, när det gällt att träffa avtal med tjänstemännen. Detta har nu regeringen helt och hållet frångått och med åsidosättande av riksdagen infört ett nytt system, som, det vill jag säga, inte bör bli bestående. Därför är det riktigt, som anföres i den reservation, där ett parlamentariskt inslag i förhandlingsarbetet påyrkas.

När man ser på resultatet av förhandlingarna, tycker jag man kan styrkas ännu mer i den åsikt jag uttalade härom dagen, nämligen att det är statstjänstemännen som styra vårt samhälle för närvarande. Resultatet av förhandlingarna visar, att det är de som dirigera regeringen helt och hållet och som regeringen är ett lydigt organ för, när den framlägger detta förslag. En sådan lönereglering som denna har inte förekommit någon gång under detta århundrade. 1919 hade vi en lönereglering, 1921 ytterligare en och i början av 1930-talet återigen en. 1939 hade vi åter en ny lönereglering och 1947 den sista före den nu ifrågavarande. Och inte vid något tillfälle ha löneförhöjningarna för åtminstone vissa grupper varit av den storleksordning som det nu föreliggande förslaget innebär.

Departementschefens motivering för den höjning han här förordar är rätt underlig. Han talar om att riksdagen i höst gick in för en löneförhöjning med åtta procent, och som stöd för detta nya förslag vill han göra gällande, att riksdagen därmed intog den ståndpunkten, att det skulle vara full ersättning för levnadskostnadernas stegring, trots att avlöningsreglementet bestämmer, att det skall vara tre fjärdedels kompensation för ökade levnadskost-

Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.

nader. Men detta drar statsrådet ett streck över, inte bara när det gäller de åtta procenten, utan han sträcker sig framåt ända upp till indextalet 135 i stället för att stanna vid 124. Som stöd för detta vill han peka på att socialstyrelsen nu har beräknat, att levnadskostnaderna någon gång längre fram under detta år komma att visa en höjning upp till talet 135. Jag vet inte hur statsrådet har fått fram denna siffra — om det är på beställning till socialstyrelsen att komma fram till ett dylikt tal. Något tal baserat på verkliga förhållanden föreligger nämligen inte, som statsrådet vet, utan antingen måste siffran vara bestämd eller också veta tjänstemännen vilken makt de ha i kanslihuset och ha framlagt detta förslag för att det skulle accepteras av regeringen. Faktum är att för närvarande ha vi inte det indextalet utan ett betydligt lägre. Jag menar att hela detta tillvägagångssätt är sådant, att man inte bör med tystnad låta det passera, utan det bör enligt min mening kritiseras. Det är nödvändigt att det vid kommande förhandlingar förfars på ett mera varligt sätt.

När man sedan ser på hur det hela utformats, finner man att procentberäkning tillämpats. Herr Gustafsson i Stockholm var inne på att det borde ha kunnat anordnas på ett annat sätt. Vid löneregleringar placerar man in befattningshavarna i skilda lönegrader med hänsyn till utbildning och ansvar. Men för ökade levnadskostnader bör ju inte procenttal vara avgörande, ty utfallet blir, som vi se i propositionen, att vissa grupper få mellan 500 och 600 kronor i årlig ökning, medan andra, t. ex. byråchefer, få 2 940 kronor i ökad inkomst per år. Det är självklart att levnadskostnaderna för dessa inte äro stort större än för en vanlig arbetare med familj. Kostnaderna för maten är densamma, likaledes för kläder och resor m. m. dylikt. Det är därför oberättigat att använda procenträk-

ning, när det gäller att taga hänsyn till levnadskostnadernas stegring. Det vore bättre att som herr Gustafsson i Stockholm sade man fixerade beloppet i kronor räknat lika för alla. Då behövde det inte bli denna förskjutning mellan de olika löneklasserna, som denna proposition ändå ger uttryck för.

Nog tycker man att det bort kunna ordnas på ett helt annat sätt, som hade givit större rättvisa åt tjänstemännen i de skilda graderna än vad detta gör.

Man hade ju väntat, att när det sitter en socialdemokratisk regering vid makten, skulle den försöka att ordna så, att även de lägre löneklasserna finge en betydande höjning. Nu föreligger en högst varierande skillnad, såsom framgår av denna proposition och det utskottsförslag, som här föreligger. Vissa få fem gånger så mycket som andra.

Då man har den lilla skillnaden, att det skall vara 32 procent för vissa, som ha mer än 500 kronor i månaden, och 33 procent för de övriga, tycker jag verkligen att det är ett onödigt krångel. Det betyder ju endast sju kronor i månaden för dessa högre tjänstemän, och det gör för år 84 kronor. Då man varit med om att ge dem 2 940 kronor, så är det ju en bagatell med dessa 84 kronor, vare sig de läggas till eller dragas ifrån. Det hade blivit ett mycket enklare system enligt min mening, om man velat gå på den procentlinje, som regeringen valt, att inte inveckla systemet onödigt genom denna skillnad på en procent över en viss summa per månad.

Det är, herr talman, åtskilligt som man skulle vilja ytterligare kritisera i denna proposition och i detta utskottsförslag. När man i högerns och folkpartiets reservationer framhåller, att stats-tjänargruppen är en eftersatt grupp, så vill jag bestämt bestrida detta. Statsrådet Lingman har ju tidigare visat i polemik emot herr Senander, att så inte är fallet. Jag vill bara erinra om de siffror,

Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.

som finnas i statsverkspropositionen i år och som visa inkomsternas ökning från 1945 till 1950. En jordbrukare har fått en löneökning av 1 008 kronor under dessa år. Industrierbetaren har fått en ökning av 1 786 kronor, men de som äro anställda i allmän tjänst, i statstjänst, ha fått en höjning under denna tid med 1 923 kronor. Detta är genomsnittssiffror för samtliga inom de olika yrken, som här representeras. Det är klart att löneökningen varierar med hänsyn till befattningshavare och dylikt, men genomsnittstalet visar tendensen för de olika grupperna. Det är därför oriktigt att säga, att statstjänarna äro eftersatta, jämfört med andra. Faktum är, att de äro mycket väl ställda. De siffror, som statsrådet nämnde vid jämförelse mellan industrierbetare och tjänstemän i 9:e lönegraden, 12:e löneklassen, avsågo ortsgrupp 5, men gör man jämförelse på ortsgrupp 1 eller 2, finner man en ännu större skillnad mellan statstjänstemännens och industrierbetarnas löner till de förras fördel. Betänker man dessutom att dessa tjänstemän ha betydligt större sociala förmåner, längre semester i allmänhet och dessutom en säkerställd pension på ålderdomen, vilket industrierbetarna i regel icke ha, finner man att tjänstemännen äro mycket väl ställda jämfört med andra. Då folkpartiet i sin reservation därför säger, att det är en partiell ökning, som tjänstemännen nu få, och att de alltså förmåna sig vänta en kommande ökning rätt snart, vill jag säga att det hoppet böra de låta fara. Det är inte någon fara med statstjänstemännen, utan de äro fullt kompenserade för den inträdda dyrtiden, bättre ställda än alla andra grupper i samhället.

Herr talman! Jag skulle ju ha önskat att man kunde ordnat ett system, som hade givit mera rättvisa åt de skilda grupperna än det föreliggande, men då jag icke är beredd att nu framlägga ett utarbetat förslag härom, har jag för min del intet yrkande.

Herr LINDHOLM (kort genmäle): Herr talman! Jag har begärt ordet bara för att reagera mot den värdesättning, som herr Rubbestad har gjort av förhandlingarnas resultat.

Då herr Rubbestad här klagat över att en parlamentarisk kommission icke fört dessa förhandlingar utan att statsrådet själv fört dem, måste man fråga sig: Hade förhandlingsresultatet blivit bättre, om det hade varit en parlamentarisk kommission? Jag tror inte det, herr Rubbestad.

När man nu faller så hårda omdömen som herr Rubbestad har gjort, som t. ex. att det är statstjänstemännen som styra i det här landet, bör man också ha en liten smula belägg för ett dylikt påstående. Vi ha haft möjlighet att följa förhandlingsgången genom den föredragning, som vi haft på statsutskottets femte avdelning. Om man ställer de bud, som gävos i första omgången, och de krav, som då ställdes, emot det slutliga resultatet, måste man säga sig att herr Rubbestads påstående, att det är statstjänstemännen som styra, saknar täckning i verkligheten.

Jag måste för min del konstatera, att statsrådet och chefen för civildepartementet har på ett från riksdagens synpunkt utomordentligt bra sätt skött dessa förhandlingar.

Herr LARSSON i Stockholm: Herr talman! Jag har ingen anledning att ingå på herr Rubbestads anförande. Jag vill emellertid nu anmärka, eftersom statsrådet Lingman åter är i salen, att efter herr Rubbestads anförande må man här kunna göra den reflexionen, att det klander, som han trott sig förnimma mot den träffade uppgörelsen från vår sida, var dock en västanfläkt i jämförelse med den kritik, som här förekommit. Jag skall inte gå närmare in på det. Det har under den föregående debatten blivit utförligt belyst med avseende på prisutvecklingen och löneutvecklingen på den allmänna arbetsmarknaden. Jag

Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.

vill endast rätta ett missförstånd, som jag tyckte att statsrådet Lingman gjorde sig skyldig till, när han något misslynt gav uttryck åt att vi från vår sida voro kritiskt inställda med de anmärkningar som vi gjort mot uppgörelsens innebörd. Tvärt om, vi biträda denna uppgörelse, som vi anse vara en god kompromiss mellan olika intressen, men vi ha velat något fullständigare än som skett i propositionen och utskottsutlåtandet måla den bakgrund, mot vilken uppgörelsen bör ses.

Vad jag emellertid, herr talman, egentligen begärt ordet för var att ytterligare säga något om förhandlingsformerna, förhandlingsorganisationen, i anslutning till den mening, som vi givit uttryck åt i vår reservation. Herr Hjalmarson menade, att denna förhandlingsapparat icke skall ha något politiskt inslag. Jag använder ordet förhandlingsapparat därför att den kan ju konstrueras på många olika sätt, och ingen, i varje fall inte vi, har velat ta ställning till vilken konstruktion man slutligen bör välja. För detta ändamål lär det vara nödvändigt att få se förhandlings-sakkunnigas utredningsresultat och det slut, vartill Kungl. Maj:t på denna grundval kan komma. Denna förhandlingsapparat, menade herr Hjalmarson, bör övervägande eller uteslutande bestå av experter. Jag känner igen denna vackra mask. Det är ett önskemål, som man har i många olika sammanhang. Det är emellertid, herr talman, en cigarr som inte existerar i verkligheten, av det skälet nämligen — och här kan jag instämma i vad statsrådet yttrade — att det är ett befogat önskemål från den andra partens sida att få komma till tals med dem som här bestämma. Vi känna detta önskemål från olika förhandlingar, vi känna det inte minst från de kommunala förhandlingarna, och vi ha oupphörligen i många olika former ställt inför detta organisationsproblem, som vi också, vågar jag säga, i många fall på ett tillfredsställande sätt kunnat

lösa, nämligen att konstruera en förhandlingsapparat, som är representativ och bindande för de olika meningsriktningarna inom den beslutande församlingen men som ändå handlar i intimt samförstånd med den bestämmande riktningen inom den offentliga församling det nu må gälla. Jag föreställer mig att inga kommunala avtal träffats av en kommunal lönenämnd eller avtalsnämnd utan intimt samförstånd med kommunalnämnden eller drätselkammaren eller finansroteln inom kommunen, och jag har den misstanken, att även de avtal, som vi nu behandla, dock ha föregåtts av mycket allvarliga överläggningar ej blott med statsrådet Lingman utan framför allt med den som har hand om statens kassa. Så föreställer jag mig att det måste vara, och av dessa skäl menar jag att det är omöjligt att komma till den konstruktion, som herr Hjalmarson tänkte sig. Man måste komma till en konstruktion, där även det allmännas arbetsgivarintresse kommer till uttryck, arbetsgivarintresset även taget i den mening, som det måste tas, när det gäller det allmänna som arbetsgivare med de förpliktelser till ett objektivt avvägande och ett rättvist avgörande, som finnas hos det allmänna. Det är för oss skälet till att vi anslutit oss till detta förslag, som redan framfördes från vår sida under remissdebatten och som nu föreligger i en från bondeförbundshåll väckt motion.

Att vi med det beslut, som vi här hemställa att riksdagen måtte fatta, icke binda förhandlingsrättssakkunniga finner jag alltjämt uppenbart. Förhandlingsrättssakkunniga bindas allenast av den instruktion de fått av Kungl. Maj:t och det uppdrag de ha. Men att vi i denna särskilda och ganska viktiga fråga från riksdagens sida skulle säga ifrån, att vi förmena att framdeles böra dessa stora ting skötas på det och det viset och att den bestämmanderätt, som riksdagen tidigare hade i andra former men som riksdagen nu på grund av or-

Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.

ganisationsväsendets utveckling icke kan ha, bör riksdagen återfå i viss mån i den form, som vi här ha antytt, ett sådant uttalande tror jag har många prejudikat även när det gäller ting som äro föremål för redan pågående kommittéutredningar.

Slutligen, herr talman, ett ord om den Englandska motionen om beräkningen av tjänstledighetsavdrag. När jag hörde den kritik, som här riktats mot den av herr Lindholm och framför allt av statsrådet Lingman, som meddelade att det krävs, om jag hörde rätt, icke mindre än 7 000 tabeller, så ser jag framför mig här dessa arma löneutbetalare, som likt en paragrafsnärjd tabellarius digna under allt det krångel vi här ställa till. På detta område äro vi alla tyvärr lönekineser. Det blir man med det komplicerade system som löneväsendet fått, det komma vi inte ifrån.

Men vad gäller det här, herr talman? Det gäller endast att förverkliga den princip, som väl ändå måste anses rättvis, nämligen att det rörliga tillägget skall beräknas på den behållna grundlönen. Det betyder att i stället för att man gör den operationen, att man först lägger till det rörliga tillägget och därefter proportionerar sig till tjänstledighetsavdraget, så drar man i stället grundavdraget ifrån grundlönen och lägger sedermera på den då erhållna resten det rörliga tillägget. Då det nu här är visat, att den av mig angivna principen icke förverkligas enligt det system, som nu gäller för de icke alltför talrika befattningshavare, som ligga över 1 200 kronor i månaden, så är det dock en rimlig begäran att man rättar detta system, och jag överlämnar med fullständigt förtroende till alla de skickliga lönetekniker, som ha hand om dessa ting i den svenska statsförvaltningen, att här också i lämpliga former och tabeller ge uttryck åt den av mig förordade räkneoperationen, som i och för sig är lika enkel som den, för vilken de nuvarande tabellerna äro uttryck.

Jag hemställer alltjämt om bifall till vår reservation även på denna punkt.

Herr RUBBESTAD: Herr talman! Först ett par ord till herr Lindholm. Han ville göra gällande, att det var ett så storslaget framsteg, att statsrådet Lingman lyckats genomföra uppgörelsen, eftersom statstjänstemännens krav från början voro så kolossalt stora och det bud, som regeringen givit, var mycket lågt. Jag känner inte direkt till, hur mycket som var begärt, men ryktesvis har jag hört att det rörde sig omkring 400 miljoner kronor per år. Vad statsrådets erbjudande från början var, vet jag heller inte, men jag vet vad slutresultatet blev. Det blev 370 miljoner. Var det då riktigt, att det begärdes 400 miljoner, så tycker jag inte att det var så förfärligt väl skött ur besparingssynpunkt, när man genomförde det hela med ett slutresultat av 370 miljoner.

Beträffande denna förhandlingsutredning, som pågår, vill jag säga, att när jag har tittat efter vad det är för ledamöter i dessa förhandlingssakkunniga och funnit att flertalet är statstjänstemän eller statstjänstemännens ombudsmän, då tycker jag nog att det är på sin plats att man från riksdagen säger ifrån, att här bör det ändå vara så, att riksdagen på ett tidigt stadium bör få vara med och dirigera, i stället för att dessa tjänstemän så småningom skola föreskriva hur det skall ordnas, ty då är det inte så lätt för riksdagen att göra sig gällande.

Överläggningen var härmed slutad. På därå av herr talmannen framställda propositioner biföll kammaren till en början vad utskottet under punkterna I. och II. hemställt.

Beträffande punkten III. gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i nämnda punkt dels ock på bifall till motionerna I: 300 och II: 398; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.

Härefter framställde herr talmannen propositioner beträffande punkten IV., nämligen dels på bifall till utskottets hemställan i denna punkt dels ock på bifall till den av herr Ohlon m. fl. beträffande punkten avgivna, med 1) betecknade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Herr Larsson i Stockholm begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten IV. i utskottets förevarande utlåtande nr 38, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Ohlon m. fl. beträffande denna punkt avgivna, med 1) betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Larsson i Stockholm äskade likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 122 ja och 52 nej, varjämte 17 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets i punkten IV. gjorda hemställan.

Beträffande punkten V. gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets däri gjorda hemställan dels ock på bifall till den av herr Ohlon m. fl. beträffande denna punkt avgivna, med 2) betecknade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Herr Larsson i Stockholm begärde emellertid votering, i anledning varav

efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten V. i utskottets förevarande utlåtande nr 38, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Ohlon m. fl. beträffande denna punkt avgivna, med 2) betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Larsson i Stockholm begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 98 ja och 78 nej, varjämte 15 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i denna punkt.

I fråga om punkten VI. framställde herr talmannen propositioner på 1:o) bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan; 2:o) bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring av motiveringen, som föreslagits i den av herr Ohlon m. fl. avgivna, med 3) a) betecknade reservationen; samt 3:o) bifall till den av fröken Andersson m. fl. beträffande denna punkt avgivna, med 3) b) betecknade reservationen; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Herr Kyling begärde emellertid votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) anmärkta hava flertalets mening för sig. Jämväl beträffande kontrapropositi-

Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.

nen begärde emellertid herr Kyling vötering, i anledning varav efter given varsel följande vöteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraproposition i huvudvöteringen angående punkten VI. i statsutskottets förevarande utlåtande nr 38 antager utskottets hemställan med den ändring av vöteringen, som föreslagits i den av herr Ohlon m. fl. avgivna, med 3) a) betecknade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraproposition i nämnda vötering antagit den av fröken Andersson m. fl. beträffande denna punkt avgivna, med 3) b) betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter åter intagit sina platser och denna vöteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan vötering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 78 ja och 72 nej, varjämte 42 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta. Kammaren hade sålunda till kontraproposition i huvudvöteringen antagit bifall till utskottets i punkten VI. gjorda hemställan med den ändring av vöteringen, som föreslagits i den av herr Ohlon m. fl. avgivna, med 3) a) betecknade reservationen. I enlighet härmed blev nu efter given varsel följande vöteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten VI. i utskottets förevarande utlåtande nr 38, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring av vöteringen, som föreslagits i den av herr Ohlon m. fl. avgivna, med 3) a) betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter änyo intagit sina platser och sistnämnda vöteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i punkten VI.

Slutligen gav herr talmannen i avseende å punkten VII. propositioner dels på bifall till utskottets däri gjorda hemställan dels ock på bifall till den av fröken Andersson m. fl. beträffande nämnda punkt avgivna, med 4) betecknade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Herr Kyling begärde emellertid vötering, i anledning varav efter given varsel följande vöteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten VII. i utskottets förevarande utlåtande nr 38, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av fröken Andersson m. fl. beträffande denna punkt avgivna, med 4) betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och denna vöteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i punkten VII.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Motioner om ändring eller översyn av 16 § förordningen om nöjesskatt.

§ 3.

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensionsförmåner åt f. d. souschefen vid flygförvaltningen, generalmajoren i flygvapnet Nils O. F. Söderberg; och

nr 40, i anledning av väckt motion om jämställande i pensionshänseende av personal på frivillig övergångsstat med annan förtidsavgång personal.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 4.

Motioner om ändring eller översyn av 16 § förordningen om nöjesskatt.

Föredrogs bevillningsutskottets betänktänkande nr 12, i anledning av väckta motioner om ändring eller översyn av 16 § förordningen om nöjesskatt.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 213 av herr *Nyström* samt II: 283 av herrar *Jansson* i Kalix och *Gavelin* hade hemställts, »att riksdagen

antingen måtte antaga följande förslag till

Lag

om ändrad lydelse av 16 § i kungl. förordningen den 21 december 1945 om nöjesskatt.

Härigenom förordnas, att 16 § första stycket i kungl. förordningen den 21 december 1945 om nöjesskatt fr. o. m. den 1 juli 1951 skall ha ändrad lydelse på sätt nedan angives:

'Skall behållning av nöjestillställning användas uteslutande för välgörande eller allmännyttigt ändamål såsom för beredande av hjälp åt behövande eller sjuka, för främjande av barns eller ungdoms vård, fostran eller utbildning eller för stödjande av rikets försvar, må befrielse meddelas av vederbörande

kommun helt eller delvis från kommunen tillkommande del av skatten och därefter av länsstyrelsen för staten tillkommande del därav i samma utsträckning som kommunen medgivit befrielse.'

eller i skrivelse till Kungl. Maj:tt hemställa om förnyad översyn av nämnda kungl. förordning och förslag till nya bestämmelser beträffande nöjesskatt med beaktande av här framförda önskemål.»

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 213 av herr *Nyström* samt II: 283 av herrar *Jansson* i Kalix och *Gavelin* om ändring eller översyn av 16 § förordningen om nöjesskatt icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr *GAVELIN*: Herr talman! Trots den sena timmen ber jag att få säga några ord om den fråga det här gäller.

Statsutskottet har ju pliktskyldigast enhälligt avstyrkt vår motion, och jag kan förstå att man icke har velat gå med på förslaget om en direkt lagändring. Däremot anser jag att den redogörelse, som lämnats, borde ha föranlett utskottet att tillstyrka den framställning om en utredning som i motionen alternativt framförts.

Jag kan inte undgå att nämna något om anledningen till motionen. Jag tror inte att kammarens ledamöter ha så ingående satt sig in i själva tankegången bakom motionen. Om exempelvis en Barnens dag-organisation anordnar en sommarfest för att samla in medel till det ändamål, för vilket den arbetar, och därvid anlitar ett tivoli-företags anordningar för att kunna få in så mycket pengar som möjligt, så kan den träffa överenskommelse med företaget på två sätt. Om man gör upp med företaget om att anordningarna skola ställas till förfogande för ett visst belopp, så har man möjlighet att

Motioner om rätt för fruktodlare att vid taxering njuta värdeminskingsavdrag för anläggningskostnad för fruktodlingsanläggningen.

få avdrag för nöjesskatten. Vill man däremot lägga det hela på den bogen att man, för att i någon mån vältra över ansvaret för ett misslyckande även på tivolidöretaget, träffar överenskommelse om att ersättningen skall utgå i procent av inkomsten, så blir det omöjligt att få avdrag för nöjesskatten, och det har medfört att man i många fall fått förbinda sig att till tivolidöretaget betala också nöjesskatten.

Det är denna skillnad i fråga om möjligheten till befrielse från nöjesskatt, som vi motionärer anse oriktig och som vi genom vår motion ha velat få bort, och jag kan inte undgå att finna, att utskottet i varje fall borde ha kunnat vara med om en undersökning av möjligheterna att få till stånd en rättelse.

Jag skall endast yrka bifall till motionen i den del som avser frågan om en utredning.

Herr OLSSON i Gävle: Herr talman! Motionären sade ju själv, att han förstod att motionen måste avstyrkas.

Det är inte bara så, att man med motionen syftar till att ett avtal mellan arrangörerna och de medverkande skulle vara utslagsgivande för statens ställningstagande till frågan om nöjesskatten skulle efterskänkas eller inte, utan man vill också därtill foga det villkoret, att om kommunen sagt att den är villig avstå från nöjesskatt, så skulle staten, d. v. s. i detta fall länsstyrelsen, vara bunden av kommunens ståndpunktstagande.

Detta är enligt utskottets mening en fullkomligt orimlig ståndpunkt. Statens organ — det gäller alltså länsstyrelsen — bör fritt få pröva om staten skall avstå från sina inkomster eller icke. Hur kommunen vill göra i det avseendet, lägger sig staten icke i.

Jag tror inte att man, hur mycket man än utreder denna fråga, kan kom-

ma till något annat resultat än bevillningsutskottet här gjort. Jag hemställer därför om bifall till utskottets förslag.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till det av herr Gavelin under överläggningen framställda yrkandet; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 5.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 13, i anledning av väckta motioner angående omprövning av frågan om beskattning av livräntor.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 6.

Motioner om rätt för fruktodlare att vid taxering njuta värdeminskingsavdrag för anläggningskostnad för fruktodlingsanläggningen.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 14, i anledning av väckta motioner om rätt för fruktodlare att vid taxering njuta värdeminskingsavdrag för anläggningskostnad för fruktodlingsanläggningen.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr NILSSON i Bästekille: Herr talman! Med hänsyn till att det redan i dag har talats så mycket här i kammaren, skall jag inte taga många minuter i anspråk, utan jag skall bara i korthet anlägga några synpunkter på den fråga som det nu gäller.

Utskottet har enhälligt, kan man säga, avstyrkt motionen — den reservation, som avgivits, är ju blank och innehåller alltså inte något yrkande. Jag har, när jag läst utskottsutlåtandet, kommit till det resultatet, att utskottet

Motioner om rätt för fruktodlare att vid taxering njuta värdeminskingsavdrag för anläggningskostnad för fruktodlingsanläggningen.

ställt sig synnerligen tveksamt till frågan om vilka regler som böra gälla för avskrivning av anläggning för fruktodling men att utskottet dock stannat för den synpunkten, att anläggning av en fruktodling skulle anses likvärdig med grundförbättring på jordbruk.

Det har också av utskottet erinrats om att vid 1949 års riksdag behandlades två motioner, där motionärerna valt den motsatta vägen och i stället yrkade, att när fruktodling anlagts, skulle även under perioderna mellan fastighetstaxeringarna fastighetens värde höjas, därför att en grundförbättring skulle anses ha ägt rum. Motionerna voro föremål för en rätt grundlig utskottsbehandling och utsändes även på remiss. Jag erinrar mig att när bl. a. landskamreraren i Kristianstads län, mitt hemlän, skulle avge yttrande över dem, kom han till det resultatet, att fruktodlingsanläggning endast utgjorde en del av vad som rymdes under begreppet grundförbättring. Landskamreraren i Malmöhus län kom till samma uppfattning. Båda framhöllo att de inte ansågo saken vara så klar, att de kunde tillstyrka de gjorda yrkandena om fruktodlingsanläggnings likställande med grundförbättring på jordbruk.

Det har alltså på detta område rätt tveksamhet om hur man skall ställa sig. Jag vill som min personliga åsikt deklarera att fruktodlingsanläggning inte är någon grundförbättring som har med jordbruk att skaffa. Om någon inköper en jordbruksfastighet och på denna anlägger en fruktodling, då utgör fastigheten inte längre något jordbruk utan en fruktodling. Vid taxeringarna i mitt hemlän är det praxis, att så fort en jordbruksfastighet blivit helt planterad med fruktträd, så räknas den inte längre som ett jordbruk utan som annan fastighet.

När det gäller den avskrivningsrätt, som i motionen har påyrkats, vill jag säga att vad man på fruktodlarhåll mest

ondgör sig över är, att man inte får göra avskrivning av kostnaderna för anskaffning av fruktträd. De flesta fruktodlare deklarerar sina inkomster på en rörelsebilaga och åtnjuta alltså vid taxeringen avdrag för kostnaderna för t. ex. traktorer, lastbilar, fruktträds-sprutor och fruktpressar. Men så fort man kommer till kostnaden för anskaffande av fruktträd, så är det stopp med avdragsmöjligheterna. Jag får själv som taxeringsnämndsordförande varje år sitta och avstyrka yrkanden om sådant avdrag, inte därför att jag såsom nämndens ordförande skulle anse att avdrag inte bör få göras, utan därför att yrkandena sakna stöd i gällande lag. Det ställes då ofta från fruktodlarnas sida den frågan, hur det kan komma sig att andra rörelseidkare få lov att göra så många avskrivningar, medan fruktodlarna inte en gång ha möjlighet att göra avskrivning av de kostnader som de haft för anskaffandet av fruktträden.

Jag lovade ju från början att jag inte skulle ta kammarens tid i anspråk så länge, och jag vill till sist bara säga, att när nu utskottet ställer sig tveksamt och frågan är — det skall jag gärna erkänna — invecklad, så hade det kanske varit en fördel, om utskottet i stället för att göra rent bord hade överlämnat ärendet till 1950 års skattelagssakkunniga, så att dessa i samband med den allmänna översynen av skattelagstiftningen även kunde ha tagit sig en titt på den sak det här gäller.

Jag skall, herr talman, inte ställa något yrkande. Om allting går som beräknat, hoppas jag ett annat år kunna återkomma med en motion i frågan som innehåller en något utförligare motivering.

Herr OLSSON i Gävle: Herr talman! Den fråga vi nu behandla har, såsom den föregående talaren framhöll, diskuterats tidigare här i riksdagen. År 1949,

Motioner om avskaffande av bostadskostnadsgrupperingen inom folkpensioneringen m. m.

då konjunkturen var en annan än nu, ville fruktodlarna ha möjlighet att få taxeringsvärdet höjt även under tiden mellan fastighetstaxeringarna. Riksdagen har emellertid även i fjol behandlat frågan.

Fruktodlarna säga naturligtvis, såsom herr Nilsson i Bästekille nyss gjorde, att det inte längre är fråga om ett jordbruk, när det på en jordbruksfastighet finns en större fruktodlingsanläggning. Men man kan inte komma ifrån att den uppdelning, som fruktodlarna tydligen eftersträva, måste få vissa konsekvenser även för jordbruket. Bevillningsutskottet framhöll i fjol med anledning av en motion från jordbrukarhåll — jag vill minnas att det var herr Jonsson i Skedsbygd som hade väckt motionen — att innan det skett någon ändring av gällande bestämmelser, så måste man följa de linjer som hittills följts. Men utskottet framhöll också att självfallet kunde ingen säga — och det är väl inte heller i dag fallet — att avvägningen mellan vad som skulle anses vara driftkostnader och vad som vore grundförbättringskostnader var absolut riktigt gjord. Utskottet ansåg emellertid att saken borde tagas under omprövning, och utskottet vidtog därför redan i fjol den åtgärd som representanten för Kristianstads län nu vill att utskottet skall vidtaga, nämligen att skicka ärendet till 1950 års skattelagsakkunniga. Det är min förhoppning att skattelagsakkunniga skola ägna ärendet den uppmärksamhet som det utan tvivel kräver. Det är, såsom här framhållits, en mycket svårloöst fråga det här gäller, och även om man är fruktodlare får man nog inte väja för tanken, att en ändring av bestämmelserna angående fruktodlingsanläggning också måste få konsekvenser för jordbruket över huvud taget.

Det är dessa synpunkter som ha gjort att utskottet avstyrkt motionen. Att själva sakfrågan dock blir prövad, därom råder intet tvivel.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 7.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 4, i anledning av väckt motion om pension åt förre stenografen och korrekturläsaren F. Thorvall.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 8.

Motioner om avskaffande av bostadskostnadsgrupperingen inom folkpensioneringen m. m.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckta motioner om avskaffande av bostadskostnadsgrupperingen inom folkpensioneringen m. m.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr CARLSSON i Bakeröd: Herr talman! Jag skall vid denna sena timme givetvis inte besvara kammaren med många ord. Jag har så mycket mindre anledning att göra det som denna fråga flera gånger har behandlats i riksdagen. Man har även på olika håll varit ganska enig om att det föreligger en orättvisa mot folkpensionärerna i den lägsta dyrorten, då dessa inte ha någon möjlighet att erhålla något bostadstillägg. De utredningar, som ha gjorts i frågan, ha kanske klargjort kostnaderna för de bostäder, som folkpensionärerna nu ha, men de ha däremot inte givit någon bild av kostnaderna för en bostad med en standard, likvärdig den som andra ha. Vi anse säkerligen alla, att bostadsstandarden för landsbygdens folkpensionärer måste förbättras. Detta kan emellertid inte ske, om de inte få någon hjälp i form av bostadstillägg.

Landsbygdens folkpensionärer ha helt enkelt inte råd att hålla en bostad med rimlig standard. De måste i många fall nöja sig med mindervärdiga bostä-

Kamrarnas skiljaktiga beslut ang. lag om behörighet att utöva tandläkarkonsten.

der. De kommuner, som tillhöra ortsgrupp 1, få ofta lämna bostadsbidrag till folkpensionärer. Detta kan inte anses vara riktigt, då andra kommuner och städer med ett större skatteunderlag få dessa kostnader täckta från staten.

Vi ha i motionen framhållit även dessa synpunkter, och vi ha föreslagit en skyndsamt utredning angående en revidering av principerna för bostadskostnadsgrupperingen. Vi ha dessutom föreslagit, att man från och med den 1 januari 1952 skall flytta upp ortsgrupp 1 till ortsgrupp 2. Detta är så mycket mer motiverat som tillkomsten av storkommunerna kräver en samordning i detta avseende. Eljest kunna pensionsstagarna i samma kommun hamna inom olika dyrortsgrupper och följaktligen inte få samma möjligheter att erhålla bostadstillägg.

Utskottet har emellertid inte velat tillmötesgå motionärernas önskemål utan har i stället hänvisat till att de sakkunniga, som nu utreda frågan om bostadstilläggens konstruktion, sannolikt också skola få pröva denna fråga. Under sådana förhållanden, herr talman, skall jag inte ställa något yrkande. Jag beklagar, att landsbygdens folkpensionärer fortfarande skola få vänta på hjälp till en förbättrad bostadsstandard, men jag vill hoppas, att den pågående utredningen skall komma till ett resultat, som öppnar en möjlighet till större rättvisa åt landsbygdens åldringar.

Herr JACOBSSON i Igelsbo: Herr talman! Det kunde vara överflödigt att säga något från utskottets sida, eftersom herr Carlsson i Bakeröd inte ställde något yrkande. Jag vill emellertid framhålla, att utskottet har inhämtat, att 1950 års pensionsutredning kommer att taga upp frågan om ett eventuellt sammanförande av de allmänna och de särskilda bostadstilläggen. Med hänsyn därtill har utskottet ansett, att frågan

då kommer att bli föremål för den prövning, som kan vara erforderlig för att man skall kunna lösa dylika besvärigheter.

Herr talman! Jag har endast att yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 9, i anledning av väckta motioner om en sammanslagning av de i lagen om folkpensionering avsedda allmänna och särskilda bostadstilläggen.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 10.

Kamrarnas skiljaktiga beslut ang. lag om behörighet att utöva tandläkarkonsten.

Föredrogs andra lagutskottets memorial nr 10, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande andra lagutskottets utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om behörighet att utöva tandläkarkonsten, dels och i ämnet väckta motioner; och anförde därvid

Herr GUSTAFSON i Göteborg: Herr talman! Med undantag för en reservant har utskottet inte funnit att det föreligger några formella förutsättningar för en sammanjämkning av kamrarnas skiljaktiga beslut i denna fråga. Detta skulle innebära, att den utredning, som en betydande majoritet i denna kammare har förordat, inte skulle komma till stånd. Frågan förlorar emellertid inte därmed sin aktualitet. Helt nyligen ha sakkunniga tillkallats i och för utredning om utbildning av tandläkare och därmed sammanhängande frågor. Jag håller för sannolikt att de komma att finna, att det stöter på stora svårigheter att inom rimlig tid och till rimlig

Motioner ang. ändring i lagen om försäkring för olycksfall i arbete.

kostnad kunna avhjälpa den stora brist på tandläkare som nu råder.

Jag vill därför uttrycka den förhoppningen, att de sakkunniga instanserna i ett sådant läge inte blunda för den utväg, som anges i ifrågavarande motioner, utan låta verkställa den utredning, som medicinalstyrelsen enhälligt förordat. Frågan har nämligen, trots upprepade påståenden om motsatsen, hittills inte varit föremål för någon verklig utredning.

Vidare yttrades ej. Kammaren beslöt lägga memorialet till handlingarna.

§ 11.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 11, i anledning av väckta motioner angående viss ändring i lagen om försäkring för olycksfall i arbete.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 12.**Motioner ang. ändring i lagen om försäkring för olycksfall i arbete.**

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 12, i anledning av väckta motioner angående viss ändring i lagen om försäkring för olycksfall i arbete.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr GAVELIN: Herr talman! Med anledning av de upplysningar och klarlägganden, som utskottet här har givit, och på grund av den skrivning som utskottets utlåtande har fått, har jag inte någon anledning att yrka bifall till motionen. Jag tycker mig finna, att utskottet i stort sett har understrukit de synpunkter och den kritik, som vi ha framfört i motionen i där berörda fråga.

Det är dock ett par saker, om vilka jag inte kan undgå att säga några ord. Det är för det första, att utskottet ifrågasätter, om inte en tredje instans skulle förlänga tiden, innan man kunde få en sjukdom eller graden därav fast-

ställd. Jag skulle bara vilja polemisera mot detta och säga, att om man har kunnat få fastslaget, att det verkligen existerar en sjukdom eller graden därav, är det inte meningen att detta skall överklagas. Att frågan har fördröjts, är ju beroende på att man aldrig har kunnat få detta fastslaget av de instanser, som nu finnas.

Jag kan inte heller underlåta att nämna för det andra, att här har pekats på att det redan finns en bestämmelse, som medför, att man kan anlita ett flertal läkare, när det gäller att fastställa en sjukdom av här ifrågasatt slag, t. ex. stendammslunga, silikos o. d. Det är dock så, att den läkare, som har utfärdat läkarintyget eller behandlat den sjuke, inte i något fall har anlåtats så vitt jag känner till. Det förslag vi framfört syftar till att det är denne läkare som i första hand skall anlitas när det gäller att få förhållandena närmare klarlagda.

Det är ju ett verkligt avvita förhållande, som vi ha påpekat i motionen, att det kan dröja tio till tolv år, innan man kan få en dylik fråga avgjord, såsom fallet jag särskilt framhållit i motionen. Där var det ju så att, sedan det en gång fastslagits att det var stendammslunga och ersättningen fastställdes till endast 33 procent och för ett år tillbaka, detta överklagats till försäkringsrådet, som ändrade tiden till 3 år retroaktivt men sänkte beloppet från 33 till 25 procent. Vi tycka, att sådant är så felaktigt, att en snabb utredning och undersökning borde ske.

Utskottet har nu meddelat, att socialvårdskommittén, som även har tagit del av motionen, med det snaraste skall komma med något förslag i föreliggande fråga. Då får man hoppas, att de synpunkter, som vi ha framfört i motionen, skola beaktas. Om det då inte kan bli en överklagningsinstans, skulle man dock kunna organisera försäkringsrådet på ett sådant sätt att den sjuke kan känna sig trygg att rättvisa skipas

Ändring i familjebidragförordningen.

i fråga om bestämmandet av storleksordningen på den sjukdom, som han har ådragit sig.

Med detta ber jag, herr talman, att få uttrycka den förhoppningen, att även denna lilla framstöt skall leda till ett positivt resultat.

Herr JACOBSSON i Igelsbo: Herr talman! Utskottet ansåg, att man inte kunde bryta ut en del ur det stora sammanhanget. Det är därför som utskottet har hänvisat till att socialvårdskommittén är sysselsatt just med denna översyn. Den väntas bli färdig och framlägga ett betänkande under första halvåret innevarande år, och då komma bl. a. de synpunkter, som framförts av motionärerna, att vinna vederbörligt beaktande. Förslag om förbättringar i hithörande hänseenden kommer då att föreläggas riksdagen.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 13.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 13, i anledning av väckta motioner om vissa ändringar i lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 14.

Ändring i familjebidragförordningen.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 14, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i familjebidragförordningen den 29 mars 1946 (nr 99), dels ock i ämnet väckt motion.

Genom en den 3 januari 1951 dagtecknad proposition, nr 17, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bi-

lagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om ändring i familjebidragförordningen den 29 mars 1946 (nr 99).

Förslaget innebar, bl. a., att 6 § familjebidragförordningen skulle erhålla sådan lydelse, att familjepening utginge högst med följande belopp för dag, nämligen för hustru och vissa likställda 3 kronor 75 öre, för annan familjemedlem över 16 år 2 kronor samt för annan familjemedlem under 16 år 1 krona 50 öre.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft en i anledning av densamma väckt motion, nr 298, i andra kammaren av herr *Dahlgren*. I motionen hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att 6 § skulle få sådan avfattning, att ifrågakvarande belopp höjdes till resp. 5, 3 och 2 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen i anledning av förevarande proposition samt med avslag å motionen II: 298 måtte — med förklaring att riksdagen funnit vissa ändringar erforderliga i det genom propositionen framlagda författningsförslaget — för sin del antaga förslaget med de ändringar, att rubriken, ingressen samt slutstadgandet erhöles annan, av utskottet föreslagen lydelse.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr DAHLGREN: Herr talman! Då det nu gäller att taga ställning till storleken av familjebidragen till de inkallades anhöriga befinna vi oss i en tid, som kännetecknas av oavbrutna fördyringar på praktiskt taget alla varor, inte minst då dem som måste anses oundgängligen nödvändiga för livsuppehållet. Vi se i tidningspressen varje dag att vi kunna vänta prisfördyringar. Samtidigt kan man i samma press läsa, att vi ha att räkna med att ett mycket

Ändring i familjebidragsförordningen.

stort antal åldersklasser kommer att inkallas till repetitionsövningar under innevarande år. Det talas om minst 125 000 man. Det blir då en mycket stor del av Sveriges arbetande befolkning, som kommer att befinna sig i en svår situation med tanke på familjebidragets litenhet. I många fall måste man räkna med ekonomisk ödeläggelse för familjerna. Den vanvettiga upprustning, som nu pågår i den kapitalistiska världen och inte minst i vårt land, kommer nu som tidigare att bli en börda för folket och i första hand för de små inkomsttagarna utan att någon kan förklara till vad nytta det hela skall tjäna.

Det nu föreliggande förslaget ansluter sig till socialbyråns hemställan, som i sin tur ansluter sig till prisläget den 1 oktober 1948. Visserligen talar man om att en viss avrundning uppåt skulle ha vidtagits i fråga om dagsbeloppen: för hustru kr. 3:75 och minderårigt barn kr. 1:50. Denna avrundning skulle således täcka den prisstegring, som inträffat under tiden den 1 oktober 1948—den 1 oktober 1950, samtidigt som det påstås att denna avrundning skulle lämna utrymme för viss ytterligare prisstegring. Detta tal förefaller mig mycket dunkelt, då man ju måst ha olika utgångspunkter med hänsyn till då gällande ortsgupperingar. Nu sammanställer man emellertid det hela i en enda grupp. Mest anmärkningsvärt är, att man synes alldeles bortse ifrån den väldiga prisstegring, som ägt rum efter den 1 oktober 1950 och nu fortsätter som på löpande band faktiskt varje dag. Men utskottet synes ganska kallt ha bortsett från denna realitet, när det nu tillstyrkt propositionen i vad det gäller ersättningsarnas storlek.

Utskottets tal om att de föreslagna beloppen skulle kunna ansluta sig till nuvarande prisläge tro väl knappast utskottsmedlemmarna själva på. Då motionen skrevs, hänvisade vi i densamma till att man beräknade levnadskostnadsstegringen under det första halv-

året till 10 procent. I dag är man väl ganska övertygad om att inte ens denna beräkning kommer att hålla. I ett sådant läge kunna vi inte ansluta oss till de blygsamma förbättringar, som här föreslås. Vi anse att de inkallade inte skola behöva ha alltför stora ekonomiska bekymmer under den tid de göra sin beredskap. Offret är stort nog ändå från deras sida, då de gå miste om sin arbetsinkomst under tjänstgöringstiden, för att man skall behöva göra det större genom att även låta deras familjer under samma tid leva på ett alltför litet understöd.

Sedan skulle jag gärna vilja ha reda på vad de föreslagna ökningarna egentligen grunda sig på, om man nu över huvud taget kan använda benämningen »ökningar» i detta sammanhang. Vad gäller familjepeningen inskränker sig ökningen i jämförelse med de provisoriska bestämmelser, som äro gällande under budgetåret för hustru och jämförbar person till 25 öre om dagen, från kr. 3:50 till kr. 3:75 och för person över 16 år, för vilken den inkallade är försörjningspliktig, från kr. 1:90 till kr. 2:— per dag. Däremot ökas näringsbidraget från 100 till 150 kronor och begravningsbidraget från 250 till 500 kronor. Utan att vilja fränkänna det berättigade i de sistnämnda ökningarna tror jag mig dock ändå kunna säga, att utskottets intresse för de inkallades familjers ekonomiska förhållanden måste ha varit betydligt mindre än intresset för de statliga finanserna. På annat sätt kan jag inte finna förklaring till de minst sagt blygsamma ökningarna, som nu föreslås på familjebidragsbeloppen.

Om de inkallade beredskapsmännens intresse för sin uppgift inte blir större under inkallelsetiden än majoritetens i riksdagen intresse är för deras ekonomiska förhållanden under samma tid, tror jag det finns anledning misstänka att vår beredskap kommer att vara mycket svag. Tjänstgöringstiden under inkallelsen bör inte bara vara en försä-

Motion om utfärdande av entydiga bestämmelser rörande prästs plikt att tillhandagå med upplysningar. — Interpellation ang. effektivisering av provning och kontroll av elektrisk materiel, m. m.

kelsens tid. Vill man, att de inkallade skola göra en insats, bör man ge dem ett ordentligt underhåll, så att de befrias från alltför stora bekymmer för familjerna under inkallelsetiden. Vår motion syftar till att ge hustrurna 5 kronor om dagen samt en ersättning av 2 kronor om dagen för varje minderårigt barn. Vi anse, att detta är absolut nödvändigt, om dessa familjer skola kunna leva människovärdigt under inkallelsetiden. Därför hemställer jag om bifall till vår motion i denna fråga.

Herr JACOBSSON i Igelsbo: Herr talman! Jag skall bara be att utan någon motivering få hemställa om bifall till utskottets förslag i detta ärende. Jag har blivit underrättad om att departementschefen i första kammaren uttalat, att man från regeringens sida mycket noga följer denna fråga. Om så skulle erfordras, kommer regeringen att vidtaga åtgärder i enlighet härmed.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föreslagits i motionen II: 228; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

§ 15.

Motion om utfärdande av entydiga bestämmelser rörande prästs plikt att tillhandagå med upplysningar.

Föredrogs andra kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 3, över motion om utfärdande av entydiga bestämmelser rörande prästs plikt att tillhandagå med upplysningar.

Sedan utskottets hemställen föredragits, yttrade

Herr SVENSSON i Alingsås: Herr talman! Enär under dagens lopp i förevarande ärende till mig lämnats vissa uppgifter och utskottet icke varit i tillfälle att få höra dem, hemställer jag, att ärendet måtte återremitteras till utskottet.

Härmed var överläggningen slutad. Ärendet visades åter till utskottet för ny behandling.

§ 16.

Interpellation ang. effektivisering av provning och kontroll av elektrisk materiel, m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Herr PETERSSON i Dahl, som anförde: Herr talman! Tillgången på elektrisk kraft och ljus till moderat pris är av utomordentlig betydelse för hela vårt samhälle såsom en av våra allra förnämsta produktionsfaktorer och nytigheter. Detta gäller särskilt för landsbygdens del och dess näringsliv i hög grad. På grund av den konstanta bristen på arbetskraft är det nödvändigt att i största möjliga utsträckning använda arbetsbesparande maskiner för allt näringsliv och särskilt då för jordbruket. För maskindrift utgör den elektriska kraften den i allmänhet bästa energikällan och i många fall den enda användbara. Inom såväl lanthushållen som jordbruket och småindustrien ha anspråken på dylika arbetsbesparande maskiner stegrats, och därigenom har också inställt sig ett ökat behov av elektrisk energi. Jag anser det knappast behöva sägas att energipriset i våra produktionskalkyler spelar avgörande roll. Tyvärr är det ännu inte helt elektrifie-

Interpellation ang. effektivisering av provning och kontroll av elektrisk materiel, m. m.

rat på vår landsbygd, och de mindre jordbruken, som både till antal och areal representera den större delen av landets jordbruk, ha inte överallt kunnat införa eldrift. Inte heller belysningen är tillfredsställande ordnad, och den arbetsbesparande elektriska värmen har relativt litet tagits i anspråk för matlagning och varmvattenberedning.

Elektrifieringens landvinningar äro emellertid stora och för att få en bedömning av dessa tings betydelse eller storleksordning må följande siffror nämnas:

Produktionen av landets totala elenergi var

år 1915 =	1 805	milj. kWh
» 1925 =	3 673	» »
» 1935 =	6 895	» »
» 1945 =	13 526	» »
» 1949 =	15 000	» »

och 1950 slutligen har den stigit till 17 000 milj. kWh.

Klart är att denna snabba utveckling sammanhänger med storindustriens uppsving, elektrifiering av järn- och spårvägar m. m. De delar av landet, som nu inte kunna draga nytta av elenergin, äro som sagt belägna på landsbygden, där de stora avstånden och de små ekonomiska resurserna spela en avgörande roll i såväl anläggning som drift.

Av landets 3 400 distributörer av elenergi äro över 2 000 organiserade såsom ekonomiska föreningar. Längden av det ledningsnät, som äges av ekonomiska föreningar, uppskattas till 80 000 km högspännings- och 120 000 km lågspänningsledningar, vartill kommer 35—40 000 transformatorstationer. Värdet av detta torde röra sig om ca 500 milj. kronor. Värdet av annan el-installation hos de enskilda förbrukarna till dessa ledningsnät torde också röra sig om ca 500 milj. kr. Ungefär 10 procent av alla anläggningar beräknas omläggas eller förnyas per år. Klart för alla

står då, att såväl materielpris som energipris spelar såväl för hela vår produktion som för den enskilde förbrukaren en avgörande roll. Jag vill i detta sammanhang ha sagt, att vi alla anse el-energiens välsignelse och dess nyttiggörande höra till de faktorer, som verksamt bidraga till att höja vår levnadsstandard rent allmänt sett. Det är därför med mycken stor oro som man tar del av tanken på att öka priset genom en statlig skatt. Denna speciella skatt kommer nämligen att särskilt hårt drabba de enskilda hushållen, framför allt på landsbygden, och öka levnads-kostnaderna.

Jag vill därför uttala den förhoppningen, att denna tanke att beskatta vare sig de fasta anläggningarna eller energipriset inte blir verklighet.

En annan sak, som är värd att uppmärksamma i detta sammanhang, är kontrollen av elektrisk materiel. Med elektricitetens alltmer ökade användning visade det sig ganska snart, icke endast att den var en utmärkt energikälla utan också att dess användning var förbunden med vissa risker. På grund därav började tillverkarna av elektrisk materiel på eget initiativ att utfärda säkerhetsföreskrifter för dess användning, ungefär som bruksanvisningar. Det hade varit önskvärt, om något statligt företag, exempelvis kommerskollegium, vid detta skede i utvecklingen hade utarbetat normaliserande bestämmelser för användningen av den elektriska kraften. Så skedde emellertid inte, och därför äga vi i Sverige ett virrvarr av olika arbetsspänningar, vilket i onödan höjer kostnaden för den elektriska energiens användning.

De starkt ökade olycksfallsriskerna genom användandet av allt högre spänningar föranledde det tyska företaget VDE att införa bestämmelser om besiktning av elektrisk materiel, och eftersom Sverige då införde huvuddelen

Interpellation ang. effektivisering av provning och kontroll av elektrisk materiel, m. m.

av sin elektriska materiel från Tyskland, föreskrevo svenska distributörer i sina installationsvillkor att endast VDE-märkt materiel fick användas. I början av 1920-talet avdelade Stockholms elektricitetsverk en ingenjör, som erhöll till uppgift att kontrollera, att mindervärdig materiel icke användes inom verket. Denne ingenjör lämnade kostnadsfria konsultationer. Statens provningsanstalt upprättades år 1920 med uppgift att kontrollera olika slags materiel.

En stor del av kontrollen av den elektriska materielen övertogs av den år 1925 upprättade Svenska elektriska materialkontrollanstalten (SEMKO) som tre år senare började sin provningsverksamhet. Delägarna i SEMKO äro Svenska elverksföreningen, Svenska brandskyddsföreningen och Sveriges elektroindustrieförening. Den sistnämnda föreningen betraktas med misstro av småföretagarna inom elbranschen, emedan den anses vara en stark kartellbildning. Denna uppfattning får stöd av det faktum, att den inom kommerskollegium upprättade monopol- och kartellutredningsbyrån inregistrerat ett antal kartellavtal, ingångna av ledande företag inom Sveriges elektroindustrieförening.

SEMKO erhöll 1935 statlig auktorisation och ställdes samtidigt i ett visst subordinationsförhållande till kommerskollegium. Trots att staten således äger ett visst inflytande på SEMKO:s verksamhet, åtminstone formellt, känna sig småföretagarna inom den elektriska branschen icke nöjda med det sätt, varpå SEMKO utövar sin verksamhet. De anse, att kontrollverksamheten präglas av byråkratisk formalism och att provningen av materielen tar för lång tid i anspråk. Härigenom tillfogas företagarna betydande ekonomiska förluster.

Det tar också i regel avsevärd tid att få ett inlämnat prov undersökt och

godkänt. Då en apparat av sådan typ, att provningstväng föreligger, inlämnas till anstalten för provning kommer det efter några månader (normalt ungefär 4 månader) ett provningsutlåtande med ett par oväsentliga anmärkningar. Då dessa anmärkningar rättats och nytt prov insänts kommer, vanligen efter ytterligare några månader, ett nytt utlåtande, som upptar ett flertal anmärkningar, som icke funnits i det första utlåtandet. För ytterligare provning fordras så ny avgift och ytterligare tidsutdräkt för de nya provningarna. Det är självklart, att sådana förhållanden åsamka företagarna stora kostnader, som hårt belasta ett mindre företags ekonomi. Företagarna ha oftast måst låna pengar för att tillverka de i allmänhet ytterst dyra verktyg, som fordras för att framställa artikeln i fråga, och vilka sedan gång efter annan få ändras. Ett företag, som tillverkar en ny typ av garagekontakt, åsamkades en kostnad av 48 000 kronor, innan någon som helst fakturering kunde ske. Småföretagarna anse sig missgynnade gent emot konkurrerande större industrier, eftersom dessa i regel lära få sina provningsärenden snabbare avgjorda. Frågan är om inte denna verksamhet som mycket annat bör decentraliseras, så att vid sidan av SEMKO provning bör kunna verkställas även av statens provningsanstalt, de båda tekniska högskolorna samt eventuellt även av Härnösands och Malmö tekniska läroverk, om dessa skolor konstateras äga erforderlig kompetens för detta. Dessutom borde väl bestämda föreskrifter och normer för kontrollverksamheten följas och all av provningsanstalterna godkänd materiel förses med ett fastställt märke.

Med anledning av vad som sålunda anförts får jag hemställa om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för handelsdepartementet få framställa följande frågor:

Anser statsrådet det principiellt rik-

Interpellation ang. effektivisering av provning och kontroll av elektrisk materiel, m. m.

tigt att användningen av elektrisk energi och anskaffandet av elektrisk materiel och apparatur bör förbilligas och inte genom extra pålagor fördyras?

Om så är fallet, är statsrådet beredd att medverka till att provning och kontroll av elektrisk materiel effektiviseras och förbilligas?

Denna anhållan bordlades.

§ 17.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. och 4 § allmänna resereglementet den 27 juni 1929 (nr 210);

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grunder för skattelindring åt synnerligt skattetyngda kommuner m. m.; och

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.

§ 18.

Anmälades, att följande Kungl. Maj:ts propositioner tillställts kammaren, nämligen:

nr 86, angående anslag till anskaffande av viss utrustning m. m. till vanförestalterna i Göteborg och Hälsingborg;

nr 87, angående fullmakt att i arbetslöshetsbekämpande syfte igångsätta arbeten, för vilka anslag uppförts å allmän beredskapsstat för budgetåret 1950/51, m. m.;

nr 88, med förslag till stat för försvarrets fastighetsfond för budgetåret 1951/52 m. m.;

nr 90, med förslag till lag med vissa bestämmelser om böter och viten; och

nr 91, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 10 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt.

Dessa propositioner bordlades.

§ 19.

Anmälades, att till herr talmannen under sammanträdet avlämnats följande motioner, nämligen:

nr 443, av herr *Hagberg* i Malmö m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 78, angående anslag för budgetåret 1951/52 till fria resor för barn m. m.;

nr 444, av herr *Onsjö m. fl.*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 78;

nr 445, av herr *Birke m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 66, med förslag till förordning om fortsatt tillämpning i viss del av förordningen den 4 juni 1948 (nr 278) med provisoriska bestämmelser om investeringsfond för ersättande av normallager, m. m.;

nr 446, av herr *Hagberg* i Malmö m. fl., likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 66;

nr 447, av herr *Dahlgren m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 72, med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1945 (nr 420) om semester, m. m.;

nr 448, av herr *Hansson* i Skegrie m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 63, med förslag till livsmedelsstadga m. m.;

nr 449, av herr *Huss*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 63;

nr 450, av herr *Sandberg m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 45, angående anslag till markförvärv

m. m. för en försöksgård vid Röbbäcksdalen i Västerbottens län; samt

nr 451, av herr *Rubbestad m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 79, angående utlämnande av stödlån till jordbrukare.

Dessa motioner bordlades.

§ 20.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 12.13 på natten.

In fidem

Gunnar Britth.